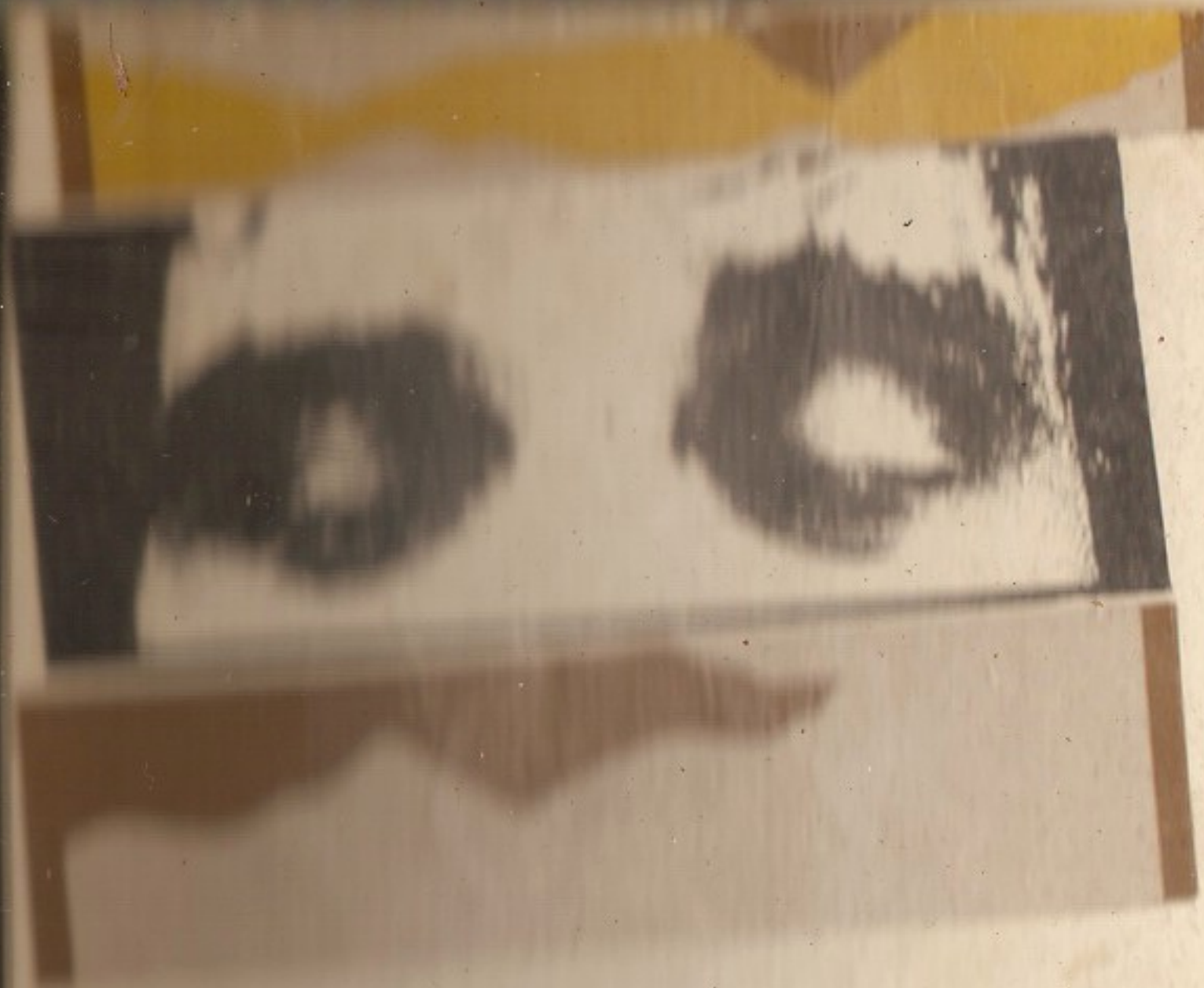

90 kop.

ARDI LIVES Aken vastu päikest

ARDI LIVES
**Aken
vastu
päikest**

ARDI LIVES

**Aken
vastu
päikest**

TALLINN
«EESTI RAAMAT»
1988

Kujundanud Kersti Tormis

Литературно-художественное издание. Арди Лиивес. ОКНОМ К СОЛНЦУ. Роман. На эстонском языке. Художник-оформитель К. Тормис. Таллинн, изд-во «Ээсти раамат».

Тоimetaja P. Uulma, Kunstiline toimetaja M. Raid, Tehniline toimetaja A. Merirand, Korrektorid E. Kõrge ja I. Torm. ИБ № 6602. Laduda antud 21. 12. 87. Trükkida antud 16. 03. 88. MB-03401. Formaat 84×108/32. Trükipaber nr. 2. Kiri: literatuurnaja. Kõrgtrükk. Trükipoognaid 7,5. Tingtrükipoognaid 12,60. Tingvärvitõmmiseid 13,0. Arvestuspooznaid 14,05. Trüklarv 50 000. Tellimus nr. 2091. Hind 90 kop. Kirjastus «Eesti Raamat», 200090 Tallinn, Pärnu mnt. 10. Trükikoda «Punane Täht», 200001, Tallinn, Pikk 58.

Liives, A.

L 54 Aken vastu päikest. — Tln.: Eesti Raamat, 1988. — 240 lk.

ISBN 5-450-00199-1

Ardi Liivese romaan räägib kultuurikooli lõpetaja Tuule trotslikust minekust kolkaküla kultuurimaja juhatajaks ja tema pingutustest soikujäänud isetegevusele elu sisse puhuda. Seda tegevuslikku põhilini täiendavad tütarlapse arenev hingeelu ja kodused konfliktid.

L 4702700200-212
901(15)-88 TL-1-18-88

84.3E

ISBN 5-450-00199-1

© Kirjastus «Eesti Raamat», 1988

I KURI KUNINGATÜTAR

Rahurikkuja

... Ja kuri kuningatütar istus tõlda ning sõitis ära.

Nõnda võiks lõppeda muinasjutt, aga nii tuleb paraku seda lugu, mis muinasjutust üpris kaugel, alata, sest veel samal päeval, kui Tuule Ranna oma väikese kodulinna turuväljaku ääres, kohver käes ja kandekott rihmaga üle õla, autobussi astus, levis too veidravõitu lause endiste kooliõdede-vendade seas kulutulena. Sellest said kuulda isegi paljud kodutänava elanikud ning mõned kaugematestki kvartalitest, otsekui tol augustikuu päikesepaistelisel keskpäeval poleks sealtmait suuremat sündmust võinudki leida. Aga kuna iga sündmus on just nõnda tähtis, kui tähtsaks seda asjassepühendatud inimesed ise teevad või teha tahavad, siis tulebki toda ärasõitu üpris tõsiselt ja tähendusrikkalt võtta, seda enam, et kõige tõsisemalt ja tähendusrikkamalt võtab seda Tuule ise, kes praegusel momendil juba teist tundi autobussi viimasel pingil üksinda konutab ning tusase kärsitusega reisi peatset lõppu ootab.

Põhjusi tusatsemiseks on ülearu, ühe käe sõrmedel ei jõuaks neid vist üles lugedagi, ja Tuule lihtsalt ei taha neile mõelda, tal ei jää selleks mahtigi, sest just praegu ja siinsamas lisandus veel üks, justkui peaks alati sinna, kuhu juba küllaga antud, ikka veel juurde kuhjuma. Ja see sunnibki tüdrukut suunurka põlglikult viltu kiskuma ning mornilt ohkama, nii et paar tema ees istuvat vanemat naist pead pööravad ning uudistavad, miks too tüdruk seal viimasel pingil äkki ähkima ja puhkima hakkas, mis temaga ometi lahti on?

Tuule märkab vahtijaid ja arutab omaette, et küll ähiksid-puhiksid nemadki, kui tema olukorras oleksid. Just äsja sai suur segamets otsa ja kahele poole avaneb ääretuna paistev lausmaa, kus kraavipervelt võib küll põõsapuhme leida, aga ühtki korralikku puud enam ei kuskilt. Paremal

viljapõllulahmakad, vasakul kartulimaad, siin-seal üksikud laiali pillatud talumajad — üksik puu kuskil kaugemal on lausa ime... Kogumulje maastikust on lame ja nõnda üksluine, et surmav igavus võtab jalamaid maad.

Tegelikult teadis Tuule juba ette, mis pilt teda siin ees ootab. Varem kordagi elus polnud ta siin kandis käinud, koha nimi oli küll tuttav — vist ajalehest silma hakanud või raadiost kuulnud —, kuid kui ta oma otsusest teistele kuulutas, siis hakkas Piret oigama ja päris, kas Tuule üldse teab, kui mage koht see Valivere on. Seal elanud tema vanaisa, ta olla seal mitu korda käinud, ehkki pärast esimest korda poleks sinna eladeski läinud, kui vanemad poleks lausa kättpidi tirinud; lühidalt, koht on lihtsalt jube, vaieldamatult üks nigelamaid Eestimaal: lage, ei jõge ega järve, ei küngast ega nõgu, mäekuplitele ei maksa üldse mõeldagi. Jah, üks metsalarakas on, aga mis see mets siis nii ära ei ole? Ainuke kogunemiskoht on hiljuti avatud uus söökla, kuid seegi pannakse juba kell kuus kinni — ja mida sa sealgi pool päeva teed, vahid aga, kuidas traktoristid ja lüpsinaised hernesuppi lõrbivad ning bitkiid peale närivad! Piret maalis oma õudsest igavlemisest Valiveres nõnda kohutava pildi, et Tuulel tuli kohvrit pakkides ja kandekotti täites oma vaprus tõsiselt kokku võtta. Aga seda ta tegi, ta otse sundis end hambad risti selleks, sest muidu — jah, sest muidu poleks Tuule olnud Tuule. Seda rõõmu, et ta ehmub ja ümber mõtleb, ei valmista ta teistele ilalgi, ennemini sureb. Surra muidugi polnud vaja, tuli lihtsalt asjad kätte haarata, uks enda taga paukudes kinni lüüa ning, nina uhkelt püsti ja lõug upsakalt ees, sirge seljaga, näol suur ükskõiksus kogu maailma vastu, bussi ronida.

«Keegi ei pääse oma saatusest,» kordab Tuule ohates kuskilt kuulnud või loetud lauset, ehkki ta ei saa mõhkugi aru, milles tema süüdi on, et tobe saatust pidi just teda sellele ettevõtmisele tõukama. Lökkaja polnud ju tema, tõukajad olid tegelikult teised! Jah, just teised viisid ta niikaugemale, et tal ei jäänudki muud üle kui kinnisilmi tundmatus kohas vette hüpata...

Tuule on üle keskmist kasvu sale heledapäine tüdruk, nagu veidi lapselikult ümar ja suured tumepruunid silmad nagu laternad peas. Mõned tüdrukud on ütelnud, et ta olevat koguni ilus. Tuule ise kahtles selles sügavasti ja ei uskunud tüdrukute juttu põrmugi. Ta ootas, et keegi poiss talle seda kuulutaks. Viimast aga andis kaua oodata, ehkki

poisse tema ümber keerles, kuid need kippusid rohkem kättega rääkima kui sõnadega silitama, ning nõnda tuli Tuulel jõuda kaheksateistkümnenda eluaastani, millal ometi ilmus üks, kes teda nelja silma all ilusaks tüdrukuks kiitis. Pärast seda uuris Tuule end paar tundi peegli ees, vahtis endale tähelepanelikult otsa ning püüdis silmanurgast oma profiilis midagi huvitavat tabada, et Vello sõnadele täit kinnitust leida. Paljuks nüüd peegel aitas, kuid oodatud sõnad olid lendu lastud ja sellest oli tükiks ajaks ülearugi, et täis head tuju ja põnevust elada. Too esimene periood Velloga oli ju üks ilusamaid tüdruku elus ning seda oleks vast praegugi kena mäletada, kui teine periood poleks nende vahel kõik nõnda hullusti ära rikkunud, et kauaigatsetud ilusad sõnad ilust kadusid kiiresti kuhugi hämarusse ning järele jäid ainult paha meel, solvang ja viha ning read päeviku leheküljel: «Ma nutan nii tihti. Mul on eluisu täitsa otsas. Ei taha enam elada. Kõik läheb untsu.» Nii kirjutas ühe poisi poolt kunagi ilusaks peetud tüdruk ja kui ta nüüd peeglist oma nutust punavate silmadega loppis nagu vaatas, oli ta lõplikult veendunud, et jutud ilust olid ainult tühipaljad fraasid ja päriselt tuleks igal normaalsel inimesel teda üpris inetuks pardipojaks arvata. Aga olukorras, kuhu Tuule viidud oli, polnudki tal enam sooja ega külma, ons ta ilus või nõiast hullem, nüüd huvitas teda maailmas ainult üks: ära, kaugemale ära siit... kõigi nende ilusate sõnade meisterdajate keskelt!

Kuidas Vello talle enne lahkumist ütleski? «Muidu oled sa päris normis, aga äkki paned kärna ja killud lendavad, mulle paistab, et sa oled niisuke, kes räägib, aga ei mõtle, mida räägib, ning teeb, aga ei tea, mida ja miks.» See oli hullusti öeldud, Tuule kuulutas: «Arva, mis tahad, tean ise, misuke olen» ja läks oma teed. Vello sõnad olid ülbe ülekohus, ainult — miks need sõnad ei unune, hullem, nad püsivad kogu aeg nagu kiusuks meeles ja ta peab neile ikka ja jälle mõtlema?! Ilmselt poiss seda tahtiski, küllap oli see tema kättemaks, arvatavasti teadis ta ette, et niisugune uhke karakteristika ei saa mööda külgi maha joosta, vaid jääb pikaks ajaks nagu needus saatma. Ja see teadmine tegi Tuule õnnetuks.

«Sul on jumala õige nimi, tuul on sul peas ja tuult oled sa täis,» sähvas talle kord pahameelehoos sõbratar Karin ning sellest päevast peale oli Tuule pahuksis Kariniga, aga veel rohkem nõrдинud oma nime pärast. Sest kas saab

vanematel veel tobedamat mõtet tulla kui liignime Ranna ette panna Tuule?! «Tuulerand! Rannatuuled!» hõigati teda juba algkoolis. «Poeetiline nimi,» ütles vanatüdrukust klassijuhataja ja algul see tüdrukule isegi meeldis, aga kui nüüd klassivennad hakkasid temaga rääkides alati nime poeetilisust rõhutama ning seda tõgamisi imetledes lugematult kordama tükkisid, siis oli tuju läinud.

Buss jääb seisma peatusetulba juures, millel veidi tuhmunud kiri: «Valivere». Tuule haarab oma kohvri kätte, sikutab kandekoti rihmapidi õlale ja hakkab läbi rahvasumma ukse poole trügima. Uks avaneb, aga enne kui tüdruk välja astuda saab, ronib bussi väike jässakas habetunud vanamehenäss, peaaegu tõukab tüdruku teelt kõrvale ning trügib midagi omaette pomisedes teiste reisiijate vahele. Tuule astub bussist maha, paneb kohvri jalgadel logisevale pingile ning, heitmata bussile pilku, libistab pilgu ette ja taha, veendub veel kord, et midagi igavamat pole ta tõepoolest oma pika elu jooksul näinud, õhkab ning ootab kärsitusega, millal buss ära sõidaks, et saaks rahu-likult oma teed astuma hakata. Praegu, kus bussi akende taga teda kümned silmapaarid uudistavad, ei liiguta ta end sammu võrragi. Tüdruk tunneb ainult ühte: ta tahab rahu, suurt rahu, mida terve viimase aasta jooksul pole peaaegu päevagi olnud ja mille ta on enda arvates praegu küllaga ära teeninud.

Aga justkui meelega seda igatsetud rahu talle pakkuda ei taheta, sest kohe juhtub midagi, mis erutab tüdruku. Enne kui buss jõuab liikuma hakata, kihutab käänakutagant veoauto välja ja otse bussi suunas, nagu tahaks sellele otsa ajada. Tuule pörkub kergelt ahhetades tagasi: kohe-kohe on masinad ninapidi koos! Aga ei: veoauto pidurdab järsult ja keerab end bussile põiki ette. Nõnda, et killustikku ja tolmu lendab tüdrukunigi. Bussijuht torkab pea aknast välja ja hakkab karjuma. Samas hüppab veoauto kabiinist välja mustapäine noormees, tormab bussi juurde, prõmmib vastu ust, see avaneb ja ta kaob sisse.

Tuule vahib seda kõike jahmunult ja ei saa midagi aru. Veel arusaamatum järgneb kohe: bussist peaaegu lendab välja seesama vanamehenäss, kes sinna trügis, ning kukub teele käpuli. Talle hüppab järele autojuht, haarab vanamehel kraest kinni ja hakkab teda veoauto poole tirima. Tuule ei taipa, mis on vanamehega lahti — on ta purjus, haige või hull, kuid tema meeleheitlik vastupanu ning arusaamatute sõnade mulin jätavad ehmatavalt veidra mulje.

Bussijuht on jõudnud bussi uksele ja kisab noormehеле midagi, Tuule ei saa sõnadest aru, juht kaob ükselt, see lendab kinni ning buss, käänates, veoautost mööda, kaob tolmu üles ajades minema. Tuule vaatab vanamehega rähklevat autojuhti, poiss on pikk ja sihyakas. Lõpuks saab noormees vanamehe kabiini istuma, lööb ukse kinni ja nüüd, minnes ümber masina esiotsa, seisatub äkki ning jääb uurivalt pingi taha pörkunud tüdruku mõõtma.

Nad vaatavad teineteist kaua, vähemasti nõnda tundub see Tuulele, ehkki too vastastikune pörnitsemine kestab tegelikult ainult viis-kuus sekundit. Poisi pilk on terav, jultunud, niisugune pilk võiks vist nõrganärvilistele isegi hirmu peale ajada, Tuule kergitab kulme ja lükkab nina trotslikult püsti: mis asja see tobe teda vahib? Juba ongi tüdrukul see küsimus keelel, aga välja see lipsata ei jõua, sest äkki paneb poiss käe südamele, teeb tema poole kerge kummarduse, kaob kabiini, pöörab masina hoogsalt ringi ja kihutabki, tolmutult kannul, tuldud teed tagasi.

«Oh sa jutt,» pomiseb tüdruk. Et Valiveresse saabumine niisuguse etendusega algab, seda ei oleks võinud küll ette arvata! Tuule muigab: pole viga, algus on vähemasti põnev. Ning kümme küsimust peas, haarab ta kohvri kätte ja hakkab pikkamisi edasi astuma — nüüd juba lõplikult silmist kadunud veoautole järele.

Ja äkki valdab tüdruku kummaline tunne, ta ei saa aru, on see rahutus või koguni salapärase ebakindlus, see haarab teda üle kere, temas sünnib aimdus, et see, mis praegu siin juhtus, pole tema jaoks kaugeltki lõppenud, et sellel on miski tähendus ja seos kõigega, mis teda Valiveres ees ootab.

Vanapagan

Tuule peab ennast inimeseks, kes mingisuguseid häiriguide elus ei salli. Tõsi, kes neid sallib, aga Tuule arvates kubiseb maailm inimestest, kes igasugu segavatest olukordadest kerge vaevaga üle saavad või kellele mõjuvad need nagu hane selga vesi. Tuule aga elab kõike hirmsasti läbi, kannatab ja vaevleb.

Nii ka nüüd. Mida vähem ta süngele tõmmupäisele autojuhile mõelda tahab, seda enam ta temale mõtlema peab, ja see on lausa võimatu, et ta oma mõtteid käsutada ning

valitseda ei saa. Poisi uuriv pilk püsib ta silmade ees ning sunnib edasi-tagasi arutlema, teatraalne kummardamine võiks isegi muhelema ajada, kuid jõhker käitumine vanamehega on kangelaslikkusest kaugel ja seab tüdruku küsimuse ette: mis pidi küll too suur ja sügav põhjus olema, et vanameest nõnda tuuseldati ja sakutati? Ja Tuule otsitud ning loodetud rahu ongi rikutud, hing läheb autojuhi peale üha rohkem täis ja enam polegi palju vaja, et poisi pilk muutuks jultunuks ja häbematuks, kummardamine, käsi südamele, labaseks alpuseks ning äti klohmimine füüsilise üleolu magedaks demonstratsiooniks. Salapärase rahutus südames rikub kõik ära, teeb tühjaks žestika teele tuleku, enesekindluse sõidu ajal ning üleolekutunde ümbritseva looduse suhtes. Kõik see, mis varem peas hoolikalt läbi töötatud oli, kümneid kordi mõttes ära lavastatud ning isegi päris rahuldaval tasemel realiseeritud, kõik see muutus äkki nulliks — ja tänu kellele?! ja miks?! ja milleks?!

Tuule vahib uurivalt ettepoole, kääneb pead paremale ja vasakule, aga peale põllulagedate ja siia-sinna käänduva maantee pole ühtki kolhoosikeskust meenutavat majade gruppi näha; kaugemal tukkuvad üksikud talukatused teda ei huvita. Vägisi jääb mulje, et niipea tema rännakul küll lõppu näha pole. Kas Piret ei seletanudki, et bussipeatusest annab maailmatuma maa minna, et see polegi niisama?!

Äkki avastab tüdruk, et jalad on teda surnuaia juurde viinud.

Kalmistu asub otse maantee ääres, teda ümbritsevad pooleldi lagunenud kiviaed ja vanad pärnad. Roostes raudvärav on avatud ja väheke kõveraks käärdunud, justkui oleks keegi selle kallal rammu katsunud. «Küllap see autojuht,» käib Tuulel peast läbi.

Kalmistu värava juures seisab korviga mootorratas, Tuule pilk otsib hingelist, aga surnuaialik rahu ei valitse mitte ainult surnuaial, vaid näib enda alla terve Valivere haaranud olevat — vähemasti selles ulatuses, mida Tuule silmapaar püüab, pole ühtki elavat hinge näha. Tuule paneb parajalt raskevõitu kohvri maha, hõõrub väsinud kätt ning otsustab paar minutit puhkust pidada.

Aga koht rahustavaks puhkuseks pole jällegi sobivalt valitud, ehkki suur rahupaik on käe-jala juures: Tuulet torkab mõte linnakalmistust ja ema hauast ning süda hakkab nagu pöörane valutama ja suur hingepein ongi käes. Miks ta ometi enne ärasõitu ema hauale ei jõud-

nud? Üldse — millal ta seal viimati käis? Mitte ema sünnipäeval, oh ei, siis tuli midagi vahele. Ta lippas kalmistule nädalapäevad hiljem, korjas haualt mõned oksaraod, viis närtsinud lilled prügikasti ja pani uued asemele. Kõik see käis kähku, tõtlikult ning lohutuste saatel, et järgmisel korral võtab ta endale rohkem aega, koguni istub tükk aega vanaisa haua kõrval oleval pingikesel ja meenutab ammu möödunud kuldseid päevi ning vanaisa lugematuid muinasjutte, mis olid üks kaunim kui teine. Toda kuldsete päevade mõttes läbihekseldamist oli ta korduvalt unistanud, aga nagu kiuste olid tänased päevad tegevusrohked ja igasugu jahmerdamisi täis.

Nooremama käis ta ema ja vanaisa-vanaema haudadel tihti. Eriti agaraks läks see käimine pärast isa abiellumist Eistaga. Isegi siis, kui ta sinna ei jõudnudki, napsas ta koju jõudes pärimisele, kus ta oli, vastuseks: «Surnuaial.» Seda oli nii pagana hea ette visata, tehes ühteaegu näo, nagu ei tahaks ta sellega absoluutselt midagi erilist öelda. Taevast hoidku, siin polnud vihje varjugi, oh ei, see oli lihtsalt põgus vastus uudishimutsevale küsimusele — ja kõik. Aga pärast oma tuppa kadumist nautis Tuule üksinduses oma sõnade sügavat mõju tükk aega...

Äkki tüdruk võpatab. Nagu maa alt on surnuaia väravasse ilmunud keegi, tüdruk polnud näinud teda mööda liivatatud kalmistuteed tulemaski, ei, vist ta sealt ei tulnudki, aga järsku seisab kahe kivist väravaposti vahel midagi suurt, kogukat ja musta.

Kolm pidavat igale asjale hea olema, ironiseerib tüdruk endamisi: kõigepealt autojuht, siis kalmistumõtted ja nüüd, ole lahke, vanapagan.

Jah, vanapagan ise, selles polnud kahtlust, võta või jäta. Mees on laiaõlgne, jändrik, seljas lotendab pikk tume pintsak, harkis jalad on mustades pükstes ja säärikutes, kaela, näib, tal nagu polegi, otse õlgadelt algab suur kandiline pea, kus kõigepealt torkavad silma vana kartulit meenutav nina ning tohutu lõug, silmad on pisikesed-pisikesed ja paksude kulmupuhmade all peidus. Jämedast kerest eemal ripuvad kaks labidast kätt. Kohe loodab Tuule juustepunt-ras kahte sarvemügarikku leida, kuid ei, neid vist varjab vana kulunud nokaga vormimüts, mille roheline värv on kõvasti pleekinud.

Niisugused sõovad väikesi lapsi, mõtleb Tuule, talle meenub üks lapsepõlves kuulud vanaisa muinasjutt ja võib

ainult imestada, mis on vanapaganal siin tegemist: pole nagu kuulda olnud, et paharetid päise päeva ajal mööd surnuaeda hulguvad...

Tuule muigab oma naljakate mõtete üle ja arutab, kas ei peaks võõra käest õiget teeotsa pärima, kui jalg ei taha väravale ilmunu poole liikuda, sest tolle käitu mine seal äratav võõristust. Vanapagan seisab liikumatult nagu sammas ja vahib tüdrukut üksisilmi, tema näol on kummaline jahmatus, otsekui ei usuks ta oma silmi, otsekui oleks Tuules midagi nõnda enneolematut ja ootamatut, mis sunnib isegi vanapagana ehmunult tarduma ja tal pilku pööramata otsa jõllitama. «Jälle,» mõtleb tüdruk jalg talle meenub autojuhi pikalt-pikalt mõõtevat pilk. Kas tema ilmumine siia Valiveresse mõjub tõesti nõnda rabavalt, et kõik, kes teda näevad, sedamaid soolasambaks jäävad ning silmi pungitama hakkavad?!

Samas kisub vanapagan tüdrukult pilgu ära ning astub raskel sammul korviga mootorratta juurde. Motoriseeritud vanapagan, vangutab tüdruk pead, nähtu lükkab jalad käima ja Tuule astub mehele lähemale.

«Tere,» ütleb Tuule, kuid nüüd miskipärast ei vaata mees tema poolegi, kükitab aga oma ratta kõrval ja pomiseb midagi ebamäära vastuseks.

«Palun... kuidas siit kontori juurde saab, ka see on veel kaugel?»

Mehe kandiline pea ilmub ratta tagant nähtavale ja kaks pisikest terashalli silma puurivad tüdrukust läbi.

«Kontori?» kordab vanapagan. Mehe hää on kume ja madal, see vist ei tulegi kurgust, vaid otse kuskilt kõhusopist. Või mine tea — ehk hoopis maa alt?

«Jah, ma otsin Valivere kolhoosi kontorit.»

«Otse edasi... pool kilomeetrit, siis paremale, seal on teetulp üleval, paremale jääb mets.»

«Aitäh,» lausub tüdruk ja tahab oma kohvri poole tagasi astuma hakata.

Mees masina taga ajab end püsti ja kõmistab:

«Istuge peale, ma viin ära, lähen ise ka sinnakanti.»

Tuule kõhkleb hetke, ta ei tea isegi, miks. Hoidku, ega ta mind valuga otse põrgusse ei sõiduta? Tuule muigab ja ütleb:

«Ah soo, väga tore, aitäh.»

Tuule toob oma kohvri, mees lööb mootorratta käima, võtab tüdruku käest kohvri — tüdruk märkab tema punetavaid ja pealt karvaseid jämedate sõrmedega kämbaid —

paneb kohvri küljkorvi, istub sadulasse ning annab peaga märku, et tüdruk tagaistmele roniks.

Vanapagan keerab maanteele ja sõit läheb lahti. Tuule jalgad löövad lehvima, ta hoiab ühe käega käepidemest ja teiseaga olab rippuvat kandekotti ning vahib eesistuja turjakat selga. Ei, ta eksis, vanapaganal on, kujutle vaid, kaal ka, aga see on lühike, jäme ja päikesest pruuniks põlenud, kippudes pintsaku krae ja mütsi alt väljaulatuva musta juustepuntra vahele peitu jääma.

Peagi jõuavad nad teeristile. Tuule jõuab silmata viita posti otsas: «Valivere kolhoos — 0,3 km» ning nüüd sõidavad nad mööda kõrvalteed edasi. Juba paistab ees mõisa-hoone ning mitu selle ümber pillatud ehitust, milledest mõned vanad ja mõned päris uued; hoonete välimuse kontrast ümbritsevas lageduses jätab armetu mulje, siin valitseb justkui mingi juhuslikkus ja läbimõtlematus, ime-lik, kuidas inimesed tahavad niisuguses paigas elada ja töötada? mõtleb tüdruk. Ainukesena, milles on midagi pütkupõudvat, on eemal paremal rohetav segamets.

Nad mööduvad töökodadest, mille ees seisavad mõned traktorid ja veomasinad. Tuule imestab, et jällegi pole kuskil ühtki inimest, otsekui oleksid kõik nagu kokkuräägilt kuhugi peitu pugenud.

Masin keerab vana mõisahoonet ette. Tuule tunneb maja Pireti kirjelduse järgi ära. Pikk väljavenitatud kahekorru-aline kivimürakas, mille ees kahe samba vahel lai kümme-konna astmega trepp. Maja jätab üllatavalt uue ja puhta mulje, ilmselt on siit alles hiljuti remont üle käinud. Maja ees seisab «Niva» — Tuule tunneb automarke — ja jalgrattahoidlas on kõrvuti neli-viis mitut värvi jalgratast. Tuule tahab juba avastada, et siingi on kõik sama tühi ja väljasurnud kui mujalgi, aga ei: siinsamas mõisa vastas on osaliselt hekiga piiratud nurgake pinkidega ja kae-
met — seal istuvad paar päris elusat meesolevust ning räägivad suitsu. Mootorratas peatub raudpostide vahele sinistatud stendi kõrval, millel klaasi all paarkümmend fotosuurendust — küllap eesrindlaste autahvel.

Vanapagan heidab pilgu taha ja Tuule taipab, et tal on tegemist maha kobida. Ta teebki seda, haarab kohvri ning tahab ära sõnu ütleva hakata, kuid jahmub: vanapagan vahib teda pungil silmil, möödab ülevalt alla ja alt üles, nagu ta põlpepoolest oleks miski ime, mis erilist tähelepanu nõuab. See on vist hull, mõtleb tüdruk ja tunneb end ebamugavalt. Ta pomiseb «aitäh» ja hakkab tõtlikult hoone trepi poole

minema. Ta kuuleb, kuidas mootorratas ära sõidab, heidab pilgu tagasi, näeb vanapagana laia selga ja mütsi all väljaulatuvat juuksepuhma ning märkab, et sõitjagi viskab kiire pilgu üle õla tagasi. Ei noh, mõtleb tüdruk, kui selline pimedas vastu tuleb, siis karda kohe.

Tüdruku põgus pilk libiseb stendil olevatest fotodest üle ja ta tahab edasi minna, kuid miski sunnib teda peatuma. Ühel pildil oli justkui midagi tuttavat, heldus, kuidas on see võimalik? Tuule astub stendile ligemale ja seisab vastamisi näoga, millel surmtõsine ilme ja terav-jultunud pilk. Jah, see ta on, esimene rahurikkuja maanteelt, selles pole kahtlust. Foto all on kiri:

RAUN HINTS,
autojuht

Kena poiss, on Tuule sunnitud tunnistama, samas meenuks talle, kuidas teda vahiti ja veiderdati, mismoodi see takka-järgi teda häiris, ta lööb pea püsti, teeb täispöörde ning marsib laiast kivitrepist üles kahe poolega tammepuust ukse poole, mille kõrval suur silt:

«VALIVERE KOLHOOSI KONTOR»

Ja äkki tunneb tüdruk väikest kõhedust, mida ei tundnud ta linnas siiasõitu otsustades ega mahalaitjate vastuargumente kõrvust mööda lastes. Kõhedust, mis on talle tegelikult sama võõras nagu paik, kuhu ta on jõudnud ja kus peab algama elu, mille kohta ei oska praegu ei head ega halba ennustada. Tüdruk seisatub trepil ja äkki valdab teda kummaline tunne, sama imelik kui pärast kohtumist autojuhiga, ning jällegi ütleb talle mingi seletamatu aimdus, et ühel päeval ei tähenda see trepp talle enam lihtsalt ainult üles või alla astumist, vaid midagi tähtsamat ja otsustavamat, mis keerab tema ellu uue lehekülje — tahab ta siis seda või ei.

Mahajäetud maja

Tuule on sügavalt veendunud, et ta tunneb inimesi läbi ja lõhki. Tarvitseb ainult mõnda veidi aega kõrvalt silmitseda, passida peale, kuidas käitub ja teistega maid jagab, siis veel kuulata natuke, mida suust välja ajab, ja Tuulele on pilt paugupealt selge. Oma kategooriliste otsuste tõttu pidasid mõnedki koolikaaslased teda põikpeaks, sest kui ta juba kellegi kohta oma range hinnangu andnud oli, ega

ta alla sellest naljalt taganenud. «Igal inimesel on õigus oma isiklikule arvamusele,» oli Tuulel varmalt vastus valmis.

Ja nõnda käiski Tuule ringi ja pani kõik, mis panna andis, paika. Ta oli kuskilt lugenud, et Indias jagunevad inimesed seisuse või usu järgi kastidesse, see meeldis talle väga ja nii hakkas temagi oma tuttavaid lahterdama: ühed kasti «Magedad tüübid», teised «Lollid», kolmandad «On hüllemaid», neljandad «Käivad kah, kui paremaid pole» ja nii edasi ja nii edasi... Iseenda jaoks miskipärast Tuulel kasti polnud, ta lihtsalt ei tulnud selle peale, et temagi peaks kuhugi mahtuma...

Tuulel seisab ees kohtumine kolhoosi esimehega ja selleks ta end nüüd psühholoogiliselt ette valmistabki. Piret ei teadnud esimehe kohta piuksugi teha, olevat ainult kord eemalt näinud ja meelde ei jäänud õieti midagi: keskealine keskmine kasvu meesterahvas ja kõik. Tuulel puudus iga-auguste esimeeste suhtes oma isiklik lõplik seisukoht ja seda lihtsal põhjusel: ta polnud veel elus ühtki esimeest ligidalt näinud. Jah, loetud neist ju ühte-teist oli, mõned olid kanged mehed, keda kiideti taevani ja kelle ümber löödi lausa lokku, aga jagus neidki, kes olid oma majandiga kimpus, suhtusid kultuuritöösse külma kõhuga ja mis kõik... Isegi rajooni kultuuriosakonna juhataja ei osanud talle Valivere esimehe kohta midagi tarka ütelda, sest temagi oli uus inimene ning alles hakkas suurte pingutustega oma rajooni tundma õppima. Ja sellepärast Tuulel väheke raske oligi, sest ta ei teadnud, missugune taktika appi võtta — kas mängida viisakat tagasihoidlikku ja juba ette tänulikku või asuda paugupealt, piik käes ja kilp kaitseks, ägedale rünnakule... Tuule otsustas loota oma vaistule.

Aga kui Tuule pärast koputamist kontoriruumi sisenes, kus laudade taga kolm naist istusid, kuulis ta keset tuba harkisjalu seisva mehe suust juttu, mis tegi pikemata selgeks, et kohtumine esimehega jääb vähemasti esialgu ära.

«Jälle põle, jälle põle!» pahandab kiitsakas vanamees. «Aga endal vastuvõtuaeg! Käi juba kolmat korda! Kus ta — lüpsab kodus lehma või?»

Pikk keskealine naine laua taga ohkab ja ütleb kannatliku häälega:

«Esimees, Karlake, lüpsab kodus lehma kell kuus hommi-
kul ja kell seitse õhtul. Kui sa siin ei jõua ära oodata, eks mine siis õhtu kodu järele.»

«Või veel!» rõõgatab mees. «Nüüd mine teist veel lehma alt otsima — justkui mul muud teha poleks!»

Ja vanamees kaob ust paugutades välja.

«Mis teil on?» mõõdab pikk naine Tuulet uudishimuliku pilguga.

«Ma otsin ka esimeest,» lausub tüdruk. «Või ametiühingu juhti või kultuurikomisjoni asjameest.»

Kõik kolm naist uurivad Tuulet põhjalikult. Küllap aimavad nad tema kohvrist ja kandekotist isegi, kellega neil tegemist on, nad vahetavad omavahel pilke, paks blond tüdruk haarab telefonitoru, väntab kuhugi ja nõuab kedagi Linda kohe ning kiiresti kontoris.

«Võtke istet, ametiühing tuleb kohe,» lausub ta Tuulele ja kõik kolm süvenevad paberitesse; üks klõbistab arve laual, teine keerutab arvutusmasina vänta ja tipib selle klahvidel ning kolmas tõmbab raske kannatlikkusega mingile suurele paberilehele joonlauaga pikki triipe.

Tuule istub tühele seina ääres olevale toolile, paneb kohvi maha ja kandekoti kõrvaltoolile ning laseb pilgul ringi käia. Nii nagu väljast, nõnda on maja ka seest tipp-toppp. Kõrged aknad, suured kahe poolega kaarjad ukse ja värilistest piltkividest vanamoodne ahi annavad alust arvata, et ka vanas mõisas oli kunagi umbes samamoodi; ainult mööbel, laualambid ning suur kalender seinal kõnelevad tänasest päevast, samuti mitmed stendid ja graafikud.

Mõne aja pärast siseneb ümarik laia naerusuise näoga naine, viskab Tuule poole kiire pilgu ja küsib üle kontori:

«Kus põleb?»

«Ametiühing, sinu juurde,» viipab pikk lõuaga nurgas istuva tüdruku poole.

Ümarik nägu läheb veel rohkem naerule, ilmselt on tal pikemata kõik selge, ta veereb Tuule juurde ja haarab ta kahe käega nagu vanal tuttavalt käest kinni.

«Minu nimi on Linda Eos, ma olen ametiühingu ülemine ots, ma ootasin teid juba mitu head päeva.»

Tuule naeratab põgusalt ja ütleb oma nime.

«Markust ei ole?» pärib Linda ja naised raputavad korraga pead. Linda vurab kapi kõrvale nurka, kus seisab tahvlike igasorti võtmetega, valib sealt paar tükki välja, pistab tasku ja, haarates Tuule protestist hoolimata tema kohvi kätte, viipab rõõmsalt:

«Lähme!»

Nad väljuvad kontorist ja hakkavad, Linda samm-paarses, mõõda külatänavat edasi astuma.

«Hooldi,» viipab Linda mõisaga kõrvu seisvale paviljonitüüpi hoonele, mis paneb Tuule muigama: kes küll need hallatilgad olid, kes vana mõisa kõrvale niisuguse triiphoone püsti lasid ajada!

«Palun rääkige, kuidas teie esimees on ka?» ei suuda Tuule kauem pärimata jätta.

«Mis mõttes?» heidab ümarik, veidi kanamuna meenuva vormiga Linda talle kergelt uuriva pilgu.

«Noh, nii — igas. Et kuidas kultuuritöösse suhtub ja...»

«Mis ta suhtub!» lööb Linda käega ja hakkab miskipärast naerma. «Meie esimees on omaette ooper,» seletab ta lõbusalt ja Tuule ei saa aru, mis sellele naisele pidevalt nalja teeb. «Meie ülemusele on tähtis, et loomad oleksid söönud ja kõik!» Linda lagistab jälle oma suuri valgeid hambaid näidates naeru ja Tuule hakkab oma paarilist kasti soku-tama: kas ei peaks too sinna kasti kuuluma, kus kõik need kenasti koos, kes väheke veidrikud või nii?!

«Näete, vaadake, seal see teie residents ja kultuurikolle paistabki!»

Vana armetus lageduses üksikutest harvadest puudest — ime küll! — ja elektripostist ümbritsetuna konutab üpris vana kinnise veranda ja madala ärklikorrusega maja, mis paremalgi tahtmisel kultuurikolde muljet ei jäta, pigem mõjub ta sajandivahetuse mahajäetud külakoolina, mida kolhoos praegu näiteks mingisuguste varuosade laona kasutab; ümber hoone hõljub midagi nukrat ja troostitut. Ah siis seesugune see ongi, ja-jaa, eks Piretki rääkinud midagi lõbudikust, millest korralikud inimesed suures kaares mõõda käivad...

Nad jõuavad õnnetu majakese ette ja siin on mõndagi, mis ohkama ajab. Maja vastas korrastamata põõsaste ääres prahi keskel seisavad mõned pikad pooleldi lagunenuid pingeid, kaks paistavad istumist kannatavat, kolmandast on järele ainult riismed ja paar maast välja ulatuvat postijuppi.

Linda märkab Tuule pilku ja naerab:

«Taevast teab, kellele need jalgu on jäänud!»

Tõbe, mõtleb tüdruk.

«Lähme aga sisse.» Linda pistab võtme lukuauku, tal on tõkk aega logistamist, enne kui kääksuva ukse lahti saab.

«Mis imet siin tahta,» seletab Linda, «teist aastat seisab jumala tühjana, et hale vaadata.»

Tuule paneb kohvi maha ja läheb sõnagi lausumata

maja taha: miskipärast hakkas teda enne sisenemist huvitama, mida avastuslikku sealt leida võib. Ja ega siingi midagi ei hiilga: irtakil uksega tuuletõmbuses lõdisev puukuur ja päris katkise katuse ja lausa maas põiki vedeleva uksega armetu käimla.

Maja nurga tagant ilmub tumma Tuule kõrvale Linda ja seletab rõõmsal ilmel:

«Esimhega peab rääkima, teevad korda, tuleb talv, sa halastus, ega siis rahvas lumehanges hakka kükitamas käimal!»

Nad lähevad majja sisse.

Esimene ruum on hämar riiehoold, selle ühest otsast läheb puutrepp üles, teises on kahe poolega uks saali. Saa-likis toda piklikku ruumi oleks vist liialt pidulik nimetada, tõsi, ei saa just ütelda, et siit sõda üle käinud oleks, kuid korratust ja mustust on siin rohkem kui küll. Siia-sinna seina äärde on lükatud toolid, üks tool vedeleb keset põrandat pikali. Mõnel aknal on rohekad väljaveninud kardinaad poolripakil ees, üks akendest on päris lage. Ruumi tagaosas on väike lava, tumesinise veidi irtakil eesriide vahelt on näha mingi talutoa mannetult maalitud dekoratsiooni ja kola.

Linda tõttab upakil tooli üles tõstma, justkui oleks see korratuse üks peasüüdlane ja seletab, nagu endiselt naerune:

«Kui Hilda siit kaks aastat tagasi kisaga läks, nii ta siis jäi. Mõnda aega näidati siin veel kino, aga siis kobis see kah mõisa koosolekusaali üle, polnud ju kedagi, kes oleks maja eest hea seisnud, koristaja Anna suri ka ära. Rahvas hakkab juba unustama, et meil üldse oma rahvamaja oli. Kõik lasevad Viisu vahet, sinna on üksteist kilomeetrit, seal on uus ja uhke maja. Aga kui meil siin oleks inimene, kes asjale käed külge paneb...»

Ametiühingu esinaine heidab Tuulele uuriva pilgu, otsekui vaagides, kas tollest sõnaahtrast tüdrukust on niisugust inimest arvata või ei.

Tuule ei lausu sõnagi, ausalt öeldes teeb armetu pilt ta üsna tummaks. Midagi taolist võis ju ette kujutada, aga need mõned kultuurimajad, millega ta varem kokku puutunud oli, mõjusid selle kõrval siin peaaegu paleedena... Tuule paneb kohvri ja kandekoti ühele tolmunud põhjaga toolile ja ronib lava paariastmelisest trepist üles, lükkab hädiselt hingedel kõõksuva ukse lahti ja ongi lava kõrval. Siin ja ka tagapool on dekoratsioone ja igasugu

tehtavõtteid: papist puid ja pöösaid, taburette, kaste ja riiderahaleid. Tüdrukul annab kenasti turnida, et ainukesse väikesesse lavatagusesse toakesse jõuda, mida võiks vist garderoobiks pidada. Siin vaatavad talle vastu paar lauda, millel vedelevad plekist tuhatosid ning tühjad õllepudelid, toakeses on veel paar tooli ning kolme jalaga taburet, seinal ripub katkise nurgaga tuhm peegel ja nurgas mustendab ivake-viltu vajunud plekkahi.

Tüdruk märkab laual mingit masinakirjas käsikirja, ta võtab selle kätte ja loeb esimeselt leheküljelt: «Hugo Raudsepp. «Vedelvorst». Komöödia neljas vaatuses.» Allapoole on pliiatsiga põiki ja suurelt kritseldatud «Kustas» ja sellele on kaks jämedat joont alla tõmmatud.

Tuule kõrvale jõudnud Linda seletab naeratades:

«See jäi meil mängimata, minagi pidin kaasa tegema, Maali või mis ta oli, aga ega see Hilda saanud siin millegagi lõpuni hakkama. Tema oskas ainult suure kisa ja käreaga alustada, aga asjade lõpuleviimine nagu polnudki tema asi, huvi kadus ära ja kõik läks liga-loga laiali.»

Nõnda-nõnda, keegi Hilda ei saanud, aga tema, Tuule, tähendab, peab saama? Tüdrukul on tunne, justkui polekski see tema, kes siin seda haletsusväärset pilti uudistab — taevast küll, oleks õnn, kui see tema poleks ja siin seisaks hoopis teab-kes, kellele kuu aega tagasi üks hull mõte pähe tuli ja kes nüüd siinse kurva tegelikkuse ees seisukoha võtma peab! Aga mida teha — on tahetud, on tulnud, taganeda pole enam kuhugi...

Peagi lähevad Linda ja Tuule mööda nagisevat puutreppi ärklikorrusele ja esimene avab ukse ühte tuppa; rohkem tube ei paista siin olemagi.

«Tele uus kodu,» ütleb Linda ja naeratab südamlikult. «Siin peaks natuke viisakam olema, eks?»

Tõsi: tuba kööginurgaga on tõepoolest puhas ja korrastatud, ehkki kollasemustriline pleekinud tapeet on vana ning mõnest kohast rebenenud. Siin on paari poti ja panniga pliit, mille kõrval puuvirn ning kirves, samas taburet pesukaussiga, kõrval veeämber, seinal naelte otsas ripnevad mõned puhtad käterätid; pliidi vastas on madal luitunud köögikapp ja taevast teab miks siia eksinud korvtool, toa otsas on madratsiga raudvoodi, millel mõned tekid ja padjad, jällegi taburet, sedapuhku väikese laualambiga, veel on siin kahe poolega üsna talutava välimusega riidekapp ja akna all laud paari tooliga.

Tuule pilk jääb lauale pidama: keset lauda on krobelisest klaasist mahlapurk, milles kimp mitut värvi põllulilli. Ta puudutab käega ettevaatlikult lilli ja vaatab veidi imestades Linda poole:

«Ilusad.»

Linda naeratab vabandavalt:

«Mul polnud kuskilt korralikku vaasi võtta...»

«Oh, milleks!» ohkab Tuule. «See on kõige armsam asi selle katuse all, kohe südame teeb soojaks.»

Esmakordselt kustub Linda näolt naeratus ja ta põrmitseb võorast tüdrukut ettevaatliku umbusuga: ega too äkki pila?

Aga Tuulel pole seda mõtteski, juba uudistab ta aknast välja, näeb majaesist ja tuttavaid lagununud pinke, kaugemalt põllulappe ja talumaju: mööda teed roomab üksik traktor. Tuule kõõritab üles taeva poole ja uurib:

«Mis... see aken on — alla päikest või?»

«Jah,» kahetseb Linda häälega, justkui tema oleks süüdi, «ega ta siia paista küll, see jääb ju põhja poole.»

«Ahah.»

Tuule häälitseb nukralt. Jälle on ta päikesepoolsest aknast ilma — nagu oma kahes varasemas koduski. Mul lihtsalt ei vea, mõtleb tüdruk, mul ei vea siin maailmas enam millegagi...»

Samas jõuab temani Linda hääle:

«Seadke end nüüd sisse ja... Söökla on lahti kella kuueni, sealt saate endale midagi kaasa ka vaadata, söökla on mõisa kõrval, mäletate, ma näitasin. Ja tulge homme kella üheksaks kontorisse, siis on esimees kohal, kui ma saan, tulen ka. Nägemiseni siis.»

«Nägemist.»

Uks krääksatab kinni ja Tuule kuuleb, kuidas trepilauad kaugenevate sammude all naksuvad.

Ja koos nende haihtuvate sammude ja maadvõtva vaikusga haarab Tuulet taas suur üksinduse- ja nukrusetunne. Tüdruku hing on tühjemast tühjem ning tema peas kriibib valus mõte: millegi rumalamaga kui selle ülepeakaela siia-tulekuga pole vist kogu maailmas veel keegi hakkama saanud!

Uus kodu

Juba tükk aega seisab Tuule keset tuba ja ei oska millegi alata. See on tema vana häda: põrmugi ei meeldi talle olukorrad, kuhu ta ettevalmistamatult satub, ootamatu situatsiooni kukkumine nügib tegutsemisvõimekuse nulliks. Kui praegu oleksid siin Tuule koolikaaslased, oi, atia oleks hõlpsam, sest teiste ees on ülepakkumine tühi asi, teiste ees võib ikka teatrit teha; enda jaoks on aga mängida raskevõitu, see ei taha kohe kuidagi usutavalt välja kukkuda...

Niisama, see pügerik peab siin minu uueks koduks saama — kui kauaks, seda teab ainult armas jumal taevas. Üldse on see talle juba kolmas kodu, ehkki sõna «kodu» ei taha veel kuidagi ajju mahtuda — kõik on võõras. Millegagi, mis tema ümber, pole tal vähimatki seost, tuba ja esemed eksisteerivad omaette ja väljaspool teda — nagu temagi on siin nelja seina vahel ja tundmatute asjade keskel võõrkeha.

Esimene kodu oli väike kahetoaline korter, kus Tuulel oli eestois akna all väike valge kirjutuslaud ja kušett. Sellest kodust on tal kõige ilusamad mälestused ja kõige valusamad nukrusehetked — jah, juhtus viimaseidki, kus silmist pisaraidki pühiti. Tõsi, kurbadeks momentideks Tuule enda ümber tunnistajaid ei kogunud, seda Tuulet ei tundnud ükski koolikaaslane, isagi mitte, võib-olla ema ehk oskas temas toda teist Tuulet, kes üksinduses aknal nukrutseda võis, märgata, kuid ega emagi sellest valjuhäälselt märku andnud, ta isegi ei vihjanud sellele, nii et too ema arusaamine tütre hingehädadest oligi äkki rohkem Tuule soovunelm või ettekujutus kui tegelikkus.

Teises kodus võttis tükk aega, enne kui Tuule ta hambad ristis omaks võttis. Jah, selles kolmetoalises, mille isa ja Esta oma seniste korterite vastu vahetasid, oli Tuulel oma tuba ja toas põhiliselt tema enda tuttavad asjadki — kirjutuslaud, tool, kušett, väike kapike, juurde ilmusid veel Esta korterist üks tugitool, kooliõdede kingitud graafiline leht õhtuse järHEMAASTIKUGA ning isa käest saadud transistorraadio. Ühesõnaga, interjäär oli omane või peaaegu omane, kuid kodutunnet takistas sündimast kõrvaltubades ja köögis ringi tiirutav võõras naine, keda isa, arvates, et Tuule ei näe, alatasa kaelale suudles või kes ise oma valged saledad tumepunaseks värvitud küüntega käed vaieldamatus omandiõiguses ümber isa kaela põimis. Ja kui

lõpuks tuli majja veel väike valge juuksetutiga kisakõri, siis oligi maailmas veel üks šabloonne lugu rohkem, mis sarnanes justkui kliše pealt tõmmatud tuhandete ja tuhandete teistega. Tuulet lepitati uue koduga tinglikult ainuüksi see, et tal oli oma ruum, mille ukse enda järel prõmutades kinni lukata ja, kui tarvis, lukkugi keerata võis.

Aga siin on kõik lausa karjuvalt võõras ja see teeb nõutuks, tüdrukul on tunne, nagu oleks ta kätest ja jalgadest seotud. Ta põrnitseb tummalt asju ja asjad vahivad sama tummalt teda ning läheb terve igavik, enne kui tüdruk taipab, mida ta peab tegema: iga asi tuleb oma käega oma tahtmist mööda ringi paigutada! Ja lähebki lahti: kõigepealt sätib ta pliidil potid ja panni teisiti ritta, seejärel toob voodi kõrvalt teise tabureti, tõstes laualambi esialgu lihtsalt põrandale. Taburet läheb teise samasuguse juurde ja selle peale tõstetakse ämber, võõrad käterätid riputab ta ühele naelale kokku, et enda omadele ruumi teha. Tükk aega peab ta aru, mida köögikapi ja korvtooliga peale hakata, siis veab ta korvtooli akna juurde laua kõrvale ning sikutab üllatavalt raske kapi pool meetrit edasi välisuksele lähemale. Tehtu üle vaadanud, tunneb ta juba pisikest rahulolu. Kogu jõudu kokku võttes tirib ta riidekapi nurgast välja ja sätib selle põiki voodi ette, nõnda, et väljast sisse astudes pole magamiskohta nähagi. Lamp rändab lauale ja väsinuna vajub ta korvtooli, mõõdab tehtut ja leiab äkki, et nõnda võiks siin isegi mugav lugeda olla.

Tuule pilk käib mitu korda üle toa ja ta avastab, et nüüd, kus oma käega on peaaegu igat asja puudutatud ja teise kohta või teise nurga alla seatud, on kõik tükk maad lähedasemaks muutunud — «omaseks» oleks veel palju öelda.

Nüüd kargab tüdruk oma kohvri ja kandekoti kallale. Kui korteri ümberkujundamine käis aegamööda, ettevaatlikult, justkui igat asja võõrastades või oma tegevuse mõttekuses kaheldes, siis nüüd, hakates oma asjadele kohta leidma, muutub Tuule üpris toimekaks. Toidukraam — leib, sai, või, suhkrukott, mõned konservid, pakisupid, pudel mandariinisiirupit, juustutükk ja vorstijupp leiavad köögikapis paiga; enne seda nühib ta niiske lapiga hoolega kõik riiulid üle. Riiulitele ilmuvad veel mõned suuremad ja väiksemad taldrikud, paar kruusi, mõned paarid nuge-kahvleid, suuri ja väikesi lusikaid, isegi kulp. Ja Tuule peab vastu-meelsusega tunnistama, et Estal oli paraku õigus, kui ta need kõik kohvrissi toppis: ise oleks ta küll pooled asjad

maha jätanud. Pesukausi kõrvale ilmuvad seebikarp ning muud hambaharjaga ja pasta «Buratino». Suures riidekapis on mõned riidepuud, neile lähevad kleidid, kampsun, jakid, vihmamantel, kapi põhja kolm paari kingi, riiulitele kuu ja kaks sukapaari. Beežid kõrge kontsaga säärikud paneb ta välisukse kõrvale. Lauale lambi ja lillepurgi kõrvale asuvad äratuskell, mõned raamatud, vihikud ja kaks pastapliatsit. Kõige viimasena tuleb kohvrast välja puust alusel klaasi all olev foto, mida sätitakse lauale tükk aega, enne kui paigutusega rahule jäädakse. Fotolt vaatab vastu veidi Tuulel meenutav keskealine tõmmu naeratav naine. Tüdruk vahib tükk aega pilti, ohkab, seab põllulilled fotoga kõrvu, ohkab uuesti ning asub kandekotti tühjendama. Paar rätikut riputatakse naeltele, kirjutuslaua sahtlisse rändavad igasugu tuubid, totsikud ja huulepulk, teise sahtlisse kümme ümbrikku ja kirjapaberiplokk, kolmandasse, kõige alumisse, kõvade pruunide kaantega kaustik, mis sinise paelaga justkui kingitus kinni seotud. Isa soovitusel kaasa rännanud «Rahva Hääle» seinakalender paneb rohknaeltega akna kõrvale seinale. Veidi kortsus ja servadest narmendavad lillelised aknakardinad kisub Tuule eest ja peidab tabureti alla: need kõlbavad veel ainult põrandakaltsuks. Esta soovitusel kaasa veetud kardina-riidetükk — helesinine suurte valgete mummudega — lõigatakse vaevaliselt maniküürikäärde abil pooleks ja seatakse kahele poole akent.

Kui Tuule oma mässamise lõpetab ja kella vaatab, imestab ta, kuidas kaks tundi on nagu lennates kadunud. Ja kui ta nüüd uksest välja läheb ning uuesti sisse astub, võtab teda rõõmsa üllatusena midagi tuttavlikku ja omast vastu ning tüdruk peab tunnistama, et asjal on juba, võta või jäta, jumet, et niisuguses toas võib inimene isegi elada... See avastus rahustab teda, ta viskub voodile pikali, torkab käed pea alla, laseb pilgul üle toa käia ning tunneb äkki, kuidas temas enesekindlus taastub, — toosama enesekindluse, mis enne siiasõitu kõik nädalad tema kaaslasena oli. Ja-jah, imestab Tuule, normaalse enesetunde saavutamiseks võib inimene ise ikka mõndagi ära teha küll. See suur avastus tõstab tuju, ta kargab üles, sätib linad voodile, sikutab padjapüüri padjale, seab kaks tumehalli tekki peale ja on endaga üsna rahul. Kõige lõpuks toob ta kandekotist välja väikese «Selga», paneb lauale ja vajutab mängima. Tuba täitub veidi plekihääle muusikaga. Tuule seisab keset tuba, ringutab, ütleb «Ui-ui», teeb paar tantsusammugi — ja tai-

pab äkki, et rohkem ei oska ta enam midagi peale hakata. Tüdruk läheb akna juurde ja vaatab välja. Aga mida siin ikka vaadata: ümberringi endine lagedus, üksikud harvad puud, põldude vahel inimtühi tee, eemalt paistab mõisa-hoone; kuskil seal käib mingisugune elu, sõidab mõni auto või mootorratas ja liigub üksikuid inimesigi.

Tuule esimene elevus hakkab kokku kuivama. Jah, imelik mõelda: lähema viiekümne-kuuekümnemeetri raadiuses pole tal ühtki tuttavat inimest — päris oma inimesest rääkimata. Tõsi, paljude neid omasid varemgi jätkus: kodus elas ta isast ja Estast eraldi ja kultuurikoolis vaheldusid sõbratarid üpris tihti. Viimases oli vist peamine süüdlane Tuule terav keel... Ei, ega Tuule seltsimatu tüdruk olnud, ta oli mõnegi ettevõtmise innukas hing ja oskas isegi apaatseid unimütse kaasa tirida ning kas või keset linnaväljakut tiritamme kasvatama panna — kui viimast näiteks ürituse mõte nõudis. Kuid toosama eestvedamine talle pahatihti karuteene tegigi: need, keda ta kamandama kippus ja uute horisontide poole utsitas, kukkusid mõnigi kord protestima ja paljudeks siis veel tarvis, kui konfliktid käes olidki: üks haavus, teine vihastus, kolmas jonnis...

Tuule vahib aknast välja ja mõtleb, kui tihti seisis ta nõnda oma kodu aknal ja piki tänavat piilus, millal ometi nurga tagant Vello ilmub. Jah, terve aasta ei tohtinud ta üksinduse üle kurta, vastupidi, tema süda laulis ja hõiskas, sest koos Velloga läks tema elu justkui nõiavitsa vael rikkaks ja säravaks. Tänu Velloga suvatses ta isegi Esta jaoks leebemaid toone leida ning tallegi ei jäänud märkamata isa ja võõrasema pilkudevahetamised, kui ta nende ümber ülevoolavalt heas tujus nagu noor värikas kepsu lõi.

Kas Vello poleks võinud praegu koos temaga siin olla? Jessas, kuidas nad oleksid kahekesi seda tuba kraaminud ja igale asjale oma õige koha kätte otsinud! Nuputanud, vaielnud, tülli läinud ja naerdes leppinud... Välja jooksnud, sööklas suppi luristanud, pärast käsikäes kõik Valivere kah-vaatamisväärsused ükshaaval üle mõõtnud... Ja siis, väsinute ja õnnelikenägu, esimest korda oma kergelt kräuk-suvasse raudvoodisse sooja teki alla pugunud, tugevasti-tugevasti teineteise ümbert kinni hoidnud, aina suudelnud ja suudelnud ning tundnud, kuidas südamed ühes taktis nagu dirigendikepi järele löövad ja kui ühtemoodi korriganad hingavad...

Tuule keha läbib kerge värin, nagu oleks tal külm. Oh ei — siisuguseid ilusaid klantspilte ei saa elus olla, või-

matu, tühipaljas rumal Tantaasia, sest siis poleks Vello ju Vello, temagi poleks tema ise — ja Vello ema ei oleks Vello enamgi! Jah, poleks, poleks, poleks! Tuule on enda arvates küll juba tohutult kaua maailmas elanud, aga varasemaid sedasorti kogemusi, mis teda justkui finaalina siia arhiituppa tõid, tal paraku polnud; solvang ja valu on liiga hull, et sellest niisama lihtsalt lahti saaks...

«Saada kohe kiri, kuidas sa kohale jõudsid.»

Need olid isa sõnad enne kodust väljumist. Isa tahtis võtta oma autoga kohale tuua, kuid Tuule sõdis sellele kategooriliselt vastu. Kui ta juba on selle asja ise otsustanud, siis läheb ta ka ise ja riikliku transpordiga, palun väga. Ise seletus oli loomulikult ettekääne, Tuule lihtsalt ei tahtnud mõeldagi, et keegi — eriti veel isa! — oleks tema asimest siiajõudmise meeolusid ja muljeid registreerinud — jumal hoidku! Kas neist senistest ohkamistest, pea vangutamistest ja käte ringutamisest veel vähe oli!

Mitu korda on Tuule mõelnud, et tal pole mitte üks, vaid on kaks isa. Üks isa hüpatas teda väiksenäp pölvil, käis temaga lossimäel jalutamas ja kinos, selle isaga nutsid nad palju päevi teineteise pead ja põski silitades koos, kui selgus, et ema, nagu arstid ütlesid, «üleni vähki täis» oli ning ei läinud kuud aegagi, kui kõigil oligi lõpp. Siis oli Tuule kaheteistkümnene.

Sedasama head seltsilist isa jätkus veel kaheks ja pooleks aastaks, Tuule oli isa küljes nagu takjas, neid vabu hetki, kus nad ninapidi koos poleks olnud, oli ilmatuma vähe ja suvepuhkuse automaatselt mööda tuttavaid ja sugulasi kaugele ning lähemal oli midagi nõnda endastmõistetavat, et suvi ilma selleta polekski oma nime väärt olnud. Aga siis...

«Kuule, kas sa tead, kellega su isa käib? Sikuga!»

Selle uudise esimene kuulutaja oli Piret, peagi lisas mõni teinegi vajalikku ehmatavat informatsiooni ning varsti ei jäänud loomulikult tulemata päev, kus ta sõbrataridega kohvikusse sisenedes ühe laua taga oma isa koos tolle Sikuga nägi.

Sikuks kutsutu polnud keegi muu kui keskkooli eesti keele ja kirjanduse õpetaja Esta Sikk, kes väikelinnas oli jõudnud silma torgata sellega, et avaldas tihti kohalikus ajalehes kultuuriloolisi kirjatükke, esines rajooni mineviku suurkujude juubelpäevadel ettekandega, õiendas alaealiste asjade komisjonis, laulis rajooni kultuurimaja kuulsas segakooris, mis oli korduvalt vabariigist väljas käinud — ja

nõnda edasi ja ikka nõnda edasi. Teda ennast ja tema kooli seinte vahelt lendu lastud hüüdnime teadsid linnas peaaegu kõik ja muidugi on pikemata selge, et Tuule isa ja Siku teineteise leidmise lugu («See on just nagu kahe tutt-
püti ühe armastuse lugu,» seletas Karin ja mida ta sellega täpselt mõtles, jäi teistele veidi arusaamatuks, kuigi nalja tegi palju) kuni registreerimiseni ja tagasihoidlike pulma-
deni välja oli üldise keelepeksu objekt nii koolis, kus Sikk õpetas, nii isa töökohas KEK-is, rääkimata kultuurikoolist, kus Tuule alles käis.

Ja sellest ajast alates sai Tuule endale uue isa. Ehkki isa püüdis tütrele korduvalt selgeks teha, et midagi pole muutunud, et Tuule ja Esta saavad kindlasti headeks sõbratari-
deks (Esta oli ju Tuulest ainult kümme aastat vanem, abi-
elludes ligi kakskümmend viis; isa omakorda oli oma uuest naisest üksteist aastat vanem), ehkki isa püüdis alati, kui vähegi võimalik, kõiki neid kolme koos hoida ja ühiseid ettevõtmisi alates kinos või teatris käimisest kuni mälestus-
väärsete automatkadeni välja organiseerida, ei tahtnud need kuigi hästi õnnestuda, sest Tuule ei mänginud kaasa. Ei, lugu polnud ainuüksi selles, et uue naise ilmumine nende ellu ja majja justkui mingi pühaduse ja ema mälestuse rüvetamist tähendanuks (seda oli see Tuule arvates niikui-
nii, sest, taevast hoidku, mis armastust isal enam vaja oli, oli tal ju tema, Tuule?), vaid selles, et see tuttpüttide ühe armastuse lugu sündis teda arvestamata ja vastu tema tahtmist. Vahel mõtles Tuule, et kui isa oleks tema käest nõu ja luba küsinud, ei tea, kas siis oleks kõik teisiti? Ta ei olnud selles surmkindel. Aga isa oli nagu kõikaga pähe saanud, käis ringi, tobe naeratus näol ja näis arvavat, et nad on Tuulega peaaegu üks ja kõik, mida tema, Heiki Ranna, endastmõistetavalt ette võtab, peab loomulikult ka tütrele meeldima, ei, mis meeldima, see peab tüdrukugi lausa õnnelikuks tegema ja rõõmust joobuma panema.

Aga paraku midagi niisugust ei juhtunud. Tuule tõmbus nagu tigu karpi, esimest korda elus hakkas ta oma toa ust lukustama — mitte ainult siis, kui ta tahtis üksi olla, võttes sellega Estalt ja isalt ilma koputamata sissemarssimise võimaluse, vaid ka siis, kui ta kodust ära oli. Algul kippus isa selle üle imestust ja nõrdimust avaldama, kuid Tuule küsis, täis sügavat rahu, ilmsüütul ilmel vastu: «Kas see on minu tuba või ei, vabandust?», mille peale isa nõutult õlgu kehitas ning pomises: «Mis saladusi sa seal siis peidad...» Tuule ei jäänud võlgu: «Igal inimesel on omad saladused,

...ja ma ei ehk. Sinul oli ka oma suur saladus, kuni ma sulle sellest kohvikus peale sattusin.» Isa ärritus: «Jäta see teie hõõdnimil!» Tuule ajas naiivses hämmelduses kul-
lud üles: «Kõik kutsuvad teda nii.» «Kutsugu,» porises isa, «aga ma palun vähemalt siin majas Estat Estaks nimetada. Ma palun,» kordas isa erilise rõhuga, aga ega tal olnud selleks pingutada vaja, sest kuigi Tuule halas-
tas ja jättis Siku kasutamata, ei pöördunud ta Esta poole kunagi nimepidi, oh ei, ta rääkis Estast kolmandas isikus — ja teda enda juuresolekul — ja kui isa sellele taas häiritult vastupanu juhtis, tegi tüdruk neile kannatlikult selgeks, et ta ei ole praegu koos paari sõbratariga keelekursustel soome keelt ja kallid hõimuvennad armastavat enamasti kolman-
das isikus teise inimese poole pöörduda, lühidalt, ta lihtsalt praktiseerib lahetaguste kena keelepruuki ning midagi muud selle taga näha on pehmelt öeldes mõtetu.

Õeldakse küll, et kuiheaga ei saa, siis saab kurjaga, aga ümasta isa siiski ei üritanud, vaid võttis ette hoopis uudse lahendamise tütrele: algas algul väikeste, edaspidi ikka suuremate ja hinnalisemate kingituste sadu, millest vähemalt pooled pakuti välja kui Esta ideed: «Nagu ma seda kamp-
pust nägin, mõtlesin kohe, Tuule, sinu peale» ehk «kui ma neid kõrvarõngaid vaatasin, ma lihtsalt ei saanud neid sulle ostmata jätta...» Mäng paistis loomulikult justkui läbi, Tuule muigas, võttis kingitused korrektse jahe-
duse, aga mõnigi kord ka vaimustuse julma mahasurumi-
sena vastu, pani selga, riputas kõrva, pistis sõrme või top-
pis jalga — ja rääkis Estaga raudselt kolmandas isikus edasi.

«Sa oled parandamatu idioot,» ütles talle kord Piret. «On sul aita raske neile seda väikest heameelt teha?!»

«Sa ei saa midagi aru,» põrutas Tuule vastu.

«Justkui mõni kuri kuningatütar, vana kuningas võttis uue naise ja printsess on turris.»

«Vabandage väga, minu teada niisugust muinasjuttu pole olemas,» lausus Tuule. «Kurjad võõrasemad kiusavad ilu-
said lumivalgekesi — see on, lugupeetud daamid ja härrad, tänapäevane elus ja muinasjutus.»

«Hohoo, kust otsast sa lumivalgeke oled — paremal juhul ainult poolest saatil!»

Tuule armastas nimelt kanda valgeid pluuse ja musti seelikuid, tal oli neid erinevais tegumoes neli komplekti — sellest see Pireti tarkus. Aga siit «kuri kuningatütar» lendu läkski, see muutus isegi «rannatuultest» populaarsemaks

ning kes aga tahtis oma erilist armastusväärsust Tuule vastu üles näidata, see korrutas igal võimalikul juhul «Mustvalgekesest»... «Mõtleks, kui vaimukas,» vangutas Tuule irooniliselt huuli kõverdades pead ja püüdis teha näo, nagu see ei puudutaks teda karvavõrdki; südamesse aga jäi tunne, millele ta isegi ei osanud nime anda.

Tuule vahib arupidavalt lauasahtli poole, kuhu ta mõni aeg tagasi ümbrikud ja kirjaploki suskas ning otsustas, et niipea ta veel kellelegi midagi sirgeldama ei hakka — oodaku ja vahtigu tühja kirjakasti, temal pole kiiret. Kui ta juba kord oma suure ja vägeva iseseisva tee valinud on, siis tuleb üksindusega leppida ja ta ei tee isegi endale peegli ees nägu, mida ta tõeliselt praegusest olukorrast arvab.

Kui keegi oleks sel õhtul pilgu vana kultuurimaja ärklikorruse valgustatud akna poole heitnud, oleks ta seal silmanud pikka aega liikumatult seisvat ja üksisilmi pimedusse vahtivat tütarlast.

Esimees

Nagu juba öeldud, polnud Tuule elus veel ühtki esimees näost näkku näinud, niisiis oli ta sama valge leht kui linna laps, kes peab tutvust hobuse, seapõrsa või hanega ainult foto või filmi kaudu. Muidugi on ajalehes või teleekraanil mõne esimehe nägu vilksatanud, aga ega Tuulel neiss süvenemiseks põhjust polnud, taevast halasta, mis peak temal nendega pistmist olema?! Sest juba kultuurikool astudes oli ta veendunud, et pärast lõpetamist ootab teda töökoht oma kodulinna, kus täpselt või kellena, selle ühe ta pead ei murdnud, ja nõnda jätsidki teda üsna ükskõik seks kõik hirmu- ja õudusejutud, mida levitati mõned muiduteadajate või maalt linna tagasi slikerdanud lõpetajate poolt: kultuurimaja kisendab remondi järele, palk on naeruväärselt väike, mingisuguseid tingimusi ei ole, inimesed on ükskõiksematest ükskõiksemad — ja ära sa, vaenlaps, kolhoosiesimehe või sovhoosidirektori käest imet oota! Uhesõnaga on see ajalehtedes ülimalt vajalikuks vahetatud kultuuripõllul kündmine üks ütlema totter sõelagvee kandmine. Tõsi, teati nendestki paikadest rääkida, kui vägevad kultuurilossid ja kus esimehed jooksvat vaata lausa nahast välja, et võimalusi luua, rahvast kokku ajada

raha pakkuda, ise samal ajal vapro eestvedaja ja õilsa eeskujuna igal sammul väsimatult kaasa lüües — kes vehkivat rahvatantsu, kes kõõrutavat segakooris või meesansamblis, kes mängivat näiteringis kas tobedavõitu koomilisi vanamehi või koguni esimesi armastajaid... Niisugustest kohtadest ja sealsetest tingimustest räägiti õpilaste hulgas miskipärast kerge üleolekutunde ja irooniaga, ehkki salamiis mõtles nii mõnigi, kuidas sinna piima ja mett voolavale maale teed leida. Head võimalused olid erandid reeglilt, neist kuulates löödi lootusetult käega: ei see värk meie jaoks ole! Kes laseb noorukeid marjamaale — seal hoiavad vanemad kohalikud juurikad küünte ja hammastega pirkast kinni! Noor visatakse ikka tühja koha peale ja nõutakse: noh, näita ennast! Ilmuta initsiatiivi, kasuta varjatud reserve... Aga pole kedagi, kelle kallale oma initsiatiiviga minna ja noid salapäraseid peidetud reserve pole samuti kuskilt välja kookida — ümberringi on kõik nutmaajavalt tühi ja paljas nagu maa enne loomist.

Niisugused elujaatavast optimismist üpris kauged mõtted peas, astub Tuule järgmisel hommikul kolhoosikeskuse poole, vaatab kella ja aeglustab sammu, et mitte liiga palju enne üheksat päralt jõuda.

Eile nähtud kontorinaised on juba kohal. Tuule pärimisele, kas ametiühingu esinaine Linda on ka kohal, vastatakse eitavalt. Tüdruk istub samale toolile kuhu eilegi ja jääb ootama. Aeg läheb, naised ei tee temast väljagi, telefon pläriseb aeg-ajalt, mingisugused kandilised mehed käivad sisse ja välja, Lindat ei paista kuskilt, Tuulel on tunne, et ta võib siin nõnda õhtuni istuda ja kellelgi pole temast sooja ega külma...

Akki avaneb esimehe kabineti uks ja sealt astub välja keskmist kasvu, jässakas, laia ja morni näoga mees, pea on tal poolpaljas, särgikäised üles kääritud, pabeross tolkneb suunurgas, nurgas istuvat tüdrukut pole tema jaoks olemaski, ta viskab mingi paberi pika naise ette lauale ja lausub veidi käriseva häälega:

«Kui Kutt peaks kuskilt välja ilmuma, saada kohe minu juurde.»

Ja kaob oma tuppa tagasi.

«Kas see oli esimees?» pärib Tuule, talle vastatakse jaa-tavalt, keegi ei piiksata, et ta võiks sisse minna ja tüdruk istub veidi aega nõutult edasi. Kuhu see naerva näoga ametiühing ometi jääb? Tuule vaatab kella: nüüd on ta

siin juba ligi paarkümmend minutit konutanud. Tuule ajab end püsti ja kõhatab tähendusrikkalt.

«Ma pole küll Kutt, aga kas ma võin nüüd sinna sisse minna?»

Kolm naist silmitsevad tüdrukut veidi imestunult, siis ütleb pikk:

«Minge, minge.»

Ja ohkab miskipärast.

Tuulele see ohe ei meeldi, ta muutub valvsaks, koputab energiliselt uksele, aga seest ei kosta piuksugi, justkui oleks esimees läbi akna jalga lasknud.

«Kas seal ikka on kedagi?» muretseb tüdruk.

«Minge, minge sisse,» vibutab pikk käega. Tuule lükkab ukse pärani ja astub tundmatusse maailma.

Esimehe kabinet on kõrge laega ruumikas tuba. Akna all massiivse kirjutuslaua taga istub esimees ja räägib telefoniga, tema vastas on suur nahktugitool. Toas on pikk laud, mille ümber rida toole, ja seinä ääres justkui eile kauplusest toodud hele, enamuses tühjade riiulitega sektisioonkapp.

«Tere.»

Esimees heidab talle lühikese pilgu ja jätkab juttu mingisugustest hektaritest ning protsentidest, tugitooli poole ta ei viipa, Tuule seisab ootavalt kirjutuslauast paari sammu kaugusel, ta paneb kandekoti enda kõrvale maha ja jääb üle esimehe poolpalja pealae aknast välja vahtima. Esimees räägib ja räägib, süütab kustunud suitsu ja keerab end küljega külalise poole, nagu segaks selle olemasolu teda.

Mühkam, paneb Tuule esimehe kindlalt kasti, lööb kasti kaane kinni ja on endaga rahul: see seltsimees on tema poolt paika pandud, ärgu ta lootku, et ta sealt enam välja poeb.

Lõpuks saab kõne otsa, esimees põrnitseb tüdrukut ja küsib:

«Mis oli?»

«Ma tulin tere ütlema. Minu nimi on Tuule Ranna, ma olen siia suunatud kultuurimaja juhataja.»

Tuule ei vaata, mis ilmega esimees teda mõõdab, ta otsib kandekotist paberi ja paneb lauale, küsib rõhutatud jahedusega: «Võib?», istub tugitooli, tõmbab kandekoti enda kõrvale, lööb jala üle teise ning jääb ükskõiksel ilmel tühja sektisioonkappi silmitsema.

Esimees heidab paberile põgusa pilgu, sügab lõuga,

kuatutab suitsu massiivsesse marmorist tuhatoosi ning nohiseb:

«Ahah... nanah.»

«Teie ametiühingu esimees või esinaine pidi ka siin olema, aga ei ole.»

«Kes? Ah Linda? Kes teda teab...»

Esimees ei tee küsimagi, millal tuldi ning Tuule lausub rõhuga:

«Ma saabusin juba eile päeval.»

«Ahah.»

Ka nüüd ei pärita, kus ta siiani oli ja kus öö mööda saatis, põõsas või põhukuhjas, jumala eest, mühkam mis mühkam; tüdruk otsustab enam mitte ühtki sõna ütelda, kui sealt teiselt poolt lauda ka midagi ei tule, heake küll, istume siis niisama terviseks ja puhkame jalgu. Temal, taevale tänu, pole kuhugi kiiret, teda on kästud siia tulla ja siin ta nüüd on, võtku aga seltsimees esimees initsiatiiv enda kätte...

«Sedasi, sedasi,» hakkavadki lõpuks esimesed sõnad vee-rama ja Tuule pöörab silmad esimehe suule. «Ma ei tea, kas te teate...», venitab esimees ja jääb miskipärast vait.

«Kindlasti ei tea,» tõttab Tuule ütlema. «Muide, ma olen siin kandis esimest korda elus, ma ei tunne kedagi ja ei tea midagi.»

Esimees noogutab ja jätkab, libistades pilku mööda lae nurki, nagu otsiks ämblikuvõrke taga:

«Viimase viieteistkümnelt aasta jooksul on meil kultuurimaja peal olnud... kaheksa direktorit, seitse kunstilist juhti ja neli metoodikut. Kõike neid kolme korraga pole mul oma elu jooksul õnnestunud näha. Kõik tulevad, nõuavad, kiiruvad ja kaovad. Nüüd pole kahel aastal siia kedagi saadud, nagu öeldakse — jumal tänatud, elu on tükk maad rahulikum olnud.»

Ilmne umbusalduse avaldus, mornistub Tuule, tõstab teise jala põlvelt ja ajab end tugitooli sügavuses veidi rohkem sirgu, otsekui valmistuks lähenevaks heitluseks.

«Mida nad kõik nõuavad?» küsib ta asjalikult.

Samas heliseb telefon, esimees haarab toru, kuulab veidi aega ja kärgatab:

«Mis? Kus ta, kurat, siis jälle on? Otsi üles ja saada minu juurde!»

Pannud toru hargile, sügab esimees lõuga ja lausub:

«Mida? Kõike. Raha, remonti, uut maja, vähemalt kahe-kojalist mugavustega korterit — mis aga kellelegi pähe

tuleb. Ja kui üks-kaks-kolm «tingimusi» ei loodud, las padavai jalga. Nagu teiegi lasete.»

Viimane öeldakse nõnda veendunult, et nüüd võiks isegi solvuda, kuid Tuule sunnib end rahulikuks; selge, vastuvõetav on tõrges, sellele lehmaliipsjale ei paku tema saabumist midagi.

«Ei lase,» ütleb tüdruk.

«Ah soo?» küsib esimees. Jälle heliseb telefon. «Ma kuulen. Kes? Mis sa tahad? Ei ole, ma ütlesin sulle, surm võta ka sealt, kust midagi võtta pole, räägime nädala, veel parem kahe pärast.» Toru lendab hargile ja esimees mõõda tugitooli uppunud tüdrukut uurivalt.

«Alguses räägivad seda kõik,» ütleb ta resigneerunult lisab hetke pärast: «Siis lähevad mehele, tulevad lapsed — Tuule kehitab õlgu ja muigab põlglikult:

«Ma ei kavatse mehele minna.»

Esimees lööb käega:

«Viimane enne teid — mis ta nimi oligi, Hilda, jah — läinud ka mehele, aga sai lapse ja kadus.»

Tuule silmis välgatub midagi ja ta lausub rõhuga:

«Ma ei kavatse teie Valiveres last saada.»

Uuesti telefon.

«Markus kuuleb,» ütleb esimees. Ahah, tähendab, Markus on nimi... «Kui Koppel pole poole tunni pärast põllul, si pühkigu oma suu preemiast puhtaks. Jah, nii ütledki, Jah!»

Esimees süütab uue suitsu:

«Kuhu me jäime?»

Nüüd ei saa Tuule kiusatusele vastu panna, ta tuhm kande kotis, leiab «Ekstra» paki, pistab sigareti huul vahele, otsib tikutoosi, rapsab tule otsa, lennutab esimehe pilku heitmata ilusa suitsurõnga sektsioonkapi poole, samitseb varjamatu uudishimuga esimehe poolpaljast pealage ja ütleb:

«Lapsesaamise juurde.»

Esimees vahib sigaretti pahvivat tüdrukut, Tuulele nägu nagu libiseks üle ta laia näo midagi pilkevarjundi taoline, esimees niheleb toolil ja küsib pärast asjalikku kõhatust veel asjalikuma häälega:

«Mida te siis tahate?»

Küsimuse mõte on pikemata selge: parem kui sa, õnne midagi ei tahaks ja kohe siit minema kobiksid... Aga Tuule ei kavatse araks lüüa, vastupidi, siin tuleb panna asjakäima põhimõttel hammas hamba vastu.

«Kui ma saan rajoonikeskusest paar ringijuhti, kas neile maksta ja transporti saab?»

Seda küsimust ei mõelnud Tuule praegu välja, sedasorti nõudmisi olid talle koolis juba õppejõud soovitanud.

«See läheb majandile liiga kalliks,» on esimehel vastus ajumapilk valmis, lause tuleb ludinal, kategooriliselt, rahulikult, justkui oleks ta juba hommikul ärgates seda suus varuks hoidnud. «Kas te ise hakkama ei saa?» mõõdab esimees tüdrukut veidi etteheitvalt.

«Oksid?» kergitab Tuule kulme. Tuule teab, et tal on päris ilusad kaarjad kulmud ja eriti kena on siis, kui ta nad üles ajab.

«Kunstiline juht pidi ju ka tulema.»

«Ma tean, kultuuriosakonnas öeldi, Tallinnast, Pedast. Aga võib-olla on meil üks profiil —»

«Profiil?»

«Jah, profiil,» kordab Tuule väljakutsuvalt.

«Aga kui pole üks profiil?» Esimehe hääles on midagi ironilist. «Ükskõik, ootame ära... Mis veel oli?»

Tuule otsustab küsimusele küsimusega vastata, tal on kogemusi, et see on päris hea nõks.

«Kas te olete oma kultuurimajas käinud?»

«Mina?» küsib esimees veidi hajameelselt, nagu oleks jutt millestki talle nõnda ääretult kaugest ja võõrast, millega pole tal eladeski pistmist olnud. Siiski ta noogutab põgusalt: «Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis siis?»

«Remonti oleks vaja.»

«Ah käisite juba seal?» imestatakse teisel pool lauda.

«Ma ütlesin vist, et tulin juba eile. Ma isegi ööbisin juba seal, kujutage ette.»

«Remonti, remonti... Seda ma arvasin. Praegu ei saa mingisugust remonti. Sügistööd kaelas, inimesed on kinni.»

«Aga seal on praegu —»

«Ma tean väga hästi, mis seal on,» katkestab esimees tüdrukut kärsitult. «Ja mida seal pole... Katus on terve, seinad on ees, küte on olemas, ahjud suitsu sisse ei aja... Nojah, segamini natuke on, tolmu ja prahti ja —»

«Suurepärase!» kiidab Tuule. «Nii et ei miskit muret kui hari ja kühvel kätte — ja las aga käia?!»

Esimees Markus tõmbub süngeks.

«Koristaja me leiame, rääkige Lindaga.»

«Osa aknakardinaid on katki.»

«Rääkige Lindaga.»

«Toole ja ka pinke väljas oleks vaja korda teha.»

«Otsige üles Peeter Liiva, komsomolisekretär, aitab mõelda.»

Tuule kõhkleb hetke, aga tunneb, et praegu pole aeg pidama jääda.

«Väljakäik maja taga on ümber kukkumas.»

Esimees vahib tüdrukut nagu väikest last, kes ei tea, mis ta suust välja ajab.

«Kõik tuleb omal ajal,» lausub ta aeglaselt, rõhuga, justkui õpetaks esimesi tähti. «Teate, mis on kõigepealt teie ülesanne?»

Tuule kustutab sigareti vägevasse tuhatoosi, märkab, kuidas esimees tema erkpunase lakiga küüsi silmitses, jääb, tüdruku pilk peatub omakorda Markuse kätel ja ta märkab musti küünealuseid. Niisugusele peaks sünnipäevaks küüneviili ja maniküürikäärid kinkima...

«Ma kuulen,» ajab Tuule pea püsti ja vahib uurivalt esimehe nägu. Markuse silmaterad on hallid, ninaaukudest vahivad mõned karvad välja, habe on lohakalt aetud.

«Kõigepealt on teie ülesanne tõestada majandi juhtidele, et olete võimeline töötama. Ja pidage meeles,» jätkab esimees häält kõrgendades, otsekui oleks suure auditoriumi ette astunud, «ja pidage meeles, seda olen ma viimase viieteistkümne aasta jooksul sada korda ütelnud: hea kultuuri-töötaja ei vaja losse ja uus maja pole alati vägeva tegevuse garantii.»

Seda sa nüüd küll ise välja ei mõtelnud, leiab Tuule, tuttav laul, kindlasti mõne juhtiva töötaja kõnest pähe taotud... Ja ta otsustab kõrget lendu väheke madalamale tüürida:

«Ma ei rääkinud uuest majast, vaid uuest väljakäigust.»

Esimees krimpsutab nägu, nagu oleks koos tüdruku sõnadega midagi ebameeldivat tema ninnagi jõudnud.

«Teate, noor inimene, ma ütlen teile midagi... ausalt. Päril ausalt. Ma ei usu, et meie inimesed enam siia tagasi tulevad. Nad on harjunud Viisul käima, ainult üksteist kilomeetrit. Seal on uus ja hea maja, kümned ringid, kõik tip-top, nagu peab.»

«Huvitav,» imestab Tuule, «miks mind siis üldse siia suunati?»

Esimees kehitab õlgu.

«Seda küsige rajooni kultuuriosakonna käest.»

Viimast pole Tuulele ütelda vaja, sest küsimiseks ei ole põhjust: alguses polnud suunamist ollagi, tema, Tuule, oli

ise see, kes ühel päeval ootamatult palus end kuhugi... noh, niisugusesse pärapõrgusse määrata. Seda ma talle ütlemata ei hakka, mõtleb tüdruk ja lausub:

«Kui kultuurikolle, nagu öeldakse, on vana, kole, jube, liiga-loga, siis muidugi sinna ükski hing ei tule. Kui inimesel on kodus kas või — no kas või mugavam klosett, alla —»

Esimees laksatab veidi närviliselt sõrmedega vastu lauda.

«Kuulge, noor inimene, jätke oma peldikujutud!»

Tuule hüppab tugitoolist üles ja tunneb ennast hoolimata kõrgest laest üsna pikana, igatahes esimehele saab ta nüüd ülevallalt alla vaadata.

«Noor või mitte noor, ka teie olete kunagi noor olnud, aga kui me räägime kultuurist, siis ühe kultuurimaja kultuur hakkabki peale... peldikust! Teile aga, nagu ma, vabandage väga, aru saan, on ainult tähtis, et loomad oleksid sõõnud!»

Küll on tore, et Linda lause õigel ajal pähe kargas, mõtleb Tuule, leiab, et siia otsa oleks hea midagi ka kodusest lehmaliipsmisest serveerida, kuid samas heliseb telefon, Markus võtab toru, ilmselt helistatakse kuskilt kõrgemalt, sest esimees haarab laua nurgalt ühe kausta, lööb selle lahti ja hakkab sealt mingisuguseid arvuseid üles lugema; Tuule leiab, et tema etteaste on lõppenud, hõikab «Head tervist», viskab kandekoti rihma pidi õlale ja väljub. Uks tema selja taga mürtsatab kogemata nõnda hoogsalt kinni, et naised laudade tagant ajavad pead õieli ning uudistavad tummalt, kuidas esimesest lahingust ei võitjana ega kaotajana väljunu toast lahkub. Tüdruk läheb läbi tühja koridori, lööb välisukse lahti ja astub laiast trepist alla.

«Stopp, stopp!» seisab äkki keegi ta ees ja sirutab käed valla, nagu tahaks tüdrukut oma embusesse püüda. Tuule nõksatab seisma. Talle vahib muheldes otsa ei keegi muu kui maanteelt ja fotolt tuttav autojuht — seesama mustapäine, pikk, sihvakas ja tugev...

«Vabandust!» ütleb tüdruk, põikab noormehe eest kõrvale ja läheb rutates edasi. Tal on tunne, et talle vahitakse järele ja ta hoidub kiusatuses sedasama teha.

Ja imelik küll: põgus taaskohtumine käänab Tuules justkui teise lehekülje, mõru tunne jutuajamisest esimehega hajub ning tal jääb ainult kahetseda ja ennast sõidelda — miks ta ometi seisma ei jäänud, kas just praegu poleks olnud nii kosutav kellegagi kas või paar tühist lauset vahetada —?!

Aga nüüd oli juba hilja.

Tüdruk vantsib oma igavuses tukkuva kultuurimaja poole ja ta on natuke kurb ja ka natuke õnnelik, kurb, et midagi jäi ära ja õnnelik, et midagi ootab ees — kui mitte homme, siis ülehommene, kui veel mitte ülehommene, siis nädala või kuu pärast kindlasti; lihtsalt võimatu on uskuda, et seda ei sünni, ja eks ole, see lootus polegi nii tühine, et pärast kõike natukenegi õnnelik olla...

Kiri

Kuigi nädala jooksul on jõutud tegelda kolhoosi raamatupidamise, külanõukogu, rajoonikeskuse kultuuriosakonna ja pangaga, võib Tuule oma Valivere tuttavaid ikka ainult ühe käe sõrmedel üles lugeda: vanaätti tuuseldanud autojuht, naerust alati viltuse suuga Linda, metsavahimütsiga lapsi sööv vanapagan ja poolpalja pealaega esimehejõmakas. Linda ja esimees ei meeldi Tuulele põrmugi. Veidra vanapagana kohta ei oska veel ei head ega halba arvata ja päris seisukohatu on ta Raun Hintsiga suhtes, ehkki teab tema nime, on teda elusalt juba kaks korda näinud ja oma kümme korda fotolt vahtinud. Kui tõtt tunnistada, siis on selle ime-likuvõitu poisi peale nii mõnigi kord mõeldud, vaata et üle-aru, ehkki otsest põhjust selleks ei taha tüdruk kuskilt leida.

Ühe käe viienda sõrme jaoks ei jää aga peagi tutvus tulemata, ta tuleb justkui issanda saadik ülimalt õigel ajal. Ajal, mil Tuule hing on jälle kogu maailma peale nõr-
nud.

Paar päeva pärast esimehe juures käimist otsustab Tuule saaliga midagi ette võtta. Ehkki Lindale sai seda koristaja-juttu räägitud, paistis see sinnaasamasse paika jäänud olevat, nagu ka põgus vestlus komsomolisekretäriga, kelle «ahah» ja «nojah» ei tõotanud abiväe suhtes midagi konkreetset. Suurpuhastus polnud Tuulele võõras asi, pärast ema surma olid kõik kodused toimetused-tegemised tema õlgadel. Tolmulapi ja põrandanartsuga oli teda harjutanud juba ema ja kui nüüd mõnikord kas kohtamise pikale venimise, kambas väljasõidu või mõne sünnipäeva tõttu midagi kodus tegemata jäi, siis ei tundnud tüdruk süümepeina nii-võrd isa ees, kuivõrd kadunud ema pärast, justkui oleks ta

mingist allakirjutamata kokkuleppes lahti ütelnud. Tuulel käis kõik üks-kaks-kolm ja nagu ütles isa poolõde Helmi, pidavat «tüdrukul kodu jaoks kätt olema». Et asi käis üks-kaks-kolm ka sellepärast, et rutem kaelast ära saada, seda Tuule loomulikult kellelegi kuulutama ei läinud. Aga võib-olla oma kodu jaoks tal oligi kätt, kuid uues korteris koos Esta majja ilmumisega jäi too käsi äkki üpris laisaks, seda jätkus ainult oma toa jaoks ja rõhutatud vastumeel-
susega ka muuks, kui just vihjati, sooviti või väga paluti. Aga Tuulel oli oma teooria taskus valmis: milleks enam teha, kui on olemas Sikk... vabandust, Esta?! Kui isale temast kui ainukesest tütrest ühiseks edasiseks eluks kui-
dagi ei piisanud, palun väga, vehkigu siis see, ilma kellela ei saada edasi elada!

Üks asi on väike korter või oma tuba, teine paraja suu-
rusega saalilärakas, millel paistis Tuule vastu, kui ta sinna, käes veeämber, narts, kühvel ja varrega hari, ilmus, just-
kui midagi isiklikku olevat. Kuna ta käed olid kinni, lõi ta jalaga saali ukse lahti, see lendas vastu ühte ukse taga olevat tooli, põrkus tagasi ja Tuule oleks paraja müksu vastu nina saanud, kui poleks jõudnud kätt kaitseks ette tõsta. Aga seetõttu läks põrandahari käest lahti, kukkus veeämbri vastu ning kingadele loksus vett. Esimesest vastu-
löögist heidutamata seadis Tuule end keset saali ning vahtis tükki aega nagu lahinguväljal enne võitlust ringi: millest alata? Ilmselt toolide virnast — tõstab nad maha ja seab üksteise kõrvale kahte ritta piki seinu, nõnda on neid kergem nihutada ja põrandat pesta. Aga nagu ta harja abil ühte virna tipus turnivat tooli togima hakkas, lagunes terve virn kolinal laiali, Tuule sai valusa hoobi vastu jalga, taga-
nes siunates ja nõnda õnnetult, et ajas veeämbri ümber. Nüüd polnud muud kui vaadata, kuidas vesi rõõmsalt mööda põrandat laiali jooksis. Tüdruk haarab nartsu, ütleb «Kurat», lükkab vett siia ja sinna, tüdineb, vajub esimesele ette juhtuvale toolile istuma ja silmitseb mõtlikult, kuidas vesi otse tema nina all põrandalaudade vahepragudesse kaob.

Ja siis see viies sõrm tuligi. Saali uksest poetus sisse midagi väikest ja kidurat. Tuule arvas, et mõni laps eksis alla, aga peagi oli üllatus käes: saabunu oli uus koristaja Roobu Alma, pensionär ja lesk. Mutike oli habras ja nääp-
auke, võis arvata, et tema paremad päevad on ammuilma seljataga ja veeämbri tõstmist peaks vist küll vanakese päris piinamiseks pidama, aga kus sellega: seitsmekümne

nelja aastane kunagine lüpsja osutus nõnda toimekaks, et Tuulel oli järelejäudmisega omajagu tegemistki.

Kuna tüdrukul oli oma äpardunud alguse pärast süda täis, siis ta ei osanud kohe ka abilisest täit rõõmu tunda, teda isegi häiris see, et kõrvaline silm tema abitu koperdamise tagajärgi tunnistama sattus. Vanamutt kippus kohe alguses laia juttu alustama, kuid ta ei jõudnud kaugemale oma sünnist esimese ilmasõja eel siinsamas Roobu talus üheksanda lapsena, kui Tuule selle autobiograafia-harrastuse järsult läbi lõi ja selgust nõudis, kas abivägi on ajutine või mitte; alles siis, kui Tuule üleval oma toas esimest käskkirja koristaja Alma Johannese tütre Roobu tölevõtmise kohta vormistas, tundis ta tillukest heameele virvet ja mõtles, et huvitav, keda ta nüüd tänama peab — esimest, Lindat või Liiva Peetrit?

Tegelikult polnud Tuulel kellegi tänamiseks mingisugust isu, sest senise vastuvõtu tõttu oli tal juba asjast selge pilt: kui oled kord juba meile kaela sadanud, eks siis ela ja õienda, aga jätta meid oma muredega rahule, meil neid ilma sinutagi ülearu. Ükskõiksus tema suhtes oli selle nädalaga päris priskelt silma torganud, seda võis näha nii raamatupidamise kiirustav-asjalikus õiendamises või külanõukogu sekretäri absoluutses huvi puudumises tema isiku vastu; tüdrukut pani eriti imestama see, et külatänaval, sööklas ja kaupluses teda peaaegu üldse ei märganud; vähe oli neid, kes teda pilguga riivasid, enamus käis temast mööda näoga, nagu oleks ta kas paljas õhk või juba sada aastat siin nende keskel ringi kolanud. Ainus, mida Tuule pani tähele, oli mõnede nooremate meeste huvi tema vastu, kes kas poe ees või sööklas laua taga suppi luristades teda kael õieli vahtisid, omavahel midagi rääkisid ning lollakalt itsitasid. Loomulikult olid nemad omakorda Tuule jaoks õhk. Kogu Valiverest vastu õhkuv veider ükskõiksus tegi tüdruku tõrksaks ja ta vastas samaga: käis, kus käima pidi, tegi, mida oli vaja teha, pööramata omaltki poolt kellelegi vähegi suuremat tähelepanu, käis, näol ükskõiksusest jahe ilme, nagu poleks temalgi Valiverest sooja ega külma ja ainult mingi iseäraliku juhuse tõttu peab ta siin nende keskel parasjagu siblima ja ainult temasse puutuvaid asju ajama... Küll ma nad ennast ühel päeval märkama panen, mõtleb Tuule ja ehkki ta veel ei tea, kuidas ta nõnda kaugelt jõuab, annab juba see paljas mõte talle raasuke meelekindlust.

Aga nüüd seisab Tuule suure küsimärgi ees: mis suhe

selle Roobu Almaga võtta? Käskkiri nr. 1 on valmis, direktori allkiri ja pitsat peal (omavahel öeldes ajab see fakt muigama küll), aga kuna Alma on tema alluv töötaja ja tema ikkagi, palun väga, direktor, kas ta siis nüüd jääbki alla üles juhtima (ei tea mida?) või sobib tal alla saali Almaga võidu koristama minna? Võib-olla kukub küla naerma, kuidas uus luud oma energiaga eputada tahab? Aga kui käsi külge ei pane, äkki hakatakse hoopis parastama, et direktor põlgab tööd ja viilib sel ajal üleval toas küüsi, kui vaene vanainimene, kes talle oh kui heast südamest appi saadeti, üksi all orjama peab? Oh, et pole ka kedagi, kelle käest nii lihtsat asja küsima minna! Kui kõmpida alla ja end Almale appi pakkuda, siis võib tõenäoline olla, et see lõkatakse tänuga tagasi ja soovitatakse (muidugi mõttes) ülemusel oma tähtsate asjadega tegelda. Aga tule taevast appi, tal pole ju midagi teha! Kuid kui minna alla raginaga möllama, äkki pannakse pahaks, et ta teise tegemisi ei usalda, tükib pealt passima ja uhkemini üle tegema — ?!

Sel ajal kui noor direktor üleval oma keerukate probleemidega maid jagab, peatub kultuurimaja ees mootorratas, millel istub postiljonikotiga keskealine kogukas naine. Postiljon annab signaali, Tuule käändub aknast välja vahtima ja näeb, kuidas käskkirjaga nr. 1 vormistatud koristaja kirjakeandja juurde läheb, midagi sellega räägib ning siis koos üles tema akna poole vahivad. Kiril! Ja näe, antaksegi ümbrik Almale pihku ning mootorratas põriseb minema. Miskipärast Tuule ei taha, et Alma üles ronib ja läheb talle trepile vastu.

«Teile on kiri... Ma'p tea nime, ons ikka õige?»

Tuule heidab kiire pilgu ümbrikule, tunneb käekirja ära, noogutab, pomiseb «aitäh» ja kaob üles oma tuppa tagasi. Tänu kirjale on nüüd võimalik äsja muret teinud keerulise probleemi lahendamine mõneks ajaks edasi lükata, hea seegi, kuigi saadeti ei paista tüdrukut rõõmustavat. Ta vahib tuttavat käekirja tõrksal ilmel, silmitseb ümbrikut eest ja tagant, kõhkleb ja ei kiirusta avama.

Huvitav, mida tal veel kirjutada on? Kas kõik pole selge ja lõpuni räägitud? Mida siin enam seletada? Kas juba selle paari nädalaga on kõik valusad ütlemlised ja sügavad solvamised peast läinud, et nüüd pannakse aga korrespondents käima — ?!

Tuule esitab endale riiakaid küsimusi ja peast käib läbi mõte: kas poleks kõige targem kirjake kümneks väikeseks tükiks rebida ja pliidi alla lennutada? Aga seda ta siiski

ei tee, mis salata, uudishimu on kangem, ja juba ongi kaks suurt täiskirjutatud paberilehte ümbrikust väljas.

Tere kaugelt, mu kuningatütar!

Ma loodan, et sa ei pane seda viimast sõna pahaks, sest minule oled sa ikka see hea ja tore printsess ühest kaunist elumuinasjutust, mis polnudki muinasjutt, vaid oli suur tükk meie mõlema elust endast. Mul pole põhjust arvata, et sina mulle kirjutad, sellepärast teen seda ise, siis on mul vähemalt lootustki, et sa saad teada, mida ma praegu tagantjärele mõtlen. Et sa mulle vastaksid, selle peale ma ei julge mõeldagi. Aga ometi ei tunne ma ennast süüdlasena. Või õigemini — süüdi pole mina üksi. Aga sina vist nii ei arva! Sa arvad ikka, et teised on need peapatused — ah, hea küll, jätame selle, muidu ütled jälle, et hakkab kohe norima! Tuule, sa ei tea, kui igav on ilma sinuta. Sinul kindlasti mitte. Sul on seal ju kõik uus ja huvitav, mul siin aga teada ja puha. Tuule, sinuga oli nii hea olla, ja nüüd on mul kehv. Küll oleks tore, kui me üldse ei riidleks! Üldse — miks sa seda ikkagi tegid? Sa nagu unustasid kõik ilusa meie vahel ja ajasid need viimased asjad nii hirmus tähtsaks — jah, muidugi, see on nii sinu moodi, sa ikka liialdad ja oled priuh-prauh. Aga mina olen mina ja minu mutt on minu mutt, meid ühte patta ikka ei maksa panna küll! Jah, sa kutsusid mind kaasa. See oleks ju mõttetus — niimoodi ülepeakaela tuulte peale pörutada. Sina, jah, saad niimoodi, see ongi sinu moodi, aga mina nii ei taha ega pea õigeks. Et sa mu ema peale vihane oled, sellest hoolimata oleksime ikkagi võinud koos meie linna kultuurimajas tööd vihtuda — sina oma asjades, mina oma näiteringiga. See oleks nii tore! Aga kui midagi ei lähe nii, nagu sina tahad, siis lööd sa kõik nagu vana katkise kruusi puruks — ja kaod! Aga kas ainult ärasõitmisega saab inimese elust ära kaduda? Kui sa nii arvad, siis sa petad ennast, usu vahetevahel mind ka! Tuule, sinu valu on minu valu ja sinu rõõm on minu rõõm. Mida vähem ma sind nüüd näen — ma ju ei näegi, ainult pilti saan vaadata! — seda rohkem sind hakkab armastama. Kord tuleb päev — ehk? Mis? Ma ei oska praegu rohkem kirjutada, ma lähen lihtsalt välja. On õhtu, ma lähen hulgun üksi lossimäel ja mõtlen, kui palju me seal sinuga käisime.

Veel sinu
Vello.

Tuule loeb kirja kaks korda läbi, krimpsutab nina, nagu si usuks ühtki sõna, mida on läikivale paberile ilusa kaldkirjaga maalitud, pistab lehed ümbrikusse tagasi, heidab selle sahtlisse, võtab kohe uuesti välja, peab aru, tõmbab neilaks tükiks ja viskab pliidi alla.

Tuule ei taha nüüd sellele mõelda, ons tal kergem või ei, ta ei kipu ka enam direktori ja koristaja vahekorra üle targutama, vaid tõttab kärmesti alla ja kukub Roobu Almale võidu saalis ning laval korda looma: tõstab, tassib, nõhib ja küürib, mässab otsaesise higiseks ja mida sõjakamalt ta rabeleb, seda paremini ta ennast tundma hakkab, justkui ainult ja nimelt nõnda on võimalik lõplikult peast pühkida nood vastikult häirivad pliidi alla kadunud katki- sed kirjatükid.

Halb uudis

Kaks meest on ikka kaks meest ehk mis ühele üle jõu, see kahele konti mööda — neid ja teisi taolisi mõttekaid lauseid võivad Valivere kultuurimaja direktor ja koristaja neli päeva hiljem vastastikku pilduda, imetledes oma käte- tööd vilja.

Ja on, mida imetleda: saal on puhas ja korrastatud, terved toolid seisavad ridamisi mööda seinu, aknakardinad ripuvad tipp-toppp ning aknale, kus midagi ees polnud, leidis Roobu Alma kodust sobiva riidetüki; kord valitseb ka riidehoius ja laval. Koli, millega polnud midagi peale hakata, tassiti kuuri alla, siit jätkus üht-teist ka ahjukütteks. Ka garderoobi võib häbenemata sisse astuda, kuigi peegel on endiselt katki, aga toolid on korras, laud puhas ja õllepudel- lite asemel purk põllulilledega. Viimase peale tuli Tuule ise: eeskujuks oli ju mahlapurk üleval toas, tema esimene lillevaas.

Nõnda oli maja sees. Kõik, mis maja ümber, oli aga endi- ses aus ja hiilguses, näha polnud veel ühtki hingelist, keda oleks kahele kangele naisele appi saadetud, rääkimata aktiivsetest kommunistlikest noortest, kes pärast väsitavat põllutööd õhtuti reipalt oma armsasse kultuurimajja appi korda looma oleks tõtanud — nagu seda ikka vahetevahel ajalehest lugeda võis. Paistis, et «oma» oli see majalobudik ainult Tuulele ja Almale, kellelgi teisel Valiveres pol- nud sellega pistmist, vastuoksa, paaril korral tekkis Tuulel

tunne, nagu oleks nende vägev kultuuriasutus justkui mingisugune leprosoorium, kust inimesed igaks juhaks heaga eemale hoiavad. Kahekesi seal nad madistasid, nii et lõunalegi polnud aega minna; koos kombineeriti Tuule pliidil midagi suupärast ja igal hommikul tõi Alma kas oma kodust või kauplusest midagi kaasagi. Rohkem kui ühel korral mölgutas Tuule mõtteid, mida küll temast koolikaaslased ja kallid kodused arvaksid, kui nad teda siin jahmerdamas näeksid; mõnelgi nõrkusehetkel tundus Tuule endale maapakku põgenenud idioodina, kes koos ühe vanaeidega õhulossi ehitab: polnud ju vähimatki ettekujutust ega õigeid reaalseid plaanegi selle kohta, mis tolles pealt näha klantsima löödud lobudikus, kus tähelepanelikult silmitsemisel igal sammul hale kehvus nuuksudes vastu kisendas, lahti läheb.

Üks konkreetne mõte sellel rahmeldamisel praegu siiski oli: Tuule tahtis enne uue kunstilise juhi kohalejõudmist midagi ära teha. Luua, nagu öeldakse, tingimused edukaks tööks. Enne selle saabumist ei kavatsenud ta rohkem liigutada. Las tuleb, las imestab ja siis mobiliseerivad nad kõik jõud... ja siia otsa võib teisigi toredaid sõnu laduda, mida nõnda palju koolis kuuldud ja lehtedest loetud, et neid võis unest äratatuna justkui masin maha vuristada. Kuid kunstilisest juhust polnud kippu ega kõppu, ehkki kultuuriorganisatsioon andmeil pidid nad ühel ja samal päeval kohale ilmuma.

Koristustööde päevil Tuule sellele eriti ei mõtelnud, aga nüüd, kus tekkis tööseisak ja kõik see, mis maja ümber, mõlemale naisele üle jõu ja mõistuse käis, muutus tüdruk kärsituks. Ühelt poolt häirib teda teadmatus ja teiselt poolt mõtleb ta murega, mis tüüp see Tallinnast saabus intelligentsi esindaja võib olla. Kuu aega tagasi oli Tuule üsna jahmunud, kui talle kui kõrgema hariduseta inimesele direktori, aga mitte kunstilise juhi või metoodiku kohta pakuti, kuid talle tehti selgeks, et too Tallinnast suunatu ei tahtvat põhimõtteliselt direktoriks hakata. Kuuldu teeb Tuule töökaaslase suhtes veidi ettevaatlikuks ja ta on hädas, et ei oska midagi arukat välja mõelda, kuidas uustulnukaga käituda. Ilmselt tuleb loota momendi inspiratsioonile, esimesele muljele, tegutseda, nagu öeldakse, vastavalt situatsioonile. Saabunu võib olla ennasttäis uih-aih, keda ei šokeeri mitte ainult — nojah, teatud liialdusega öeldes, ausõna peal püstiseisev kultuurihoone, vaid ka temast noorem ja ainult kultuurikooli tarkusega ülemus;

ei jätum, siin võib karta nii kanakatsumist kui nugadeni minnakut — kas neist pisikollektiivide intriigidest vähe ime lugusid kuuldud on! Aga võib-olla on hoopis igat kanti mõistlik olemus, kellega on siin päris naljakas koos trallata...

Päevad lähevad ja Tuule muutub aina rahutumaks, kuni lõpuks ei pea enam vastu ning kõmbib kohalikku sisse kultuuriorganisatsiooni helistama. Sinna läheb ta ka veel sellepärast, et Roobu Almast väheke puhkust ja rahu saada, sest sama tööagar kui mutt on, sama hooga käib ka ta suuvärk. Nende päevade jooksul on Tuule Valivere elust ja olust, minevikust ja tänapäevast nõnda ammendaval hüljal informatsiooni saanud, et võiks ennast peaaegu isehakanud kodu-uurijaks tituleerida. Kõik need jutud talle tundmatutest inimestest, igasugu juhtumitest, pulmadest ja matustest mõjuvad Tuulele lausa väsitavalt ja ehkki ta püüab seda lakkamatut jutuvada ühest kõrvast sisse, teisest välja lasta, peab ta viisaka ülemusena siiski mingisugust tähelepanelikkust demonstreerima. Mõnigi kord tõdruk kihvatab ja tahaks pärida, kas vanaeit vähemasti õõtsi kodus vait on või laseb sealgi keelel vahetpidamata kähata, kuid midagi pole teha, tuleb ennast tagasi hoida, sest mis siis saab, kui Alma äkki solvub, pahandab ja minema kõmbib? Taevake, võib üsna eredalt esimehe ja Linda nagu ette kujutada, mis järelduse need tema konfliktist teevad: näe, ei oska see uus inimestega suhelda, juba esimesel nädalal raksus —!

Tuule esimene käik sidejaoskonda lõpeb tühjalt, sest kultuuriorganisatsiooni juhataja on kuhugi komandeeringusse sõitnud ja tuleb alles paari päeva pärast tagasi. Tuule astub kauplusest läbi ning et kiiret pole kuhugi, läheb teist teed pidi ringiga koju. Juba varem oli ta selle tee kõrval spordiväljakut märganud ja nähes seal gruppi poisse palli tagumas, otsustab ajaviiteks asja lähemalt uudistada.

Staadion paistab üsna uus olevat, muru on korralikult pügatud, jooksurada kenasti liivatatud ja pallivärvad oleksid nagu alles eile püsti löödud. Esimees on vist suur spordi austaja, järeldab Tuule ja naksutab pahameeles hambaid: iga mõte esimehest mõjub ärritavalt. Tuule teab, et selle jõmmiga tuleb tal veel maid jagada, aga praegu ta ei taha nendele vastikutele päevadele mõelda: ega saatus eest ei pääse, küll tuleb ka too tund, kus paugud kätma ja üksed prõmmuma hakkavad...

Staadionil käib jalgpallimatš, ilmselt treening, sest pub-

likut peale viie-kuue poisikese pole. Noored mehed, kes lühikestes, kes pikkades pükstes, mõnedel koguni ülal paljas, ajavad hüüete ja kisa saatel palli taga. Kui Tuule jõmpsikateni jõuab, lendab pall platsilt välja ja veerab otse poistegrupi poole. Üks marakrattidest kargab püsti jookseb pallile vastu ja virutab sellele jalaga, aga nõnda õnnetult, et pall lendab hoopis teise kanti ja üsna kaugel mängijast, kes oli just pallile järele jõudmas. Mängitormab poisikese juurde ja virutab talle lajatava kõrvakiilu. Tuule jääb hämmastunult seisma, vahib lööjat ja teab miks — äkki valgub talle veri näkku. Jalgpallur autojuht Raun Hints. Väike poiss pistab kisama, noormehehoiab temast tugevasti kinni, sakutab ja tõukab eemale nõnda et poiss käpuli maha kukub.

Tuule ei saa vait jääda ja hõikab:

«Mis te teete?! See oli ju kogemata, ma nägin!»

Autojuht heidab tüdrukule pilgu, torkab käed puusa külge:

«Mis, mis, hakkas kahju, kas sugulane või?»

Enne kui tüdrukule paras vastus keelele jõuab, hõikab takse Rauni, keegi on palli kätte saanud, noormees põlvitab ja loivab pikkamisi väljaku keskele tagasi.

Tuule pöörab nõrduvalt poisikese poole, kes end põlvitades püsti ajab.

«Said sa haiget?» pärib Tuule.

Poiss ei vaata tema poole, vaid poriseb nina nohistades:

«Kuradi loll.»

«Miks ta sind lõi?» uurib tüdruk.

Nüüd põrmitseb salkusjuukseline jõmpsikas teekäijat ütleb kurjalt:

«Ta lööb ikka... Alati peksab.»

«Keda? Sind?»

«Mind... Ja vanaisa kah.»

«Miks?!»

«Ta on mu vend. Kuradi loll.»

Poiss sülgab löraka maha ja longib oma kaaslaste juurde tagasi.

Tuule vaatab kulme kergitades poisile järele ning heidab pilgu staadionile: autojuht manööverdab palliga oskuslikult vastasmängijast mööda, lööb palli väravasse ning jääb uudishimulikult Tuule poole vahtima. Ja mida peab nüüd Tuule tegema? Loomulikult lööb ta pea kuklasse ja astub naol põlglik ilme, edasi.

Tuulel on hing täis. Missugune jõhkard! Tüdruk on nõn

ritud, justkui oleks ta ise klobida saanud. Ja miks teda autojuht üldse häirib?! Mis on temal sellest lahkajast? Naeruväärne! Tuule ei püüagi oma ärrituse muud kui vägivalda pidada. Selle vastu ja pärast mõtu madinat maha peetud, kusjuures kõige imelikum see, et vägivald vihkamine algas kunagi hoopis... vägivald armastamisest.

Tuule oli siis kümnene, Ants ja Enn aasta vanemad. Nii teist suve harrastasid lapsed hoovis teatrimängu. Selle eestvedajaks oli Külliki, kelle isa oli näitleja ja kes juba vanemana — ta oli juba kaksteist täis — kujutas endast loomulikult kamandajat ning juhti. Mäng ise oli jagatud: osa lapsi jagunes publikuks, osa näitlejateks, publikust istus hoovi maha, näitlejad arutasid maja nurga taga, mida nad mängivad, kes on kes ja mis juhtuma peab. Need olid enamasti minivariandid teatris või kinos nähtud tükkidest ja vabale inspiratsioonile üles ehitatud. Ja kui see grupp oli oma etendusega maha saanud, vahetusid osad ja nüüd sai endisest publikust järjekordne teatritrupp. Tuule lõi alati agarasti kaasa ja kujunes peagi üheks huvitavaks jõuks, kellele Külliki meeleldi rolle jagas. Aga mõnikord, kui Tuule pidi printsessi mängima, hakkasid Ants ja Enn ärplema, sest miskipärast tahtsid mõlemad endale mingi vastutusriikast osa saada. Peagi tuli välja, et Ants tahtis huvist osa vastu. Enn aga salaarmastuse pärast ei tahtnud. Kuna too salaarmastus ilmselt teistele eriti suur rõõm polnud, siis kuulutas Ants selle ka suuresõnaliselt välja, ja hoovis istuv publik, selle asemel et veel ühte «univalgekese» varianti näha, nägi hoopis maja nurga tagant kakeldes välja veerevaid poisse, kes teineteist kuidas üksteisele jaksasid klohmisid. Külliki kisas, teised ka õhutasid või hirnusid naerda, Tuule — ta mäletab seda imeselt — oli erutatud, vaikne, ta seisis eemal ja vaatas, kuidas tema pärast käis võitlus elu ja surma peale. Tegevalt meeldis Tuulele Ants, aga see sebis omakorda Külliki ümber. Ja nüüd haaras tüdrukut kummaline erutus, ta pani teda peaaegu värisema: siinsamas silmade all ja tema pärast verine lahing. Muidugi olid varsti laste mängu peale emad platsis ning veriste ninadega printsid ja printsessid mandati koju, kuid Tuule mõtles sellele võitlusele veel mõned kordi, õhtuti voodis teki all võttis meenutus üles uued mõtted: Tuule seisis kaunitarina mäe tipul, kollane seelik tuules lehvimas, ja kuristik kohal võitlus, mõõgad käes, kaks meie aja kangelast — Ants ja

Enn, ja Tuulel oli absoluutselt ükspuha, kumb neist hukub, sest ta oli pidulikult lubanud, et tema käe saab võitja...

Järgmine kokkupuude vägivallaga oli hoopis isemoodi inetu ja vapustav ning imetleda polnud siin midagi. Tuule võis vist üksteist olla, kui isa ja ema miskipärast tüll läksid (Tuule pole kunagi aru saanud, miks), isa lõi ema ja hakkas teda välisukse poole vedama, nagu tahaks kohu maid ukse taha visata. Ema karjus ja nuttis, Tuule läks hüsterikasse — ja ilmselt viimane oligi see, mis isa maha rahustas, ta jättis ema sinnapaika, haaras varnast müüri ning kadus välja. Millal isa öösel koju tuli, seda tüdruk mäletanud. Aga läks nädalaid, enne kui ta kartlikkusest lahti sai ning võis isaga nagu ennegi suhelda. Aga midagi jäi, tuli aeg-ajalt uuesti meelde ja häiris hirmsasti. No nüüd oli see muidugi jäänud ainult üheks inetuks episoodiks minevikust ja ei midagi hullemat.

Kolmandat korda oli Tuule vägivalla tunnistaja kahe sandas klassis, kui klassi spordikuulsus ja meesiludus kelle kõnnakut väikesekasvuline klassi naljahammas teisest löbaks järele ahvis, viimasele kallale läks. Põhjus oli küllaltki tühine, vast oleks ühest müksust kuklasse või lihtsa rusika nuusutada andmisest aidanud ning spordipoisi reputatsioon poleks millegi rohkema all kannatanud. Aga ta oli nõnda solvunud, ilmselt riivas teda kohutavalt terve klassi naer ja ta tormas väiksemale nagu piison kallale lõi näkku, tiris juustest, virutas maha ning tagus jalaga. Tüdrukud kiljusid, teised poisid hoidusid aupaklikult eemale, aga Tuule ei suutnud seda pealt vaadata, ta tormas vahele, püüdis sportlast teise kallalt eemale tirida, tõukas tüdruku eemale, Tuule tormas uuesti juurde peksis mõlema käega poisile seni vastu nägu, kuni see teise lahti lasi ja Tuulele omakorda virutada tahtis. Samal hetkel tuli õpetaja klassi ja nüüd jätkus klaarimist mitmel vaheajaks ning päevaks kuni isade-emade kooli kutsumiseni seni välja. Tuule karistada ei saanud, ainult poisid, Tuule mäletab tänase päevani, kuidas tüdrukud talle pära imetledes ütlesid: «Kuidas sa ometi julgesid...» Ainult Siiri, kes oli spordipoisi pärast arust ära, lausus hunkrimpsutades: «Sa peaksid minema džuudot õppima, see on kakleja hingeelu.»

Viimane ütlemine tuli tüdrukule meelde aasta tagasi, kui ta õhtul hilja üksi kinost tulles restorani ukse ees kahtlevat meest ja naist nägi. Purjus mees ei peksnud naist

pigemini oli see ärplemine — naine tahtis minna paremale, mees püüdis teda vasakule vedada, pigistades naise käsi-vart nõnda valusasti, et see karjuma pistis —, kuid Tuulel kätt nagu tuline juga kerest läbi ja ta tormas vahele, tõttas meest ja püüdis naist tema käte vahelt vabastada. Kogu selle ettevõtmise tulemus oli, et hoopistükkis naine pistis Tuulet sõimama, virutas teda kandekotiga, ajas eemale ning viskas veel maast haaratud kiviga järele.

«Meie Rannatuuleke on justkui donna Kihote,» ironiseeris keegi koolivendadest, kui lugu laiemalt levis, «alanda-tute kaitsja, solvatute aitaja, kõrkide kange vastane.»

«Tähelepanuväärne inimene,» noogutasid teised poisid kooris ja kinnitasid üksmeelselt, et niisugust ei julge siiski raha eestki naiseks võtta. Tuulel ei jäänud muud üle kui nalle selga pöörates üle öla visata:

«Grupp debiilikuid, kui kahju.»

Nõnda on lood Tuule ja vägivallaga ja pole siis imes-tada, et ta peab jalgpallurist autojuhiga tegelema veel pea-aegu terve õhtu ning öösel näeb teda isegi unes. Kõige hullem on aga see, et unenäos on vägivallal hoopis teine kant — pois haarab tema ümbert kinni nii, et ta ei suuda kättki liigutada ja suudleb teda otse suule, Tuule rabeleb mis hirmus, kuid tulemusteta, aga suudlused jätkuvad ja jätkuvad. Alles pärast meeleheitlikke pingutusi suudab ta oma käed lahti kiskuda ning poissi eemale ajada — ja ärkab ahmis, kätega enda ümber hoope jagades, suul aga suudluste erutav maik.

Niisugune tobe unenägu võib terve järgmise hommiku ära rikkuda ja tuleb välja, et rikubki, sest kui Tuule uuesti sidejaoskonda läheb ja ime kombel täitevkomitee kultuuri-osaakonna juhataja seltsimees Arula kätte saab, võib hallipäine postiametnik tüdruku järjest pikemaks venivat nägu näha ja järgmisi lauseid kuulda:

«Tuule Ranna räägib Valiverest, kultuurimajast, ma käisin teie juures, mäletate, tere... Tahtsin küsida, palun, kas te teate midagi sellest kunstilisest juhust, kes meile siia tulema pidi? Tallinnast, Pedast. Mis? Mis?! Ei tule? Ja ei tulegi?! Miks? Abiellus? Aga... aga kes siis tema asemel —? Ei ole? Issand jumal, ma olen ju täitsa üksi, meloodikut niikuinii pole... Hea öelda... Mis? Mis mul minna saab?! Ja-jah, kultuuritööle on alus pandud, saali pööranda pesin puhtaks, head tervist!»

Tüdruku nägu on niisugune, et sidetöötaja peab parema oma paberitesse süveneda, Tuule longib löödult maja

ette trepile, nüüd, ole lahke, sajab veel vihma ka kaela, vähe sellestki — äkki aeglustab üks mööduv veoauto sõit ja ning juht lehvitab talle, lisab gaasi, annab signaali ja sõidab edasi.

Issand, kuidas ma teda vihkan, mõtleb tüdruk.

Mõtleb ja punastab.

Ja miks ta ei peaks punastama: ons see esimene korraldus kus ta endale valetab, mis?!

Maidu

Pärast kultuuriosakonna juhataja suust kuulnud uudist, on Tuule mitu päeva endast väljas. Algul mõtleb ta linnasõita, et tolle seltsimees Arulaga näost näkku asi veel korraldada, aga loobub sellest: mida see annab? Korraldus paar vaatab ta juba voodi alt paistva kohvri otsa poole — kui võtaks kätte, loobiks oma kola sisse ja kaoks siit kuni tont? See uljas mõte tuleb aga kohe peast visata, see kodulinna ja oma koju tagasi minna on lihtsalt võimatu neid muigeid ja seda naeru! Tuleb kannatada... Taevast küll, justkui mõni vanakese Tšehhovi tegelane — need muud ei tee kui kannatavad kõik neli vaadust läbi... O kuidas Tuulel oleks praegu kedagi vaja, kellega oma mure jagada ja natuke nõu pidada, mida peaks ette võtma ja millest pihta hakkama, kuid pikemata on selge, et taotseks jutuaajamiseks ei kõlba ametiühingu Linda, veel vähe Alma, esimees või komsomolisekretär — vanapaganast autojuhist rääkimata! Küll võib ikka maailm su ümbertühi olla, ohkab Tuule. Talle tükib nutt peale, aga püüab siiski nuukseid tagasi hoida.

Ja otsekui oleksid maailmas veel imed võimalikud, korraldab korrakaalt ootamatu ja võpatamapanev, kuid ka lohutav heli — autosignaali. Tuule kargab püsti ja tormab akna juurde, tundes end uppujana, kelle poole on päästerõngas heidetud.

Tal pole aega mõelda, keda või mida ta ootas — midagi ta ju ootas ja lootis, eks? —, aga kõige vähem kindlasti seda, kes auto kabiini avatud uksest välja kõõlub, midagi kuulmatut seletab ja käega alla kultuurimaja ukse poole vehib.

Tuule ei saa midagi aru, esimesel momendil tahaks ta akna juurest tagasi tõmbuda, kuid miski hoiab teda omal

asul, nõnda ta seal seisab, nagu otsiv ja õnnetu, vahib välja, ei kuule midagi ega oska äkki miskitki ette võtta.

Ja äkki enam tüdruk ei ebale. Tema teadvusse ei jõua see, et too seal allgi kuulus nende hulka, kellega ta oma muresid jagada ei tahaks, oh ei, vastupidi, ta tahab kibedalt akna avada ja kuulda, mida talle öelda tahetakse, kuid aken ei tule lahti. Tuule vahib abitult alla, laiutab peaaegu meeleheitel poisi poole käsi, tema huuled kisuvad lõõriti, ta häälitseb haledalt ja tunneb, et nutt tikub kurgu, niisugust enesekaotust pole tal elus varem kunagi olnud, aga sellele suudab ta alles tükk aega hiljem mõelda, praegu ei liigu ta peas miski, isegi see mitte, et kõige lihtsam oleks trepist alla joosta... Raun Hints seletab all veel midagi, näitab randmekellale, osutab uuesti uksele, viitab huvastijätuks käega ja sõidab minema.

Tuule vajub nõrgalt laua kõrval asuvale toolile ja ei saa aru, mis temaga lahti on. Kas ma hakkan lolliks minema? mõtleb tüdruk. Kas nõnda siis minnaksegi lolliks, kui inimene on segamini löödud ja viimane niidike maailmaga katkeb? — viimane lausepool pole muidugi Tuule enda väljamõeldis, ta on seda kuskilt lugenud, aga praegusesse hullumeelsesesse situatsiooni sobib see otse abastamapanevalt hästi, kas pole?!

Veel läheb natuke aega ja alles siis jõuab tüdruku teadvusse, et talle viibati ja miskipärast välisukse poole. On seal midagi? Tuule on nagu välg trepist all ja jääb lävel ahmunult seisma: väikeses punutud korvis külitab tilluke kassipoeg.

Tüdruk vahib kassipoega imestunult, ütleb «Oh sa jumalake», võtab korvi kätte ja läheb üles tuppa tagasi.

Tuule tõstab kassipoja lauale, otsib talle taldriku piimaga talle, vahib, kuidas loom piima limpsib, mõtleb, miks Raun Hints talle selle kingituse tõi ja selle asemel, et heldida või rõõmustada, muutub morniks. Midagi selles kassiloos talle ei meeldi, tal tekib hirm, et see ei tähenda head — ah, kindlasti ei tähenda see head: sellest on vist peaaegu kümme aastat tagasi, kui tal oli ühe kassiga tegemist ja sellel olid tema, Tuule, jaoks üpris kurvad tagajärjed. Tuule pole sellele enam aastaid mõelnud, äsja aga meenus talle ja ta muutub tusaseks. Vähe sellest — nüüd koos kassipojaga on ta äkki veel õnnetum kui enne ning tüdruk ei tea, mida peale hakata. Oli tal just nüüd seda siia sokuks jada vajal õhkab tüdruk.

Pikalt ei jõua Tuule kassi ja Rauni üle aru pidada, sest

väljast kostvad hääled kisuvad tähelepanu kõrvale. Jälle ei saa ta aru, mis seal all lahti on. Kuskil justkui kopsitakse midagi, taotakse kas vastu ust või seina. Tuule vahib aknast välja ja näeb maja ees mootorratast, mille taga kahe kummirattaga käru, inimest näha pole, aga kopsimine jätkub. Sedapuhku on tüdruk tegutsemisvõimelisem ja ruttab alla.

Maja lävel seisab keegi võõras noormees ja naelutab kivi abil kultuurimaja uksele mingisugust kuulutust.

«Tere!» valgub üle võõra näo rõõmus aval naeratus, nagu oleks seda kohtumist ammugi oodatud.

«Tere...» imestab Tuule.

Poiss on umbes temaealine, heledate käharate juustega, ümmarguse näo, väikese püstja nõbinina ja silmatorkavalt suurte kõrvadega. Tema helesinised silmad säravad rõõmsalt, nagu toimetaks ta siin mingisugust suurt heategu tervele maailmale.

Tuule astub poisi kõrvale trepile ja loeb suurelt kuulutuselt vesivärvikirjas teksti:

KINO

10. sept. kell 20.00.

«Ärge minge mehele.» Komöödia!!!

11. sept. kell 20.00.

«Võitlus salapolitseiga.» Põnevusfilm!!!

Tuule taipab, vaatab uuesti järelkäru poole ja näeb seal ümmargusi plekk-karpe — ilmselt filmiketastega.

Poiss on oma töö teinud ja silmitseb plakati rahulolevalt.

«Siin?» küsib Tuule, et midagi küsida.

«Ei,» raputab poiss naeratades pead, «ikka mõisas, keskuses, kus alati.»

«Aga... miks te siis siia?» imestab tüdruk.

«Ma panen igale poole,» selgitab poiss. «Kuulutusi peab olema massiliselt. Ikka läheb kuskilt mõni mööda ja näeb.»

«Ahah,» saab Tuule targemaks. «Tähendab, teie olete —?»

«Kinomehaanik, filminäitaja,» rõõmustab poiss ja naeratab nõnda laialt, et kõrvad liiguvad. «Minu nimi on Mait, siin hüüavad mind kõik Maiduks. Saame tuttavaks,» sirutab ta tüdruku poole koduselt käe, Tuule ulatab enda oma vastu ja saabki tugeva ning sooja käepigistuse. «Teie olete uus kultuurimaja direktor, jah?»

«Mhmh,» noogutab Tuule ja tema nägu tõmbub pilve:

oma aineti nimetamine toob silmapilk kõik värsked ebameeldivused lagedale.

«Mida siia pidu tuleb?» küsib Maiduks kutsutu.

«Pidu!» hüüab Tuule. «Ei tea, mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et kunstilist juhti ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, koristajamutt ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka teeme? See kõik on üks... suur jama!»

Maidu vahib tüdruku üllatunult ja ei saa ilmselt teise lisatõust põrmugi aru.

«Iga algus on raske,» noogutab ta elutargalt ja märgates, et tüdruk tahab midagi vahele nähvata, lisab sõbralikult usaldavalt:

«Teate, ma pabistasin ka pärast kooli alguses mis hirmus... Noh, film läks katki ja mõnikord võeti elekter ära ja... ja ükskord panin osad vales järjekorras jooksmas. Oh aeg, kuidas ma rahva käest söimata sain, surmani jääb meelde. See on algul ikka nii, pärast pole midagi, peaaegu kui kord minema hakkab.»

Tuule toriseb siiski:

«Mis siin saab minema hakata... Kellelgi pole sinust sooja ega külma... Mul on juba niisugune tunne, et olen siia maailma täitsa ülearusena sündinud, vähemasti teie Valivere rahva jaoks.»

Maidu naerab.

«Mis te nüüd nii! Ütelge parem, kas te plakatkirja näkate?» Poiss viipab kuulutusele. «Mul ei kuku see kunst hästi välja, näete ise, päris häbi vaadata, iga täht ise kanti, eks? Akki saate mind aidata, ei, ega ma täna mõtle, ma mõtlen edaspidi, ah?»

Tuule kehitab õlgu. Väga kohane oleks praegu tõrjuvalt öelda, et «kui mul aega jääb», aga neid sõnu ei sobi küll kalle lasta, naeruväärne nagu. Ja ta vastab ebamääraselt:

«Eks ma natuke oska... eks seda või ju vaadata — edaspidi.»

Maidu võtab tüdruku vastust nagu lõplikku nõusolekut, ta lööb üleni särama, tänab ülevoolavalt ja midagi seletamata läheb Tuulest mööda ja teeb saaliukse lahti.

«Täitsa maru,» kiidab Maidu siira vaimustusega, vahtides puhast ja igati korras saali ning lava. «Nüüd võiks siia kino tagasi tuua.»

«Ah soo?» imestab Tuule. «Miks ta siis siit ära läks?»

«Polnud inimest, kes oleks saali soojaks kütnud,» seletab poiss. «Mina ka ei jõudnud, see polegi minu kohus, mul

pool rajooni käes, kogu aeg saba seljas. Vana koristaja suri ka ära. Aga rahvas pani kisama ja Markus lasi siis oma koosolekusaali ümber ehitada, tegi näitamiseruumi, seal ma näitan juba poolteist aastat.»

«Markus... see on see esimees, jah?» küsib Tuule.

«Jah, esimees. Oh, tal oli sellega päris palju pahandust. Noh, keskus on ju vanas mõisas, ega seda poleks tohtinud ümber ehitada. Seal iga ukselink ja talapost arvel, käisid siin igasugu asjamehed käramas, isegi ajalehes kirjutati, et näe ja mis... Aga nüüd on nad vait jäänud, mis sa teed, eks elu pea omasoodu ikka edasi minema.»

Viimane lause tuleb nõnda tõsimeelselt, et Tuule naeratab tahtmatult. Jah, kas temagi ei pea sellega leppima, et elu peab ikka edasi minema, kas temagi ei pea hakkama otsima lahendust, kuidas ja mida...

Maidu oleks nagu tüdruku mõtteid lugenud, sest ta lausub:

«Kõigepealt tuleb pianiino tagasi tuua.»

Issand, sellele polnud Tuule veel kordagi tõsiselt mõelnud! Kord ta Alma käest küsis, aga sinna paika see jutt jäi...

«Kust kohast?» küsib Tuule.

«Mõisast ikka. Ta veeti kohe sinna, kui Hilda ära läks. Ta on täitsa hääles, ausõna, kooliõpetaja Krull ütles, ta käis korra proovimas. Kas te pole siis sellest veel rääkimas käinud?»

Etteheide riivab tüdrukut, aga ta vastab trotslikult:

«Mina teie esimeest küll paluma ei lähe. See juba laulis mulle, et seda ei saa ja teist ei saa —»

«Mis esimeest siin vaja,» ütleb Maidu laia naeratusesega, «tuleb lihtsalt kätte võtta ja ära tuua.»

«Kätte võtta?» ironiseerib Tuule. Tal ajab veidi hinge täis, et sellel suurekõrvalisel kõik nii lihtne ja selge on.

«Ma ajan selle asja joonde, olge mureta,» ütleb Maidu.

«Huvitav, millal?» uudistab Tuule.

«Homme.» Maidu vahib veidi aega tüdrukule uurivalt otsa, langetab siis häbelikult pilgu ja küsib nagu muuseas: «Kuidas teie nimi on?»

«Tuule.»

«Ilus nimi,» kiidab poiss ja Tuule jääb teda hetkeks tähelepanelikult silmitsema: kas siit tuleb jälle üks tema nime ilu austaja välja, taevast halasta?!

«Ilus nimi,» kordab poiss. «Väga ilus nimi. Valiveres ei ole ühtki Tuulet, ma tean.»

tuur kaotus küll, mõtleb tüdruk ja ei saa isegi aru, mille või kelle peale ta pahur on.

«Aga minu nimi on tobe,» seletab poiss rõõmsalt naeratades. «Oh sa mait... no mis nimi see on? Maidu meeldibki mulle rohkem, tegelikult võiks olla lõpus «o», Maido, aga sinu nad ütlevad lõpu «o» asemel ikka «u». Aado on Aadu ja Kaido on Kaidu ja...»

Mis sa lollidega teed, tahaks Tuule haukuda, aga ei, ta ei tee seda; ta saab aru, et see «ilus nimi» tuli puhtast sõdamest ja imelik küll, see valmistab talle isegi rõõmu.

Tobeda nimega poiss peab sõna ja järgmisel hommikul, kui Tuule on alles voodis, kostavad maja ees automüra, hääled ja kolin. Tuule piilub öösärgis kardina varjust alla. Viis Tuulele tundmatut meest koos Maiduga on sättinud autokastist maapinnani lauad ja hakkavadki juba pianiinot kastist alla laskma. Kui Tuule riidesse saab ja saali uksepooli lahti tegema läheb, teretab Maidu teda särades ja küsib:

«Noh, kuhu me ta's lükkame?»

Kui pianiino on saali paremas nurgas lava kõrval ning mehed autoga ära sõitnud — Tuule imestuseks seda Maidu naskipärast ei tee — ütleb poiss äkki:

«Jooks lonks vett... eks teil ju seal üleval ole, jah?»

Ja enne kui Tuule suudki lahti teha jõuab, rügab poiss juba trepist üles ja ongi toas ning veeämbri kallal. Tüdruk silmitseb arupidavalt kopsikust vett luristavat poissi ja kergitab kulme. Maidu laseb pilgu üle toa käia ja lausub heakskiitvalt:

«No-noh, elada annab.»

«Ja kuidas veel,» naeratab Tuule. «Näete, mulle toodi isegi kaasüüriline, et päris igav ei hakkaks. Aga mina seda küll ei taha, ma kohe ei tea, mida temaga peale hakata.»

«Kesse tõi?»

«Üks autojuht... Ma ei tunne teda... Tema pilt on autahvliil. Sõitis ette, jättis trepile ja kadus. Mis ta on, natuke napakas või?» küsib Tuule rõhutatud hooletusega.

«Ah Hints Raun!» hüüab Maidu ja noogutab paljutähendavalt. «See on tema moodi.» Poisi hääles on midagi, mis teeb tüdruku valvsaks.

«Mis mõttes... tema moodi?»

«Oh, ta teeb tihti sedasi. Ime, et ta siia midagi hullemat ei sokutanud.»

«Mida... hullemat?» uurib Tuule ettevaatlikult.

«Koera kuue kutsikaga, näiteks... Ühele tüdrukule saatis ta seapõrsa.»

«Miks!»

Maidu ei vaata Tuule poole, vaid kobab pilguga mööda toa nurki, nagu otsiks sealt midagi.

«Ta... noh, ta armastab tütarlastele kingitusi teha.»

«Aga ma ei tunnengi ju teda!» imestab Tuule.

«Ei sest pole tal midagi, tunnete või ei, need on tema komplimendid ja naljad.»

Viimased sõnad panevad tüdruku nina kirtsutama. Ja ta teeb äkkotsuse:

«Teate mis, tehke mulle üks heategu, võtke see kiisu ja viige sellele... komplimentide ja naljade tegijale tagasi.»

«Miks?» vahib Maidu tüdrukut uudishimulikult.

«Mulle — mulle niisugused kingitused ei meeldi.»

Poiss muutub rõõmsaks ja noogutab innukalt:

«Ega mulle ka ei meeldi. Kui te tahate, viin küll.»

Tuule pistab kassipoja korvi, ulatab Maidule ja sõnab:

«Jumal tänatud.»

«Teate, kuhu te peaksite laupäeval minema,» lausub poiss järsku.

«Kuhu?»

«Viisule, kultuurimajja, peole. Saate Viisu rahvaga tutvavaks, kultuurimaja juhataja on Juta Allpere, väga tore naine, kunstiline juht on Aino Kalamäe, veel toredam naine, vanemmetoodik on Pilvi Saatre —»

«Kõige toredam naine?» pahvatab Tuule naerma.

«Ongi,» noogutab Maidu tõsiselt ja hakkab ka ise üle näo muhelema.

«Aga kuidas ma sinna saan? Kas buss viib?»

«Mis buss!» lööb Maidu käega, nagu oleks ta kõik peensusteni läbi mõelnud. «Mina viin.»

«Ja-ah?» jääb tüdruk kinomehaanikut silmitsema. Kuidas seda ettepanekut võtta? Mida see suurekõrvaline endast üldse kujutab?

«Mootorrattaga, noh,» seletab poiss. «Ja pärast toon tagasi kah. Uskuge, seda on teile väga vaja. Siis näete, mis ja kuidas ja... Ma olen laupäeval kell seitse siin, head aega.»

Ja nagu kartes, et tüdruk võiks vastu vaidlema hakata, haarab ta kassipojaga korvi kätte ning kaob kobinal trepist alla.

Tuule seisab akna all ja vaatab kaugenevale mootorrat-

tale järele. Ah et tema aga muudkui viib? Tema, see kuues tüdruk siin Valiveres? Aga — miks ka mitte?!

Ja Tuule tõttab alla saali, istub pianiino taha, avab kaane ja võtab hoogsalt paar akordi. Pill on tõepoolest hääles.

Tüdruk mängib. See on pala, mida ta mängis ja laulis kodus juba siis, kui seitsme-kaheksane oli. «Laul emale»...

Ja äkki on Tuulel tunne, nagu oleks ta suurest murekoormast lahti saanud. Hele hommikupäike heidab erksat valgust saali akendest sisse, ruum heliseb muusikast ning tüdruk nägu on pinge- ja murevaba — heldus, kas mitte esimest korda siin Valiveres? Otsekui oleks ta endale esimese lütlase ja sõbra leidnud! Ons see pianiino või... või Maidu, kellele meeldiks olla Maido ja kes on hoopistükis Mait —?

Pidu

«Ma lähen kadedusest lõhki.»

Viisu kultuurimaja kolm naisjuhti, needsamad toredad, nagu neid kinomehaanik iseloomustas, silmitsevad kabineti divaninurgas kõssitavat tütarlast ja nende näod ei näita kuidagi välja, et nad äsjaõeldut just täht-tähele võtaksid. Nende nägudel on hoopis eemalseisja julgustada püüdev naeratus, mida alati nende jaoks jätkub, kes kehvemad või madalamad ning kellest üleolekut pole vajagi rõhutada, sest vahe on nõnda suur, et heatahtlikkusest ja armulikust osavõtlikkusest piisab küllaga. Aga just see viimane teeb Tuule veelgi kurvemaks, päris õnnetuks, ta tunneb end vaese kaugel sugulasena, kellele jõukad võivad üksnes kaasa tunda — rohkem neilt nõuda oleks kurjast.

See, mida anda oli, on antud, kaustade kaaned kinni lõõnud ning Tuule pea taidlusringide rohkuse ning osavõtjate küllusega pöörutama aetud. Viisu kultuurimaja suur kolmik — keskealine aktiivse hoiakuga direktor Juta Allpere, tagasihoidlikkust rõhutav kunstiline juht Aino Kalamäe ja umbes Tuule-ealine veidi rafineeritud välimusega vanemmetoodik Pilvi Saatre on üksteist täiendanud ja parandanud, et midagi olulist ütlemata või alla kriipsustamata et jääda. Meeskoor, puhkpilliorkester, rahvatantsurühm, estraadiorkester, lauluansambel, näite- ja sõnakunstiring, lastering, perekklubi, «Väledad nõelad», kino-

klubi «Kaamera», noorteklubi «Ahoi» ... Ega ometi midagi mainimata ei jäänud? Kolm naist vahetavad rahuldustundega pilke ega tee märkamagi, kuidas kõik nood ühikud ja arvud tüdrukut diivaninurgas otsekui madalamaks liisuvad.

«Oh jumal,» suudab Tuule vaevu ütelda.

«Neli ja pool aastat tagasi oli meil peaaegu nagu Valiveres,» lausub direktor lohutavalt naeratades, ilmselt on tal Tuulest tsipa kahju.

«No Valiverega võrreldes oli meie vana klubi päris palee,» madaldab kunstiline juht lohutuse piskuks.

«Ja ringid on meil kogu aeg täie auruga töötanud,» tunneb metoodik ennast hästi.

«Rikkad inimesed,» ohkab Tuule ja vahib nukralt ühemustrilist põrandavaipa, justkui temasugune ei tohikski selle maailma vägevatele otse silma vaadata.

«Kolhoos aitab,» lausub direktor. «Kui poleks Prillupit, meie esimeest, ma ei tea, mis me siis teeksime.»

«Minul ei ole Prillupit,» ohkab Tuule.

«Ka Markusega annab asju ajada,» arvab kunstiline juht, «ainult peab oskama õige nupu peale vajutada.»

Tuule kehitab ebalevalt naeratades õlgu.

«Ma ei ole seda nuppu veel leidnud.»

«Otsige,» soovitab üheealine vanemmetoodik emalikult, «igal inimesel on oma nupp.»

Nuputeooria kaasa antud, viivad kolm aktiivset kultuuri-töötajat Tuule alla saali, kus pidu täie hooga käib. Viisu estraadiansambli «EKS» võimendajad paiskavad kogu avara ja maitsekalt kujundatud saali rütmimuusikat täis, tantsijad tammuvad poolhämarias valguses viirastuslike kujudena, õhk on täis indu ja meeleolu. Tuule märkab tantsijate hulgas Maitu, kes talle rõõmsalt naeratab ja viipab, samas näeb ta ka Raun Hints. Viimase partneriks on pikakoivaline blondiin, üsna ilus sale tüdruk. Tuule mõõdab autojuhi väänlevat tantsukaaslast jaheda ükskõiksusega. «Uss,» paneb Tuule karakteristika paika, aga ei tunne end sellegipoolest põrmugi paremini. Direktor soovib tal siin veidi ringi vaadata ja lõbutseda ning hiljem uuesti üles tema juurde tulla — siis annavad nad talle ühte-teist repertuaari kaasa. Valju muusika tõttu kuuleb tüdruk naise juttu ainult osaliselt, noogutab, juba ongi need kolm kuhugi kadunud ning Tuulel pole muud teha kui Viisu seltskonna tantsuoskust arvustama hakata. Aga

ta ei jõua veel üldistusteni, kui äkki on keegi tema ees ja palub tantsima. See on Maidu.

«Kuidas teile siin meeldib, ah?» uurib poiss.

«On, on,» napib Tuule üle huulte; selle lärmi sees pole talle mingit mõtet rohkem sõnu kulutada.

«Mis?!» hõikab Maidu.

Tuule naeratab põgusalt, nüüdsama möödub neist Raun Hints oma blondiiniga ja teeb tüdruku poole sügava peanoogutuse, nii et lõug käib vastu rinda. Tuule vastunoogutus on põgus, pealiskaudne, ta vahib Maidule otsa ja ütleb talle kõvasti

«Ma olen lihtsalt kade. Ütlesin juba: lähen kadedusest lõhki.»

«Arge minge,» teeb Maidu kohkunud näo pähe. «Lõhkisena pole te kindlasti nii ilus.»

Nii lahja komplimendi peale oskab Tuule ainult hapult naerutada. Rohkem nad ei räägi.

Tantsu lõppedes algab vaheaeg. Maidu tahab tüdrukut sinelanda viia, kuid Tuule sõdib vastu, sest ta näeb, kuidas Raun Hints oma blondiiniga puhveti uksest sisse loivab. «Ma käin ... korrastan end vähe,» saab Tuule Maidust lahti, kaob rahvasumma ning trügib koos teistega väljapääsu poole. Peagi on ta õues. Teda võtab vastu sume augustikuu hilisõhtu. Õhk on värske, puhas, soe, taevast siravad tähed, tuule raasugi pole. Tuule kõnnib võraste inimeste vahel sihitult siia-sinna, silmitseb ilusat ja efektse arhitektuurilise lahenduse poolest silmapüüdvat Viisu uut kultuurimaja eest ja tagant, jõuab parkimisplatsi juurde, kus arvab ühes veoautos Raun Hints oma ära tundvat ning pageb sellest eemale. Miskipärast talle selle masina lähedus täna ei meeldi. Ausalt öeldes ei tea ta praegu üldse, mis talle meeldiks. Võib-olla oma väikeses toakeses olla, voodis, käed pea all, lesida, vahtida lakke ja mitte midagi mõelda. Mõnikord on lausa karjuvalt vajalik üldse mitte mõelda, kuigi see on hirmus raske.

«Oo, teie ka siin?»

Seda ütleb Valivere naerunäoline Linda.

«Saage tuttavaks, minu abikaasa,» viipab ta enda kõrval seisvale pikale mehele. «Sa aeg, mul pole üldse mahti olnud vaatama tulla, kuidas te seal ka elate! Kuidas läheb? Alma tuli appi, eks? Kas panete varsti asja käima?»

«Muldugi,» noogutab Tuule väarikalt. «Klaver on juba kohal.»

«Mis siis vigal?» rõõmustab Linda ja hakkab pikalt-laialt

Viisu kultuurielu võlusid ülistama. Tuule kuulab põgusalt, naeratab, jutuhoos Linda ei meeldi talle. Kuigi ta on ennagi ilusaid kultuurimaju ja särtsakaid taidluskontserte näinud, pole ta kunagi varem neid millegagi võrdlema pidanud. Jah, kunagi varem pole ta ennast nõnda abituna tundnud. Tuulel on tunne, et võtaks kätte, jookseks metsa ja jääks sinna. Kuid selle asemel jätab ta Linda oma mehega maha ja kaob kultuurimaja ees olevasse parki, möödub ühel pingil suudlevast paarist, läheb pargi hämarasse sügavusse ja vajub ühele tühjale pingile istuma.

Siin ma siis nüüd istun ja võiksin nagu koer üles kuu poole uluda, mõtiskleb tüdruk. Ainuke hea asi on see, et keegi omadest mind praegu ei näe...

Äkki kostavad kuskilt põõsa tagant hääled.

«Mis sa minuga teed!» hädaldab tüdruku hää. «Sa ei näe mind üldse! Kogu aeg selle... linnukesega!»

Tüdruku hää on kile, viril, justkui parmupill, mõtleb Tuule.

«No-no-no...» kostab vastuseks madalam mehehää.

«Kolm-neli tantsu...»

Tuule teritab kõrvu: hää on kuidagi tuttav. Ega ometi —

«Vanasti sa naersid tema üle,» laseb parmupill edasi.

«Elu läheb edasi,» vastatakse filosoofilises rahus.

Selge: Raun Hints.

«Tead, need sinu... naljad! Ütle, kas sa pärast — tulled?»

Tuule kuulab hiirvaikselt ja kardab ennast lligutada.

«Ei.»

«Miks?»

«Pole aega.»

«Aga Virve jaoks on?»

«Kas ta nimi on Virve?»

«Ära mängi lolli! Raun! Kas kõik see, mis sa mulle rääkisid, on vale?!»

«Kuule, jäta, ega ma sinuga laulatatud ole. Ma pole sulle kunagi midagi lubanud —»

«Kus nüüd sina! Head aega! Mine oma litsi juurde!»

«Kadi...»

«Ma pole sulle enam mingisugune Kadi! Ja ära looda, et ma sulle kunagi veel ukse lahti teen!»

«Kui ei meeldi, ära tee.»

«Sa oled vastik!»

Jooksumüdin kaugeneb, väheke vaikust, siis süttib teisel pool põõsaid tikk. Raun Hints aeglased sammud kauges

avad. Tuule istub veel mõni aeg omaette, tõuseb siis ja läheb kultuurimaja valgustatud akende poole.

Õnneks küll, aga meeolus on äkki mingisugune nihe tekkinud, tusamõtted on nagu kuhugi kaugemale kadunud, südamele on märgatavalt kergem ja oma mure ei tundugi äkki nõnda lootusetuna kui kümnekond minutit tagasi. Vahiks kui vähe on teinekord inimesele vaja, imes- alis tüdruk ise. Eriti head meelt teeb talle aga see, et ta ennast Raun Hints suhtes absoluutselt ükskõik- selt. Kui midagi on, siis vast ainult... parasjagu uudis- lugu. Kuuldud dramaatiline stseen andis talle isegi annuse enesekindlust juurde, mispärast, seda poleks Tuule praegu üldsegi seletada osanud. Ja mida selle enesekindlusega ta hakata, seda ta veel ei tea, aga mõne aja pärast, kui direktori kabinetist tuleb, kandekotis kümnekond bro- ũuri ja hunnik «Meie Repertuaare», ning koridoris trepi kõrval suudleva paariga peaaegu kokku põrkab, on tal seda araku vaja küll: poiss on Raun ja tüdruk pole blondiin, vaid hoopis keegi võõras punapea. Tuule jahmub ja surub ohmetuse kiiresti maha.

«Pardon,» ütleb Raun Hints, laseb tüdruku lahti ja naab Tuulele teed.

Kas ei lähe ühe päeva kohta natuke paljaks? mõtleb Tuule, läheb trepist alla ja leiab, et pargist leitud enese- kindlust läks tööpoolest vaja.

Kui pidu lõpeb ja Tuule Maidu kõrval ootab, millal see ma mootorrattale hääled sisse saab, läheb ootamine üpris rask- seks: poiss mässab ja mässab mootori kallal, õiendab ja ürgitseb, aga löö vänta palju tahad, masinale elu sisse tule. Enamik teisi sõidukeid on juba kadunud, jalgsi sõitjad ammugi haihtunud, ainukesena seisab veel parki- platsil justkui paha vaim Raun Hints veoauto.

Kultuurimaja valgustatud trepile ilmub nagu näitleja direktorite valgusesse Raun ise, seisab seal, käed puusas ja suuta suunurgas, vahib kord kuud taevast ja kord Tuulet- tatut maa peal. Ta vantsib nende juurde ja küsib:

«Mis häda?»

«Ei saa sotti,» on Maidu tujust ära. Raun näib ootavat, Maidu teda appi paluks, aga viimane seda ei tee — ja tüdruk ei jäägi muud üle kui äraootava-hoiaku teooria rakkidesse viia, seista ükskõiksena ja rahulikuna, seades Raun Hints enda jaoks väljaspoole aega ja ruumi.

Raun longib oma masina juurde, tõmbab ukse lahti, tõmbab sisse ja jääb neid suitsetades vahtima.

«Mul läheb vist oma pool tundi ära,» ohkab Maidu.
«Ma ootan,» ütleb Tuule rahustavalt, aga juba ta miks veoauto ära ei sõida. Jah, teab.

Ja varsti tulebki Raun nende juurde ning ütleb Tuulele.
«Tulge peale, ma viin teid koju, millal tema ühe valmis saab.»

Tuule teab täpselt, mis ta peab vastama, ja ta lausub.
«Oh ei, tänan, ma ootan.»

See kukub päris hästi välja, hääletoon on paras ühiskõikne, parasjagu jahe, ilma igasuguse suhteta. Ja oligi vaja, sest nüüd ajab Maidu pea püsti, naerab vabandavalt ja vaatab Tuulele andekspaluvalt otsa:

«Kuulge, minge ikka, ma vist jätan ta siia ja lähen juurde, ma elan siin.»

Tuule ajab õlad kahtlevalt püsti: praegu on aega nüüd pole enam kuhugi kiirustada, kõik läheb justkui naariumi järgi.

«Ei tea...» teeskleb Tuule kõhklust.

«Minge, minge,» ajab Maidu lausa peale. «Vaadake, kell juba on...»

«Arvate?»

«Ja-jaa,» noogutab Maidu innukalt.

Tuule lausub:

«No hea küll siis... Ma lähen... Head ööd.»

Viimasesse kahte sõnasse paneb tüdruk nõnda palju just, kui vähegi oskab, ja tulemus ei jää ära: Raun katab tema taga veoauto poole üsna hapu näoga.

Tuule ronib kabiini, istub Raun Hints kõrvale ja mõelb huvitav, milleks seda mulle vaja on?

Mootor käivitub, võtab tuure juurde ja Tuulel on nagu kõlaks sealt tähendusrikas korrutamine: on küll, on küll...

Jänes

Tuulel on äkki märkimisväärselt hea tuju.

Kesköö on käes, eilne päev oma muredega on kaugel-kaugel selja taga ja homseni on veel lõpuks palju aega, ei ole enam häirinud eilset ja pole veel matut homset, on ainult öö, tähed, auto laternatest valgustatud maantee ja Raun Hints.

«Kas kassipoeg ei meeldinud teile?»

«Ah, seda juba kätte? Teate, ma ei armasta kasse.»

«Seda armastate koeri.»

«Miks te seda arvate?»

«Sest see kodus koer ja selle nimi on ka Mait.»

«Mait, minu arvates on koera nimega poiss palju huvitav.»

«Kui kassil nimega poiss.»

«Kuidas nii?»

«Kassil on ju kassil nimi.»

«Kassil nimi on luts, «i-ga».»

«Sest mu sugulasel on kass Hints, «h-ga»,» seletab Tuule.

«Seda «i-ga» vana hirmus kõuts, pole tal õiget värvi.»

«Kui värv, siis tuleb kuhu juhtub, ei õpi vist surmani korra.»

«Seda ei ole.»

«Seda ei ole, mina sugulane ta ei ole.»

«Mõned turisatavad naerda ja kabiinis muutub otsemaid.»

«Mõned.»

«Mõned, kuidas teil meie kandis ka meeldib?» pärib Tuule.

«Mõned.»

Tuule tahaks öelda, et üldsegi ei meeldi, aga vastab diplomaatiliselt.

«Mõned.»

«Mõned pole viga... Ma tunnen rahvast ju veel nii.»

«Mõned pole õieti kuskil käinud ega midagi näinud.»

«Mõned viga annab ennast parandada. Ma võtan kätte ja.»

«Mõned ühel tavalisel päeval ringi... Väike ekskursioon Vali.»

«Mõned vaatamisväärsustest.»

«Mõned võtan kätte» ja «vean» ärritavad tüdrukut ja ta mõelb vastus.

«Mõned.»

«Mõned, teid on isegi neid, seda ei osanud arvatagi!»

«Mõned on midagi. Mets on, ohvrikivi on, Kalevipoja.»

«Mõned on.»

«Mõned, ahhetab Tuule.

«Mõned, ja Põhja oja on.»

«Mõned ja Põhja on?»

«Ah, on siin üks legend...»

«Mõned.»

«Mõned, mis meil veel on? Ja kena kääruline jõgi on,»

«Mõned, sinna ainult annab minna, seal on palju kalu,»

«Mõned kalamees, tühjalt ei tule kunagi tagasi.»

«Mõned ei sõõ tavaliselt kala.»

«Mõned? Aga mida te ebatavaliselt sõõte?»

«Mõned.»

«Mõned, angerjas?»

«Mõned, ma ei või näha, uss. Angerjas pole ka parem.»

«Mõned.»

«Huvitav, mida te peale sprottide veel sööte? Meie po
ma pole sprotte sada aastat näinud.»

«Ah teid huvitab minu menüü? Praegu peab ta parat
matult teie kauni söökla menüüga kattuma. Pluss kõik s
niru, mida pakub teie armastusväärne paks Berta.»

«Ah teate juba meie kaupmehe nime?!»

«Kuulsin juhuslikult.»

«Kas te seda ka teate, et sakslastel oli sõja ajal kah
nimega «Paks Berta»?»

«Ei tea, ma nii tark ei ole.»

«Sealt ta õnnetu selle nime vist saigi. Paugub ju ka na
kahur. Ega ta õige nimi Berta olegi, passi järgi on
hoopis Beata.»

«Beata? See on vist poola nimi?»

«Võimalik, tema isa oligi poolakas, oli kuskil siin tal
enne sõda sulane.»

«Kõik on ka teada.»

«Kuidas siis. Väike koht, elu nagu peopesal.»

Natuke aega sõidetakse vaikides.

«Huvitav, kas minust ka juba midagi räägitakse?» küs
Tuule veidi edevalt.

«Kuhu teiegi pääsete?»

«Issand! Mida?»

«Olge rahulik, esialgu ei midagi erilist.»

«Mis see eriline siis valiverelaste arvates peaks olema?»

«Kui millegagi silma paistakse.»

«Oo! Või midagi kokku keeratakse?»

«Just nimelt.»

«Hästi,» ütleb Tuule resoluutselt, «ma võtan enna
käsile ja teen selleks kõik.»

«Oo, kas teile meeldib siis inimeste hammaste val
olla?»

«Aga loomulikult. Alati on huvitavam, kui sinust rää
takse. Vaikimine on — haud.»

«Ah soo? No et sellest hõõruda lahti saada, s
võiks ju kohe alustada... mõtleme midagi välja, mis
«Mida?»

«Kes seda nii äkki oskab ütelda... Peab mõtlema...
näiteks — näiteks sõidame Pätsi Aino juurde.»

«Kes on Pätsi Aino?»

«Valivere keskjaam — ülekantud tähenduses.»

«Ahah. Ja mis me seal tegema peaks?»

«Ükskõik... Anname signaali, lähme koos ukse tal

ma ta maast lahti ja küsime viina. Tal on alati viina

«Ei paku pinget,» ütleb Tuule tõrjuvalt ja muigab.

«Noh, siis... anname signaali, kuni ta öösärgis aknale
leib, paneme kabiinis valguse sisse ja suudleme.»

Tuule on vait.

«Parast seda, olge surmkindel, räägitakse teist Valiveres
kummatult palju... Saategi oma tahtmise.»

«Mis tahtmise?»

«Noh, alati on huvitavam, kui sinust räägitakse.»

«Kas te midagi vaimukamat ei oska välja mõelda?»

«Kas see siis pole vaimukas?»

«Teie lähimineviku kogemusi arvates teile vist küll, mulle
ita.»

«Helge.»

Vanaauto kõrvale ilmub valgusvihk ja neist möödub kor-
ra mootorratas.

«Vana mõrtsukas läheb,» lausub poiss. «Huvitav, kus ta
hilja kolas.»

«Kes?»

«Metsavaht. Liipa Einu.»

«Mõrtsukas?»

«Ta tappis oma naise ära.»

«Mis asja?!»

«Ei asi maha.»

«Püha taevast! Vanapagan! «Ja sõidab vabana ringi?»
sõidab ja otsib uut ohvrit. Vaadake, et teie vahele ei

Kord juba istusite tema selja taga sadulas.»

Tuule ei saa aru, kas tehakse nalja või räägitakse tõsiselt.

«Mina? Ah ja! See oli siis, kui ma teie võluvasse kanti
abusin. Aga kuidas ta tappis? Tõsiselt räägite või?»

«Tõsiselt ikka.»

«Jube põnev.»

«Noh, sellest on mitu head aastat tagasi. Olid kord koos
naine käis temaga alati kaasas, ma ei tea, mis loomia
lindu nad passisid, aga püss oli laetud ja äkki vana-
es komistas.»

«Ja siis?»

«Komistas ja nii õnnetult, et püss läks lahti ja käiski
Naine oli temast paar sammu ees. Põmm — pähe —
vähis.»

«Issand, kui jube!»

«Jube jah, miks ta jube ei ole.»

«Ja kohe surnuks?»

«Silmapilk.»

«Õudne! Ja vangi ei pandud?»

«Sai tingimisi.»

«Ainult?»

«Õnnetu juhtum.»

«Ja tööle jäi ka edasi?»

«Ega see tööõnnetus olnud. Eks see jama oli isegi siin. Lahti ei lastud jah. Ülemused olid tema eest kõvasti nõudnud. Hea töömees, kolmkümmend aastat staaži, autahvate preemiad ja medalid...»

Tuulele meenub vanapagana pilk, mis teda kummaliselt seiras. Tüdrukut läbib kerge külmavärin. Ta ei oska midagi öelda.

«Ehmatasite ära?» küsitakse kõrvalt.

«Mis seda, aga... Ikka jube küll... Oma naine... ega ta sellepärast siis veel mõrtsukas ole!»

«Kuidas võtta... Panin väheke paksult, ega muu mitte.»

«Ja nüüd elab üksi?»

«Kus sa, tal on seal üks Fifi.»

«Kes, kes?»

«Koduabiline... või kuidas seda viisakamalt ütelda linnast, niisuke kolmekümnene... aseaine.»

Tuule vahib sõnatult ette maanteele ja karjatab.

«Oi, vaadake, mis see on — jännes?!»

Otse auto ees laternate valguses lidubki jännes maantee teed.

«Sõitke tasem,» hüüab tüdruk, «taevake, miks ta külla ära ei jookse?!»

Aga Raun Hints lisab hoopis gaasi, masin tormab sealt peale, juht teeb rooliga kord järsu pöörde paremale, siis vasakule ja pidurdab. Masin jääb seisma.

Tuule istub kangestunult ja ei saa sõna suust.

Raun ronib kabiinist välja, Tuule kuuleb, kuidas ta taha läheb ja midagi seal kohmitseb. Hetke pärast kuulub veokastist mütsatus — ilmselt lennutati hukkunud inimese sinna.

Raun ronib kabiini tagasi, heidab tüdrukule pilgu, kuiduse tõttu ei näe selle ilmet, süütab suitsu, lükkab kabiini sisse, alustab sõitu ja mainib:

«Ma olen, nagu öeldakse, harrastus-jahimees.»

Tuule ei vasta, Tuule on vapustatud, Tuule tunneb, et taha enam ühtki sõna ütelda.

«Nüüd, kuhu me enne jälmegi? Mida te siis soovite kokku teha, veel on aega mõelda, kohe oleme kohal.»

Raun kõrvalt ei tule piuksugi.

«Ei ole ühtki ideed, jah?» naerab poiss. «Nuputage, nuputage.»

«Ah, jätke!» viskab tüdruk läbi hammaste, see on öeldud nii laigalt ja kategooriliselt, et Raun Hints jääbki vait. Nad sõidavad sõnatult paar minutit ja juba keerabki auto ümber kultuurimaja ette.

Tuule haarab oma kandekoti, nügib ukse lahti, hüppab välja ja lausub moka otsast:

«Välja sõidu eest.»

«Palun, palun,» on Raun Hints äkki väga viisakas ja ta ütleb: «Head ja ilusad ööd ja kauneid unenägusid.»

«Aga teile... head isul!»

Tuule lööb auto ukse kolksatades kinni ja läheb kiiresti minema. Ta keerab välisukse kaks korda lukku ja üles jõudes avab aknale kardinaid ette. Aknast on näha, kuidas auto sõidab.

Isaand, kui vastik, mõtleb tüdruk.

Ta joob kruusitäie vett, tal pole raasugi isu ja peagi on ta magama hakanud süngis teki all.

Tuba on pime, väljas on vaikus. Äratuskell, tundub, tiksus nagu nõnda valjusti, et peaks vist terve küla üles äratama.

Minuga on midagi lahti, mõtleb Tuule, keerab külje peale, kukkub, sikutab teki ninaotsani välja ja peidab käed lõua alla, otseselt polekski ta enam mingisugune kuri kuningatar, vaid hoopis jännes, kes midagi kartma peab.

II TEE LOSSI

Algus

Vaevleva inimkonna poolt väljamõeldud tõde, et algus on raske, pole loomulikult Tuulelegi uudis, kuid paar päeva pärast on ta sellele kas või kümme korda kahel käel alla kirjutama valmis — ja seda täis suurt sügavat nõr must ning lootusetusetunnet.

Ega ta ausalt öeldes kuskilt taevast kukkuvat kohu menu oodanudki, aga hasart, millega ta töölauda ja klaveritaga tulevasele naisansamblile laule ning olematule sõnakunstiringile luuletusi kokku korjama hakkas, kiskus teda märkamatuks kaasa ja peletas eemale kahtlused, et kas see, mida ta vapra usinusega teeb, on tegelikult üks suurtühi töö ja vaimu närimine. Paaril päeval ta seda ei uskunud, kippus isegi imet lootma, aga imesid paraku ei juhtunud ja täna võib ta ennast naiivsuses süüdistada, jah, võib end üle isegi kahjurõõmsalt muiata, kui selleks ainult tuju oleks. Mõned päevad tagasi kinnitas ta kolhoosi kontokoridoriseinal rippuvale pooltühjale teadetetahvlile oma käega kirjutatud kuulutuse, mis kutsus kõiki asjast huvitatuid kindlatel päevadel ja kellaaegadel osalema Valivere kultuurimajas tööd alustavast kolmest isetegevusringist: naiste lauluansamblist, sõnakunstiringist ja laste rahvatantsurühmast. Nendega uskus Tuule esialgu hakkama saavat, nende jaoks oli tal parasjagu koolist pärit kogemusi ja omaalgatuslikku huvigi. Tänu kaasalöömisele linna kultuurimaja rahvatantsurühmas arvas ta suutvat vähemalt laste jalad kepslema panna — mis see siis nii ära ei olnud. Ansambli ja kas või koori juhtimisega pole mingit probleemi ning kuidagiviisi tuleks ehk ka sõnakunsti harjutajatega toime. Julge pealehakkamine olevat pool võit ja need teised toredad sõnad... Aga ehkki kuulutuse lõpus oli suurte tähtedega maalitud kolme hüüumärgiga hüütus — «Kõik on oodatud!!!» —, osutus tegelikult ootajate arv ei keegi muu kui Valivere kultuurimaja värske direktor

iga ringi kokkutuleku määras ta erinevale päevale.

Tuule polnud nii rumal, et mingisugust vägevast masside mõjuvõimist lootnud oleks, kuid väike usk, et mõni huvi võtab ehk siiski ilmub, oli. Sellele ta oma plaani ehitaski. Mõned ja nende kaudu on juba võimalik pinda sõnakunsta hakata, kuulata maad ja uusi soovijaid juurde saada. Laste kaudu võib vanematenigi jõuda. Tuule tahab näha, mis maksab esimehele ja kultuuriosakonna juhatajale demonstreerida, et ta on võimeline ennast — hml! — näitama. Tahavad, et ta peab end näitama ja õigustama? Jaa, saab tehtud! Tõestame, et meie oleme suurteks teguriteks valmis, näidaku ainult armas Valivere, millele ta tuleb suundub tulla!

Aga Valivere ei taha ilmselt mitte millelegi järele tulla. Valiveres, tundub, on tuhat tähtsamat tegemist, sest esmaspäeva õhtul, kui Tuule juba aegsasti saalis — noodid ilusti pianinole hunnikusse laotud — hõbehäälsed ansamblinaisi ootab, jääbki ta seda poolteiseks tunniks ajama, kauem ei pea ta vastu, kaob üles oma tuppa ja hakkab vorsti ja muna praadima. Päevikusse tuleb aga järgmine assekanne:

«Ei tulnud kedagi.»

Täna lugu kordub järgmisel õhtul, kui ta pikisilmi Valivere sõnakunstimeistreid ootab. Korra käib tüdrukul peast läbi, et mis ta siis teeb, kui äkki Raun Hints uksest sisse tuleb — sellelt võib ju kõike oodata! —, kuid selgub, et ka täna õhtupäeval pole luulekunsti vastu huvi. Ja isegi mitte vastu, muigab tüdruk, istub klaveri taha, mängib maha mõnda marsi, virutab kaane kinni ning päevikusse tuleb järgmine napp sissekanne:

«Täna ei tulnud jälle ühtki hingelist. Ilmselt olen ma juba liiga parata.»

Täna, kolmandal päeval, ootab Tuule tõepoolest lolli visaga tantsuhimulisi lapsi. Tule taevas appi, kas siis ei tõi Valivere ema ei taha oma maimukesele ärksat tegevit leida? Algus on määratud kella viiele pärast lõunat. Tuule osuti läheneb juba poole kuuele ja Tuule pomiseb naistele: «Selge, Valiveres lihtsalt ei ole ühtki last.» Äkki hakkab uks. Tuule keerab end vuhhti! klaveritoolil ringi ja vahib ukse poole: issand küll, laps mis laps, tüdruk tuleb! Kaheksa-aastase tüdruku ümber seisab üheksa-aastane tüdruk. Koos umbes seitsme- või kaheksa-aastase tüdruku ümber siseneb saali pikka kasvu suure kondiga lõppaastase keskealine naine ja lausub madala rinnahäälega:

«Tere.»

vaaritab pereema pliidi ääres süüa ja kuulnud, mida k lised tema mehest tahavad, soovitab neil üle ukse ta tupa kaeda. Seal magab norinal voodis täies riides v nud traktorist, toosama, kes aastat viis tagasi Vali laval humoristlikke monolooge ette kandis. «Ei sealt enam miskit monoloogi,» pistab naine kaks kätt kõh «varavalgest õhtuni töös, tuleb nagu väsinud ramp, raputatud ja laibaks löödud, hea, kui söögilaua tah ennast vedada jõuab.» Kolmanda pere leiavad nad ka korruselise uue elumaja ühest korterist. Noor abielupa kes teineteise Valivere ansambliproovidel leidsid ja võiksid partorgi naljatlevate sõnade järgi küll kas tänutundest uuesti ringides kaasa lööma hakata, tõrju kutsujad lahkelt, aga resoluutselt kaugemale: ei, ei, na käib Viisul segakooris laulmas, Viisu koor on kuulus rajooni ja nad on isegi Lätis ja Leedus käinud, mees ja toob teda oma masinaga, oma koori tema alt ei vea üle jooksma ei hakka; mehe vastus on palju ökonooms «Lihtsalt ei viitsi enam.»

«Noh, näete, mis sa nendega teed,» ütleb partorg, nad jälle kolmekesi väljas õhtu käes seisavad. «Kaiku kultuuri tegema ei aja.»

«Ei aja,» ohkab Tuule ja ta peast käib läbi mõte, et läheks pakiks kohvri ja istuks hommikusse bussi... A mõte pole reaalne, mõttel on ainult efekti ja viimanegi ki tava väärtusega ning tüdruk ohkab uuesti.

«Täna pole mul rohkem aega,» vaatab Sirje ema ke «Mehed tulevad varsti koju, tahavad süüa.» Kes need me on, seda ta pikemalt seletama ei hakka. Võib-olla mees poeg... «Aga ma hakkan igaühel kuuenööbist kinni, aga ette satub, seda ma luban. Aga te ise peaksite ka akti sem olema.»

«Kuidas!» laiutab Tuule käsi. «Niimoodi mangumas k on ka lihtsalt naeruväärne — justkui minul seda nii hi sasti vaja oleks!»

«Vaata selles asi ongi, et nemadki ei leia, et neile seda hirmsasti vaja on,» ütleb naine ja Tuulele tundub, et muigab. «Kuidas neile pähe taguda, et see neile hea on. Mõlemad vaikivad, küsimus on nõnda keeruline, et kas jätagi suu lukku. «Ausalt öeldes mina ka ei tea. Inime on üldse viimasel ajal tuimemaks ja ükskõiksemaks j nud, ma kohe ei mõista, mis on neile sisse läinud.»

«No eks ma taidle seal siis mõni aeg üksinda,» arv Tuule. «Kuni minema lüüakse. Ma pole ju mingisugus

...saanud esitada, ei tea mis asja sa esitad?! Las ...minema, siis on rahu majas, keerame aga ukse jälle ...ja vaatame Viisu palee poole.»

«Kõlakapell» lööb äkki Sirje ema tedretäheline nagu ela- ...«Mulle tuli üks geniaalne mõte. Meil oli siin imevahva ...kapell — puha vanemad inimesed. Kiisa Arnu, Sepa ...Meeta on küll kaheksakümnene, aga täitsa kobe — ...teie ei tea neid. Pensionärid ja veteranid. Nüüd istuvad ...enasti üksi oma vanades majades ja uluvad nagu ...kuu poole. Sest kui Hilda ära läks, jäi asi katki. ...põlgasid Viisut kaugeks, neid käidi küll lausa põl- ...palumas, aga siis tuli transpordi organiseerimisega ...ja... Nii paljud head asjad siin ilmas välja sure- ...surevad järsku nagu noaga lõigatult, pärast pole ...lõhnagi. Mis oleks, kui hakkaks sellest vanast kaardi- ...peale, ah?»

«Kõlakapell —?»

Tuule on neid veidrikke vanakesi, murumütsid peas, nii ...kultuurimajas kui ka telekas esinemas näinud ...peaegu alati on ta seda aega klosetis käimiseks kasu- ...tanud.

Partorg hakkab Tuule ilme ja häälekõla peale naerma.

«Kuulge, kuulge, ärge nüüd nii pretensioonikas olge, ...parem pool muna kui tühi koor! Või on teil midagi vanade ...inimeste vastu?»

Tüdruk jätab vastuse võlgu ja püüab end välja keeru- ...tada.

«Ma ei tunne ju ühtegi... Vaevalt nad minu kutsumise ...peale kokku tormavad.»

«Ma teen proovi,» müksab naine vaata et veidi valusaltki ...vastu tüdruku käsivart. «Ja kui midagi susiseb, annan ...marku. Aga teie pange vahepeal uued kuulutused välja, ...teie suuremad ja pikema tekstiga, leidke rohkem ilusaid ...sõnu ja kõlinal — teate, inimestele meeldib, kui neile mett ...määratakse. Koputage oma üleskutses Valivere ...püüevikutraditsioonidele, kutsuge üles Viisule järele ja ...kas või ette jõudma, rõhuga nende kodukandi patriotis- ...mailige minu pärast rabav pilt Valivere uuest ...kultuurimajast —»

«Oh jumal, hakka veel valetama kahl!» hüüab Tuule.

«Ei see ole miski vale,» ütleb naine, «kui kultuurielul ...ait sees, hakkab varem või hiljem kõik tulema.»

«Mina olen enne surnud,» arvab Tuule.

«Kui kõik nõnda mõtleksid, siis pole üldse millelgi mõtet mis?»

Tuulet riivab see õpetuseiva, aga ta ei näita seda välja naeratab viisakalt ja lausub kergelt ohates:

«Kui kapell, olgu siis kapell. Võib-olla annab sellegagi ajalukku sõita. Aga palun aidake mind, eks?»

«Ma teen, mida suudan, nagu öeldakse. Head aega!»

Pärast kodus kirjutab Tuule oma päevikusse järgmise read:

«Partorg lubas külakapelli kokku korjata. Ma kujutan ette, mis nende saja-aastastega lahti läheb! Roobu Alma juttudest juba löövad mu kõrvad pilli. Ma lausa värisen mõttest, kuidas need ätid ja mutid siin kääksutama ja pinistama hakkavad. Issand, ole mulle armuline! Kui tütavad seda kuuleksid, naeraksid ribadeks. Kuri kuningatütar dirigeerib raukade ansamblit — missugune suurejooneline eneseteostus! Igatahes suur pull küll. Kui saaksin, saadaksin kogu selle kupaatuse põrgusse ja lendaksin uutele jahimaadele. Aga kuhu? Ma ei või. Ma veel ei või.»

Samal õhtul kirjutab ta isale kirja.

Tervitus Valiverest! Esimene dekaad on siis seljataga Elan kultuurimaja teisel korrusel väikeses pliidiga toas täitsa kena olemine. Mind võeti suurepäraselt vastu, ja mulje, nagu oleks kohe oodatud. Praegu käib kõva organiseerimistöö ja paistab, et kõik läheb nagu lepsi reega. Siin on väga tore! Ma ei kahetse põrmugi. See oli üks targemaid tegusid, mis ma oma elus olen teinud. Teie pidasite minu sammu rumalaks ja mõttetuks, aga asi on hoopis vastupidi. Vaat seda ma tähtsingi ütelda. Kui mahti saan tulen linna, mul jäi sinna veel üht-teist, mida oleks vaja ära tuua. Prassail!

Lugupidamisega Valivere kultuurimaja direktor Tuule

Tüdruk loeb kirja kaks korda läbi, pomiseb «Oh, aeg!» topib ümbrikusse, kirjutab aadressi ja nime peale ning läheb teeb endale viis suurt võileiba: kaks vorstiga, kaks juustuga, ühe tomatiga. Ja ära juua kavatseb terve liit piima.

Täna on Tuulel miskipärast metsik isu.

Majake metsas

Järgmisel paaril päeval ei võta Tuule midagi ette. Ta ei usu raasugi suure kondiga partorgi poolt pakutud uue kupaatuse imettegevasse jõusse ja jätab selle tembu kerge andamisega ära: ei hakka tema vahtu kokku lööma ega üht mekale määrimal! Kui see poliitjuht tahab oma panuse Valivere taidluse uusärkamisse anda ja ainukestena siia pühadustat rauka kokku meelitab... las organiseerib. Tema, Tuule, teeb pühaliku näo pähe ja võtab kõik kahel käel nagu Jeesus Kristus altarimaalil vastu. (Viimane teadus tuli tänu sellele, et aasta tagasi käisid nad koos kupaatusekaaslase Hellega kord-paar kirikus ja ainuke asi, mis seal Tuules teatavat huvi äratas, oli altarimaal Kristusest, kes paistis oma laiali sirutatud kätega olevat ühe kaka-kolm valmis kogu inimkonda oma rüppe haarama. Tuulele mõjus Kristuse headusest ülevoolav, askeetlik, võltpühalik ja isegi igav nagu antipaatselt ja ta mõttis, et pole ime, et maailmas ateiste jätkub — mis sa üldisuse poole ikka pürid!) Ja Tuule meenutab veel igavesti naeratava Linda lauset, et Hilda ei saanud siin millekski hakkama... Issand halasta, siin, paistab, ei saa üldki normaalne inimene hakkama ja see, et «Vedelvorst» mängimata jäi, on asjade loogiline käik: Valivere vedelvorstid pole niisuguseks kangelaslikuks jõupingutuseks suutelisedki!

Huvitav, mida nad sealt telekast igal õhtul küll leiavad, mõtleb tüdruk. Tema arvates on seal ainult üksikud saated, mida tasub vaadata... jah, ja mõned filmid ka. Talle meeldivad kõige rohkem multikad ja kui lasteekraan lahti läks, oli ta alati platsis, isegi nüüd. Aga et selle ekraani ees iga õhtu koogutada —!

Tuule ei otsusta veel, kas ta üldse rahvast tagant torkima hakkab, praegu on ta külma kõhuga rahul, et esimene kord on partorgi mehistele õlgadele veerenud, elameisimeis, ootame ära; jumalal päevi, peremehel leiba; suur tühj ajab suu lõhki; kes tasa sõidab, kaugele jõuab — Tuule meenutab nukravõitu lõbuga kõiksugu keni fraase, vedeleb poolal päevad voodis; seal ta sööb, kuulab raadiot ja võtab kergelt ohates ka «Sõja ja rahu» ette. Need neli paksu köidet tiris ta meelega kaasa, sest kultuurikooli vene kirjanduse tunnind ja eksami vedas ta nii õnnelikult läbi, et ei arutanud Tolstoi poole kättki: esiteks polnud aega, teiseks ei jätunud viitsimist ja kolmandaks oli film veel küllaltki

hästi meeles. Enne eksameid aitas usin õpilane Piret nitsid ja aastaarve meelde tuletada. Kaasa tiris ta aga kõn- sellepärast, et need tähendasid lektüüri vähemasti terve aastaks. Tuule polnud suur raamatusõber. Tundide ka- lugemiseks ei jätkunud tal kunagi püsivust ja seepärast ei hakanud kodus raamaturiiuli ees pikalt aega raiskan- Ausalt öeldes see Nataša lugu teda väheke ikka huvit- ka, seda enam, et tema esimene ball (pähh, mis ball, ta- line poolmage diskoõhtu!) oli tänaseni kuidagi erilise meeles, kuna seal kohtas ta oma esimest armastust — T- mast; nad polnud siis veel viisteist täis. Ja kolmas põh- romaani süvenemiseks oli puhtalt kriitiline: Tuule tal isiklikult veenduda, kas see on ikka nii vägev raamat, na- räägitakse. Piretile tegi ta korduvalt selgeks, et tarvit- koolilugemikus ainult Tolstoi fotole pilk heita ja tem- haihtub igasugune usk, et too rauk noorte inimeste tum- test üldse midagi mäletab või jagab. «Sa oled võimatu- vangutas Piret nõrdinult pead. (Piret suhtus klassika- suure lugupidamisega, ta oli kogu Tammsaare läbi lugu- nud, mis tegi temast terve kooli naljanumbri: «Vaada- seal läheb see, kes on kogu Tammsaare läbi lugenud»... «Ah teie tantsisite meie Piretiga, kes on kogu Tammsa- läbi lugenud?!»... «Ah teile meeldib see poisipeaga tüdruk- mötelge, missugune inimene, ta on terve Tammsaare läbi lugenud»...) Tuulele Piret samaga vastata ei saan- («Vaadake, see on see tüdruk, kes pole ridagi Tolstoi lugenud» — ilmetu, eks, ei lõikal!) ja ta pidi sõbrata- rahule jätma, seda enam, et Piretil tuli Tuulele real teisi- põhjustel kadedusega alt üles vaadata: Tuule mäng- temast sada korda paremini klaverit, tantsis suurepäras- kõike — alates «Targa rehealusest» ja lõpetades roki- ja tal oli päris ilus lauluhääl; need kolm võimast kompon- nenti olid kultuurikoolis märksa suurema väärtusega kui Tammsaare looming. «Mäetaguse vanades... «Põrgupõhja uue Vanapaganani»... Aeg-ajalt ronib tüdruk voodist välja, tatsab öösärgis- paljajalu mööda tuba ringi, vahib aknast välja ja pomiseb: «Ei ühtki ätti...»

Ta ei võta oma ohkamist eriti traagiliselt, teeb isegi pa- tantsusammu, meenutab, et Maidu tantsib kehvalt ja mo- leb, kas Raun Hints peaks paremini oskama; hetkeks vii- satavad mälestuspildid diskotamisest Velloga... Ja uue- on ta aknal ning poriseb jämeda häälega:

«No kaua ma teid, paganaid, pean siin passima!»

Tuulel on üsna hea meel, et teda keegi ei sega. Taibu- t on ta Roobu Almale vabad päevad andnud ning ainuke, keda tema jõudeelu häirida, oleks üks tüüp. Aga pais- et too pole veel oma jänesepraest jagu saanud ega- et üht üht imetükke demonstreerima...

Kõikjal vedelemise päeval tüdineb Tuule Tolstoist (ta- alles esimese kõite 218. leheküljel), riietub ja läheb Valivere kauplusesse paksu Berta juurde. Kui kohalik mass- vahundoidu suhtes ükskõikne, ega see veel tähenda, et- tüdruk ilma leivapätsi või vorstijupita hakkama saaks. Kaupluses aga saab tüdruk peale toidupoolise ka värske- ta kuuleb ühe naise ja Berta vestlust seenelkäimisest- tüdruk küllaldase pildi Valivere metsaandidest: männi- kaid nagu loogu, pilvikuid parasjagu ja juba ka pihuga- metsaandid. Sedamaid on otsus küps: homme metsa!- tüdruk hommikul tuleb oodata, millal kaste järele annab. Tüdruk noa kilekotti ja seabki keskpäeval sammud tund- tüdruk metsa poole. Seeni Tuule veidi tunneb, seda tänu- tüdruk, kellega koos — tihti oli siis ka isa kaasas — sai- tüdruk mitu tretti linna taha metsa tehtud. Tuule oskab- tüdruk puhastada, kupatada, soolata ja kastmeks teha, see- tüdruk tema käes käkitegu.

Tuule ei põika metsa ükskõik kust, ta läheb tükk maad- tüdruk teed, uurib kraavipervi, rühib ikka edasi ja alles- tüdruk silmatorkavalt suure kuuse juurest, mille all sipelga- tüdruk keerab metsa sisse, jättes puu kui hea orientiiri- tüdruk. Siin on mets veel harv ning uitamine ümber puude- tüdruk pööraste mõnus, veidi kaugemal paistab ta tihedamaks- tüdruk metsikumaks muutuvat. Tuule otsustab, et väga kaugele- tüdruk uusi jahimaid küll avastama ei tiku, seal võib tema- tüdruk laegi ära eksida, sest ta teab juba ammu, et vöö- tüdruk paikades ta eriti hea seikleja pole: eksib juba enne, tüdruk jõuab selle peale mõeldagi, otsi siis nõrkemiseni, kus- tüdruk see neetud Valivere paikneb —!

Ühe mitmeharulise rässaka männi alt leiab tüdruk hul- tüdruk määrit männiriisikaid. Puust kolme-nelja meetri kaugusel- tüdruk seened suuremad, mida ligemale männile, seda tilluke- tüdruk maha nad lähevad. Terve hulk on nõnda imetillukesi ja- tüdruk määrit, et panevad lausa ahhetama.

Ah mind te siin siis ootasitegi! imestab Tuule ja korjab- tüdruk määritiku kilekotist kobedasti täis. Ta laseb mitu tiiru- tüdruk puu ja leiab ikka ja jälle uusi. See koht tuleb meelde- tüdruk, otsustab ta, vahib ümbrust ja püüab leida märke, tüdruk järgi tulevikus paika ära tunda. Ega see raske olegi:

metsatee pole kaugel, suurt kuuske püüab siit veel silma sealsamas on üks murdunud puu ja vana kõverik mänd ise niisuguse vahva väljanägemisega, et seda juba näha ei unusta.

Päev on soe ja päikeseline; puude vahelt heidab päiksesaid valguselaike maapinnale ning annab rohule rõõmsalt sädeleva tooni. Kuskil toksib rähn, sabinal pageb kergemale väike lind, otse seljataga jookseb mööda oksi puu tüvele tumepruun oravapoiss. Tuule ajab end püsti, ringustab ja avastab, et kas pole kummaline: mitte keegi ei tea tema, Tuule, on praegu siin, mitte ükski inimene maailmas ei aima, et siin inimtühjas paigas hulgub praegu üks tüdruk, kellel pole momendil terve maailmaga asja ja kes ise vaata et kogu maailm!

Tüdruk otsustab kaugemale edasi minna. Aeg-ajalt pilguga tagasi heites — et mitte eksida — läheb ta tantsusammulaulu trallitades metsa sügavusse ja märkab varsti imetusega, et rohkem ei satu tema pilgu alla enam ühtki seejustkui olidki kõik selle metsa annid ekstra tema ja jändriku männi alla kokku kogunenud. Tuulet see ei häirib rohkem kui seentest tunneb ta head meelt ilusast päevast. Ta ahmib suure suuga metsaaluse värskust, saadab pilgu kirjut liblikat, uudistab sipelgate rännurada ning vaatab sammaldunud kivi juures päikese käes päevitavat sajajaset. Ussi Tuule ei karda, tal on jalas kõrged säärikud; ka aastat tagasi, kui nad kambaga jalgrataste ja telkide matkal käisid, sõitis ta jalgrattaga ühel metsateel otse tükkuva rästiku, too ainult hüples ehmunult ja pani vingdades põõsasse, nagu poleks tal midagi häda.

Äkki jääb tüdruk seisma ja lõpetab laulu jorutamise puude vahelt paistab katus. Selge, kui juba mets, siis peab ka nõia maja olema, leiab ta lõbusalt ning hakkab veidi ettevaatlikult edasi minema. Paarikümne meetri järel satub ta kraavini, saab sellest üle ja on äkki käänulisel rohtumetsateel, mida mööda, paistab, pole vist inimese jalg ammuilma astunud.

Tee teeb jõnksu paremale, siis vasakule ja juba seisab Tuule väikese metsatalu värava taga. Siin pole pikalt vaadata midagi — tallamata rohust, kardinata aknast ja kõrvalhoone osaliselt sisselangenud katusest võib eksimata järeldada, et inimesi siit otsida ei maksa. Sellest hoolimata hüüab tüdruk «Uul!» ja ajab küll kõrvald kikki, aga muu peale lindude vidina kuulda pole.

Tuule püüab väravat avada, see on ühest hingest lahti ja lohiseb raskelt mööda maad. Lõpuks saab ta selle parasjagu paokile ning poeb õue.

Keset õue seisab kooguga kaev, kaevuvinn ripub tühjalt, ämbrit pole. Tüdruk uudistab sissevajunud katusega hõõrget. Lauda üks on irstakil, lehmalatril ripub roostes kett, põrand on paksult sõnnikune. Teine kahe poolega üks viib tühja küüniossa, mille nurgas vedelevad mingisugused katkised kastid, paari pulgaga reha ning vana lagunenud karbis.

Nüüd pöörab ta pilgu majale.

Issand, kui armas! leiab tüdruk, vahtides väikest, kunagi ammu-ammu kollaseks värvitud ehitust. Ukse ees on paariastmeline kõrgesse rohtu kasvanud trepp ja seinas ainult üks kuueruuduline aken. Ta piilub aknast sisse ja näeb allukest kööki pliidi ja leivaahjuga. Köögist läheb üks tupp.

Seda värki tuleb ligemalt uurida, leiab Tuule, ja katsub ukse linki. Uks ei avane. Ta müksab õlaga ust ja ehmub kergelt, kui see kaeblikult kiuksatades lahti nagiseb.

Ta siseneb väikesesse tühja eeskotta ja sealt kööki.

«Tere,» ütleb tüdruk valjusti ja mõtleb, et küll võiks jube olla, kui keegi vastaks. Aga kõik jääb vaikseks. Tuule heidab pilgu tagasi, otsekui tahaks endale kindlustada väljapääsuteed ja hakkab köögiga tutvuma. Köök on suitsuhaisune ja röske, pliidil seisab vana kaaneta must pott, pliidil puudub uks, selle asemel on telliskivi. Leivaahju ees vedeleb kummuli mõlkis ämber ning akna all on kolme jalaga järi, rohkem pole siin vaadata midagi.

Ta astub kõrvaltuppa. See on keskmise suurusega neljastandiline toake, mille otsas aken, kust hele päikesevalgus sisse tungib, visates põrandale pikki erksaid valgusvihke, milles hõljub tolm. Nurgas seisab madal puuvoodi, akna all peenikestel jalgadel lauake, põrandal on prahti ja vanu ajalehti.

Tuule tähelepanu köidab rõhknaeltega sängi kohale seinale kinnitatud värvipilt, mis kujutab suurte tiibadega inglit, kelle ümber hõljuvad väikesed tiibadega punnis poisikesed, pasunad suul.

Ta läheb akna alla ja päikesevalgus valab ta soojusega üle. Akna taga on kõik kõrges rohus kuni pooleldi lagunenud alani välja. Aknalaua all vedeleb ilma kaante ja esilehtedeta vana ajakirjakonts. Tuule võtab selle ettevaatlikult kätte, see on tolmune, ta püüab tolmu pealt ära puhuda ja põru-

tab lõpuks ajakirjaga vastu aknalauda, nii et tolmupahvak talle peaaegu näkku paiskub ja kõhima ajab. Ajakiri on vana, ilmselt mingi kalender, ta leiab augustikuu lehekülje ja sellel aastaarvu — 1938. Tagapool on artiklid, toiduretseptid ja naljapildid.

Selle võtan kaasa, otsustab ta ja pistab ajakirja kilekotti. Tolstoile on ilmtingimata vaheldust vaja.

Ta libistab uuesti pilgu üle ruumi ja peast käib läbi mõte: kui siin kord majja lüüa, võiks siin palju etem olla kui tema ärklitoas!

Tuule seisab kaua akna all ja naudib päikese pehmet paitust. Näed sa, maailmas on siiski tube, kus on aken vastu päikest... Samal hetkel tunneb ta, et ei ole üksi. Ta vaatab ukse poole ja karjatab — eeskoja uksele seisab suur tüme kogu.

«Ärge kartke, ma ei ole vaim,» kõlab madal hääl.

Vanapagan! Metsavaht! Ja Tuule justkui kuuleb Raun Hints häält: «Mõrtsukas.» Tüdruk neelatab ja püüab naerata.

«Oh, kuidas ma ehmusin! Andke andeks, et ma siia sisse trügisin. Käisin seenel ja...»

Metsavahi kogukas kere vajub kõõki, ta pungitab oma pisikesi silmi siia ja sinna ning lausub nõnda sõbralikult muhelema hakates, millega kindlasti ükski vanapagan, kes lapsi sööb, toime ei tuleks:

«Mis minul andeks anda, see siin juba viiendat aastat tühi.»

«Miks?»

«Ära surid, sugulased ei tahtnud, kedagi asi ei huvitanud... Aga tühjaks on ta nende aastatega osatud tassida küll.»

«Aga siia saaks ju toreda elamise, kui kõik nii teha, nagu peaks,» tähendab tüdruk.

«Ehk saaks kah, kui tegijaid oleks,» noogutab metsavaht. «Aga hästi üksik koht, kesse siia kipub. Kolhoosile pole Lageda ka ette jäänud.»

«Lageda?»

«Lagedaks teda kutsutakse jah...»

«Ilus nimi. Ma oleks seda nime nagu kuskilt kuulnud...»

«Eks ta keset suurt metsa ainuke lage koht ole.»

«Ega ta ju külast hirmus kaugele jäägi,» arvab Tuule ja vaatab miskipärast kella, justkui võiks selle järgi arvata, kaua siia Valivere keskusest kõmpida annab.

«Ega ole jah,» on mees nõus. «Aga nüüd tahavad ju

kõik keskuse külje all hunnikus koos olla, individualiste jääb iga päevaga vähemaks.»

«Mulle meeldiks küll individualist olla,» naeratab Tuule. «Mulle meeldiks niimoodi metsa sees elada. Kui ma väike olin, elasime linna serval, mets polnud kaugel, ma olla alatihti akna ääres istunud ja küsinud ikka, et miks me metsa elama ei lähe.»

«Nõnda et juba varajasest noorusest peale,» muigab mees ja küsib: «Kuhu kanti kultuuripreili minema pidi?»

«Ma ei ole preilil!» naerab Tuule.

«Kesse siis?»

«Noor kultuuriaktivist, kes mitte millegagi hakkama ei saa.»

«No-noh,» vangutab metsavaht oma suurt kandilist pead, tema naeratus on soe, silmad paksude kulmupuhmade all lädelevad sõbralikult ja Tuule mõtleb, et küll see õnnetus metsas võis ikka õudne olla.

«Ma saan nõnda aru, et ega teil vist eriti suurt kiiret peal ole, jah?»

Tüdruk muutub ettevaatlikuks.

«Ee... mis siis?»

«Ma lähen praegu oma koju, kutsuks teid kaasa, külla, tulge vaadake, kuidas üks Valivere metsavaht elab.»

Huvitav, miks ma peaksin seda tingimata vaatama, kuidas Valivere metsavaht elab? mõtleb Tuule. Ausalt öeldes ei tõmba teda sinna miski ja ta naeratab vabandavalt:

«Ma ei tea... Peaksin koju minema hakkama.»

Ja vaatab jälle kella. Miks teda külla kutsutakse? Ja kas mehe pilgus pole jällegi toosama uuriv-uudishimulik tuluke, mis juba esimesel kohtumisel kergelt häirima hakkas?

«Eks te ise tea... Ma oleksin teile Mariinat näidanud.»

Mariinat? Kas Mariina on too koduabiline, too Fifi, kellest Raun Hints kahemõtteliselt rääkis? Miks talle seda daami näidata tahetakse, huvitav küll? Aga mees jätkab:

«Mul on kodus metskits. Leidsin ta haigena, pidin ära tooma. Hakkasin Mariinaks kutsuma, paistab, et on nimega rahul, nüüd ei jää minust sammugi maha, Pollaga paras paar.»

Tuule turtsatab. Võtaks tont neid eelarvamusi ja ettekujutusi! Kui juba üks vanapagan metskitsest nii suure noojusega räägib, siis...

«No läki,» hüüab Tuule, «läki Mariinat vaatama!»

Käinud umbes kilomeetri, jõuavad nad metsavaht Heino

Liipa majapidamisse. Siin on suur elamine. Elumaja on pikk ja paljude akendega, sees, selgub, on peale avara köögi veel neli tuba, eraldi on laut ja küün. Veel leiab õuelt mitu puukuuri, sauna, lambalauda ja aidahoone. Kaev on pumbaga ja vett saab otse köögikraanist. Uhes toas on telefon, teises värviteleviisor, kolmandas raadio, neljandast loodab tüdruk magnetofoni leida, kuid seda siiski ei ole. Seintel on loomanahku ja sarvi, põrandal värvirõõmsad vaibad ning kušetil, diivanil ja tugitoolidel rohkesti suuri ning väikesi patju. Puhvetikapist sädelevad vastu klaas- ja kristallnõud ning põgus pilk peaaegu tervet toa seina enda alla haaravale põletatud laudadest raamaturiulile teeb Tuulele selgeks, et seal on reas enamuses needsamad raamatud mis neilgi kodus.

Kõigepealt saab Tuule tuttavaks suure kollakaspruuni Pollaga, kes metsavahi käsu peale sedamaid haukumise jätab ning varsti end mõnuga patsutada ja lõua alt sügada laseb.

Järgmisena minnaksegi lauta Mariinat vaatama. Habras helepruun kitseke lesib rahulikult mäludes latris heintel. Heino Liipa sisenedes ajab end kohe ootavalt püsti ja pistab pea lattide vahelt välja. Polla ei tee Mariinast väljagi, vaid heidab rahulikult pikali ja hakkab end tagajalaga sügama.

«Kas silitada võib?» küsib Tuule.

«Miks ei, kui ta ainult laseb, ega ta teistega suurt harjunud ole.»

Tuule sirutab käe ja vaata imet! kits torkab oma koonu tüdruku käe poole ja tal pole silitamise vastu midagi.

«Ennäel» imestab metsavaht. «Asta kätt ta küll endale ligi ei lase, teid aga, vahi, tunnistas omaks.»

Aa, Asta on siis selle koduabilise nimi!

«Ei tea miks?» uurib Tuule.

«Mine küsi,» kehitab metsavaht õlgu ja kordab uuesti: «Mine küsi.» Vanapaganal paistab nagu hea meel olevat, et kits Astat omaks ei võta, teda, Tuulet, aga küll. Imelikud on need vanapagana lood, mõtleb tüdruk ja jääb pärast Polla ning Mariinaga tutvumist kolmandat kohtumist — eks ikka tolle Astaga — ootama. Aga seda ei juhtu, rohkem hingelisi ei paista kuskil olevat. Metsavaht kutsub hoopis tüdruku kööki, pakub istet, toob kapist meepurgi ja saiapätsi ning sahvrist kannuga piima. Peagi laseb Tuule sel-
lel kõigel endale hea maitsta.

«Ah teile see Lageda koht kohe meeldis?» küsib metsavaht mõne aja pärast.

«Mis ta nüüd meeldis, aga...» eelistab Tuule miskipärast tagasihoidlik olla, «aga niisuke armas paistis ta küll. Kui korda teha —»

«Seal on tükk tegemist. Laudaga pole enam midagi peale hakata, see tuleks lihtsalt maha tõmmata ja uus teha. Vundament ehk veel aitaks.»

«Kui uuele omanikule üldse lauta vaja on.»

«Nojah, kui inimene loomi ei taha pidada, võiks platsi puhtaks teha. Vaat kui palju sealt kütet saaks.»

«Aga see plats jääb ju siis kuidagi kole,» muretseb Tuule, «mis sellest, et Lageda, aga...»

«Ei, mispärast kole,» vaidleb metsavaht vastu. «Sinna võib puid ja põõsaid istutada... või ehitada väikese puukuuri — kus sa neid räästa alla ikka mahutad! Võtke aga veel meesaia, kui ainult maitseb!»

Nõnda arutavad nad Lageda küsimust tükk aega edasi-tagasi, justkui olekski neil tõsine tahtmine sedamaid kirved ja saed kätte haarata ja korda looma tõtata. Maja tuleb üle värvida, arvab Tuule, ja ilusaks kollaseks. Sees tuleb korralik remont teha, leiab Heino Liipa. Kõigepealt on aga muidugi vaja vikat kätte võtta ja põlvkõrgune hein maha niita, lisab ta veel. Ei tea, kas pliit ka hästi tõmbab, muretseb Tuule. Metsavahi arvates tuleb kaev tühjaks teha, et uut puhast vett saada. See väike tuba meeldib jubedalt, tunnistab Tuule, tuba on nii päikest täis et midagi hullu. Ja jalgrattaga küla vahet lasta on tühiasi, arvab metsavaht. Lõpuks pahvatab Tuule naerma:

«Taevast küll, me räägime nii, nagu oleks see enda oma! Muudkui lähme ja teeme ja —»

«Asi teda siis endale saada,» arvab metsavaht. «Kord tuleb lihtsalt Markuse juures ära käia ja asi hakkabki liikuma.»

Markuse nime nimetamine võtab tüdruku tõsiseks, unistused tuleviku Lagedast muutuvad paugupealt tühipaljaks fantaasiaks ning Valivere soikus kultuurielu raske koorem vajutab Tuule õlad nukralt longu.

«Ei minul selle teie Markusega klapi,» ohkab tüdruk.

«Miks siis?» uudistab metsavaht. «Kas juhtus midagi või?»

Tuule kehitab õlgu, aga Heino Liipa ei jäta enne rahule, kui talle kõik ära räägitud on. Ja tüdruk jutustabki kohtu-

misest esimehega, kultuurimaja olukorrast ning tühikäikudest partorgiga.

«Ja-jah,» noogutab metsavaht. «Ta meil, jah, mõne koha pealt päris pika vinnaga. Aga ärge sellepärast tuju veel alla laske. Meil on siin toredaid inimesi, kas või Karu Selda... noh, seesama partorg. Te peate enda ümber aktiivi tõmbama, nagu ikka kirjutatakse, küll siis kõik minema hakkab.»

«Kust ma seda aktiivi võtan!» hüüab tüdruk. «Minu aktiiv on Roobu Alma oma kühvli ja harjaga ja kõik.»

Metsavaht hakkab äkki naeru põristama.

«Ah et väljakäigu pärast läks tõsiseks ütlelemiseks?!»

«Mul on ju õigus!» seletab Tuule ägedalt. «Kes tuleb niisugusesse kohta, kus isegi kemps on ümber kukkumas!»

«Kemps tuleb korda teha.»

«Kes see teeb? Alma ja mina sellega küll hakkama ei saa. Mul on lausa hirm, kui inimesed peaksid proovidesse tulema! Taevale tänu, niikuinii kedagi ei tule, minu pärast varisegu või kokku, mina talle kah tugesid külge panema ei hakka!»

Metsavaht nohiseb ja on vait.

«Saali akende raamid ja ukSED oleks vaja värvida,» jätkab Tuule, «sellega saaksin ma veel hakkama, aga kust ma värve ja kõike muud võtan? Ei, ei,» heidab tüdruk mõlemad käed tõrjuvalt metsavahi poole, nagu oleks selle mõttekäiku aimanud. «Markuse käest ma midagi santima küll ei lähe.»

«Ah nii uhke kohe,» imestab mees.

«Uhke jah,» ajab Tuule lõua püsti. «Issand jumal, ma tean, kuidas mõnel pool kolhoosid ja sovhoosid teevad kõik, et kaasa aidata... Ehitavad, remondivad, leiavad summasid ringijuhtide palkamiseks, annavad transporti... Siin aga...»

«Nii et teil on oma lossiga muresid küll.»

«Lossiga?!»

«Noh, nii võib ju öelda, oletegi seal üksi ja õnnetu nagu mõni kuningatütar.»

«Kuningatütar?»

Tuule turtsatab naerma.

«Mind kutsutigi koolis kurjaks kuningatütteks,» seletab ta. «Nüüd siis teie järgi on mul loss kah.»

«Kas te olete siis nii kuri tüdruk?»

«Hirmus kuri.»

«No mis ikka... Aga kurja kuningatütrel losski peab püsti seisma, muidu ei tule teda sinna keegi vaatama.»

«Ega tulegi.»

«Minu arvates tuleks ikka mõni asi sättida, et kõikide tee viiks lossi välja.»

«Enne kukub päike taevast alla.»

Nad vaikivad. Metsavaht trummeldab sõrmedega vastu lauda, torutab justkui sügavalt aru pidades huuli ja pärib:

«Mis te ütlesite... Millega te ise hakkama saaksite?»

«Mina? Noh niisukese pisiremondiga... Ei usu või?»

«Usun, usun.»

«Teate, mu isa on elektrik, aga ta oskab absoluutselt kõike, eks ju, mõned on kohe niisugused, et ükskõik mis ette võtavad, kõigega hakkama saavad. Kui meil kodus remonti tehti, olin ma tal juba seitse aastat tagasi abiks. Ja kui isa käis sugulaste või tuttavate juures remonti tegemas, võttis ta alati mind kaasa... et las plika teenib taskuraha. Tegime haltuurat mis kole.»

Nüüd peab aga Tuule tänades tõusma ja tahab minema hakata. Metsavaht ei lausu sõnagi, saadab tüdruku koos Pollaga väravani, vahib seal väheke taeva poole, nagu püüaks ennustada, mida homme ilm tuua võiks ning küsib justkui muuseas:

«Mis te homme hommikul teete?»

Tuule kehitab õlgu.

«Magan.»

«Ja siis?»

«Söön.»

«Ja siis?»

«Hakkan Tolstoid lugema. Valiverest on vähemasti nii palju kasu, et töötan ta romaanikolaka otsast lõpuni läbi. Suur aitäh ja head aega!»

Tuule vaatab Heino Liipale otsa ja võpatab tahtmatult: mehe pilgus on jällegi too veider kummaline läige, mis häirib. Tuulel on tunne, nagu vaadataks temast läbi ja loetaks tema mõtteid. Tal on ehamugav, ta naeratab pingutatult ja teeb ruttu minekut.

Õösel näeb ta unes, kuidas metsavaht, vanapagana sarved peas, teda mööda Lageda õue taga ajab, suured karvased kämblad õieli.

«Issand, kas vanamees on minust sisse võetud?!» ohkab Tuule ja rähkleb voodis veel terve tunni, enne kui uuesti magama jääb.

Tööpäev

Järgmine hommik äratab Tuule valju mootorrattapõrina ja signaaliandmisega. Kui ta aknale tõttab, ei jää tal muud üle, kui ainult eilset südamepuistamist kahetseda: vanapagan on asja tõsiselt võtnud, upitab korvist välja laujuppe, sae, kirve, värvipotte ja taevast teab veel mis asju. Metsavaht heidab pilgu üles ja viipab.

Tuule avab akna (nüüd käib see normaalselt lahti) ja hõikab:

«Terel!»

«Läheb töölaupäevakuks!» hüüab metsavaht talle vastu. «Kobige alla ja tehke uks lahti! Vaatame, mis me teie lossiga peale hakata saame!»

Tuule ronib kirudes vanadesse teksaspükstesse, tõmbab kampsuni ja tuulepluusi peale, nühib märjakskastetud rätikuotsaga siuhti! üle näo, haigutab, ringutab, ohkab ja ronib trepist alla. Pagana vanamees, mis sellele ometi sisse on läinud?! Vanamees? Ei tea kas ta nii jube vana ongi, isast igal juhul vanem, küllap midagi üle viiekümne, aga miks ta, tont võtaks, nii hakkamas on?! Võib-olla ongi eile voodis pähe turgatanud mõte õige, ah?

«Kas teil laupäeval tõesti midagi targemat teha polnud?» poriseb tüdruk, püüdes oma häälesse siiski midagi heatahtlikku anda.

«Ja teil oli või — Tolstoid lugeda?» muigab mees. «Ise uhkustasite oma remontija-andega... Palun väga, aknavärv on siin, uksevärv siin, vedeldaja siin, pintslid siin... Loodan, et teil mõnda tühja purki majas ikka on?»

Tuule tahaks märkida, et tal pole ei riigi- ega eraraha tasumiseks, aga ei tihka seda teha — küllap on lugu ikka nõnda mõeldud, et kõik see värk käib tasuta ja suurest heast südamest...

Aga miks on vanapagana süda mu vastu ikkagi nii hea? arutab Tuule uuesti ja silmitseb uurivalt meest, kes oma tööriistu asjalikult maja taha väljakäigu juurde kokku kannab. Tjah, inimene on sõbralik ja reibas, kuskilt ei paista välja, et kipuks külge lööma või vesise suuga noort linnuliha himustama — mida siin üldse karta või kahtlustada? Ja tüdruk lööb oma probleemistele käega ning saali uksest valla, meisterdab endale ajalehest maalrimütsi pähe ning varsti ongi ta upakil ühel õuepoolisel aknalaua ja hakkab raame prügist ja lipendavatest vana värvi tüki-kestest puhastama.

Ja läkski Valivere kultuurimajas laupäevakuks lahti. Maja taga vingub saag ja paugub haamer, väljakäik saab pikkamööda uue katuse, mis lüüakse ilusasti tõrvapapiga üle ning mõne aja pärast ollakse juba ukseparandamise kallal. Kui käimlaga asjad korras — selleks ajaks on päike juba üle kesktaeva — leiab metsavaht tegemist riidehoius nagide kallal, varsti klopsib ta paari logisevat tooli kokku ning seejärel hakkab huvi tundma haledate õuepinkide vastu. Õilis eeskuju innustab Tuuletki ja aknaraamid saavad üksteise võidu esimese uue valge vööba.

«Salooga!» karjub Heino Liipa — neid «saloogasid» teevad nad üksmeelselt suitsu kiskudes iga tunni-poolteise tagant — ja tüdruk on krapsti! väljas. Ise pole Tuule korragi teinud ettepanekut pausi pidada — eks ole, nagu ei sobi, las määrab vanem ja... hm — targem. Nüüd istuvadki järjekordselt kaks väsinud töömeest lõõgastuma, pakuvad vastastikku sigaretti, jäädes viisakalt tänades ikka oma margi juurde, vahivad taevast, ennustavad homset ilma ja tundub, et on oma olemisega üsna rahul.

«No kuidas on?» muigab metsavaht. «Kas ära ei tüüta? Täna päeva eest ei saa mittetööst tulu kuskilt.»

Tuule teeb pähe haavunud näo.

«Ise ütlesite, et kommunistlik laupäevak. Annan kogu hingest oma parima. Ainult ma ei tea, miks teie. Teate, mul on lihtsalt piinlik, ausõna plass, oli mul eile nii suure suuga kaebama vaja hakata...»

«Mis selles halba?!» imestab metsavaht. «Kas kemps pole aus? Nüüd võiks isegi Markuse oma lossi avamisele paluda!»

Nad naeravad.

«Muidugi, muidugi,» kiidab Tuule takka. «Aga ma siiski mõtlen, miks peate teie siin oma kallist päeva raiskama —»

«Mul on hirmus hea süda,» tunnistab Heino Liipa ja naerab kõmisedes. Ei, noh, mõtleb Tuule, pole vaja Pireti kombel Tammsaaret lugedagi, vanapagan lausa omast käest võtta.

Samas jääb ta pilk peatuma mehe kätel, ta vaatab jämedaid tõmbivõitu sõrmi ja mõtleb: mida tegid need tugevad töömehekäed, kui püssist oli pauk käinud ja oma inimene paari sammu kaugusel kokku varisenud? Needsamad käed hoidsid ju püssi... Kas nad hakkasid värisema? Jube... Tuule hoidub metsavahile otsa vaatamast, justkui kardaks, et too võiks pilkude kohtumisel tema mõtteid üksipulgi üles lugema hakata. Huvitav, et eile polnud majas kuskil

püssi näha — niisugused asjad ripuvad muidu vist ikka kuskil seinal konksu otsas. Aga võib-olla seda püssi enam polegi alles? Kindlasti pole, tema, Tuule, oleks selle paugupealt puruks lõõnud või jökke uputanud —!

«Ütelge, mida te praegu nii hoolega mõtlete?» kuuleb tüdruk äkki metsavahi häält ja punastab. Samas sähvatab päästev idee ja ta lausub:

«Ma mõtlesin, et... Ma tahaksin midagi teie käest küsida.»

«Noh?»

«Ma sain siin tuttavaks — mis nüüd tuttavaks, aga lihtsalt kuidagi nii ja naa... ühe autojuhiga. Raun Hints on ta nimi. Mida ta üldse endast kujutab?»

Vanapagana tähelepanu ongi mujale tüüritud, jumal tänatud.

«Ah Raun...» venitab Heino Liipa ja kehitab õlgu. «Raun on Raun. Vanasti öeldi, et küla esimene poiss.»

«Jah?»

Metsavaht vaikib, nagu otsiks sõnu. Tuulel on tunne, et miskipärast ei taheta avameelitseda. Lõpuks ütleb Heino Liipa:

«Mõned on ju niisukesed, kes tahavad igal pool silma paista, ette trügida... Muidugi — hea autojuht on... Esimene. Kombaini peal ka kõva. Esimene. Sporti teeb nii et... Esimene.»

Tuule mõtleb hetke ja küsib kõheldes:

«Kas see on halb?»

Metsavaht kehitab õlgu ja jätkab:

«Ja tantsupõrandal ja tüdrukutega on kah esimene... Ja käsi tõuseb ka tihti esimesena.»

«Jah,» ahhetab Tuule, «ma nägin, kui ta oma nooremat venda lõi!»

«See on tühi asi.»

«Aga kui ma siia tulin, mäletate, esimesel päeval, kui te mind kontorisse viisite, siis ta tiris ühe vana mehe bussist välja ja sikutas ja sakutas et jube vaadata.»

«See on väheke teine lugu,» ütleb metsavaht. «Vanaisa on vana joodik ja vahetevahel poole aruga, tükib teinekord kodust ära jooksma...»

«Sellepärast, et ta peksab teda?» on Tuule nõrдинud.

«Ei tea, võib-olla sellepärast, võib-olla lihtsalt oma hulluses.»

Jälle on Tuulel tunne, et mehele miskipärast tema huvi Rauni vastu ei meeldi. Ja ta otsustab teemat vahetada.

«Aga mina ikka mõtlen, et mis teil nüüd kodus küll tegemata jääb, et raiskate siin terve oma päeva ära.»

«Ei seal jää midagi tegemata,» on metsavaht nagu mõttega mujal.

«Kas Mariinal ja Pollal igav ei hakka?»

«Eks nad ole sellega harjunud.»

Tuule tahaks uudishimust jutu koduabilisele keerata, aga ei oska. Ja see siin ei tee ühtki vihjet, justkui peale tema ja loomade kedagi seal katuse all polekski. Akki ongi armuke? Selle mõtte tahab tüdruk peast minema heita: kuidagi sobimatu on seda meest selles rollis ette kujutada...

Tööd jätkub õhtupoolikuni. Tuule hakkab närveerima, et abilisele peaks vist midagi head-paremat pakkuma, ta teebki juttu pakisupist ja vorstiga võileibadest, kuid metsavaht lükkab ettepaneku tänuga tagasi, rüüüb kruusitäre vett ja laseb aga kätel käia. Kui tegemised on otsa saanud, ütleb tüdruk naeratades:

«Vahiks, kultuurimaja läkski kultuursemaks, et lase aga olla. Ma peaksin teie käest pildi küsima ja autahvlile üles riputama.»

«Oodake veel, panus on liiga pisku. Aga homme ma kahjuks tulla ei saa.»

«Issand, ma ei mõtelnud üldse nii! Ülejäänud akende ja ustega saan ma ise hakkama ja rohkem pole siin praegu mõtetki rabada.»

«Arvate? No vaatame seda asja. Midagi peaks laval ja garderoobis ette võtma.»

«Kuulge, kuulge,» protesteerib Tuule, «olgu täna laupäevak, aga rohkem ma pole nõus. Mis ma ütlen, kui mõni, kas või Roobu Alma hakkab pärima, miks te siin käitel!»

Tuule punastab: kogemata lipsas lagedale tema kahtluseuss... issake, ega's mees ometi taipa?!

Metsavaht aga ei tee teist nägugi, muigab ja ütleb:

«Ütelge, et aktiiv.»

«Oh, kui niisugust aktiivi rohkem oleks, kes ise ennast pakkuma tuleb!»

«Meie kohalikus kultuurielus ei saa selle peale vist küll lootma jääda!»

«Ega vist,» ohkab tüdruk ja ootab, et abijõud minema hakkaks. Metsavahil ei paista kiiret olevat, ta süütab sigareti ja räägib:

«Jah, ega selle kultuuriga ole meil küll nõnda, nagu võiks ja peaks... Ja mitte ainult meil. See on ju hull lugu, et inimene, kes midagi teha tahab või kuskil kaasa

lööa himustab, peab oma kodukandist välja minema ja ümbruskonnas otsima hakkama. Ega's kõik inimesed ole niisugused, kes tahavad Viisu vahet lasta. Kui ma siia tulin — sellest on kakskümmend kolm aastat tagasi — siis laulis segakoor, tantsis tantsurühm, tegime näitemängu —»

«Kas teie ka?!» ajab Tuule silmad suureks.

«Paar korda sai kaasa mässatud, olid nagu noorem ja hakkajam.»

«Kui ma omale kunagi näiteringi saan, siis pakun teile peaosa.»

«Oh-oh!» naerab metsavaht kärinal ja lööb käega. Tuule muigab endamisi: jumala eest, kas Põrgupõhja Vanapagana osatäitja ei kisugi praegu siin tema kõrval sigaretti?

Metsavaht jätkab:

«Vaadake, kuidas vanasti oli... Seda ma tean oma vanemate kaudu. Inimene elas oma kodukohas, siin sündis ja suri ja kõik sai siin ka ära aetud. Kelle jaoks oli rahvamaja, kelle jaoks õmblusring, kelle jaoks karskusselts või põllumeeste ühing... Nüüd pista televiisor nina alla ja ongi kogu tema kultuur. Ja see Viisu... Ega võõrsil käimine pole ikka see mis oma juures. Kõik pole otsijad ja ringirändajad ja ega igalt poolt olegi seda saada, mida oma kodukant anda võiks või andma peaks.»

«See on nüüd kivi minu kapsaaeda,» ohkab Tuule draamatiliselt. «Ma rääkisin ju, et kunstiline juht jäi tulemata, metoodikut niikuinii pole ja teie Markusel pole kopikatki raha ringijuhtidele maksmiseks. Ja ei jäägi mul muud üle kui partorgi ja tudikeste külakapelli peale lootma! Kui üldse sellestki asja saab...»

«Peab saama.»

«Hea öelda.»

«Peab saama,» kordab Heino Liipa ja Tuulel ei jää muud üle kui huuli mossitades noogutada.

Metsavaht korjab oma tööriistad kokku, lööb mootorratta käima ja hõikab:

«Kui seenele lähete, eks astuge läbi, Mariina ja Polla ootavad.»

«Küll ma tulen!» viipab Tuule sõitjale järele.

Veidi aega tagasi mõtles tüdruk meest paluda, et see teda kauplusesse sõidutaks — pühapäeval ja esmaspäeval on pood kinni ja värske leib-sai tuleb täna paksu Berta käest igal juhul ära tuua —, kuid ta otsustas ümber ega tee sellest juttu: kui juba temal igasugu mõtted peas ringi

ujuvad, mida võib siis küla arvata, kui teda metsavahiga koos ringi kihutamas näeb? Ja veerand tundi hiljem jalutab ta ise poodi.

Kauplus on peaaegu inimtühi, üksainus naine seisab leti juures ja ajab Bertaga juttu. Tuule võtab ostukorvi ja rändab piki riiuleid, vahib konserve ja mahlapudeleid, kingi ja tuhvleid, ämbreid, piimanõusid ja mida kõike veel. Leti juures seisva naise hääl on vali ja sunnib tema juttu paratamatult pealt kuulama.

«Elu on justkui hauas,» seletab naine. «Surmavaikus, kedagi ei ole, ainult loomad...»

«No kui majas on lein...» arvab Berta.

«Lein, lein,» osatab naine. «Teine inimene meenutaks kadunud — tema ei ühtki sõna. Nagu poleks olnudki. Kõik naise asjad olla kokku pannud, tsiklikorvi tõstnud ja ära viinud. Ei tea, kuhu toppis. Kas üks inimene nii teeb? Midagi jäta ikka mälestuseks.»

Tuule teritab kõrvu, teeskleb, nagu otsiks midagi riiulilt ja hoidub letist kaugemale.

«Surnuaial pidi nii harva käima, et... Kui on kalmistu-püha, polevat teist seal kunagi, ei vii lilli ega midagi. Mõnikord olevat, jah, hauale mõne kuuseoksa visanud — ja kõik! Mulle räägiti, et enne oli naise pilt suures toas puhveti peal. Kui mina tulin, oli see juba teab-kuhu sahtli põhja lennutatud. Ma vahel mõtlen, kuidas see naine temaga üldse elada sai. Süinge, ja sõna ei tule suust — justkui vana tont.»

«No ega ta niisugune alati ole olnud,» vaidleb paks Berta vastu. «Omal ajal oli ta üsna elav inimene.»

Tuule piilub rääkiva naise poole. See on umbes kolmekümnene päris nägus helepea, hääl on tal veidi räme ja olek rahutu. Müüja heidab Tuule poole pilgu ja küsib häält tasandades, aga nõnda, et Tuulegi kuuleb:

«Aga kas... üksikul naisterahval raskeks ei lähe?»

«Töö pärast? Ei seda nii hullusti küll ole, et konti muraks.»

Paks Berta lõkerdab naerda.

«Ei, ma mõtlesin, et noh — võõra meesterahva majas...»

Metsavahi koduabiline hüüatab ja seletab närviliselt:

«Sa jumal, või veel! Ei mina usu, et ta oma naiseski naist näha oskas! Mul on vahest tunne, et olen talle sama-sugune puu nagu iga teine metsas. Ainult et liigun ja liigutan... Temal vist üksipuha, naine või puuklots. Algu-ses ma natuke kartsin küll, et mine tea, hakkab jamama,

kole paha, tead. Aga või veel! Tal pole ju muud peas kui mets. Käib ja kontrollib, ajab laastajaid ja salakütte taga. Ei minu jaoks tal pole silma ega kõrva!»

«No siis on ju ühest küljest hea küll,» leiab Berta ja silmitseb koduabilist väikese muigega.

«Seda muidugi,» lausub naine häälega, millest on võimatu välja lugeda, kas öeldut kiideti heaks või laideti maha.

Nüüd jäävad äkki mõlemad naised Tuule poole vahtima ja sel ei ole muud teha kui ostud osta ja ära minna. Tüdruk märkab, et võõras naine teda erilise tähelepanuga uurib. Võib-olla on juba teada, et ta eile sealmail käis? Tuulele metsavahi koduabiline ei istu, tal on tunne, nagu poleks selle jutt siiras, nagu oleks kõige selle taga veel midagi, millest siiski võimatu aru saada.

Koduteel otsustab Tuule, et kui ta peakski metsa seenele minema, Heino Liipa majja ta sisse ei astu. Midagi on selles vanapagana ja koduabilise loos imelikku ja kuna tema, Tuule, elu on siin niigi imelik, miks peaks ta seda veel imelikumaks kruttima?! Elagu nad seal jumala rahu oma Mariina ja Pollaga...

Jõudnud teeotsani, mis keerab tema kultuurimaja poole, jääb tüdruk seisma ja oma majalogu vahtima. Loss, ütles vanapagan. Tema loss. Tüdruk püüab silmade ette manada pilti uhkest lossist kõrgel kaljul, mille torniaknal seisab üleni valges — ei, ikka valges pluusis ja mustas seelikus kuningatütar, kes vaatab alla tee, mida mööda suured rahvahulgad lossi suunas rühivad. Aga kujutluspilt ei hakka elama, majalogu jääb ikka majaloguks ja tee inimtühjaks.

Minu vaesed silmad ei näe vist iialgi valiverelaste masse sinnapoole astumas, ohkab tüdruk ja läheb edasi.

Diskussioon

Uus päev leiab Tuule juba varakult akende kallalt. Paberist müts peas, käed ja ninaots värvised, keel trotslikult hammaste vahel ja jonnakas juuksetukk laubal, pintseldab ta eile värvitud aknaraamid üle ning kolib seejärel viimase peasissekäigu poolse akna juurde.

See satub õigele ajale, sest vaevalt on paar pintslitõmmet tehtud, kui ta näeb eemalt mootorratast lähenemas.

Tuule tunneb sõitjas Maidu ära. Ta heidab peast totra mütsi, vahib aknaklaasilt oma peegelpilti, kohendab juukseid, märkab, et nina on värviga koos, püüab seda tulemusteta ära nühkida, ohkab, turtsub, torkab pabermütsi uuesti pähe ja jätkab värvimist niisuguse innu ja endastmõistetavusega, justkui olekski ta Valiveresse selleks kolinud, et vanadusest vaevlevale kultuurimajale värskendavat jumet anda.

Maidu jõuab maja juurde ja ronib sadulast maha.

«Tere, jõudu!»

«Tarvis, tarvis!»

«Kallil pühapäeval!»

«Töö ei küsi.»

«Jätke järele, Tuule, ma tuln teid laadale viima.»

«Laadale?»

«Kas teie siis ei tea, et täna on linnas suur laat?»

«Kes mulle seda kuulutamas käis!»

«Lehes oli ju —»

«Pole ma teie kohalikku häälekandjat sõrme otsagagi katsuda saanud.»

«Laat tuleb vägev. Rongkäik, igasugu putkad, pilti saab teha, šašlõkki keerutada, loterii, kus iga loos võidab, kell kümme läheb kärinal lahti.» Maidu vaatab kella. «Meil on vaevalt pool tundi aega.»

«Kulla seltsimees, kas te juhuslikult ei märka, millest ma siin nii tõsiselt sisse võetud olen?!»

«Näen küll, aga homme on ju ka päev —»

«Tänasida toimetusi — ja nii edasi, allei ja alleaa,» praalib tüdruk ja laseb käel käia.

«Mis te ometi, peske ninaots puhtaks ja pange pühapäevasemad riided selga, töö pole jänes —»

«On küll.»

«Ma tulen homme appi ja lõpetame koos ära.»

«Ei saa kaupa,» on Tuule kategooriline. «Ise olete süüdi, vedasite mu Viisule ja lõite tummaks, mis mul muud üle jääb kui päästa siin, mis päästa annab, ehk suudan sellegagi Valivere töökas kollektiivis oma armsa kultuurihoone vastu huvi äratada!»

«No kuulge —»

«Ja kuidas ma sealt tagasi saan?»

«Kes viib, see ka toob.»

«Neid toomisi on ennegi nähtud!»

Maidu maigutab süüdlaslikult huuli ja kohmab:

«Ega's ta siis alati nässu lähe.»

«Mine sa tea, mine sa teal!» õrritab tüdruk ja peab naeru. Huvitav, kas see siis ongi nüüd töö virgutav mõju? mõtleb ta ise. Kuid laadale sõit ei paku talle põrmugi huvi ja miskipärast ei taha ta sinna nimme Maiduga koos minna — kui keegi ütleks, miks, siis võiks sellele kuldraha kinkida. Võib-olla on see kõigele lisaks väike tasategemine tookordse öise autosõidu ja kõigi läbielamiste eest, kuigi süüdi polnud ju Maiduke, vaid tema pörrmasin. Maidu palub ja veenab, aga tüdruk jääb kindlaks nagu kalju ning lõpuks poiss loobub oma vaevast ohtes ja küsib:

«Aga mida ma teile laadalt tuua võin?»

«Pudel pepsit ja kaks rosinakuklit.»

«Ma toon!»

«Ma tegin naljal!»

«Ma toon ikkagi. Ma olen pärast lõunat tagasi.»

Seda veel vaja!

«Mind pole kodus.»

«Kus te siis olete?»

«Metsas kännu otsas.»

«Miks?»

«Vahelduse mõttes.»

«Ma tulen ikka.»

«Ausõna, Maidu, ei maksa, mind pole tõesti kodus.»

Poiss ei tihka oma küsimust uuesti korrata, on veidi õnnetu, vist isegi pelgab tüdrukut natuke, soovib head tervist ja sõidab kurva näoga minema.

Tuule ronib aknalaualt alla, süütab sigareti, istub, viskab jalad teisele toolile ja on endaga väga rahul: miks seda mitte olla, kui oma tahtmine on kindlalt peale jäänud?!

Maidu külaskäik ei jää sel hommikul viimaseks.

Mõne aja pärast läheneb kultuurimajale roheline «Niva». Tuule ajab kulnud kortsu: ta teab, et sellega sõidab esimees. Mida see siit otsib? Pole ta ju esimeest pärast kabinetti kordagi kohanud. Aga äkki polegi masinas Markus, vaid keegi teine? Äkki Raun Hints? Tuule ei suuda endale selgeks teha, kummat varianti ta paremaks peab. Ta sätib end mugavamalt aknalauale ja jätkab asjalikult tööd. Aga mis asjalikkusest siin rääkida saab, kui ta lausa tunneb oma südame põksumist ja läheb üleni rahunud täis. Mis pagan see küll on, et inimene ei saa alati oma tunnete peremees olla?!

Tuulel on tükk tegemist, et maja ette sõitva auto suhtes kurdiks ja tummaks jääda. Ta näeb silmanurgast, kuidas keegi masinast välja ronib, aimab rohkem, kui tahab, et

Raun Hints see pole, tulnuka välimuses on midagi uut ja ennenägematut ning tüdruk ei saa teisiti, kui käändub võõrast põhjalikult silmitsema.

Jah, see on esimees, kuid nii pidulikku Markust pole varem nähtud: beež mantel, pruun kaabu, helehall ülikond ja läikima löödud kingad. Vahiks, mida kõike sellel kodus kapis pole, mõtleb Tuule.

«Vaata aga vaata!»

On ikka mühkam, isegi tavaline tere käib talle üle jõu ja mõistusel!

«Vaata aga vaata!» jääb Markus akna juurde seisma, torkab käed seljale mantli alla, ajab jalad harki ning vahib hoogsaid pintsli tõmbeid niisuguse tähelepanuga, justkui kuuluks mõnda maalrite kutseala võistluse žüriisse.

«Ja seltsimees esimehel oli kohe mahti kallil pühapäeval vaatama tulla?» imestab Tuule.

«Ah et päris üks kohe?» vahib esimees otsivalt ringi.

«Üksi, üksi,» nikutab Tuule peaga. «Kosseisud väikesed, mis sa teed, koristajal ka vaba päev, läks vist laadale nagu terve Valivere kolhoos?!»

«Aga miks ta ennast sellest heast ilma jätab?» küsib Markus ja Tuule tahaks pärida, kas too ka soome keelt õppimas käib — see kolmandas isikus pöördumine on lähiminevikust ju nii tuttav... «Pühapäev on meie kolhoosis puhkepäev,» lisab Markus.

«Kuidas kelleli, kuidas kelleli,» laulab Tuule.

Markuse pilk käib korda tehtud õuepinkide poole.

«Kas Linda ja Liiva Peetriga on räägitud?»

«Mis mõttes?»

«Abiväe mõttes?»

«Selle teie Lindaga sai räägitud jah. Naeratas lahkelt nagu alati ja sinnapaika kõik jäi.»

«Aga Peeter?»

«See komsomolisekretär? Ta jättis mulle segase mulje, paistis, et vist ei saanud midagi aru, mida ma rääkisin, ega ta kogemata debiilik ole?»

Esimees laseb viimase küsimuse kõrvust mööda ja nohi-seb:

«Nojah, see nii meie rahva moodi, sada korda pead kuskil istuma, enne kui liigutama hakkavad.»

«Siis on hirmus küll,» vangutab tüdruk pead. «Nõnda on vist päris raske rajoonis esimeste hulka tulla?»

«Kes need pingid korda tegi?» küsib Markus vastu.

«Pingid? Oh, maailmas leidub veel häid inimesi, keda pole pikalt ja põlvili paluda vaja.»

«Ah soo? Või ikka leidub?»

«Leidub, leidub.»

Markus kõnnib pinkide juurde, süütab suitsu ja küsib:

«Ja koosseisu teile ei tulnudki juurde?»

«Mis koosseisu?»

«Seda kunstilist juhti... kellega teil sama profiil pole.»

Näe, see jõmm oskab ka näksata, polegi teine nii võimetu.

«Ei tulnud. Abiellus Tallinnas ja saab lapse, Valiveret polnud asjasse segada vajagi.»

«Ja-jah, kuulsin juba, kuulsin,» noogutab Markus. «Kuidas te mõtlete nüüd üksi hakkama saada? Üks asi on akende värvimine, aga...» Esimees ootab vastust, aga kui seda ei tule, lisab: «Muidugi, öeldakse, et ka üks on lahinguväljal sõdur.»

«Pole ainult, kellega sõdida.»

«Kuidas nõnda? Kõik meie rahvas... Karu Selda rääkis, kuidas te perede vahet rändasite. Mis käib ikka vastu, see käib vastu.»

«Mis käib vastu? Kultuur või?»

«Kultuur, kultuur,» poriseb Markus, tõuseb ja tuleb uuesti akna juurde. «Ma rääkisin teile, mitu direktorit ja kunstilist juhti on siin seignelnud... Mis neid kinni pidaski, kui pole inimesi, kellega jandama hakata.»

«Kuhu need inimesed siis Valiverest kadunud on, huvitav küll? Või pole kunagi olnudki? Ma tean, ma tean, Eestimaal on niisuke siimaseid kohti teisigi, imestada pole midagi.»

«Inimesed pole kadunud kuhugi,» jääb Markus ikka veel rahulikuks, ehkki Tuule ootab juba ammu vastupidist. «Kes on huviline, see leiab tegemist Viisul. Olite seal isegi, nägite, kuidas seal asjad käivad.»

«Kust teie seda teate!»

Esimees muigab esimest korda üsna põgusalt.

«Esimees peab kõike teadma.»

Tuule vahib esimehele otsa, märgib ära, et sellel on sedapuhku isegi habe ära aetud ja küsib tööd jätkates:

«Aga kas see teie au pihta ei käi?»

«Mis asi?»

«Et huvilised Viisu vahet voorivad.»

«Mis mõttes au pihta?»

«Kas poleks armsam, kui Valivere rahvas Valivere piirides taidleks?»

Markus vaikib veidi aega ja ütleb siis põiklevalt:

«Mulle on tähtis, et nad Valivere piirides oma töö ära teeksid.»

«Selge,» noogutab Tuule armastusväärset.

«Ega me mõisate ajal ela, kus parunihärrale ei meeldinud, kui tema teenijatüdrukut naabermõisast kosida taheti.»

«Selge, selge,» kiidab Tuule takka. «Vaadake, palun, prügiurn on seal trepi kõrval.» Markus oli just suitsuotsa maha visanud. Nüüd heidab ta tüdrukule altkulmu pilgu, kõhkleb hetke, muigab, kummardub, võtab koni ja viib selle urni.

«Teate, mis, noor inimene,» jalutab ta akna juurde tagasi. «Kultuuri ei saa käskkirjaga teha, kas pole nii?»

«Väga õige,» tunnistab Tuule.

«Panite küll ilusad sildid üles, aga nagu Selda rääkis, kedagi ei tulnud.»

«Ei tulnud,» on tüdruk nõus.

«Aga miks ei tulnud?»

«Aga mida seltsimees esimees arvab?» küsib Tuule vastu. «Mul oleks väga huvitav teie kui tootmisjuhi arvamust kuulda.»

Esimees süütab uue suitsu. Huvitav, kas vanamees läheb närvi?

«Ma ütlesin juba: need, keda asi tõmbab, on ennast Viisul sisse seadnud. Keda ei, need lepivad muuga.»

«Telekaga?»

«Ka telekaga,» noogutab Markus. «Aga mitte ainult telekaga. Inimesed ostavad raamatuid, käivad Viisul pidudel ja kontsertidel, istuvad bussi ja sõidavad Tallinna või Tartusse. Tegemist küllaga. Ja käiakse ja sõidetakse hea meelega.»

«Ainult Valivere kultuurimajja mitte.»

«Jah,» lausub esimees. «Ei maksaks unustada, et elu läheb jōnka-jōnka edasi ja see, mis minevikus oli vajalik, ei pea tänapäeval seda enam olema.»

«Kui huvitav! Miks?»

Markus kõhatab ja jätkab veidi kõrgendatud toonil, justkui peaks kõnet suurele auditooriumile.

«Aga sellepärast, neiu, et inimeste elulaad on muutunud. Mis neil minevikus oli? Igaüks nokitses eraldi oma talus ja põllulapil, hea, kui kodus oli raadio. Pärast pikka päeva-tööd ja rügamist tunti vajadust kokku saada ja midagi ühiselt teha. Tol ajal oli niisugune suhtlemisvajadus suurem... Mindi kilomeetreid läbi vihma, pori või lume, et

rahvamajas või seltsis laulu lõõritada või näitemängu teha. Rahvamajad ja koolid olidki siis need ainukesed kohad, kus täis vaimustust ja tuld koos käidi. Enam seda probleemi pole. Juba töö olemuse tõttu on läbikäimine tihedam ja pärast päeva põllul või laudas kulub kodune lõõgastumine marjaks ära. Enamusega on nii. Muidugi on üksikuid entusiaste, aga need ei määra kogu pilti. Ja ega teleka üle ei maksa nuriseda — ka sealt võib üht-teist huvitavat leida. Tänapäeval ei too enam naljalt inimesi õhtuti hilisööni koos laulma või pulgatantsu tantsima. Viisule ei minda ka enam ummisjalu iga külalissolisti või ansamblit vahtima, valitakse, vaetakse, üks meeldib, on popp, teine pole. Kultuur on rahvale kättesaadav. Igasugused kooskäimised, et ise teha, on suuremalt jaolt oma aja ära elanud. Aeg, nagu öeldakse, on ümber. Miks peab mineviku kultuurielu kramp-likult tänapäeva edasi lohistama, kui inimesed nendest vanadest vormidest enam lihtsalt ei hooli?!

«Ahaa,» on Tuule pintseldamise pooleli jätnud ja mõõdab esimeest varjamatu huviga. «Kas see on teie isiklik teooria?»

«Oh ei, oh ei,» tõrjub Markus leebelt. «Seda räägivad paljud ja sellest on ka palju kirjutatud. Teil seal oma koolis seda muidugi ei õpetata, aga asja tuleb vaadata realistlikult, nii nagu elu on. Mis on oma aja ära elanud, see on oma aja ära elanud. Igaüks valib endale ise mooduse, kuidas kultuurist iva saada ja keegi ei taha, et teda lõa otsas kuhugi veetakse ja käsu korras laulma, tantsima ja kargama kamandatakse.»

«Täna, oi, ma sain kohe tükk maad targemaks!» Tuule ronib korraks aknalaualt maha, otsib endale sigareti suhu, süütab ja seab end uuesti mugavamalt aknalauale istuma.

«Aga millega siis seda seletada, et mõnel pool — ja mitte ainult mõnel pool, vaid üsna heas hulgas kohtades käib isetegevus täie hooga?»

«Ühelt poolt tingimused —»

«Nagu Viisul?»

«Nagu Viisul. Ja teiselt poolt — eks inimesi ole igasuguseid, alati leidub —»

«— hulle?»

«— entusiaste.»

«Jah, õnneks on veel olemas inimesi, keda teiste tegemiste vahtimine üksipäini ei rahulda, kes ise tahavad midagi ära teha. Teie, ma saan aru, muidugi ei taha, eks?»

«Loomulikult mitte,» jääb Markus tõsiseks. «Karu Selda

tegi mulle ettepaneku, kas ma ei taha tulla külakapelli vilepilli puhuma. Et massidele eeskujuks või nii.» Nüüd esimees muigab. «Vaata ei taha. Ma saan kõik vajaliku kätte — teisi kanaleid pidi, nagu öeldakse.»

«Aga need, kes teiste kanalitega ei lepi? Kas neile siis ei peaks oma kolhoosis tingimusi looma? Üks inimene ütles mulle hiljuti päris kenasti: «Inimene sündis ja suri oma kodukandis ja sai siin kõik ära tehtud, sest võõrsil pole see, mis oma juures.»»

«Tingimuste loomiseks on vaja eeldusi.»

«Materiaalseid, mida kolhoos pole võimeline andma.»

«Eelkõige inimressursse, nagu öeldakse. Huvilisi, keda teie Karu Seldagi taga ajab.»

«Aga sellest me juba kontoris rääkisime! Kui kõik on siin liga-loga —»

«Tookord kontoris ütlesin ma, et kultuuritööd saab teha ka —»

«— kännu otsas?»

«Miks kännu otsas, teil terve maja käes, tehke, organiseerige, äratage inimestes huvi. Aga mõtlemine, et kultuur käib läbi kempu, on küll ehk originaalne, aga mitte õige.»

Vaat mis tal kõik meeles pole! No hüva — nüüd ei anna ta jalatäitki maad ära, kui juba sõdur lahinguväljal, siis sõdur.

«Teile, ma saan aru, ei meeldi, et inimestel peavad kultuurimajas tegutsemiseks elementaarsed tingimused olema?» küsib Tuule sapiselt.

«Kes seda ütelnud on?» imestab Markus. «Saal on teil korras, ahjud tõmbavad, nüüd on ka pingid terved —»

«Saalis logisevad veel seitseteist tooli.»

«Rääkige Peetriga... Las komsomoliaktiiv tuleb appi. Muuseas, debiilik Peeter ei ole, päris mõistlik poiss.»

«Riidehoius on nagidel osa pulki puudu.»

«Rääkige Peetriga. Näe, akende värvimisega saate suurepäraselt hakkama, see võiks meie noori innustadagi.»

«Kas tõesti?» ironiseerib Tuule vastu. «Loodetavasti innustab teie noori ka majatagune kemp, ka see on korras.»

«Tõesti? Väga huvitav. Siis te olete juba väga kaugele jõudnud.»

Markus sätib sammud maja taha ja jääb sinna mõneks ajaks. Tuule koondab mõttes parajaid lauseid, millega esimeest veel kostitada. Imelik, et see saks endast välja ei lähe, õpetab nagu lihane isa, miks ta üldse siia tuli? Kas

tuli selgeks tegema, et tema, Tuule, jahmerdamine on mõttetu ja tobe ning mida varem ta siit kaob, seda parem Valiverele? Ei, vaevalt siiski, vanameest on pannud miski kripeldama või uudishimu täis ajanud... Nagu tõeline peremees kunagi tuli asja üle vaatama. Või on mõni muu põhjus, millele ei oska tullagi? Äkki tõukas teda siia pilku peale viskama partorg, see Karu Selda? No vaevalt see ennast partorgist lükata laseb...

Tuule kustutab sigareti ja asub tööle.

Markus tuleb tagasi, läheb tüdruku juurde üsna akna alla, põrnitseb veidi aega kärmelt käivat kätt ja lausub:

«Ma pean oma sõnad tagasi võtma, kemmerg on ilus jah. Mis nüüd viga, nüüd hakkab teil kõik nagu leppe reega minema, nüüd lausa kisub valiverelasi kultuurimaja poole.»

Nüüd on lõpp, no nüüd peab pauk käima, mõtleb Tuule. Tema pilk peatub esimehe läikima löödud kingadel ja viigitud pükstel, müksab värvipotti ja see kukub aknalaualt otse Markuse kingadele, mis jalamaid saavad ilusa valge vööba.

Markus kargab rõõgatades tagasi ja Tuule hingab sügavalt: tänane päev on kokkuvõttes tõesti midagi väärt.

«Issand!» teeb tüdruk kohkunud näo pähe. «Andke andeks — no mis te tulete nii ligil!»

Tuule hüppab õue, võtab maast värvipoti, uurib, palju sinna veel sisse jäi ja tõstab selle ohtes aknalauale tagasi.

«Nii palju head värvi läks raisku, oh taevas!»

Markuse nägu on pilves ja turris. Ta kiirustab auto juurde ja Tuule jälgib huviga, kuidas esimees, narts käes, oma kingi puhastada püüab.

«Oi, mis nüüd teie laadast saab?» hädaldab Tuule. «Kas teil kodus teist paari on?»

Esimees ei vaevu vastama, esimees istub autosse, uks paugub kinni ja «Niva» kaob kiunuvalt turtsudes minema.

Tuule vahib tolmu keerutavale masinale järele ja pahvatab naerma.

Tänane päev on ilma laadatagi tore, jumala eest!

Vello

Ühel päeval otsivad kaks üllatust Tuule üles — üks kirl ja üks külaskäik ning keeravad plaanitud päeva pea peale.

Üllatus toob endaga alati midagi uut kaasa ja ehkki iga uudis peaks siin Valivere surmaunes teretulnud olema, võivad nad nii meeldivad kui ka ebameeldivad olla ja jätta kas ükskõikseks, rõõmustada või kurvastada; Tuulel lõid nad tuju lihtsalt nulli. Ja miks nad ei pidanud seda tegema, kui kiskusid peast nagu tangidega kõik tänased mõtted ja viskasid teda ühel hoobil minevikku tagasi?

Keskpäeval saab Tuule kodulinnast kirja ja saatja on endine kooliõde Karin, toosama Karin, kes kunagi kuulus, et Tuulel on tuul peas ja et ta on üldse üleni tuult täis; pärast seda jahenesid tüdrukute suhted tunduvalt ja Tuule sõitis ära nii, et ta Karinit üldse ei näinudki.

Miks ta küll kirjutas? imestab Tuule, keerutab ümbrikut käes ja veel enne kui ta esimestele ridadele pilgu heidab, on vastus valmis: küllap õelusest. Kindlasti on Karinil midagi jube vastikut kuulutada, sest Tuule arvates on Karin just siisugune, kellel alati on hea tuju ja rõõmus meel, kui midagi halba kuulda või edasi rääkida sai. Algul toppis Tuule ta kasti «Käivad kah, kui paremaid pole», aga viimasel kooliaastal tõstis endise sõbranna kindlalt üle kasti «Vastikud õelused». Karin lõi alati üleni särama, kui ta kellegi meeolu mõne torkega ära rikkuda suutis, pärast ajas ta oma ilusad sinisilmad süütult pärani ja kehtas jahmumist teeseldes õlgu: «Mis tal hakkas? Mis ma talle tegin? See on ju tõsi, mis ma rääkisin...» Nojah, teinekord oligi tõsi, seda tuli Tuulelgi tunnistada, kes ka ise armastas asju nende õigete nimedega nimetada, ainult tema arvates ajendas Karinit tõe nimel vehklema tahe teisi solvata, teistele keerata, teisi põrmuks lüüa — ja see Tuulele ei meeldinud.

Kiri on järgmine.

Palav tervitus Valivere kuningatüttele! (Nojah, juba pani esimese nükke ära!) Mis pagana asju sa seal ajad, et endast märku ei anna? Oleme tüdrukutega mitu korda rääkinud, et kadusid nagu viits vette. Nägin kogemata su lugupeetud isa ja sain tema käest su aadressi, pärast selgus, et oleksin ka su Vello (näe, jälle!) käest saanud, aga või ma teadsin, kas Vello kuuldes tohib su nime suhu võtta või ei. Mis siis meil siin uudist? Mina istun oma raamatu-

kogus ja jagan lastele väärtkirjandust ja vahin kella, mil-lal päevake õhtule saab. Vello toob kultuurimajas suurt vägevast näidendit välja, ma ei mäleta, mis asi see on. Su armas südamesõbranna Piret (vahiks, jälle!) on ikka edasi kino «Võidu» administraator, kuhu ta ennast sokutada oskas. Ivi on rase. Loodan varsti pulmi saada, kui ta aborti ei tee. Tal jookseb neljas kuu. Ema ainukesena peres teab. Eks paistab, mis sellest naljast saab! Ah jaa, Ulla — issand, kuidas ta on muutunud! Käis eile Velliga siin. Lausa vastik vaadata. Tekst on ka vastav. Tema jutu järgi ta ainult joob, tõmbab poistega ringi jne. Igas mõttes lai leht. Nädal tagasi oli Anne juures sünka. Mõtles, juu-bel — sai juba kakskümmend. Panime pidu mis tolmas, ta oli oma vanad kuhugi minema toimetanud. Ma pidin seal peaaegu «süütuse» kaotama, oli seal üks Ants, sa ei tea teda, sellega sai mis jube rabeletud. Ah veel — Kaido avaldas mulle armastust. Tead, kuidas see ajas mind naerma! Ja-jah, seesama meie suure ninaga suusakuulsus Kaido. On vist lolliks läinud. Aga muidu on ta nüüd päris täitsa, pole enam niisuke mõku kui kooli ajal. Tead, ma mõllesin siiski temaga noh nii natuke tegelda, mis sa iga-vusest ikka teed. Ei tahaks teda kohe kuu peale saata. Kadestan sind, sest sa elad üksi ja oled omaette peremees. Mul läheb elu kodus järjest hullemaks. Ema otsib mind mööda linna taga juba kell 7 õhtul — miks ma kohe pärast tööd koju ei tule. See on lihtsalt metsik, mis siin kodus toimub. Võimatu on elada. Terve paar viimast nädalat on mul nii kehvalt möödunud. Praegu läksin jälle emaga riidu. Nutab teises toas, et mina olen nii ja naa ja et tema ainult kannatab, mina mitte midagi. Mõtlen juba, et peaks sinu moodi kuhugi kaugemale põrutama, saaks inimese moodi elada. Eks paistab. Muuseas, eile nägin «Sikku» — vabandust, su armast võõrasema koos su väikese veel arm-sama (küll näksib!) poolõekesega. Huvitav, mida su paps küll selles daamis leiab. Vello rääkis, et ta olevat nüüd sügisest nende segakoori vanemaks valitud ja pidi jõe tähtis olema. Ma suren — segakoori vanem, kah amet! Aga eks igal — ja need teised sõnad! Mulle tundub, et Vello igatseb sind taga, ikka küsis ja uuris ja oli üldse niisuguse dramaatilise näoga. Mõtles, kas sa teda liiga vara kõrvale ei heitnud? Ta viis mind üleeile autoga koju. Ära, palun, sellest mingeid järeldusi tee, kui mees, pole ta minu tüüp. No nii! Aitab küll! Vasta siis kah ja ära mõkuta! Tšao!

Karin.

Kiri on loetud, teist korda pole mingit tahtmist üle lugeda, õelused ja torked ajavad turri, aga kõige rohkem pitsitab see, et koos kirjaga tuleb teda segama üks teine elu, elu, mida tuttavad inimesed seal kuskil elavad... Kas ei kisu see kiri kogu tema rahulolematuse täie jõuga lage-dale? Tuule vaatab kriitilise pilguga oma tuba ja äkki tundub talle kõik siin vana, määrdunud ja lausa ängistav. Tal on tunne, nagu oleks ta vabatahtlikult, pea ees, kuhugi vangikongi hüpanud, kust vist enam ealeski välja ei pääse. Troostitult muljet, mis toast saadud, süvendab pilk aknast välja: üleni pilves, tume ja madal taevast, lage hall väli, poriseid loikusid täis teed, tappev tühjus, iiveldama panev ilmetus... Tuule on Karinile vihane, et selle kiri teda praegu endast välja viis. Kui saaks, lajataks kõrvakiilu, nii et kiunub käes! Aga isegi too mõte ei anna kergendust, masendus jääb, tujutus süveneb ja mis kõige hullem, et just nüüd, taolises seisundis, peab ta kuulma, kuidas maja ette sõidab auto ning aknast nägema, kuidas sealt astub välja too, keda praegu siia kõige vähem vaja oleks.

Tuule ongi justkui vangikongis, sest põgeneda pole tal kuhugi. Ta ei taipa isegi ust lukustada, vaid istub, nagu oleks puuga pähe saanud. Mõtles, kas poleks õige aknast välja ronida ja end katusele korstna taha peita. Ta saab oma mõtte naeruväärsusest aru, hammustab huult, murrab sõrmi ja on üsna ime, et pärast Vello sisenemist suudab ta külalisele päris rahulikult ilmel otsa vaadata. Aga, oh issand, missugune kokkuvõtmine see siiski on!

«Tere, Tuule.»

«Tere. Vaata imet.»

«Ma ei teadnud ju, kus sa siin oled, käisin kontoris küsi-mas, juhatasid.»

«Ah soo.»

«Ah siin sa siis eladki.»

«Jah, siin ma elan.»

«Selge pilt.»

«Palun võta istet.»

«Täna.»

Vello istub, vahib ringi ja pistab käe tasku.

«Kas siin suitsetada tohib?»

«Oh, kui viisakas! Palun väga, ma ise tõmban ka.»

Praegu kulub sigaret lausa marjaks ära! Vello pakub Tuulele tuld, tüdruk lükkab tuhatsoosi laua serva poole, istub voodile, tunneb, et jalgades on kummaline nõrkus ja surin. Ta pingutab säärelihaseid ja surub kannad tugeva-

mini vastu pörandat. Peaasi, kui Vello midagi ei märkaks, peaasi, kui ei märkaks...

«Kas sa said mu kirja kätte?»

«Sain.»

«Aga vastata ei tahtnud?»

Tüdruk raputab pead.

«Ega ma lootnudki.» Ja pärast väikest pausi: «On sul midagi selle vastu, et ma siia tulin?»

Tuule kehitab õlgu.

Issand, mida ta oskaks vastata!

Siin ta siis nüüd istub, seesama Vello, «su Vello», nagu Karin kirjutas, kellega oli nii ilus algus ja nii kole lõpp. Siin ta nüüd istub ja suitsetab, seesama kena sihvakas sportliku rühi ja heade maneeridega väga korralik Vello, kes võiks teatris esimesi armastajaid mängida, aga hakkas hoopis näitejuhiks. Seesama Vello, kes ütles, et temal, Tuulel, on ilus nimi ja et ta ka ise on ilus. Seesama Vello, kes kunagi ta elu nagu nõiavitsa vael säravaks ja rikkaks tegi. Seesama Vello, kellest ta alles mõni aeg tagasi mõtles, et ta võiks ka siin olla... Ja nüüd ongi. Nüüd ongi. Aga see pole see, nagu ühes lauluski lauldakse, mõtleb Tuule voodi serval suitsu pahvides. Ta on ootel, ta ei oska seisukohta võtta, ta ei tea, kas ajada end turri või lihtsalt melanhoolselt kaugeks ja kinniseks jääda... Ta ei tea midagi.

Et oma ebakindlust peita, küsib Tuule, kas külaline tahab kohvi, tänatakse ja tahetakse ning tüdruk hakkab pliidi juures toimetama.

«Kuidas sul läheb?» küsib Vello.

«Suurepäraselt.»

«Töö käib täie hooga?»

«Kuidas siis.»

«Mul ka. Veebruaris toome tüki välja. Tead, ma hakkasin ikkagi «Paunveret» tegema. Alguses mõtlesin küll, et võtan mõne tänapäeva asja. Aga lõputöö juba oli Ott Kooli oma ja... Luts on vahva.»

«Ahah.»

Poiss otsib oma diplomaadikohvrast koogikarbi välja ja paneb lauale.

«Palun. Külakosti.»

«Seda poleks küll vaja olnud,» heidab Tuule pilgu laua poole.

«Sa ju armastad magusat.»

«Alati mitte.»

«Noh, külalise puhul —»

«Külaline tuli liiga ootamatult, selle ehmatuse peale peaks hoopis midagi soolast hammustama.»

«Oleks osand aimata, oleks heeringa kaasa võtnud,» püüab Vello naljatada, kuid Tuule ei reageeri sellele.

Tüdruk tõstab kümme lusikatäit jahvatatud kohvi poti põhja, ootab, millal kannus vesi keema läheb ja mõtleb, milleks tal oli vaja tulla, no milleks ometi...

Esimesel õppeaastal polnud nad teineteist üldse märganud. Muidugi nägid ja kuulsid, kuid teise jaoks silma polnud kummalgi. Nad võisid tühja-tähja lobiseda, sünnipäevadel ühe laua taga ja kas või kõrvuti istuda, diskodel tantsidagi, aga kõik see oli tavaline — nagu kooliõdedevendade vahel ikka. Aga ühel sügisõhtul, kui peo lõppedes ladinal vihma tuli ja tüdrukud, kel vihmavarju kaasas polnud, kultuurimaja vestibüülis hädaldasid, astus Vello äkki Tuule juurde ja kutsus ta kõrvale. «Mis on?» imestas tüdruk. «Ma viin su autoga koju.» Et Vello oli esimesi kuid autoomanik, oli teada — alles ta kaheksateist sai ja juba olid juhiksamid antud (auto oli isa oma, kes aasta tagasi surnud). «Oota, kutsume teised tüdrukud ka,» tahtis Tuule sõbrataride poole vehkima hakata, kuid Vello katkestas teda: «Ei, ei, ma teisi ei taha, ma viin ainult sinu.» Tuule vahtis poisile veidi segaduses otsa ja küsis: «Miks?» Vello naeratas: «Tahan.» — «Aga kui mina ei taha?» ajas Tuule pea püsti. «Palun väga,» nuias poiss. Tuule raputas uhkelt pead. «Kas Piret ja Karin ja Ulla ka või mitte ükski.» — «Miks sa nii kategooriline oled?» küsis Vello. «Mul on vaja sulle midagi rääkida.»

Uudishimu surus esialgse põhimõttekindluse kõrvale ja peagi olidki nad kahekesi autos. Vello lobises diskost ja ilmast, koolist ja eelmisel õhtul nähtud külalisteatri etendusest, aga seda, mis tal pidi rääkida olema, ei tulnud ega tulnud. Kui masin oli Tuule kodu ees juba veerand tundi seisnud ja jutt polnud kaugemale jõudnud, ei pidanud tüdruk enam vastu ja küsis: «Kuule, sul pidi nagu midagi rääkida olema, mis see oli?» Vello vaatas tüdrukule pikalt otsa, heitis pilgu kellale ja ütles: «Oh, tead, ma täna ei jõua, see on pikem jutt, saame laupäeval kokku, sõidame linnast välja, siis. Oled nõus?» Tuule kergitas kulme ja kehtas õlgu: «Olgu, saame, aga siis räägid kohe.» — «Kohe,» oli poiss nõus.

Aga nüüd juhtus imelik asi: nad said küll kokku ühel, teisel, kolmandalgi korral, aga seda, mida poiss rääkida oli lubanud, ei rääkinud ta kunagi. Alati leidis ta ette-

käände, et toda salapärast juttu edasi lükata. Algul Tuule pahandas, solvuski, siis nõudis ja tujutses, aga lõpuks — täpselt enam ei mäletanudki, millal — unustas ta tolle rääkimata jutu hoopis ja kõik muu muutus neile palju palju tähtsamaks. Ja polnudki kaugel päev, kus neil jäi ainult imestada, et nad varem teineteist märganud polnud — kuidas see oli üldse võimalik?! Nende käimine lõi koolis suurt furoori ja nii mõnigi tüdruk oli kadedusest lõhki minemas, sest Vellot arvati mitte ainult oma kursuse, vaid küllap terve kooli kõige huvitavamaks poisiks; neid tüdrukuid, kes ennast Tuulest tükk maad ilusamaks pidasid ja kelle sääredki nende endi arvates Tuule omadest kaunimad olid, jätkus terve rida... See oli nende õnneaeg.

Tuule valab tassidesse kohvi, nihutab suhkrutoosi külalise poole, istub ka ise laua äärde ja süütab uue sigareti.

«Sa suitsetad palju,» tähendab Vello.

«Normaalselt,» viskab tüdruk vastu. Tehtud märkus talle ei meeldi ja nüüd on tal hea võimalus vastu toksida: «Ja kuidas elab sinu armas ema?»

Vello nägu ei muuda ilmet. Tõenäoliselt, tundes Tuulet, on ta võtnud endale ülesande kõigiks ootamatusteks valmis olla, ja ta vastab rahulikult:

«Täna, ka normaalselt. Aga räägi parem midagi endast.»

Tuule rüügab kohvi.

«Mul pole endast midagi rääkida.»

Vello teeb koogikarbi lahti ja küsib:

«Kas sa tõesti kooki ei taha?»

«Ei taha, aitäh, võid tagasi viia.»

«Kuhu ma viin!»

«Vii oma emale, tal on kindlasti väga hea meel.»

Tuppa sigineb vaikus. Vello istub veidi häiritud näoga, ei lausu sõnagi, otsekui lootes, et see pausitamine tüdrukut arukusele kutsuks. Aga Tuule tunneb äkki, et ta ei taha arukas olla. Milleks ta tuli? Aga kui juba tuli, siis tuleb ka asjast rääkida, aga mitte nagu kass ümber palava pudru käia... Ja Tuule ei saa sinna midagi parata, kui juba paljas mõte Vello emale teda naginal üles keerab.

«Oh, sind küll,» lausub poiss. «Ajad ikka oma, ei taha ega taha aru saada...»

«Millest? Kellest? Sinu emast?»

«Kas meil millestki muust tõesti rääkida pole?»

«Eks räägi,» kehitab tüdruk õlgu.

Ja seda nüüd Vello püüabki. Ta jutustab üht-teist paari

koolivenna eluolust, räägib uutest tükkidest teatris, aga kuna teisel pool lauda pole ei elevil kuulajat ega huvitatud kaasa elajat, soikub jutt varsti ja toas võtab jällegi maad vaevav vaikus.

Ja siis peab Vello küsima otse:

«Ütle, Tuule, kas sa ei suuda mulle tõesti andestada?»

Tuule teeb imestunult suured silmad.

«Mis asja ma peaksin andestama sellele, kes mulle juhuslikult külla tuleb?»

Poiss saab ilmselt aru, mida sellega öelda tahetakse ja ütleb rõhuga:

«Ma ei tulnud juhuslikult.»

«Tõesti?»

«Jah.» Vello otsib sõnu. «Tead... Elu pole nagu näitemäng... Sina viipad — mina lendan. Ma olin ju kultuurimajja suunatud, seal tegin ma oma lõputöö, ma tahtsin ja tahan seda näiteringi juhatada.»

«Väga tore.»

«Ma ei saanud ju sinuga metsa kännu otsa elama tormata!»

«Ma ei ela metsas. Vastupidi: vahi välja, kui lage siin on, päris hale pilt.»

«Ma olin suunatud sinna.»

«Mina alguses kah.»

«Mul on linnas oma kodu.»

«Mul ka.»

«Ei, sul ei ole. Sa ise ütlesid, et sul pole oma kodu.»

«Ära räägi, tõesti?» Tuule hääli oli jahe.

«Noh, mäletad küll, et võõrasemaga ei saa läbi ja... Sul olid teised põhjused kui mul.»

«Muidugi, muidugi,» noogutab tüdruk, «sina pead ju oma emakesega koos elama, see kõik on ammuilma selge, mida me üldse räägime?!»

Ja eks kõik olegi ammuilma selge.

Vello ema ei tulnud nende ellu kohe. Enda poole koju ei kutsunud poiss Tuulet kunagi. Tüdruk teadis Vello ema nägupidi, teadis, et ta on lesk ja et nad elavad kahekesi oma väikeses suure õunapuuaia majakeses.

Esimest korda hakkas Tuule Vello ema märkama ja talle mõtlema siis, kui talle paaril korral poiss koos emaga tänaval vastu tuli ja ainult viisakalt tervitas ning mitte kunagi ei peatunud. Ja ometi istusid nad celmisel päeval lossimäe taga pingil ja suudlesid... Läks mööda nagu

peaaegu võõras või pooltuttav! Kord jäi tüdruk ise seisma ja hüüdis: «Vellol!» Vello seisatus, tuli tema juurde ja küsis: «Mis on?» Ta kiirustas, ütles, et õhtul näeme ja kadus koos emaga nurga taha. Seejärel hakkas Tuule tähele panema, et Vellol oli väga tihti emaga seoses iga-sugu kohustusi: kord tuli ema arsti juurde sõidutada (arst elas kõrvalkvartalis), kord turule, tihti tuttavatele külla ja pärast jälle kindlalt ettenähtud kellaajal nagu tellitud takso sinna järele... «Homme ma ei saa, ma pean ema viima...» — see lause muutus justkui kulunud klišeeks, mille pealt aina tõmmised tulid. Ja siis tuli Vello üheksa-teistkümmes sünnipäev. Vello oli juba ammuilma rääkinud, kuidas ta seda kodus tähistab ja keda kutsub. Nad arutasid seda korduvalt ja põhjalikult. Ning siis — paar päeva enne sünnipäeva, kui Tuulel oli juba kinkki valmis ostetud (ilus värvikirev sall), teatas äkki Vello, et ema jäi raskesti haigeks ning sünnipäev jääb ära. Pettumus pettumuseks, kõik oleks jäänud sinnapaika, kui päev enne sünnipäeva poleks Tuule kogemata Vello ema linnas näinud. Kui ta sellest samal õhtul poisile rääkis, hakkas see keerutama, ütles, et ema käib, jah, arsti juures, aga ei tunne ennast veel hästi. «Aga miks sa teda siis autoga ei viinud?» küsis Tuule. Poiss seletas midagi mootoririkkest, aga nõnda abitud, et tüdruk sai aru: Vello valetab ja kõige selle taga on midagi imelikku, millest ei taheta rääkida. Aga selleni jõuda polnudki väga raske. Pool aastat hiljem jäi Vello haigeks, puudus nädalapäevad koolist, Tuule valutas südant, kõhkles ja kahtles ning läks ja otsis nende maja üles. Vello ema, umbes neljakümne viiene hästi hoolitsetud naine, võõrastavalt kauge ja kõrk, lasi ta sisse, käis sel ajal, kui Tuule Vello voodi kõrval istus, vähemasti kümme korda poja toa vahet: sättis patja, tõi morssi, katsus laupa ja avaldas kartust, et külaline võib haiget asjatult erutada... Järgmisel korral — see oli paar päeva hiljem — ei lasknud ema Tuulet sisse, ütles, et poeg magab. Visa Tuule läks paar päeva hiljem uuesti ja nüüd öeldi, et Vello on terve, õpib ja tuleb homme kooli ning ärge joostagu mööda võõraid maju, vaid õpitagu kodus, nagu tema poeg seda teeb. No kurat! Vihast vahus ja tigidusest lõhki minev Tuule lõi poisiga juba järgmisel õhtupoolikul tõsise lahingu maha, mammapojaks ristitud Vello võttis kangelase poosi ja viis maipühade ajal ühel õhtul tüdruku enda juurde külla. Ema ei olnud kodus ja Tuule hakkas Vello sangarlikkuses tõsiselt kahtlema. Nad istusid Vello toas ja kuu-

lasid uusi kassette, mida viimane hiljuti hankinud oli. Aga siis sadas ema koju, läks Tuulet nähes endast välja, näitas ust ja kriiskas, et mingisugused plikad tükivad tema poega võrgutama. Algul Tuule kohkus, oli sõnatu, aga mitte kauaks. «Kuulge, turueit, ärge karjuge, keegi pole teie pojakest võrgutada tahtnud, soolake ta sisse.» Muidugi ütles Tuule seda pärastpoole, kui nägi, kui sõnatu ja alandlik Vello võimuka ema ees oli. Tuule visati loomulikult välja, loomulikult otsis Vello lepitust — oh neid arutamisi, vaidlemisi, tülisid! Neile ei taha enam mõeldagi! Võrreldes konfliktidega jäid leppimishetked üpris lühikesteks. Asja viis lõpuni see, kui Vello hakkas Tuulega kindlatel nädalapäevadel harvemini kokku saama, alatasa kella vahtima ning koju kiirustama. Tuule oli veendunud, et ilmselt Vello rääkis kodus mõnes ringis või kuskil trennis käimisest. Poisi abitud katsed panna Tuulet ema üksindust mõistma lendasid vastu müüri, õhk läks siis alati elektrit täis, Vello süüdistas tüdrukut põikpäisuses ja teiste inimestega mitte-arestamises. Tuule Vellot omakorda arguses ja mehelikkuse puudumises. Pärast niisuguseid õhtuid istus Tuule kodus lukkus ukse taga ja nuttis üksinda. Iga päevaga sai üha selgemaks, et nende armastust tapetakse ja Vello pole see, kelleks Tuule teda pidanud oli. Ja siis tegi tüdruk viimase katse: ta kutsus Vellot koos temaga ükskõik kuhu ära sõitma. Nad pole ju ometi linna kultuurimaja külge laulatatud! Vello keeldus, rääkis armastusest, kutsus tüdrukut mõistusele ja maalis kauneid pilte sellest, kuidas nad koos kultuurimajas töötades edasi elavad... Koos? Elavad? «Ema hakkab sul kindlasti tööpäeva lõpul vastas käima,» viskas tüdruk. «Ja kui naise võtad, siis seisab voodi kõrval ja vaatab kella, kaua tohib tema poeg akti teha, et oma tervisele äkki liiga ei tee.» Vello oli solvunud ja traagiline. Tuule lasi end ümber suunata, pakkis kohvri ja kandekoti ning läks, saates poisi koos emaga kuradile. Ja kõik? Kõik... Ja seda polegi nii vähe.

Ja nüüd istub Vello siin ja joob kohvi, seesama Vello, kes alles oma kirjas ütles, et mida vähem ta teda, Tuulet, näeb, seda rohkem armastama hakkab. Kas tõesti? On need sõnad enam midagi väärt? Peab neid uskuma? Ja mida see pidulik tunnistus neile annab — nüüd, pärast seda kõike? Tuule tunneb, kuidas kõigele sellele mõeldes ta uuesti kobrutama hakkab ja kuidas haavad taas veritsema löövad. «Kas su lugupeetud mamma ka teab, et sa siia sõitsid?» küsib Tuule mürgiselt. Nimelt mürgiselt. Tuule tahab

praegu hästi mürgine olla, ta kohe ei saa teisiti. «Palun räägi tõtt.»

«Mis see siia puutub...» läheb poiss rahutuks. «Sa ju tead teda... Ma olen sulle sada korda rääkinud —»

«Kas teab või ei?!» karjub tüdruk.

«Ei tea,» surub Vello läbi hammaste. «Ja tal pole vajagi teada. Ma tahtsin sind näha, kas sa sellest aru ei saa?!»

Tuule hüppab turtsatades püsti ja jääb, selg poisi poole, aknast välja vahtima.

«Milleks?»

«Tahtsin.»

«Mis sinust järele jääb, kui su kallid ema sellest teada saab.»

«Kuule, jäta, palun... Tema on tema ja mina olen mina.»

«Kas tõesti?»

«Jah, tõesti,» tõuseb ka Vello püsti, tema nagu punetab veidi. «Ma tahtsin sinuga ilusasti rääkida —»

«Millest?»

«Kõigest.»

«Ütle oma emale, et sõidad mulle külla ja tule räägi siis.»

«Sead tingimusi?!» hüüatab Vello solvunult.

«Ma ei armasta tsirkust ja ma tahan selgust.»

«Küll sa oled ikka,» vangutab poiss pead. «Sa ei oska ühegi inimesega läbi saada. Huvitav, kuidas sa siin üldse hakkama saad?!»

«Ära sina selle pärast muretse.»

Nad vaikivad, ootavad. Tuule mõtleb, et kõige parem oleks, kui Vello kohe-kohe minema hakkaks. Tema ei tohi järele anda, ta ei tohi taganeda, sellest ei saa midagi head tulla. Ei, ta ei lase endale auku pähe rääkida! Küllalt ilusatest sõnadest, kõik on, nagu oli, kõik jääb, nagu on.

«Misjaoks sa siia oma uhke žestiga jooksid? Mis mõte sellel oli? Keegi ei ajanud sind.»

«Ma tuln ise.»

«Sinu jonn.»

«Ma nimetan seda oma vabaks tahteks. Niisugune asi peaks vist igal inimesel olema, või mis?»

«Sa olid põikpea ja oled kahjuks selleks jäänud.»

«Ja sina mammapojaks.»

«Jäta ta ometi rahule, ega ma teda teiseks teha saal!»

«Kus nüüd sina.»

«Mis mängu sa ometi mängid!»

«Tead, mina ei taha teie harmoonilist kodu ja sinu ja su armsa ema veel harmoonilisemat vahekorda... oma negase isikuga häirida.»

«Kõik oleks saanud teisiti —»

«Ei oleks. Ma kutsusin sind.»

«Kas ma olen sulle vähe rääkinud... Sa nagu «Libahundi» Tiina — «Tule minuga metsa!»»

«Ja sina nagu Margus... Iseseisvalt ei julge sa midagi otsustada ega taha. Siiaagi sõitsid oma koogikarbiga salaja. Huvitav, kuhu sa tema teada sõitsid?»

«Tuule, jäta ometi!» vehib poiss kätega. «Kas sa oled siis kõik unustanud, mis meie vahel oli?»

Mida rohkem poiss endast välja läheb, seda rahulikumaks Tuule muutub.

«Jah,» pöördub ta ja vaatab Vellole pikalt otsa. «Aga kui ka mitte, mis see siia puutub?»

«Kas meil siis tõesti pole teineteisele enam midagi ütelda?!»

«Ei vist.»

«Kuidas sa nii võid? Sul on õudne iseloom. Sa ei arvesta üldse —»

«Arvesta aga sina, mul pole kellegagi peale iseenda arvestada vaja.»

«Sa oskad kõik vahekorrad teravaks ajada. Ka oma võõrasemaga —»

«Mitte mina temaga, vaid tema minuga, olgu tähendatud.»

«Küll on sinuga raske,» ohkab poiss. «Ja mina veel kirjutasin ja lootsin, et kord tuleb päev —»

«Paistab, et täna see päev vist küll ei ole,» lausub Tuule ja jääb äkki tähelepanelikult aknast välja vahtima: kultuurimaja poole tuleb mööda teed grupp inimesi: viis-kuus vanameest ja mutikest, teiste seas Karu Selda.

«Miks!»

«Sest mul hakkab kohe — proov peale,» vahib tüdruk üksisilmi lähenevaid teelisi.

«Praegu?»

«Jah, vahi, rahvas tuleb.»

Tuule viipab välja ja mõtleb, et enam paremat aega poleks nood seal küll võinud leida. Vello vist ei usu tüdrukut ja kiikab aknast välja.

«Kes need on?»

«Taidlejad,» ütleb Tuule rõhuga.

«Ah soo... Ja mis proov sul hakkab?»

«Külakapell.»

«Või nii... Ja minu jaoks sul enam aega pole?»

«Nagu näed.»

Vello hammustab huulde ja sõnab:

«Hüva on... Ma lähen siis... Heake küll... Võib-olla oled teine kord paremas meeleolus.»

«Võta oma koogid kaasa,» soovitab tüdruk.

«Viska prügikasti.»

«Sinna nad lähevadki.»

«Väga tore. Aga ma kirjutan sulle, kuigi sa käitud minuga nii ülekohtuselt —»

«Küsi enne ema käest luba.»

Uks paugatab kinni, trepilt kostab sammude kobin, siis kõmahtab autouks, mootor hakkab käima ja tasa surisedes sõidetakse minema.

Tuule seisab keset tuba ja ei vaata akna poolegi. Mida vähem teda nähakse, seda rohkem armastama hakatakse... Nii oli kirjas. Võib-olla armastataksegi... Aga tema ise? Kuidas temaga on? Tuule ei tihka lõpuni mõelda. Ta tunneb ainult, et äkki on tal millegi üle hirmus kahju, nii hirmsasti, et võiks isegi nutta, aga pisaraid ei tule, neid pole kuskilt võtta. On trots, on nukrus, on hullupööra häiriv ebakindlus, otsekui oleks ta midagi oma tahte vastu teinud.

«Tuule! Tuule! Seltsimees direktor!»

Alt kostab Selda vali mehine hääl.

Tuule jookseb peegli juurde, kammib juukseid, sätib pluusi, vahib endaga paar sekundit tõtt, puhub pahmaka hingeauru vastu peeglit, nõnda et see ähmaseks tõmbub ja ennast enam peaaegu ei näegi, tõttab ukse juurde ja kisub selle lahti:

«Tulen, tulen!»

Peast kõik... mis siin oli... ja mis siit läks! Kõik peast!

Alla — ättide juurde!

Esimene pidu

Sel aastal oskab lumi Valiveresse jõuda novembrikuu ühe lõpupäeva õhtul, täpselt samal õhtul, kui teedel, mis kultuurimaja poole viivad, võib märgata liikumist, mida siinmail juba aastaid nähtud pole. Kes jalgsi, kes mootorratta või autoga — äkki enne kella kaheksat on külategid

saginat täis ning kõigil paistab üks kindel siht olevat. Sajab laia lund, õhk on värske ja lumeräitsakad sädelevad vana kultuurimaja akende valguses.

«Kõik kardinad lahti,» kamandab Tuule Roobu Alma juba tund aega tagasi, «olgu kõik aknad paljad, las nad näevad, et selles majas on elu lahti läinud.» Ta naeris heast meelest ja püüdis, mis jaksas närvi maha suruda. «Kui kõik on saalis, siis tõmmake kardinad ette, siis on õige aeg, mitte enne.»

Roobu Alma tegi, nagu kästud, ja nüüd seisab ta riidehoiu leti taga ja võtab mantleid, joppe, mütse ja sääriskuid vastu. Saali ukse kõrval väikese laua taga istub tähtsal moel Maidu ja müüb pileteid — sellesse ametisse pakkus ta kuni eeskava alguseni ennast ise. Pärast, kui Maidul juba lava taga tegemist, hakkab hilinejatega Alma õien-dama. Saalis võtab pidulisi vastu mõnus soojus. Inimesed vahivad uudishimulikult ringi, nagu oleksid siia sattunud esimest korda elus ja loodaksid nüüd eest mingit imet leida. Aga imet pole siin midagi: toolid reas nagu ikka, vana tuttav eesriie kinni nagu ikka, pianiino lava ees paremal nagu vanastigi. Ja võib-olla just see, et neid siin midagi võõrast vastu ei võta ja kõik, mida silm püüab, on juba vanast ajast tuttav, loobki peatselt õdusa meeleolu. Esi-algu poolsosinal aetud jutud lähevad valjemaks ning valiverelased, leidnud eest midagi omast ja kodust, muutuvad julgemaks ja vabamaks.

Kuulutused esimesest peoõhtust riputati juba nädal tagasi üles, neid võis leida kontori eeskojast, kaupluse ukse kõrvalt, sidejaoskonnast ja keskusest kaugemate osakondade töökodades ja farmides. Mitmevärvilises kirjas pilku püüdvad kuulutused — Tuule enda looming — teatasid uhkelt, et sel ja sel päeval toimub Valivere kultuurimajas peoõhtu eeskava ja tantsuga. Eeskavas lubati naisansambli, külakapelli ning laste rahvatantsurühma esinemist ja tantsuks kukub mängima üheisikuline akordioniansambel «Valivere lõõts». Algu kell kaheksa ja lõpp siis, kui lõpeb.

Jah, ja nüüd seisab kultuurimaja kõige tähtsam pea Tuule Ranna eesriide taga, piilub saali, rõõmustab iga uue juurdetulija üle, millest kohe ka teistele, kes lava taga ja väikses garderoobis ringi sagivad ning esinemiseks sätivad, kuulutab. Seal ta seisab ja peab endalt juba mitmendat korda küsima: on's see ikka võimalik, et pärast kahte ja poolt kuud kestnud märulit siin niisuguse tükiga hak-

kama saadakse?! Tuule mäletab, kuidas külakapelli püüdlid pensionärid, kelle esimese proovi kääksutamisest tal hirm peale tuli, oma väsimatus agaruses temast pessimismist välja löid — nõnda et ta oma ilikumist päevikus ei tahtnud meenutadaagi. Mäletab, kuidas Karu Selda ja kooliõpetaja Rootsi abiga sai lapsed rahvatantsutundi toodud ja kuidas algul läbi suure häda kokkuklopsitud kolmeliikmeline trio alles kuu aega tagasi veel kolm naist juurde meelitas ning naisansambli mõõdu välja andis. Jah, praegugi ei usuks seda kõike, kui selja taga poleks palju-palju proove ja harjutusi, muret ja vaeva, pisikesi rõõme ja paksu hirmu, meeleheidet ja helgemaid hetki. Iga päevaga sai Tuulele selgemaks, et tulgu kuidas tuleb, aga veel enne aasta lõppu peab ta kavaga maha saama, ja mida varem, seda parem. Mõnelgi korral õhtul voodisse pugedes tükki kartus ligi, kas ettevõetud suur tükk suud lõhki ei aja. Kuid ärgates oli ta täis jonnakat võitlusvaimu, otsekui oleks ühe pisikese peo korraldamine tõeline elu küsimus. Aga seda see ju talle omamoodi oligi.

Algul oli tüdrukul rohkem iseenda kui taidlejatega tegemist. Alles tagantjärele sai ta aru, et kippus tihti liialt kiirustama ja resultaati taga ajama, läks kärsituks, tõstis häältki, kui kõik kohe nii ei läinud, nagu oleks tahtnud. Kord pidi isegi Selda vahekohtunikuks appi tulema, kui üks Tuule norimistest ärasolvunud laulja minema tahtis kõndida.

«Andke inimestele aega,» soovitas Selda talle nelja silma all. «Katsuge kannatlik olla. Ütelge vahel paar pisikest head sõna kah. Inimesed on ju nii hellad. Kui neid kogu aeg ainult hurjutada — ei, ei, ma saan aru, et õigusega — siis nad lihtsalt löövad käega ja jooksevad laiali. Osake neid ergutada, tagant surkida... Paar parajat kenat ütlemist on neile nagu memme paitus lapse põsele!»

Tuule, keda Selda õpetussõnad algul tükkisid turri ajama, hakkas viimase võrdluse üle naerma. Kuid juba järgmisel proovil, kus ta kiidusõnadega kitsi polnud, ehkki neid veel millegagi õigustada ei saanud, lõi ta oma teo vilja inimesed vabanesid nagu pingest ja kõik hakkas laheda-malt minema. Hiljem ei jäänud tagajärjedki tulemata: rohkem kui tusase torisemise peale võeti end nüüd hea sõna peale kokku ja imesta või mitte, aga saabus seegi päev, millal Tuule oma hoolealuseid ilma südametunnistuse piinata kiita võis.

Tuule piilub saali ja uurib ridade kaupa inimesi. Tutta-

vaid nägusid on siin terve hulk — üks ole neid kaupluses, side ja keskuse kandis kohatud küll ja küll. On Linda oma mehega, on kontorinaised, paks Berta... ohoo, ka vanapagan! Vahepeal on Tuule Heino Liipat ainult kaks korda näinud, paar sõna vahetanud, lubanud külla minna ja seletanud, kuidas ta töö sisse ära upub. Koduabilist Astat aga ei ole... Keda loomulikult pole, on lugupeetud esimees Markus. Sellest on Tuulel natuke kahju. Nädalapäevad pärast valge värvi lugu ilmusid kultuurimajja Liiva Peeter ja paar noormeest ning aitasid tal toole ja riidenagisid korda teha; kas need olid Linda või Markuse poolt saadetud, seda Tuule ei pärinud. Aga nüüd äkki lööb tüdrukule veri näkku: saali uksest astuvad sisse paar noormeest, üks neist on Raun Hints ja sätivad end esimesse ritta istuma. Tuule tõmbub eesriidest väheke eemale, nagu võiks karta, et tema silm vaateaugukese tagant ära tuntakse.

Lava taha ilmub Maidu ja kuulutab:

«Kõik on kohal, rohkem ei paista kedagi, peaks vist peale hakkama. Aga näe, täit saali kokku ei saanud...»

Tuule lööb reipalt käega: ah mis! Hea, et niigi palju, mõeldes Viisule oleks võinud ainult paari toolirida loota, aga nüüd ikka üle poole saali, palun väga...

«Kas võtan saali tuled maha?» küsib Maidu.

«Võtke.»

Tuule on Maidule tänulik. Keegi teda kutsunud ja palunud polnud, ise ta proovide ajal kultuurimaja vahet käima hakkas — muidugi nendel aegadel, kui tal oma kino kaelas polnud —, istus harjutustel, aitas, kui vaja oli. Uute nõõride sättimine eesriide jaoks oli tema kõige kangem ettevõtmine ja nüüd käis see endise jõnksutamise asemel sahinat lahti. Ajapikku Tuule harjus Maiduga nagu palgalise tööjõuga: nii mõnelgi korral tabas ta end poissi käsutamas, kuid too ei nurisenud ega teinud tüdruku kamandamise peale teist nägugi, lausus «Saab tehtud», ja tegigi. «Ma peaksin teid kohakaasluse alusel palgale võtma!» naeris Tuule. «Mind raha ei huvita,» muheles Maidu vastu. «Inimene, keda raha ei huvita! Läs ma vaatan teid kohe! Mis teid siis huvitab?» — «Seda ma veel ei ütle.» — «Tohoh, millal siis?» — «Uudishimu pidi hirmus vanaks tegema.» — «Vaata kus lops!»

See, et midagi jäeti ütlemata, tõi Tuulele Vello meelde. Vellol jäigi ju too salapärase juttu rääkimata, mille pärast ta ühel viimasel sügisõhtul tema juurde tuli. Võib-olla seda juttu üldse polnudki, ehk oli see lihtsalt ettekäane,

mõtles Tuule pärast ja tal oli sellest isegi kahju. Ja nüüd pidi tüdruk mõtlema: huvitav, kas Maidu jutt jääb ka rääkimata ja kas tal peaks kunagi sellestki kahju olema? Ei, seda Tuule ei usu, Maidu pole ju Vello. Tuulel pole Maidust midagi, hea tuttav ja kõik. Aga ega Tuulel pole enam vist Vellostki midagi — selle avastuseni jõudis tüdruk alles mõned nädalad tagasi, kui isa käest kirja saades imestusega mõtles, et näe, Vello polegi kirjutanud ja ta pole sellele juba nädalate kaupa üldse mõtelnud. Kuidas midagi niisugust veel pool aastat tagasi oleks võimalik olnud? Kas niimoodi saabki armastus otsa? mõtles Tuule ja tal hakkas kurb.

Aga pikaks kurvastuseks polnud aega siis, kui üks proov ajas teist taga, ega nüüdki, kui Tuule peab Maidule kohe märku andma, et see eesriide lahti tõmbaks. Tuule on oma lemmikriietuses — valges pluusis ja mustas seelikus. Ta astub paar sammu lava eesääre poole, ootab, kuni saalis päris vaikseks jääb ja ütleb:

«Tere õhtust Valivere rahvale! Meil kõigil, kes me siinpool lava oleme, on väga hea meel, et leidsite aega tulla meie esimesele peoõhtule!»

Tuule peab katkestama, sest Raun Hints hakkab käsi plaksutama ja sellele järgnevad teisedki. Tola, mõtleb tüdruk, ootab ja jätkab:

«Meie esimene kava pole pikk ja palume sellega leppida, sest eks me kõik ole kuskilt kuulnud, et iga algus olevat raskevõitu.»

Raun Hints hakkab jällegi plaksutama, keegi sosistab: «Tsst!», siit-sealt järgnevad paar plaksu ja Tuule kiristab hambaid: idioot. Seekord saab ta peaaegu kohe edasi lasta:

«Meie alustame oma kontserti Valivere kultuurimaja uue naisansambli esinemisega. Kõigepealt kuulete...»

Ja kontsert algab. Tuule ruttab klaveri taha, ansambel koguneb tema ette, esimene laul läheb veidi ebakindlalt, kuid teine ja eriti kolmas kukuvad hästi välja. Seejärel esitavad lapsed kaks rahvatantsu. Siis tuleb välja külakapell ja annab tervelt neli pala. Ja lõpulaul uuesti ansamblist.

Pärast viimast akordi vaatab Tuule kella: täpselt kolmkümmend kolm minutit. Aga viimasel proovil said kahekümne üheksaga hakkama. Kust küll see venimine tuli, selle üle tuleb mõelda... Aga nii või naa — jupakas ja niru see kava muidugi oli, ei saanud õieti peale hakatagi, kui juba lõpp käes. Tuule tusamõtteid segab elav aplaus, saalis

süttivad tuled, ta hüppab klaveri tagant püsti, hõikab «Vaheaeg!» ja kaob lava taha.

«Kuidas oli?» kogunevad õhetavad esinejad Tuule ümber.

«Tipp-topp,» ütleb tüdruk, ohkab südame põhjast ja tunneb äkki, et on suure koorma seljast maha saanud. Ja äkki läheb tuju heaks, ta silitab rahvatantsulaste päid ja kisab «Ail!», kui Karu Selda teda oma tugevate käte embusse haarab.

«Kas pabistasite meie pärast hirmsasti?» muretseb keegi vanamees külakapellist.

«Ärge parem küsigegi!» naerab Tuule. Ta vaatab inimesi enda ümber, kõik seletavad midagi, keegi patsutab talle õlale, keegi annab põsele muski, keegi müksab sõbralikult ja tüdrukut haarab suur soe tänutunne. Nüüd on mul siis oma kollektiiv, muigab Tuule, ja oleks valmis neid kõiki ükshaaval läbi kaisutama, kui selleks ainult mahti oleks. Aga juba tõttavad nad Maiduga saali ning koos Almaga lükkavad toolid seinte äärde. Samal ajal seab end lava kõrvale istuma kohaliku raamatukogu juhataja Alli Sander, priske blond tüdruk, ja võtab sülele akordioni: tema ongi tänase tantsuõhtu orkester.

«Kas Valiveres ühtki lauljat meest pole?» pärib Tuule Maidult, kui nad on lava ukse juurde tõmbunud. Tema mõte käib juba järgmise kava poole.

«On küll, aga kõik on tenorid.»

«Mis jutt see on!»

«Ausõna, tenorid jah, ma olen seda juttu juba ammu kuulnud. Kuidagi ei andvat meeskoori kokku panna.»

«Ma ei taha meeskoori, mul oleks vaja ühte solisti, kas või tenorit, saaks duetti teha, noh, meeslaulja ja naislaulja.»

«Kes see naislaulja on?» küsib Maidu.

Tuule heidab poisile pilgu ja koputab tähtsalt oma rinnale.

«Näiteks mina.»

«Sina?!» imestab Maidu. «Sa laulad? Miks sa siis täna ei laulnud?»

«Ei julgenud,» ütleb tüdruk ja jääb poisile tähelepanelikult otsa vaatama: «Millal, huvitav, me sinasõprust jõime?»

Maidut ei löö küsimus rööpast välja, ta naerab rõõmsalt vastu:

«Kas siis ilma joomata ei või? Eriti kui meeslaulja on täitsa olemas.»

«Kes?»

«Mina.»

«Sina?!»

«Huvitav, millal me sinasõprust jõime?»

Nad pahvatavad naerma.

Avavalsi ajal jääb tantsupõrand tükil ajal tühjaks. Vane-
mad inimesed ja tütarlapsed on saalis istet võtnud, poisid
seisavad kobaras ukse juures või sagivad riidehoius.

«Seltsimees direktor peab olema igal pool esimene,»
kummardub Maidu Tuule ees.

«Oh, jumal,» ütleb tüdruk ja nad lähevad tantsima. Nüüd
pole enam palju vaja: juba tulevad põrandale teisedki jul-
gemad paarid.

Kui Maidu ja Tuule ukse lähedalt mööda keerutavad,
kohtab tüdruk Raun Hintsil pilku, kes sealsamas, käed vahe-
liti, seisab ja talle surmtõsiselt ning aupaklikult noogutab.
Tuule noogutab põgusalt vastu ja pöörab ruttu pilgu
mujale. Küll ma talle nende aplauside eest teen! mõtleb
Tuule.

«Vaata seda rohelises kleidis tüdrukut,» juhhib Maidu
tema tähelepanu ühe saali nurgas istuva neiu poole.

«Noh?»

«See on Taimi, vasikatalitaja.»

«Ja siis?»

«Tal on Rauniga laps.»

Tuule heidab Maidule kergelt üllatanud pilgu, silmitseb
võõrast laianäolist, isegi veidi inetut tüdrukut ja küsib:

«Kui vana?»

«Kakskümmend kolm vist.»

«Ei, laps!»

«Kolmene, kui ma ei eksi.»

«Nad ei abiellunud?»

«Raun nüüd mõni naisemees!»

«Mis mees ta siis on?»

Maidu kehitab grimassi tehes tähendusrikkalt õlgu.

Tuule vahib uuesti tüdrukut rohelises, imestab veidi
Raun Hintsil maitse üle, mõtleb viivu, mis mees see Raun
Hints tõepoolest on. Aga juba järgmise tantsu ajal võiks
ta seda poisilt ise pärida, sest Raun tuleb pikkade sammu-
dega üle saali ja palub teda, Maidule pilku heitmata, tant-
sima. Muidugi ei küsi Tuule midagi, aga ta ütleb:

«Tulevikus, ma arvan, ei maksaks aplausiga üle pak-
kuda.»

«Ma ei pakkunud üle,» väidab poiss. «Mul tuli see
südamest.»

«Mõtleks,» kergitab Tuule kulme ja küsib justkui muu-
seas: «Ma ei tunne veel kõiki inimesi, kes näiteks see rohe-
lise kleidiga tüdruk seal nurgas on?»

«Kus?»

«Näete, istub seal.»

Rauni ilme jääb muutumatuks.

«Ah see... Taimi. Taimi Mänd. Farmist. Mis siis?»

«Oh ei midagi, niisama.»

Veidi aega ei lausu Raun sõnagi, kui nad järjekordselt
akordionistist mööduvad, märgib poiss:

«See pidu on nagu vanal heal ajal: lõõts mängib ja rah-
vas hõõrub foksi tantsida. Kohe noorus tuleb meelde.»

«Ah soo?» imestab Tuule. «Ma ei teadnudki, et te nii
eakas olete.»

«Ma neelan noorendavaid tablette. Muuseas, täna on ka
Viisul pidu. Tallinnast on ansambel «Neon». Pärast peaks
sealt läbi pörutama, mis?»

«Veoautoga?»

«Ei, miks, mootorrattaga. Aga mis siis?»

«Ma mõtlesin, et teil on isu jäneseprae järele.»

«Jänesepraad on väga hea, oleksite kiitnud, kui oleksite
söönud, ma oleksin pidanud teile ka tooma, aga ei riski-
nud.»

«See oli teist väga tark,» noogutab Tuule.

Muusika lõpeb ja Tuule käändub Maidu juurde tagasi.
Raun teeb kerge kummarduse ja kaob üle saali riidehoidu.

«Mis te rääkisite?» huvitub Maidu.

«Ei midagi, niisama,» vastab tüdruk ja imestab, miks
Maidu seda küsima pidi. «Lähme lava taha,» teeb ta poisile
ettepaneku.

«Kas sa enam tantsida ei taha?»

«Ei hooli. Räägime parem seda dueti asja.»

Nad istuvad garderoobi ja varsti on Tuulel selge, et
Maidu ei teinudki nalja: poiss on laulnud nii oma kooli
kui ka Viisu meeskooris, veel aasta tagasi kerge muusika
ansambliski ja paar korda ka ansamblisolistina esinenud.

«Miks sa seda varem ei rääkinud?»

«Sa ei küsinud,» muheleb Maidu.

«Oleksin ma teadnud —»

«Kes see ennast ikka pakkuma hakkab.»

«Nüüd hakkasid ju.»

«Sa küsisid, sellepärast. Aga miks sa ise ka ei ütelnud?»

«Sa ju ka ei küsinud.»

Nad naeravad. Varsti ilmuvad sinna ka Karu Selda ja Liiva Peeter ning õhinal hakatakse järgmise peo üle plaane pidama.

Paari tunni pärast on pidu läbi. Osa eakamaid inimesi on juba varem lahkunud, nüüd kaovad maja eest viimased autod ja mootorrattad.

«Ja ongi läbi,» ohkab Tuule, seistes trepil Maiduga.

«Iga asi peab kord otsa saama.»

«Jah.»

«Millal me siis pihta hakkame?»

«Harjutama? Ütleme, et ülehomme. Peab hakkama repertuaari otsima. Kell kuus, sobib?»

«Sobib.»

«Siis pole muud kui tulge, ma lähen sisse, külm hakkab.»

«Tulge!» hüüatab Maidu etteheitvalt.

«Tule,» muigab Tuule.

Pärast Maidut läheb Roobu Alma ja Tuule jääb üksi. Ta tõstab paar tooli paremini paika, kohendab ühte aknakardinat, läheb ukse juurde ja kustutab saali tuled. Tuule on parasjagu väsinud, kõht on tühi. Nüüd pole muud kui paar võileiba, kruusitais kuuma teed ja sooja teki alla.

Korraga äratab laval miski tüdruku tähelepanu. Sealt kostab kobinat ja keegi astub eesriide tagant üle lavaserva saalipõrandale. Kuna saalis on pime, ei saa Tuule aru, kes see on.

«Kes seal on?» hüüab ta.

Pimedusest läheneb Tuule poole kogu ja kui ta eeskoja valguse kätte jõuab, tunneb tüdruk salapärase võõra ära.

«Mis teie siin veel teetel!» hüüatab tüdruk.

Raun Hints toetub ühe käega vastu ukse piita ja silmitsseb Tuulet uurivalt.

«Ma tahan teid Viisule viia.»

Tuule raputab pead.

«Ma ei tule.»

«Miks?»

«Ma olen väsinud.»

«Millest!»

Tuule kehitab õlgu.

«Minge ära, ma tahan ukse kinni panna.»

«Tulge ikka. Käime ära. Vaheldus lõbustab, annab jaksu ja jõudu.»

«Ei taha.»

«Kohe tõsiselt ei taha?»

«Kohe tõsiselt ei taha.»

«Miks?»

«Ütlesin, et olen väsinud.»

«Seda rääkige oma vanaemale.»

«Palun hakake minema.»

«Tähendab, teil ei kõlba minuga tulla?»

«Asi pole selles.»

«Asi on selles. Kui Rahe Mait kutsuks, lendaksite kohe.»

Rahe Mait? Tuulel läheb hetk aega, enne kui taipab, et jutt on Maidust. Naljakas, mõtleb tüdruk, ma ei teadnudki ta liignime.

«Ma ei lenda mitte kellegagi mitte kuhugi, saage, inemene, ometi aru.»

Raun Hints astub tüdrukule päris lähedale.

«Ütelge mulle, mis printsessi te endast kujutate?»

«Ma olengi printsess,» vahib Tuule poisile väljakutsuvalt otsa.

«Muidugi — seda logu siin ju külas Tuulelossiks kutsutakse. Kui loss, siis ka printsess, kuidas muidu.»

«Kuidas, kuidas?» ajab tüdruk silmad suureks. «Tuulelossiks?»

«Kas te pole siis kuulnud?»

Tuuleloss! Jälle üks nimi juures! See võiks isegi naerma ajada, kui tahtmist oleks! Aga ta ütleb hoopis jahedalt:

«Minge nüüd ära.»

Kuid Raun Hints ei mõtlegi ära minna, Raun Hints haarab tüdruku käsivarrest kinni, tõmbab ta enda vastu ja surub huuled tema suule. Tuule rabab end lahti ja tema käsi lajatab vastu poisi põske. Raun vahib tüdrukut jahmunult ja haarab Tuule käsivartest nõnda tugevalt kinni, et see ahhetab.

«Mind, tüdruk, ei lööda.»

«Laske mind kohe lahti,» sisistab Tuule poisile näkku. Poiss vahib talle teravalt otsa ja võtab oma käed ära.

«Palun.»

«Minge ära — ja kohe! Kohe!»

Raun Hints peab veel hetke aru, noogutab põgusalt, läheb ukseni, vaatab tagasi ja ütleb rahulikult, peaaegu leebelt, ehkki tema toonis on varjatud ähvardus:

«Selle eest, kallid laps, veel makstakse. Hüva ööd.»

Ütleb ja läheb.

Tuule hingeldab peaaegu minuti, lukustab siis ukse, läheb üles oma tuppa ja vajub voodi servale istuma.

Tuule on vihane.

Tuule kahetseb, et ta tugevamini ei löönud, Tuule poole vist elus midagi rohkem kahetsenud kui seda, et ta palju tugevamini ei löönud.

Külaskäik

Talv on käes, lumevaip rüütab maad ja Tuule märgib, et praegune Valivere on veel igavam ja üksluisem kui sügisene. Siis oli mingisugustki värvivaheldust — siin mustas küntud põld, seal rohetas karjamaa, lähemal ja kaugemal püüdsid pilku punased, valged ja hallid katused, teel kultuurimajast kontorini olid viis rasketes punastes kobarates pihlakat... Nüüd aga oli kõik nagu esimees Markuse kingapaargi valge vööbaga üle tõmmatud ja andis päris otsida, kui mõnda teistkarva värvilaiku leida tahtsid.

Täna aga pole Tuulel aega Valivere looduse üle mõtiskleda, täna tulevad talle külalised. Esimesele kirjale isale järgnes vastus, milles tunti huvi, millal koju tullakse. Oma teises kirjas selgitas Tuule, et tal pole minutitki aega (mis siis oli muidugi suur ja kisendav vale) ja kas isa ise ei tahaks tema need ja need asjad ära tuua. Varsti järgneski isa kiri, milles teatati, et tulla saab sel ja sel päeval umbes sel ja sel ajal ja tütar teatagu kohe, mida talle järele tuua ja mida üldse kaasa võtta vaja on. Tuule läkitas vastuseks terve nimekirja: teine tuhvlipaar, tekk, kušetipadi, küünla-jalg, graafiline pilt õhtuse järvevaastikuga, need ja need raamatud, ka pörandavaip tema toast... Algul mõtles Tuule nõuda ka kirjutuslauda, kušetti ja kapikest, ühesõnaga laseks oma toa tühjaks tõmmata ja jätaks neile silmarõõmuks ainult Esta vastikut sinist värvi tugitooli, aga sügavamalt järele mõeldes loobus ta oma plaanist. Esiteks ei mahuks kõik need kenad asjad siia pugerikku äraagi ja teiseks — kas on üldse tark ennast lõplikult maha kanda lasta? Las elavad teadmises, et üks tuba kuulub siiski temale. Lase tuba tühjaks lüüa, sättivad end ise või seavad oma armsa kisakõri Triinu sisse laiutama — ja ole siis lahke! Aga nüüd jääb ikka võimalus selle toaga opereerida, kui ta ühel ilusal päeval peaks linna tagasi pörutama ja iseseisvat elu alustama kipuks. Kolmetoalist pole vast eriti raske kahe- ja ühetoalise vastu vahetada...

Nõnda arutles Tuule oma viimast kirja kirjutades ja

jättiski veoauto hankimise vajaduse ära. Nüüd luges ta kalendripäevi, all käisid proovid, juba hakkasid nad Maiduga duetti harjutama ja siis, sama päeva hommikul, kui isa varsti kohale pidi jõudma, ehmatas tüdruk end äkki kangeks: aga äkki isa ei tulegi üksi! Äkki võtab oma Siku kaasa?! Ja äkki veavad veel Triinugi väljanäitusele?! Issand jumal, kuidas ta varem selle peale ei tulnud?! Muidugi tuleb terve see kamp ja kui mitte kõik, siis Sikk sätib end tingimata autosse, et võõrastütre olme terase kooliõpetaja-pilguga üle ja läbi hekseldada! Ja küllap tahab armast abikaasat isagi kaasa — eks ikka selle igavese sobitamise, lepitamise ja ülla harmoonia pärast...

See mõte viib tüdruku endast üsna välja, ta kahetseb, et ei kirjutanud isale, et tulgu ta üksi. Ta vajub tujust nõnda ära, nagu seisaks suure vältimatu katastroofi ees. Tegelikult teda lihtsalt häirib see, et isa naine näeb, kuidas ja kus ta elab. Näeb nagu ta isegi, et koht ja kodu on — noh nii kah kuidagi. Näeb äkki teda, Tuulet, läbi ja saab aru, et suurest rahulolust, rääkimata vaimustusest on Tuule kaugel. Isa võib ta üle kavaldada, aga Sikku vast mitte; luurekäigule see tuleb ja ilma sõjasaagita ta siit ei lähe; teada, mis laulu ta tagasiteel isale laulab ja millise karakteristikaga tema, Tuule, olemust ja olemist täiendab!

Võiks ju küsida, miks see Tuulele nõnda palju muret teeb, miks ta ei võiks sellest lihtsalt üle olla? Ja-jah, muidugi võiks, küllap peakski, aga kui keegi praegu seda tema käest päriks, siis paluks ta elutargalt naeratades meenutada, et kümme lolli võivad alati rohkem pärida kui üks tark vastata... või oli neid lolle koguni sada? Need asjad pole siin ilmas nii lihtsad, tusatseb Tuule ja ohkab.

Kui vastikult hästi on meeles suvine automatk kolm ja pool aastat tagasi! (Tuule oli siis viisteist ja isa oli Sikuga vaevalt pool aastat siblinud...) Isa pealekäimisel asi ette võeti ja loomulikult oleks võtmata jäetud, kui oleks ette aimata osatud, missuguseks põrguks see kujuneb. Häirigud ja hõõrumised tekkisid peaaegu igal sammul, ikka oli Tuulel midagi õiendada või torgata, ja kui vaim enam ei närinud, siis ta lihtsalt vaikis tundide kaupa demonstratiivselt või peesitas üksi raamatut lugedes teistest eemal-kaugel. Neil oli ainult üks telk kaasas ja isa plaanis, et kõik kolm mahuvad seal magama — no selle mõtte tappis Tuule juba eos ja kolis ööseks autosse. Lõkke juures söögitegemisest hiilis ta nii palju kõrvale kui sai ning ajas pidevalt oma joru lähemas maasööklas ära käia. Muidugi sai

ta oma tahtmise. Ja ühel õhtul, kui arvati, et ta on juba autosse pugunud, kuulis ta, kuidas Sikk isa käest küsis: «Miks ta sul niisugune on? Ma pole talle ju mingisugust põhjust andnud. Jumala eest, püsti neurasteenik.» Sellest piisas: alates järgmisest hommikust ristitud Tuule lausa tahtis neurasteenik olla ja kümnele päevale planeeritud kaunis suvine matk lõppes viiendal päeval.

Tükk aega peab Tuule aru, mida oma toaga teha. Kas jätta kõik nii nagu on: veidi korratu, veidi lohakil, veidi ehk tolmunegi — või lüüa klantsima ja särama? Või ajada veel rohkem segamini, pahnaga pahviks lüüa, ropu mustusega rabada?! Aga mida ta sellega saavutaks? Siku monoloogid isale oleksid pärast poole pikemad ja kõik! Ning Tuule otsustab, endal süda täis, käed käima panna. Läheb lahti igale asjale oma koha leidmine, tolmu pühkimine, põrandate pesemine, mustade nõude likvideerimine ja musttuhat muud tobedat toimingut, mis kummalisel kombel üle kahe tunni aega ei võtagi. Lõpuks võib Tuule, käed puusas ja põlglik muie suunurgas, oma loomingu vilja tunnistades leida, et antud interjööri võib nüüd mingi kosutav mulje tekkida. Ta tahab rahuldutult sigaretti suhu torgates voodisse pikali viskuda, aga kuna seegi on imekorralikult üles tehtud ja tavaliselt hästi ära nätsutatud padi võluvalt kohevile sopsutatud, siis istub ta urisedes toolile ja laseb suitsul hea maitsta.

Tuule annaks selle eest ei tea mis, kui võõrasema Esta oleks inetu ja tige. Siis oleks kõik korras. Siis oleks nagu siit-sealt kuulda, raamatutest lugeda või muinasjuttudest mäletada: õudse välimusega ja ilgelt vastiku iseloomuga võõrasema ja vihatud süütu emata võõrastütreste. Kõik oleks nii, nagu peab. Aga temal on justkui meelega vastupidi, Tuule kipub isegi arvama, et tema situatsioon on maailmas ainulaadne. Jah, on ju isegi seda, et võõrasema on küll ilus, aga ilu on külm, käitub küll lahkelt, aga lahkus on võlts, kõneleb leebelt, aga selle taga on tunda kivist kalkust... Selle neetud Sikuga aga midagi niisugust pole, kõik on otsekui nimme, nagu Tuule kiusuks vastuoksa: Esta on alla kolmekümne ilus sale leebe olemisega naine, lihtne, avameelne ja taevase teab mis kõik veel... Tema häid omadusi, millest kinni hakata ei saa, on lugematu rodu. Ja see, et otseselt midagi pole, millest kinni võtta ja mille kallal viriseda, Tuulet segadusse ajabki. Nõnda ei jäägi muud üle kui ainult isa ema mälestuse jalgade alla tallamises ning Estat jultunud sissetungimises nende ellu ja vaese isa

võrgutamises süüdistada. Siin võiks Tuule muidugi meenutada, mida Vello ema temast ja tema külaskäikudest Vello juurde arvas, aga oh ei, seda ta ei tee, tema arvates peab siin hoopis kahe ise asjaga tegemist olema, mida eladeski ühte patta panna ei saa.

Kui Piret omal ajal teda sõitles, kurjaks kuningatütrest kuulutas ja uuris, mis tal Esta vastu ometi on, ega ta siis õiget vastust saanudki. «Sa oled vist kade, ta on ju nii ilus,» arvas Piret. «Tobu,» väitis Tuule, kuid pärast seda piidles salaja Estat igal võimalikul juhul ja kui miski muu talle arvustamisväärselt ei pakkunud, siis vähemasti see, et Estal olid pisut suured ja peast veidi eemal asuvad kõrvad (kuigi need olid tavaliselt juuste all peidus), andis tüdrukule teatava tagasihoidliku rahulduse. Aga muidugi oli sellest armetult vähe...

Tuule lihtsalt ei kannata seda võõrast naist ja kõik, ta oleks tahtnud, et isa oleks edaspidigi temaga kahekesi jäänud, oleks soovinud ise kodu keskpunkt olla — aga ole lahke, nüüd oli selleks alatihti lõugav poolõde, kelle pärast, nagu Tuule oma sõbrannadele kinnitas, peab ta ilmselt oma elupäevad hullumajas lõpetama. Ja mida saab nüüd Tuule parata, kui ta alles nädalapäevad tagasi, kuuldes, et ametiühingu-Linda lehma nimi on Esta, suure häälega naerma pahvatas ja veel poole õhtuni luksus?! Muidugi saab Tuule aru, et tema käitumine teistele ei meeldi ja temaga ei olda rahul, aga mis sellest — tema on endaga rahul, jah, ta on rahul isegi kurja kuningatütrest kuulsusega. Sapiselt mõtlebki Tuule, et kui kurja võõrasema pole kuskil võtta, olgu inimkond kurjast võõrastütrestki ehmunud... maailmas valitsegu tasakaal! Ja kuigi selle mõtteärplemise juures Tuule mõnigi kord tunneb, et ta ei talita õigesti ja pakub üle, siis juba selle kriitilise tunde nõrk iva kutsub temas esile uue reaktsiooni ning endine käitumine võtab ainult suurust ja hoogu juurde.

Varsti jõuabki kultuurimaja ette hall «Ziguli». Selgub, et Triinut pole siiski kaasa veetud, Esta on endastmõistetavalt. Peagi on kohver ja suur kandekott toa nurgas, laual uus kohvikann (Esta kingitus, hm!) ja tort (Esta toodud, hm!) ning Heiki Ranna koos oma teise naisega istuvad kultuurimaja direktorist tütre laua taga. Esimesed jutud on räägitud, kultuurimajagi siit ja sealt uudistatud ning veidi kõhkvel isa küsib vist juba kolmandat korda:

«Ja sa oled siis ikka... rahul, jah?»

«Ütlesin juba, olen,» kinnitab Tuule kergelt ohates ja

silmitseb veidi uurivalt isa nägu, nagu võiks sealt mingi suguseid märke leida möödunud elu kohta, mis on ilma tütre ja ühe teise tütre ja ühe noore naisega elatud.

Tegelikult on ju isagi noor, tuleva aasta algul saab alles nelikümmend; isa ja ema abiellusid noorelt, isa oli kakskümmend ja just sõjaväest tulnud, ema sai üheksateist. Oma neli-viis aastat tagasi oli ta oma isa nooruse üle väga uhke, muidugi polnud ta mingi erand, kuid tervel hulgal klassikaaslastel olid emad-isad tükk maad vanemad, tüdrukud arutasid seda mõnigi kord omavahel, justkui oleks sellel mingisugust tähtsust.

Isa on päris pikka kasvu mees, sale ja sportliku moega. Ta mõjub tagasihoidlikuna, tütreka käitub ta rahulikult, tasakaalukalt, sõbralikult, kuigi Tuule tahaks kõige selle tagant kangesti teatud pingutust leida. Viimast aga pole kuskilt võtta. Ennemini võiks isa olemises midagi murelikku näha, aga kas see on Tuule praeguse elujärje, Tuule ja Esta läbisaamise või hoopis millegi muu pärast, sellest on võimatu aru saada.

«Siis on hästi... eks ole?» otsib isa pilguga Estalt kinnitust. Esta noogutab südilt (Tuule tahaks kahelda, kas mitte liiga südilt, aga alust selleks pole), naeratab Tuulele (kahjuks mitte võltsilt), kiidab siiralt (kurb küll) Tuule elamist, meenutab naerdes oma esimest toapugerikku väikeses maa-alkkoolis, kuhu ta pärast instituudi lõpetamist suunati, ja leiab (paraku siiralt), et Tuule on temaga võrreldes päris õnnega koos, kuigi, ausalt öelda, võiks Tuulel sada korda paremad tingimused olla...

Jutu jätkudes ei saa Tuule välja ladumata jätta oma mõtet lasta kodust tema oma mööbel siia tuua. Ta ootab huviga, kuidas noorpaar sellele katsumusele vastu peab. Tulemus on veidi ootamatu: kui isa oma järeleandlikus headuses on valmis seda asja arutama, siis Esta vaidleb talle otsemaid energiliselt vastu ning püüab Tuulele selgeks teha, et see samm oleks mõttetu — Tuule ei jää ju igaveseks siia ja Tuule tuba peab teda alati ootamas olema, ja üldse, kui siia midagi vaja on, siis tuleb osta, aga mitte linnatuba kolast tühjaks tassida. Tuule luurab mõlema suhtumise vigade üle, tahab häälestuda isaga vastu (näe, tema oleks kohe valmis tuba tühjaks lükkama!), ka Esta vastu (mis ta seda Tuule peale mõtlemist ikka nii väga demonstreerib!), kuid tunneb vaistlikult, et tema vastuargumendid seisavad üsna haledatel savijalgadel ning viib jutu mujale.

«Sa võiksid meile tihedamini kirjutada,» ütleb isa.

«Püüan, püüan,» noogutab Tuule ja läheb rahutuks; ta läheb alati rahutuks, kui tema käest midagi tahtma hakatakse, imelik küll. Tüdruk teeb paar sammu toanurga poole: «Ma tõstan oma asjad välja.»

«Ei, ei,» tõrjub isa, «las kohver ja kott jäävad siia, äkki läheb sul neid vaja.»

«Millal!» imestab tüdruk.

«Eks siis, kui siit lahkud,» naeratab Esta. Esta naeratus on pagana ilus, justkui filmis. Kui tema, Tuule, naeratab, siis venib tal suu kõrvuni ja näos on midagi lolli.

«Oh, ma ei tõsta siit niipea oma jalga!» ütleb ta.

«Aga kunagi ehk ikka,» arvab Esta.

Tuule piidleb ilusat sarmikat naist. Sel paistab olevat laua otsas istuva üksteist aastat vanema mehega niisugune kontakt, et kisub lausa tuju alla. Jumala eest, Esta nägemine mõjub talle nagu härjale punane rätik. Veel veidi enne nende saabumist mõtles Tuule, et ta püüab olla tark taktik, rahulik ja tundetu, aga vaevalt oli Esta kogu oma naiselikus võlus ja säras, mida igast tema pilgust, žestist või ütlemisest hoovas ning mida paraku alati iga teine naine silmapilkselt ja sajaprotsendiliselt tajub — vaevalt oli Esta üle selle läve astunud, kui Tuulelt oleks justkui tükk küljest ära võetud: ta tõmbus kapslisse, võttis valvsa oleku ning pidi vihastavalt vaeva nägema, et mitte iga asja peale aasima või näksima hakata; no on ikka hull iseloom, mõtleb tüdruk ja see avastus teeb ta loomulikult veel pahuramaks, meeololu tõstmiseks ei jää tal muud üle kui ametiühingu-Linda lehma nime meenutada ja tõepoolest — tal hakkabki väheke kergem.

Tänu viimasele vaevub Tuule viisakalt pärima:

«Ja kuidas Triinu elab?»

Selgub, et Triinu elab hästi, isegi võimsalt, ei kuula üldse sõna ja ainuke asi, mis teda mõnikord väheke tagasi hoiab, on hoiatus, et kui vanem õde peaks koju tulema, siis räägitakse talle kõik Triinu pahad teod ära. Tuule kuulab, ajab sõbralikult suu kõrvuni ja mõtleb: ega's plikat ometi temaga hirmutata? Tuleb kuri õde ja sööb ära...

Varsti on külalistel aeg minna.

«Ole siis tubli,» ütleb isa.

«Ja kutsu meid ikka kunagi oma peole kah,» lisab Esta. Või veel mõtleb Tuule. Isa ja Esta lahkuvad, aga ei lähe poolt minutitki, kui isa tagasi on.

«Ma unustasin küsida, nagu pühkis peast... Kuidas sul rahadega on? Ma annan sulle.»

«Oh, mul on veel malevasuvest järel... Ja vägev pall jookseb.»

«Aga ikkagi? Akki on vaja midagi osta või...»

«Oh ei,» raputab tüdruk pead, samas taipab oma käitumise mõttetust ja hüüatab: «Tegelikult, ausõna, on küll vaja! Jube palju on vaja! Ma pean maki ostma.»

«Maki?»

«Jah.»

«Kas siis kultuurimajal ei ole?»

«Siin pole peaaegu midagi.»

«Ah soo...»

«Ja ma tahaksin päris endale... Juba töö pärast kuluka ära.»

«Palju sul vaja on?»

«Ma ütlesin, jube palju. Kaheksasada. Jätame selle jutuks.»

«Oota-oota... Odavamalt ei saa?»

«Odavamad on kehvad. Ah, olgu, ma niisama —»

«Ma saadan,» ütleb isa otsustavalt. «Homme saadan. Mul pole nii palju kaasas.»

«Ei, ei, see on liiga kallis —»

«Kui ma ütlesin, et saadan, siis saadan. Homme pärast tööd toon hoiukassast välja ja tuleb teele.»

«Ei tea — äkki —»

«Mis äkki?»

«Äkki see Estale ei meeldi.»

Nõnda, see sai nüüd välja öeldud, prooviks.

Isa vahib tütrele mõistmatult otsa.

«Miks... miks sa nii arvad?»

Tuule punastab ja tal on äkki väga halb olla.

«See pole probleem,» lausub isa ja on näha, et ta on häiritud. «Miks nii arvata, nii pole vaja... Mõistad, nii pole vaja,» kordab isa rõhuga. «Ma saadan, ja juba homme. Noh, nägemiseni.»

«Okei,» pomiseb Tuule ja püüab lepitavalt naeratada. Isa pilk on tõsine, murelik. Tüdruk tajub, et isa on tema ütlemisest puudutatud. Ja äkki hakkab Tuulel isast kahju. Kindlasti ei räägi ta Estale neid tema sõnu edasi, vaid jätab enda teada ja on õnnetu, et ikka veel on ja jääb midagi nende vahele. Tuule tunneb äkki tahet isa juurde hüpata, käed ümber kaela lüüa ja põsele musi anda, aga ta ei saa sellega hakkama. Isa seisab veel mõne hetke, justkui ootakski midagi taolist, noogutab siis naeratades ja lahkub.

Tuule jääb üksi ja on omadega sassis. Süda kripeldab ja kuskilt poeb hinge ärritav rahulolematus. Isegi varsti kohvrast esimesena kätte juhtunud kulunud pruun plüüs-karu, tema lapsepõlve vana sõber, ei suuda meeolelu tõsta; ta on tujutu ja ta ei taha mõelda, kes või mis selles süüdi on.

Head päevad, halvad päevad

Ja ometigi andis teist nii head päeva kui peopäev viimase aja igasugu meeolelukõikumistega päevade hulgast lausa tikutulega otsida. Pärast õnnestunud pidu on Tuule tükk aega nagu teine inimene. Jah, muidugi õnnestunud, miks ei lohiks ta nõnda mõelda või öelda: eeskavaga saadi kordaläinult maha, suuri apse ei juhtunud, rahvast saalis oli ja tantsijatel põrandat jätkus — mida veel? Loomulikult oli kõik pisku ja katsetuslik, aga kust sa kohe seda suurt ja vägevast võtad?! Päevinäinud Valivere kultuurimaja säras jälle tuledes ja õhkus soojust ning üle mitme aasta jätsid inimesed teel sinna oma jalajäljed esimesele lumele — kas see juba iseenesest pole midagi?!

Nõnda mõtles neil päevil Tuule peoõhtule tagasi. Üldist helget meeolelu tumestas Rauniga ärplemine riidehoius. Ega Tuule juhtunu üle väga traagitsenud, aga tal ajas lihtsalt hinge täis, et teda nii labaselt krabama tükiti ja tagantjärele leiti veel õigus ähvardamiseks! Selle Raun Hintsiga veel katkumist tuleb, mõtleb tüdruk, ärgu too maakas ühtigi arvaku, et linnakividel potililled kasvavad! Mida päevi edasi, seda koomilisema mulje suudlus ja kõrva-kiil võtavad. Lõpuks saab Tuule Rauni tigidusest laigulist nagu ainult naeru turtsudes meenutada.

Esimesed päevad pärast peoõhtut annavad indu, juba istuvad Tuule ja Maidu maha ning arutavad järgmise peo eeskava, külakapell, laste rahvatantsurühm ja naisansambel jätkavad harjutusi, lihvi saab nende kahe duett. Tuule on kindel, et pidu ärgitas valiverelasi asja vastu huvi tundma. Nüüd võib loota, et praegused isetegevuslased toovad endaga kaasa uusi ja osa rahvast tuleb kutsumatagi. Tuule otsustab ise külastada neid, kes Viisu ringide loost osa võtavad, et hakata neid kodukandi patriootidena tagasi meelitama. Koos Maiduga käiakse linnas ja ostetakse isa saadetud raha eest magnetofon, Maidu abiga on peagi lintidel kõige kaasaegsem pop ja rokk. Plaane on

palju, tuju hea, usku edasiseks ülearugi. Kui veel ametiühingu-Linda toob teate, et kolhoosikontor ja puhkeruum saavad peagi uue mööbli ning siis jõuavad ka tema saali paarkümmend uut tooli ning direktori katusekambrisse uus hele laud ning kinniste kappidega raamatutiiul, on Tuule nii rõõmus, et hakkab Lindast tükk maad paremini mõtlema, ühtlasi tajub ta, et too saadeti on justkui väike tähelepanek ja tasu seni tehtu eest — ja mida muud kui väärt enesetunnet see tekitada saabki?!

Aga ometi ei hakka midagi ludinal minema. Elus on ju ikka nõnda, et kui mõni aeg arenevad asjad hästi, siis kohe peab tulema pööre ning kisub kiiva või läheb päris rappa, justkui oleks kellelgi kade, et head saab äkki liiga palju ja inimene ehk ei oska seda siis küllaldaselt määral hinnata...

Kõigepealt kuivab naisansambel neljaliikmeliseks kokku — üks laulja lahkuks koos perega kolhoosist ja teine viiakse haiglasse pikemale ravile. Uusi juurde värvata on võimatu. Naine, kes aastaid tagasi oma tulevase Valivere kultuurimajast leidis, keeldub uuesti Viisu segakoori maha jätmast ja Tuule patriotismiga vehkimine jookseb tühja — ilmselt on usk Viisusse suurem ja kõik need Lätis ja Leedus laulmaskäimised lootustandvamad kui osavõtt Valivere ansamblist. Ja ta pole Viisu vahet käijatest ainuke, kes ära ütleb. «Kuidas me ikka teisi alt veame,» seletavad inimesed ja tahavad äraootavale seisukohale jääda. Ainuke, kes kindlalt Viisu tolmuga jalgadelt maha pühib, on Maidu, aga tema on Tuulet nagunii aitamas. Maidu ületulek on endastmõistetav ning Tuule ei oskagi sellest mingit võitu või erilist rõõmu tunda. Ei saa asja ka uute ringide loomisest — tüdrukuid rahvatants ei huvita ja poistele ei või selle jutuga üldse lähedalegi tulla, segaansamblist ei tule midagi välja, sest Maidul oli õigus — Valivere mehed on tõepoolest tenorid, kusjuures ka need kõik nagu kokkulepitult eelistavad küünalt vaka all hoida, segakoori loomisele ei maksa mõeldagi. Esialgne julgus panna ka mingi sõnakunstiring käima, kaob. Et pole juhti, jääb ka näitering ära — ega Tuule eriti usugi, et sinna kokku tükitaks: et pole pille, siis ei ole ka lootust popansamblile elu sisse puhuda, ehkki Tuule-Maidu saavad jälile, et poisse, keda asi tõsiselt tõmbaks, leiduks küll.

Nõnda jooksevad Tuule lootused ja ootused tühja, tuju langeb päev-päevalt, tund-tunniltki, ja tuleb hetk, kus ta oma ringiuitamised ja inimeste kauplemise järele jätab,

kibestunult oma tuppä sulgub ja ei taha enam ühtki inimest näha, kõige vähem tobedaid valiverelasi.

Tõuke viimaseks annab jutuaamine komsorg Liiva Peetriga. Sellesamaga, kelle mõistuses Tuule Markusega juttu puhudes kahtles, aga kellest äsjase peo ettevalmistamisel kenakesti abi oli. Peeter on kinnisevõitu noormees, kutselt traktorist. Maidule paras vastand — napp ja surmtõsine. Räägiti, et isegi lihane ema polevat teda kunagi naermas näinud. Aga kui nii surmtõsise inimese suust tuleb hästi paha maiguga napp surmtõsine jutt, siis jääb Tuulel ainult ohata: päris hea, et poiss nõnda kidakeelne ja huumorivaene on, taolist juttu pikalt-laialt ning naljaga pooleks küll välja ei kannataks.

«Kuidas esimees täpselt ütles, korda,» nõuab Tuule.

«Ütles, et ei selle pooletunnilise tingel-tangeliga Valivere sääsk Viisu elevandi vastu saa.»

«Kõik?»

«Kõik.»

«Ja kõik naersid?»

«Naersid.»

«Esimees ise ka?»

«Jah.»

«Aga sina?»

«Mina ei naernud.»

Viimast poleks muidugi tarvitsenud küsida, seda usub Tuule niikuinii.

Tuule on valusasti puudutatud. Ta süütab sigareti ja pomiseb tusaselt:

«Mis nad siis hakatusest tahavad...»

Peeter kehitab mornilt õlgu: ei oska temagi öelda, mida nad tahavad. Aga Tuulel on esimehe jutule otsa panna kõik need viimaste nädalate kurvad kogemused, kõik need «ei-d», mida ta inimeste suust kuulma pidi, kõik need vastuväited ja äraütlemised — ja ta läheb paksu viha täis ning otsustab enam mitte lillegi liigutada.

Jah, mitte lillegi. Tuule ei mõtle, mis edasi saab. Ta lihtsalt võtab kätte ja loobub mõtlemast, viskab kogu Valivere pahna peast välja, lööb jala seinale, loeb «Sõda ja rahu», turtsub täis põlgust Markusele mõeldes ja on tige, et ei suuda kättemaksuks midagi tarka välja mõelda. Nõnda — ülesköetuna — teda Maidu järgmisel päeval proovile tulles eest leiabki. Maidu ootab saalis üle veerand tunni ja kui kedagi ikka ei ilmu, kobib üles vaatama: ega Tuule ometi haigeks pole jäänud? Jah, voodis ta pikutab,

sigaret näppus, nägugi on kurjakuulutav, kui ta deklareerib, et täna jääb proov ära.

«Miks?» imestab Maidu.

«Pole tuju.»

«Mis asja?» ei saa poiss aru. Niisugust juttu pole ta tüdruku suust veel kuulnud!

«Kurt oled või? Pole tuju.»

«Ee... kas midagi on juhtunud?»

«Issand jumal, mis siis kohe juhtuma peab?! Kas mul ei või oma tagasihoidlikud tahtmised olla!?»

«Nojah, aga...» Esialgu ei oska Maidu nende tagasihoidlike tahtmistega peale midagi ütelda, ta naeratab lepitavalt, tammub jalalt jalale ja kohmab lõpuks: «Sa pole kunagi niisugune olnud.»

Tuule põlastav pilk tabab poissi nagu välg.

«Kust sina tead, missugune ma olen või olen olnud? Huvitav, kust küll sina tead?!»

«Ega ma teagi...» vabandab Maidu. «Aga... kas sa siis tõesti — selle Markuse jutu pärast?»

Tüdruk jääb Maidule jahmunult otsa vahtima.

«Kust sina seda tead?»

«Liiva Peeter rääkis.»

«Peeter! Muidu ei saa sõna suust!»

«Seda ei maksa küll nii südamesse võtta,» püüab poiss voodiäärele istumatõusnut lohutada. «Palju, mis suust välja ajab... Pidu oli kena ja —»

Tuule hüppab püsti ja pistab karjuma:

«Pidu oli kena, pidu oli kena! Seda pidu, tuleb välja, polnud kellelegi vaja! Ükski inimene peale selle käputäie midagi teha ei taha, kedagi miski ei huvita, kõik jooksevad minust nagu katkust katigemale! Ja siis kisame lehtedes: tehke kultuuritööd, tõmmake masse kaasa! Kuidas ma neid, kurat võtaks, tõmban — traktoriga või?! Rahvas on mugavusest lõhki minemas, ja kõik! Markus ütles ise ka, missugune see Valivere mass siin on — istu enne sada korda kukile, kui liigutama hakkavad! Mulle aitab! Aitab sellest jamast, saad aru? Ma ei taha Valivere tola olla, siin on neid niigi ülearul!»

Tüdruk jääb vait ja puhub. Maidu hakkab rahustavaid sõnu kokku seadma:

«Aga... eks iga algus on raske —»

«Algus! Mulle aitab sellest algusest! Aitab põlvili palumisest! Aitab mangumisest! «Tulge ringi, tulge ringi!»

Plüi, justkui viimane narr! Ja kui esimees on esimene, kes haukuma hakkab — aitab! Aitab!!»

Tuule on enda üles kütnud, tema nägu on vihast laiguline, ta vehib kätega, süütab uue sigareti, virutab jalaga vastu ettejäätavat tooli ning marsib ärritatult mööda tuba edasi-tagasi.

«Aga mida siis teha?» muretseb poiss.

«Mida teha?» jääb Tuule seisma. «Mitte midagi. Mitte midagi, saad aru? See meeldib ju kõigile teie esimehest alates, et mitte midagi ei tehta. Kui ei huvita, siis ei huvita, kui pole vaja, siis pole vaja — ja lõpp jamal!»

Maidu oli suur nõutus ise.

«Aga — mida sa siis ette võtad? Kas — lähed ära?»

«Ära?» Tuule jääb Maidule otsa pörnitsema. «Misjaoks ära? Ei lähe ma kuhugi ära. Päril tore on juturaamatut lugeda ja selle eest palka saada. Ma ei lähe kuhugi. Vahin siin nii kaua, kuni minema lüüakse. Ja kõik!»

«No see pole jutt ega asi,» arvab Maidu. «Sa oled lihtsalt solvunud ja pahas tujus. Mõttele kõik need asjad ilusasti läbi ja —»

«Mina ei mõtle sinuga siin enam midagi ilusasti läbi,» raiub tüdruk. «Minul on mõõd täis. «Kauem me raudu kanda ei taha!» Jäta mind ra-hu-le!»

«Kas me siis enam... üldse proove ei tee?»

«Ei.»

«Aga sul on ju ringid töös —»

«Mingu Viisule.»

«Mis sa räägid!» ehmub Maidu tõsiselt. «Kuidas sa niimoodi võid!»

«Ah mina ei või? Teised võivad ja mina ei või? Võin küll.»

«Tuule, ole nüüd hea, istume maha ja arutame neid asju.»

Tuule viskub voodisse pikali, pahvib sigaretti, pörnitseb lakke ja on vait. Maidu püüab veel sõnu sättida ja lohutust pakkuda, aga Tuule teeb, nagu poleks poissi toaski. Ta tunneb isegi õelat mõnu, justkui aitaks vaesele kinomehaanikule vastu raiumine kõigile kätte maksta.

«Lapsed tulevad!» hüüatab äkki pilku välja heites Maidu. «Nendega pead sa ometi proovi tegema —»

«Mina? Pean? Ei mõtlegi.» Tuule kargab püsti, jookseb trepist alla, Maidu järgneb talle ja kuuleb, kuidas tüdruk all väikestele rahvatantsijatele teatab, et täna jääb proov ära. Lapsed vahivad nõutult üksteisele otsa ja keegi küsib arglikult:

«Aga mis me siis teeme?»

«Tehke, mis tahate,» ütleb Tuule, «ehitage lumememme, kui isu on!»

Lapsed kaovad välja ja Maidu jõuab tüdruku kõrvale.

«Tuule, see nüüd pole küll ilus —»

Tuulel on tunne, et ta võiks hammustada.

«Palun ära tule mind õpetama! Mis sa vahid? Jäta mind rahule.»

Maidu tahaks veel midagi kosta, aga ilmselt pelgab ta seda kurja inimest, paneb suu kinni, ohkab, langetab pilgu ja lahkub.

Tuule tõttab oma tuppa, pööratab ukse kinni, käib rahu- tult edasi-tagasi, heidab pilgu välja ja näeb, et lapsed ehitavadki otse trepi ette lumememme. Aga seegi idülliline tegevus ei tee tüdruku südant pehmemaks, ta tahab alla tagasi minna ning lapsed koju käsutada, kui äkki sõidab maja ette veoauto.

Auto kastis on hunnik uusi toole, väike kirjutuslaud ja raamaturiiul. Parajal ajal küll! Ja nüüd peab tüdruk sil- mad pärani ajama: autost ronib välja ei keegi muu kui Raun Hints. Tuule tõmbub instinktiivselt kardina varju ja peab siit järgmise stseeni tunnistaja olema.

Raun Hints sõitleb midagi lastega, istub uuesti rooli taha, sõidab kaares trepist mööda ja tagurdab siis masina otse treppi. Lapsed jooksevad kisades eemale. Kastis serv tõukab peaaegu valmis lumememme ümber ja see jääb auto rataste alla.

«Mis sa, onu, tegid!» kisab väike Tiiu, kui Raun Hints kabiinist välja tuleb.

«Meie memmel!» kisub Anne suu kõveraks.

«Kurat, kas mujal mängimise kohta pole!» käreleb juht lastele, kes vahivad auto alla loomingu jäänuseid. «Kaduge siit heaga eemale, noh, kas saab!»

Lapsed taganevad trepile, Raun teeb kasti külje lahti ja laseb kolinal alla.

Sünge Tuule tõmbab säärikud jalga, haarab jopi selga ja tõttab trepist alla. Praeguses meeleolus on see kohtu- mine tõesti midagi väärt! Ta ei tea isegi, mida kavatses teha või ütelda, aga juba seisab ta, käed puusas, laste keskel trepil ja põrnitseb külmal ilmel mingisugust Raun Hints.

«Linda saatis, olge lahked,» viipab Raun mööbli poole, jalutab mootori poole, toetub kergelt vastu porilauda ja süütab suitsu.

Tuule näos ei liigu ükski lihas. Pärast hetkelist kõhk- lust, tabades laste nõutuid pilke, läheb ta kasti juurde ja hakkab sealt sõnagi lausumata toole alla tirima.

«Tädi Tuule, lubage, me aitame!» on lapsed agaralt aita- mas. Tädi Tuule ei lausu nüüdki sõnagi, noogutab ainult ning väikesed rahvatantsijad tassivad toolid ükshaaval saali. Ja Tuule tassib.

Varsti on jäänud ainult kirjutuslaud ja raamaturiiul.

Tuule ei heida autojuhi poole pilkugi ja sellelgi näib olevat talvemaastiku silmitsemisega tegemist. Tuule ronib läbi häda kasti, tõmbab kirjutuslaua sahtlid välja, ulatab need laste kätte ning hakkab lauda serva poole tirima. Lapsed sirutavad käed vastu.

«Ei, ei,» keelab tüdruk, «minge eemale, te ei jaksa.»

Lapsed hoiduvad veidi kaugemale, Tuule püüab lauda üle kasti serva alla libistada, kuid see läheb tal käest lahti ja kukub laste kiljatuste saatel külili lumme. Tuule ronib hambad ristas kasti maha ja hakkab lauda trepi poole lohistama. Lapsed tulevad talle appi ja ühiselt veetakse laud trepikotta. Kui Tuule pärast seda koos lastega uuesti välja tuleb ning kasti tahab ronida, sülitab Raun Hints suitsu suust ja lausub armulikult:

«Mis te mässate.»

Juht hüppab kasti, tirib riiuli servani, ronib maha, kallu- tab riiuli selga ja kannab eeskotta. Lapsed vahetavad pilke ja vahivad ootavalt Tuule poole.

«Hea onu,» ütleb Tuule mürgiselt.

Raun Hints väljub, paneb sõnagi lausumata külje kinni ja läheb ümber auto esiotsa kabiiniukse juurde.

Nüüd ei saa Tuule enam vait olla.

«Ma tänan väga,» ütleb ta kareda häälega ja lisab enne, kui poiss jõuab kabiini siseneda: «Ega teie pole ju lapsena ühtki lumememme ehitanud... teie, kassi nimega mees?»

Uks raksatab kinni ja auto sõidab minema.

Tuule marsib eeskotta, lastekari kannul, vahib asju ja mõtleb kahetsusega, et Maidu minema läks: laste abiga ta neid küll trepist üles ei saa. Ja teeb südame kõvaks: jäägu siia hallitama, tema ennast selle kola pärast küll katkestama ei hakka! Tuule saadab lapsed koju ja läheb üles tuppa, vajub toolile longu istuma, viitsimata joppi seljast ja säärikuid jalast võtta.

Üks vastikumaid tundeid maailmas on võimetuse tunne, mõtleb tüdruk väsinult ja talle annab kergendust ainult see, et keegi teda praegu ei näe.

Mõttetus ja mõte

«Kas ma jäängi sinna üksi?»

Tuule on rajooni täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja kabinetis ja põrnitseb umbusklikult laua taga istuval prillidega flegmaatilise olekuga noormeest. Umbusuks on ju põhjust küllaga: mis lootusi anti enne Valiveresse sõitu siinsamas steriilses kabinetis ja kuidas üks telefonikõne seltsimees Arulaga kõik need põrmustas!

Tuulel võttis paar päeva aega, et selle teekonnani jõuda. Pärast pahandamisi Maiduga see enam oma nägu ei näidanud. Kui Tuule oli lapsed minema saatnud, neile järgmist proovi määramata, suhtus ta terve ööpäeva ükskõikse loidusega järgmisse õhtusse, millal pidi naisansambel harjutama tulema. Imelikul kombel ei tulnud kedagi. Tuule, olles ette valmistunud neidki süüdistustega üle külvama, muutus rahutuks, ootas järgmise õhtuni (ansambli harjutused toimusid kahel nädalapäeval järjest, nii oli kokku lepitud) ja kui siis ka keegi oma nägu ei näidanud, läks tüdruk kergelt ähmi täis. Ta ei taibanud, mis oli juhtunud. Korra viilksatas peas mõte Maidust: ega see togu pole äkki küla peal miskit juttu lahti lasknud? Ja nüüd panid solvunud taidlejad teda boikoti alla? Asjasse tõi selgust Karu Selda külaskäik, kes tuli, omaküpsetatud purukook kotis, haiget kultuurimaja direktorit vaatama. Tuule voodi oli korrastamata ja ta ise oli õnneks kittelkleidis ning tal ei võtnudki palju vaeva, et kergelt gripihaiget mängida — nimelt niisugust juttu oli küla peal rääkinud Maidu. Vaata Maidut, sindrinahkal Tuule valetas endale palaviku, mida nüüd, taevale tänu, enam peaaegu polegi. Selda otsis talle kotist pulbreid ja tablette, manitses teki all olema ja momendiks töömured lihtsalt unustama; kuulnud Maidu käest Tuule haigusest, oli Selda sellest kõigile teatanud ja sellepärast paaril viimasel päeval kultuurimajas nõnda vaikne oligi. Tuule otsis põhjust, miks Maidu seda tegi — oli see kättemaks, hirmutamise või lihtsalt tema seadmine totra olukorra ette? Tüdruk ei suutnud seda välja nuputada. Imelikul kombel ei saanud tüdruk Maidu peale pahane olla, vastupidi, mõttes oli ta poisile selle vale eest isegi tänulik, sest alles nüüd, istudes Seldaga vastamisi, kes siiralt muretses, südamliselt lohutas, kõigi poolt tervitusi tõi ja innukalt varsti jätkuvatest proovidest kõneles, taipas tüdruk, missuguse lolli supi oleks ta ansambliga pahuksisse minnes kokku keeranud... Issand, seda kisa

üle terve Valiverel! Jah, kas ei peagi nüüd Maidule patsi lööma ja aitäh ütleva, et see teda olukorrast taibukalt välja päästis, üles kruvitud meeleheidet maandada ning tujutsemisele piiri panna aitas?! Partorgi külaskäik mõjus Tuulele nõnda kainestavalt, et sealsamas end täiesti terveks kuulutas ja alles pärast Selda pikka pealekäimist proovide jätkamisega mitte homme, vaid alles ülehommel nõusse jäi. Ja kohe pärast Selda lahkumist tuligi Tuulele mõte seltsimees Arulat külastada. Ei, ega ta sellele kohtumisele erilisi lootusi pannudki, aga ta tundis tarvidust südant puistata ja oma ähmastesse perspektiividesse natukenegi selgust saada.

Nüüd aga, otsides seltsimees Arula mõistvat ja toetavat pilku, märkab Tuule, et sellest ei tule midagi välja. Seltsimees Arulal jätkub silmi küll lauale ja lakke, küll ukse poole ja toanurka, aga kõige vähem tema jaoks. Tüdrukul on tunne, nagu oleks ta siin tüliks, sest noor kultuuriosakonna juhataja, kuigi ta Tuulega juba esimesel kohtumisel familiaarselt «sina» rääkis, hoidub temast samal ajal kuidagi kaugele; oma tooligi on ta nihutanud lauast eemale akna poole; justkui püüaks sellega nendevahelist distantssi veelgi suurendada.

«Kas ma jäängi siis sinna üksi?» kordab Tuule oma küsimust, kui kohe vastust ei tule. Vastamisi järgneb üldse aeglaselt, pärast parajaid pause. Seltsimees Arula tahab vist oma suurest mõttetööst muljet jätta, arutleb Tuule endamisi ja tunneb, et veel natukene ja ta hakkab seda hapu näoga prilli varsti lihtsalt vihkama.

«Ma rääkisin sulle...» lausub kultuuriosakonna juhataja kannataval ilmel, «abiellus, noh... Küllap fiktiivselt. Mis ma saan teha.»

«Aga metoodik?»

«Kust ma võtan?» ohkab seltsimees Arula pärast pausi. «Tuleval sügisel saad — Viljandist või Pedast. Ma teen selleks kõik, pea vastu.»

«Ligi aasta?!» hüüab Tuule. «Kas keegi mulle kolme inimese palka ka maksab!»

Juhataja ohkab jälle.

«Ära tee nalja. Ringijuhhi tasu saad sa niikuinii —»

Tuule kergitab kulme.

«Niikuinii? Mis see tähendab — niikuinii? Kas on karta, et lähen rikkaks?»

«Hea küll, hea küll,» rahustab seltsimees Arula, «ma saan aru, et sul on raske, aga ma olen kuulnud, et tuled

toime ja see on peaasi. Usu mind, ka üksi võib väga palju ära teha. Kõik algab — millest? Oskusest inimesi kaasa tõmmata. Ja seda oskust sul on.»

Kompliment ei saavuta oma mõju. Tuulele ei meeldi, et talle tükitakse mett mokale määrima, ja ta näksab:

«Miks te mulle kogu aeg «sina» ütlete? Ma räägin teiega kolmandat korda elus, üks kord läbi telefoni.»

Seltsimees Arula silmitseb tüdrukut veidi hämmastunult ja silub käega üle oma heleblondide juuste.

«Kõik noored ... räägivad omavahel «sina».»

«Kas tõesti kõik?» imestab tüdruk.

«Kus sa — kus ta siis elanud on? Raadios, televisioonis —»

«Me ei ole praegu raadios ega televisioonis.»

Juhataja vaikib nõutult, mõne aja pärast küsib ta:

«Heake küll ... Mida — mida teil siis — vaja oleks?»

Tuule märkab, et Arula vahib temast jälle mööda, Tuulegi käänab oma pilgu aknasse ja uurib veidi aega vastasmaja korstnaid.

«Minu arust kõik see, mis on uus ja mida kodus pole, aitab inimesi kultuurimajja tõmmata,» ütleb ta. «Näiteks videodisko.»

«Videodisko!» hüüatab juhataja peaaegu ehmunult. «See on ... tulevikumuusika! Seda pole enamuses keskusteski —»

«Mis sest, et pole? Ja miks ikka keskus ja keskus? Miks on keskused eelisolukorras? Neil selletagi hulga paremad võimalused ja tingimused! Just väikesi kohti on vaja aidata!»

«Õiged mõtted, ei vaidle, õiged mõtted,» noogutab seltsimees Arula. «Aga palun konkreetsemalt ... Aitame, abistame.»

«Konkreetsemalt?» kordab Tuule ja muigab, sest järgnevat teeb talle juba nalja: «Konkreetselt oleks vaja neli tuhat rubla.»

«Neli tuhat rubla!» jääb Arula tüdrukut esimest korda pikemalt näost näkku vahtima.

«Jah, neli tuhat rubla. Meil on pillimängijaid poisse. Pille on vaja osta.»

«Esiteks — minu teada saab pille poest ka odavamalt kätte —»

Tuule naeratab leebelt.

«Vabandage väga, aga nendel poepillidel ei mängi ükski endast lugupidav muusik.»

Juhataja kortsutab kulme.

«Ah teie muusikud peavad endast nii väga lugu ... juba enne pillide kättevõtmist?»

Tuule ei ole kade ja pärib vastu:

«Kas teie mängite mõnda pilli?»

«Ei ...»

«Siis ärme sellest rohkem räägime.»

Vaikus. Juhataja on tujust ära.

«Mis ma tahtsin öelda ... Ainuke võimalus on kolhoosi poole pöörduda.»

Need sõnad panevad Tuule püsti tõusma.

«Aitäh, selle hüva nõu pärast ma küll siia ei sõitnud.»

«Aga mida ma saan teha?» ohkab juhataja ja kohendab prille. «Kõik tulevad, kõik tahavad, kõik nõuavad ... Ma ei ole miljonär.»

«Kes te siis olete?» mõõdab Tuule noormeest.

«Ametnik. Ainult ametnik.» Arula hääles on midagi nukrat. «Ja ma teen kõik, mis suudan.»

«Nägin, näen, ja tänan. Ja head aega.»

Tuule läheb uksele ja vaatab seal tagasi.

«Kui vana te olete?»

Juhataja vahib tüdrukut jahmunult.

«Mina?»

«Jah, teie.»

«Ee ... kakskümmend viis.»

Tuule jääb hetkeks mõttesse, õigemini ta teeskleb seda.

«Ja mina pole veel kakskümmend. Annaks jumal, et ma viie-kuue aasta pärast teiesugune poleks!»

Ütleb ja läheb. Koju sõites mõtleb ta, miks ta sinna üldse läks ja mida ta sealt küll lootis saada? Kõik oli ju ette teada ... Mõttetu käik. Aga võib-olla mõnikord ongi vaja mõttetut ette võtta, et mingi mõtteni jõuda?

Aga koju jõudes pole Tuulel ühtki mõtet ja ta leiab, et niisuguses seisundis on ehk kõige targem kirja kirjutada: Karinile vastamiseks pole mõtteid vaja, vea aga ridu ja kõik.

Tere, raamatukoil!

Ah Sinul on siis raamatukogus nii armas laisa elu. Ausalt öeldes ma Sind ei kadesta. Arva ise, miks. Minul rabelemist jätkub ja mul pole plaanis selle üle ähkida. Kui ma peaksin siin niisama vahtima, siis läheksin vist lolliks, nagu teie seal linnas ilmselt kipute minema. Et miks ma nii mõtlen? Eks Su kirjatükk anna selleks põhjust küllalt. Näiteks leiad Sa, et muutunud Ullat on vastik vaadata.

Veidi ühekülgne jutt — võib-olla on mõnel Sindki vastik vaadata? Ja siis räägid Kaidost. Minu teada pole ta kunagi loll olnud ja vaevalt ta nüüd Sinu pärast lolliks läheb. Huvitav, kas Sa ikka otsustasid igavusest temaga tegelda või läks ta Sinu käsu peale juba Kuu peale? Kirja lõpus pead aru, et peaksid kah kuhugi pörutama. Sinu vaevatud ja murest murtud ema Sind vaevalt üldse kuhugi kaugele laseb ja ega Sa seda tõsiselt tahagi, Sa oled oma mugavustega nii harjunud, on ju? Pealegi pole niisugune ettevõtmine igauhele jõukohane — jah, just! Mulle oli, aga tundes Sind, pole, usu või ära usu. Ja mida veel? Lase aga Vellol ennast sõidutada, mul pole sellest sooja ega külma, peaasi, kui tal oma emakese vedamisest mahti üle jääb. Ah jaa, võid meie kalleid kooliõdesid rõõmustada, «Rannatuulte» aeg on läbi, siin hüütakse mu kultuurimaja «Tuulelossiks»! Aga kui loss, siis on ka printsess ja igal õhtul sagib terve kari printse ümber maja — kes tuleb sõidu-, kes veoautoga, kes mootorrattaga, mõned traktori või kombiniga, paar isekallutajat on kah! Tegemist jätkub!

Tervitab Tuule.

Pärast niisuguse kirja valmimist võib üsna rahuliku südamega magama heita. Kui tore on lugeja nägu ette kujutada! Tuule heidab seltsimees Arula peast ja poeb teki alla kõhna lootusega, et uus päev on eelmisest targem.

Järgmisel pärastlõunal, kui Tuule söökla poole tõttab, tulevad kontoritrepist alla esimees Markus ja partorg Selda Karu. Tuule ütleb põgusa «tere», ja tahab edasi minna, kuid esimees hõikab:

«Üks hetk, seltsimees kultuuridirektor! Väike jutt.»

Tuule jääb seisma ja tema nägu on juba pilves, sest Markust nähes tuli silmapilk jutt sääsest ja elevandist meelde.

«Ma tahtsin küsida, kas te olete väga rikas?» pärib Markus.

«Ei...» imestab tüdruk, taipamata, kuhu sihitakse.

«Ah ei? Mina arvasin, et pururikäs.»

Tuule vaatab segaduses Selda poole, aga selle ilme ei ütle midagi.

«Ma kuulsin, et olete kultuurimajale maki ostnud, et meie noori Viisust tagasi meelitada — ei, ei, väga tubli, kui meelitate.»

«Kust te seda võtate?» küsib Tuule. «Ma ostsin maki endale, mitte kultuurimajale.»

«Kas te siis pidudel seda käima ei pane?»

«Panen küll.»

«Siis ikkagi kultuurimajale.»

«Endale. Ma pole tõesti nii rikas, et kultuurimajale osta.»

«Seda ma arvan ka,» noogutab esimees. «Aga ma tahan seda ütelda, et enne ostmist oleks võinud mind üles otsida, üks on vist teada.»

Tuule kehitab õlgu.

«Ega mina, teate, ei tea,» jätkab Markus, «mida kõike te seal organiseerida tahate.»

«Ma ei saa aru, milles on küsimus,» otsib Tuule pilguga Seldalt abi, Selda aga vahib kõrvale. Tüdrukule tundub, et ta muigab. Mis siin õieti toimub? Mida Markus talle ette heita tahab? Kas seda mängu mängitakse partorgi pärast?

«Kui ma meie kultuurimajja peole tulen, siis tahaks ma tantsu lüüa ka meie kultuurimaja pilli järgi, vaat selles on küsimus.»

Ah soo, esimees on häiritud, et temast, selle maailma vägevast, mindi möödal Kas tahetakse head muljet jätta ja hoolitsevat majandijuhti etendada? Huvitav, kas Selda hüppas talle peale?

«Misjaoks see mure, kui seltsimees esimees pole kultuurimaja uksest jalgagi sisse saanud?»

«Kõik võib tulla, kõik võib olla,» naljatab Markus.

«Tõesti?» imestab tüdruk. «Aga mina olen hoopis kuulnud, et mõni pidavat rohkem lugu elevandi pasundamisest kui sääse pirinast.»

«Ai-ai, kui pisike ikka meie Valivere on!» muigab Markus. «Kõik on teada, kõik on kuulda! Ärge olge nii kuri, ilus väike preili, teie esimesele peole ma ei saanud paremalgi tahtmisel, lihtsalt polnud aega —»

«Ma tean, ma tean,» noogutab tüdruk, «teil on ju kodus vaja lehma lüpsata!»

Haa, kas sai olla veel paremat juhust kui just praegu sellel siiasõidu päeval kuuldud ütle misega lagedale tulla?!

Samas märkab tüdruk, kuidas Märkuse nägu muutub. Tuule heidab võiduka pilgu Selda poole, aga see vangutab hoopis kergelt pead; treppi sõidab roheline «Niva», Markus tahab nagu midagi öelda, vaatab korra Seldale otsa, lööb käega ja kaob masinasse. «Niva» sõidab minema.

Tüdrukul on tunne, et midagi läks vist viltu. Aga mis? Ah esimees solvus? Kui palju on pidanud tema solvuma!

Selda astub Tuule juurde, võtab tema lahtise sallitsa oma kätte, näpib seda, ohkab ja lausub etteheitvalt:

«Seda ei ütelnud te küll hästi...»

Tuule ajab ennast kohevile:

«Kas see pole siis tõsi? Lüpsiaeg on kell seitse, pidu hakkas mul ka kell seitse —»

«Jätke nüüd,» Selda võtab tüdruku käe alt kinni ja jalutab temaga söökla poole. Neile tulevad mõned inimesed vastu ja vahetavad Seldaga paar sõna. Kahekesi jäädes ütleb naine:

«Vaadake, Tuule... Markuse naine on kodus haige. Vähk. Ta ei ela enam kaua. Ta ise veel ei tea seda. Markus ei saa lehma ära anda, ta räägib Maimule kogu aeg, et see saab varsti terveks ja hakkab jälle ise lüpsma...»

Tuule on sõnatu.

«Noh, hästi,» ütleb Selda rahustavalt. «Sa ju ei teadnud seda, eks?»

Tuule ei märkagi, et teda sinatati, ta sosistab:

«Ei teadnud.»

«Seda ma arvasin. Ah soo, ega sa seda ka ei tea, et Markuse Maimu oli üle kahekümne aasta sellesama kultuurimaja juhataja?»

Tuule raputab pead. Ta vahib tühja pilguga söökla katusest kuhugi kõrgemale, sinna üles, tumehallide pilvede poole ja peab viimase kahe päeva kestel juba teist korda arutama: kas tõesti on inimesel midagi mõttetut ette võtta selleks, et mingi mõtteni jõuda?

Aga mis mõtteni? Jällegi pole tal peas ühtki mõtet, tal on tunne, otsekui poleks tal neid eladeski olnud.

Võib-olla ongi kogu ta elu ainult tühja-tähja ja mõtetustega tegelemine?

Kas polnud omajagu mõttetu kultuurikooli sattumine?

Kas Valiveresse pagemine polnud mõttetu?

Kas pole mõttetu kogu see ärplemine ja hammaste näitamine siin?

«Mis sul on?» jõuab temani Selda hääl. «Ära nüüd seda liiga südamesse ka võta...»

Äkki teeb Tuule järsu liigutuse ja paneb Selda juurest jooksu, ta ei kuule, et teda järele hüütakse, ta jookseb mööda teed tagasi kodu poole, jookseb ikka kiiremini ja kiiremini, nagu tahakski uute mõttetuste eest pageda ja kas või üheainsa imelise mõtteni jõuda.

Talveball

«No ütle, kas nüüd usud?»

«Ei usu.»

«Vaata hoolega. Vahi seda rahvahulka. Vahi neid tantsijaid. Vahi neid ringisagivaid valiverelasi. Näed, isegi esimees on kohal. Kas nüüd usud?»

«Ikka veel nagu ei suudaks.»

«Tuule, sa vaata veel kolmas kord, kolm pidavat igale asjale hea olema, vaata. Noh? Nüüd usud?»

«Nüüd usun!»

Tuule ja Maidu lagistavad lava kõrval naerda. Jah, on teoks saanud see, mida pärast eelmist pidu ei julgenud kuidagi loota: juba talvise pööripäeva õhtul on Valivere kultuurimaja jälle tuledesäras ning vali lindimuusikagi tõendab, et siin midagi lahti on.

Ei olnud Tuulel kerge oma madalseisust üle saada. Aga sai. Kohtumised partorgi, kultuuriosakonna juhataja ja esimehega ühelt poolt süvendasid küll segadust ja abituse tunnet, teiselt poolt aga otse lükkasid teda — tõsi, esialgu veel vastumeelselt — tööga pihta hakkama. Võib-olla pani siin i-le punkti Maidu, kes ei näidanud enam kultuurimaja poole nägugi. Lõpuks ei pidanud Tuule vastu, ta vajab selgust, toetust ja teist inimest ning läks otsis poisi ühel õhtul kinoseansi ajal aparaadiruumist üles. Maidu võttis ta oma tavalise naerusuise näoga vastu, nagu poleks midagi olnudki. Tuule oli sellest peaaegu haavunud, aga kuna praegu kuidagi turtsuda ei kõlvanud, võttis end kokku ja koomale ning küsis:

«Maidu, miks sa seda tegid, miks sa ütlesid, et ma olen haige?»

«Kas sa selle pärast siia tulidki?»

«Jah, sellepärast jah.»

Maidu vaikis hetke, kinoaparaat surises, saalist kostis publiku naerupahvakuid — jooksis komöödiafilm, ja ütles lõpuks, vaadates Tuulele nõnda tähelepanelikult ja tõsiselt otsa, nagu ta seda vist kunagi varem polnud teinud:

«Et sulle jääks mõtlemise ja rahunemise aega.»

«Ah soo... Ja mitte millegi muu pärast?»

«Mille muu pärast siis?»

«No ütleme... Sul võiks igasugu põhjusi olla!»

Tuule ei taha hakata lagedale laduma oma sügavas pahameeles sündinud variante.

«Ma ütlesin, mis mu põhjus oli.»

«Aga miks sa arvad, et mulle peab mõtlemise ja rahunemise aega jääma?»

«Arvasin,» lausub poiss. «Mul oli sinust kahju, aga ma sain sinust ka aru.»

«Sa said minust aru?» rõõmustab tüdruk siiralt.

«Jah.»

«Ja said kohe igas mõttes?»

«Sain, et sul on raske ja et oled hädas ja kogu maailm on must. Sul oli aega vaja.»

«Ja sa rääkisidki, et ma olen haige ja et nad mind rahule jätaksid?»

«Jah.»

«Igal pool rääkisid?»

«Igal pool. Kui sa teaksid, kuidas su kapell lõi kihama! Kõik tahtsid siia kokku joosta ja sulle teab-mida tuua. Sain nad lõpuks niikaugele, et Selda käib üksi ära. Ma mõtlesin, et teda sa ometi ei hakka uksest välja viskama.»

«Pagana õigesti mõtlesid,» noogutab Tuule.

«Ma arvan ka.»

Kinomehaaniku enesekindlus ajab veidi okkaid püsti ja tüdruk noksub:

«Aga kui ma oleksin Seldale öelnud, et ma polegi haige?»

«Nii loll sa vist pole.»

«Hm! Kust sa tead, võib-olla olen.»

«Tuli ju välja, et polnud.»

«Ah et tuli välja.»

«Jah.»

«Noh, niisugusel juhul võiks seltsimees Mait Rahe homme kell kolm kultuurimajja ilmuda!»

«Miks nii ametlikult?»

«Iga algus, eriti uus algus on raske, keegi Maidu ütles kunagi nii.»

Ja läksidki uuesti duetiproovid lahti, jätkusid tunnid küla-kapelli, laste tantsurühma ja neljaliikmelise naisansambliga. Ansambel pandi paar pala isegi kapelli saatel laulma ning kahe laulu meessolistiks hakkas Maidu. Uut rahvast kuskilt juurde ei tulnud, Tuule sellest enam ei hoolinudki ja püüdis kõik need, kes tal olemas, nii rakkesse kui vähegi võimalik panna. Kapell saatis ka laste rahvatantsu ja üks number käis koos naiste lauluga. Kuna nüüd oli ka lindi-muusika omast käest võtta, siis lükati ka Valivere lõõts Alli Sander paari palaga eeskava mitmekesistama.

Ja valiverelastel on, mida vaadata ja imestada, kui nad kultuurimajja jõuavad. Riidehoid ja saal on dekoreeritud

(Tuule, Maidu, Liiva Peetri ja Roobu Alma ühislooming), eesruumi ühte nurka on tekkinud puhvet, kus kaupluse Paks Berta (õige nimega Beata, nii kutsub teda Berta suureks meeleheaks Tuule) maiustusi ja jookke müüb, saalis on toolid kolmes reas piki seinu, mis jätab keskpõranda, kus suur ehitud kuusk, ettekannete jaoks vabaks. Lava-poodiumil asub Raun Hints poolt kohale sõidutatud kirjutuslaud, mis kirju katteriidega kaunistatud, magnetofon, lava äärtel kõlarid. Valsimuusika võtab inimesi juba uksest vastu, pärast kõhklusid ja Tuule taganttorkimist lähevad esimesed paarid tantsima. Peagi järgneb teisigi. Eeskava vaheldub tantsuga, vaheajaga polegi, kõik käib jooksva linnil ja Tuulel-Maidul jääb ainult põialt pidada, et midagi ei juhtuks. Aga küllap vist on tähtede seis hea, arvab Karu Selda. Duett, mille pärast Tuule ja Maidu kõige rohkem närveerivad, võetakse üllatusega vastu, teist laulu «Tule, õeke, sõidame koju» peavad nad kordama. Tuulele, kes nende esinemist ise klaveril saatis, ütleb pärast Roobu Alma käsi kokku lüües: «Issake, kui kena paar te olite, te kaks peaksitegi nõnda kokku jääma!» Tuule lagistab naerda ja mõtleb: no-noh, päris hea, et Maidu kõrval seda vihjet ei kuulnud —!

Kui üle poole peo läbi, ilmub ootamatult lava taha Markus. Pärast kohtumist mõisatrepi juures pole Tuule ja esimees kohtunud. Kontorisse polnud Tuulel asja ja sööklasse läks ta alati sel ajal, kui võis arvata, et esimeest seal pole. Tuule pelgas Markust ega osanud midagi välja mõelda, et asja kuidagi heaks teha. Alati kui ta Markuse surevale naisele mõtles, mõtles ta ka oma emale ja see tegi juhtunu veelgi valulisemaks. Ja Tuulel ei jäänudki muud üle, kui peaaegu jumalat paluda, et uus ja kindlasti piinlik kohtumine Markusega võimalikult kaugemale jääks.

Aga nüüd on ta käes ja Markus seisab veidi kohmetunud Tuule ja mõnusalt muheleva Maidu ees.

«Ma tuln aitäh ütlema,» sõnab esimees, raputab tugevasti tüdruku ja Maidu kätt, vahib uudishimulikult lava taga ringi ja jätkab: «Ma poleks uskunud... Tõesti poleks uskunud... Valiverelased võivad isegi minusugust kuivetanud kala üllatada. Nii suur hulk koos... Eeskava nagu teab-mis... Päris mis päris, nagu öeldakse!»

Tuule vabaneb veidi pingest, tunneb, et nüüd peaks temagi midagi ütlema, nagu kiuste tuleb kõigepealt sääse ja elevandi jutt meelde, ta tõrjub selle kaugele ja naeratab vabandavalt:

«Tegime, mis oskasime... Ehk ajab kuidagi asja ära.»

«Ja kuidas veel!» kinnitab Markus. «Ma tulin sellepärast siia, et pean kahjuks koju minema, mis teha, on vaja. Nii et — ei maksa pahaks panna...»

Tuule on vait. Teadagi, miks koju minnakse... Mida ta ometi peaks nüüd tegema?! Aga esimees ei ootagi vastust, tahab minekut teha, pöördub tagasi ja laob välja uudise, mis Tuule ja Maidu suud tükiks ajaks ammuli ajab:

«Lindimuusika on kena küll, aga... Kui juba pidu, siis peaksid ikka meie poisid siin kitarri pinistama ja trummi taguma, mina arvan. Uuel aastal leiame pillide jaoks summad, otsige mind üles, räägime läbi, pange oma «Valivere kärts» käima, eks?»

Markus vahib tummade paarile otsa ja küsib:

«Mis, kas ei kuulnud või? Kas teie makk üürgab nii valjusti et...»

«Ma — ma ei saa aru,» kogeleb Tuule, «ma pole pillide ostmisest midagi rääkinud —»

«See teie viga siin on jah,» toriseb Markus, «et te midagi ei räägi. Mul oli oma kuu aega tagasi selle Arulaga jutt... noh, see kultuuriosakonna asjamees. Tema mulle seda kärebest pähe ajama hakkaski. Ja ajaski, põrguline... Ju olen ma hirmsasti mõjutatav või oskas ta lihtsalt õige nupu üles leida.»

Maidu hakkab naerma:

«Viisu kulturnikud soovitasid Tuulel juba ammu esimehe õige nupp välja nuputada!»

«Ah soo? Või nii? Noh näete, Arula sai nupu kätte, sellest võiks õppust võtta! Head õhtut!»

Kui Markus oli läinud, ajab Tuule käed õieli ja hõiskab:

«Ma olin valmis talle kaela, langema!»

«Mängime, et mina olen tema,» naljatab Maidu ja läheb ise sedamaid näost punaseks. Aga Tuule ei pane Maidu sõnu tähele, tema mõtted on esimehe ja pillide kallal ning ta otsustab, et peab ühel päeval siiski minema ja Markuse ees vabandama — kui ta seda ei tee, jääb too vahejuhtum igavesti nende vahele ja ta ei saa sellest hauani lahti...

Uhe mõtteid ja teise kohmetust segavad äkki saalist kostvad valjud hääled ning nad vahivad lava kõrvalt, mis seal juhtus. Selge, mis juhtus: peole on saabunud viiest poisist koosnev punkt eesotsas Raun Hintsiga. Kahte Tuule teab — üks on autojuht, teine kombainer, kaks noormeest on võõrad. Ja kõik viis rokivad tüdrukutega põrandal. Raun Hints partneriks on sihvakas blondiin ja Tuule tunneb

selles ära Viisu peolise. Kuid tantsust on nende trampimine, väänlemine ja huilgamine kaugel. Siin pakutakse hoolega üle, siin tahetakse tähelepanu äratada. Mõned paarid, kes tahavad ka põrandale minna, on sunnitud kaugeemale tõmbuma, sest vallutajate sabat käib ümber kuuse säärase hooga, et peale nende ei mahu siia enam keegi. Maidu viskab Tuule poole pilgu. Tuule kergitab kulme ja kehitab õlgu — rohkemaks pole see asi väärt.

Aga varsti selgub, et siiski on.

Kui pala lõpeb ja tüdrukud on kohtadele saadetud, ei mõtlegi poisid tantsupõrandalt lahkuda, nad jälgivad üksteist togides ja naeru mõirates kaelakuti ümber kuuse; blondiin ripub Raun Hints käevangus.

«Nad on täis,» ütleb Maidu.

Tuule silmitseb Rauni kaaslast. Tugevad värvid põskedel, sinised silmalaud, suured kollased kolmnurksed kõrvaehet, sügav dekoltee, julgelt pika puusalõikega sädelev brokaatkleit. Tüdruk pillub jalgu, itsitab naerda, vahib poisile nagu imele otsa. Harkjal, mõtleb Tuule ja muigab põlglikult.

Algab uus lärmakas lugu ja neli poissi tõttavad endile partnereid hankima. Mõni tüdruk tuleb vabatahtlikult, mõni tiritakse peaaegu poolvägisi põrandale ja tüdrukute pillutamine läheb taas täie hooga lahti. Isegi kuusk saab üksikuid mükse ja väriseb kergelt. Pead vangutades või naerdes vahib rahvas möllajaid. Siis üks tüdruk kukub, ajab end püsti ja jookseb saalist välja. Teine tüdruk kisub end poisist lahti ja läheb, pea püsti, oma kohale tagasi; partnerist ilma jäänud ei lase end segada ja karglevad aga edasi. Peagi pagevad ka kaks teist tütarlast minema. Nüüd on põrand ainult Raun Hints, tema blondiini ja nelja noormehe päralt.

Äkki jääb muusika vait.

Kõik vahivad lava poole.

Keset eeslava seisab Tuule ja lausub erutust maha surudes:

«Ma paluksin... külalisi... mitte teisi häirida... ja lasta kõigil... tantsust osa saada!»

Saalist käib tasane kahin läbi, Raun Hints hõikab:

«Aga kes on keelanud? Palun väga! Olge lahked!»

Tuule vaatab Raun Hintsist üle, tema pilk kinnitub kuuse tippu.

«Ma paluksin mitte... distsiplineerimatult käituda ja mitte... teisi segada!»

Raun Hints vahib süütul ilmel ringi:

«Vabandust, kas meie siis ei tohigi tantsida?»

Neli poissi ohhootavad kooris.

Maidu, kes seisab lava kõrval, vahib ärevalt tüdruku poole.

Raun Hints, blondiin käevangus ja neli selli kõrval, loivavad otse lava äärde ja vahivad Tuulet alt üles.

«Päris kena säärejooks,» tähendab üks võõras poiss ja luksatab.

«Pihal pole ka viga,» leiab teine.

«Soeng võiks olla moekam,» arvab kolmas.

Neljas hõikab Tuulele poolsosinal, käsi toruna suu ette pannes:

«Rinnapartii on täitsa kobel!»

Tuule paneb tähele, et siin-seal on osa inimesi püsti tõusnud — jätkub uudishimu, jätkub naeru, jätkub paha-meelt. Tüdruk surub küüned nõnda tugevasti pihku et valus hakkab ja, kinkimata kambale pilkugi, kuulutab kõlava häälega:

«Pidu ei jätku enne, kui korrarikkujad on saalist lahkunud.»

«Ohoo!» häälitsetakse otse ta jalgade ees.

Saal jääb ootavalt vait, Raun Hints põrnitseb Tuulet, blondiin itsitab, poisid vahivad küsival ilmel Rauni poole.

Äkki hõikab keegi saali ukse juurest:

«Poisid, hakake heaga astuma!»

Tuule tunneb ära metsavaht Heino Liipa hääle. Nüüd pöörab ta pilgu Raun Hintsile peale ja nad vahivad tõtt, tüdruku nagu on külm ja ta lausub jäigalt:

«Ma ootan. Enne me ei jätka.»

Lähevad mõned sekundid, mis praegu minutitena tunduvad ja Tuule peas käib virvarr: mis ta peab tegema, kui nad ei lähe? Aga sealsamas Raun lõtvub, laiutab käsi ja ütleb kaaslastele:

«No kui lõbutsemine on keelatud... siis ei maksa pidu teha! Poisid — Viisule!»

Kamp marsib itsitades otse põiki üle saali uksest välja, nad haaravad garderoobist oma rõivad ja peagi on õuest ühislaulu kuulda.

«Las jääda, nii kui oli,
las jääda, nagu on,
las jääda saladuseks,
et sind ma armastan!»

Saal hakkab sumisema, mõned tuttavad tõttavad Tuule juurde hädaldama. Tüdruk vahib neid väsinult, lööb käega, muigab tülpnult, läheb magnetofoni juurde ja maja on uuesti muusikat täis.

Tuule lahkub lava taha väikesesse tuppa ja vajub toolile istuma. Ta ei taha kedagi näha ega midagi kuulda.

«Tuule...»

Lävel seisab Maidu.

«No on ikka pörsad... Mis vägikaigast see Raun sinuga veab, ise saatis sind Viisult koju, kas midagi on juhtunud?»

Kui Tuule oskaks seda endalegi selgeks teha, mis tege-likult juhtunud on! «Selle eest, kallid laps, veel maks-takse.» Kas nõnda see siis nüüd käiski —?!

«Las ma olen,» ütleb Tuule. «Mine, ole hea, vaata, kas kõik on korras.»

Maidu silmitseb tüdrukut mõtlikult ja lahkub tasa.

Kui veerand tundi hiljem Roobu Alma sinna pea sisse pistab, leiab ta eest tüdruku, kelle nagu on pisaratest märg.

Metsavahi tütar

Aga nüüd on asi nõnda kaugel, et dress selga, tutiga müts pähe, suusad alla ja metsa!

Oma suuskade peale, mis linna jäid, hakkas ta juba pärast esimest lund mõtlema, aga kust tuli lõbuks aeg leida? Kuni talveballini polnud tal päevagi, millest näiteks poolt oleks endale saanud teha: hommikul klaveriharjutused, õhtuti ansambel ja lapsed. Peomured sidusid teda nagu aheldatud vangi kultuurimaja külge ja augud, mis päeva sisse tekkisid, kõlbasid oma lühiduse tõttu ainult kauplusesse või sööklasse jooksmiseks, mitte-rohkemaks. Nüüd on peomured möödas, näärid ukse ees ja kuigi Tuulet saadavad juba uued mured, nagu ilma muredeta oleks siin ilmas lausa võimatu elada, laseb ta end ilusal talvepäeval metsa meelitada: ehk teeb see head ja pakub palsamit?

Ja nüüd lasebki tuttmütsiga ja kirevakirjaliste labakinnastega tüdruk tuttava metsa poole, kuhu ta pärast seenelkäiku kordagi jõudnud pole. Suusad tõi paar nädalat tagasi isa ära, punase tutiga kollane kootud müts on isa ja Esta näärikink, aga mis labakutesse puutub, siis nendega on omaette lugu.

See oli ühel hommikupoolikul kaks päeva pärast talveballi. Tuule jõi parajasti kohvi, kui uksele koputati. Tuule heitis kellale pilgu: Maidu jaoks on aeg nagu varajane, kes see võiks küll olla? «Sisse, sisse!» pidi ta enne mitu korda hõikama, kui uks ettevaatlikult avati ja teretades keegi väike, habras ja kortsus mutike tuppa tatsas. Tuule tundis teda nägupidi, küla peal nähtud, kas ta talveballil koguni esimeses reas ei istunud ja Maidu-Tuule «Õekese» laulu ajal taskurätiga agarasti silmanurka ja nina ei pühkinud?

«Ega te mind muidugi tea...» alustas eit ukse juurest.

«Natuke ikka,» ütleb Tuule ja mõtleb, mida paganat võiks see küll tema käest tahta?

«Kuda, kuda?» ajab mutt käe kõrva juurde, «ütelge valjusti, ma ei kuule heasti.»

«Ütlesin, et tunnen ikka küll,» tõstab tüdruk häält.

«Ja-jah, ma olen Alviine, Talli Alviine, ma elan küla teises otsas metsa kõrval töökoja taga.»

«Ah soo,» saab Tuule targemaks.

Talli Alviine tuli lauale lähemale, kohmitses oma kande-koti kallal ja tõmbas sealt välja paberisse mähitud pakikese, mille ettevaatlikult lauaservale poetas.

«See on teile.»

«Mulle,» imestas Tuule. «Mis see on?»

Alviine naeratas veidi häbelikult, tüdruk pani tähele, et muti näonahk on piimvalge, ehkki tihedaid kortse täis ja tema sügavsinised silmaterad säravad erksalt.

«Vaadake, kas meeldivad ja passivad.»

Tuule tundis veidi rahutust (vanad inimesed teevad teda alati väheke rahutuks ja valvsaks), avas uudishimulikult paki ja leidis sealt imeilusad uhiuued punase, roheline, valge ja kollase mustri labakindad.

«Oi,» ütles Tuule.

«Prooviks nüüd kätte kah,» soovitati.

Tuule ajas kindad kätte, patsutas käsi kokku ja sirutas käed vana naise poole.

«Kui kenad.»

«Parajad!» rõõmustas naine.

«Parajad. Kas teie ise tegite?»

«Ise ikka, kesse siis, ikka ise.»

«Aga... mis nad maksavad?»

Tuule teadis, et rahakotis on tal ainult üksteist rubla kopikatega ja palgapäev on alles neljandal jaanuaril.

Mutike hakkas kätega tõrjuvalt tema poole vehkima.

«Mis te nüüd, kulla lapsuke, see on kink!»

«Kink?»

«Kink jah,» nikutas Alviine agaralt oma väikest kirevasse rätti mähitud pead.

«Mulle?»

«Sulle, sulle jah,» läks muhelev naine «sina» peale üle. «Sa seal Maiduga... te laulsite nõnna ilusti seda — «Tule, õeke, koju»... Mul oli ka vennas ja noorena juhtus nii-suke lugu, et jooksin kah, pea laiali, linna ja Karla tuli mind koju kutsuma, see oli just jõulude ajal, päris hea, et tuli, siit sain endale varsti korraliku mehe ja temaga jõudsin isegi kuldpulmad ära pidada... Nüüd on ta juba teist talve surnud. Ma kodu mõtlesin, et selle asja ma pean ära tegema... Jõulude aeg jah... Kas ikka meeldivad?»

«Väga... väga.» Linna jäetud labakud olid katki, sõrmikud õhukesevõitu, Talli Alviine kink tuli justkui tellitult.

Ja nõnda, tänu laulule ja Alviine kaugele minevikule Tuule omale uued kindad saigi.

Nüüd jõuab tüdruk metsa ja avastab, et see nagu polekski sama mets, kus sügisel sai hulgutud. Mööda metsateed jookseb sõiduki roopapaar — küllap metsavahi korviga mootorratta tegu —, aga kraavid on kuhjaga lund täis ja kahel pool puude all laotub imepuhas lumevaip. Sügisese värvikirevuse asemel domineerivad nüüd ainult kaks tooni — valge ja mustjas, lumi ja puutüved. Ohk on värske ja kosutav, ümberringi ääretu vaikus ja rahu. Ei, siiski: kusagil toksib keegi, kuskil prõksub midagi — ja kas need pole mitte jänesejäljed, mis siin tema nina ees üle tee lähevad? Sealsamas märkab Tuule suurt kuuske ja tema meel läheb rõõmsaks: tere, me oleme ju tuttavad! Kuusk on paksus lumerüüs ja mõjub kuidagi pidulikult. «Oi, küll sa oled ilus,» puudutab tüdruk ühte oksa ja sealt pudeneb veidi lund maha. Kas ta siit ei keeranudki metsa? Ta teeb seda ka nüüd, varsti avastab uue tuttava — mitmeharulise kõveriku männi, mille alt peaaegu terve kilekotitäie männiriisikaid kokku korjas. Ja nüüd teab ta päris täpselt, kuhu ta minna tahab, nüüd tuleb ainult hoogu juurde anda — lumi kannab hästi, suusad libisevad ladusasti ja — ja seal ta ongi, Lageda!

Tuule seisatub kergelt hingeldades värava taga. Värav on lumes kinni, mõlemalt poolt täis tuisanud ja seda lahti saada on võimatu: tüdruk lööb kepid lumme, võtab kindad käest ja libistab pilgu üle krundi.

Nüüd võib vist sellesse kohta veel rohkem armuda kui

sügisel. Lumiste puude ring ümbritseb dekoratsioonina aiaga piiratud õue. Lund on palju, küllap üle põlve. Kuskilt ei leia ühtki jälge, kaev on peaaegu lumme mattunud. Ja nõiamajake ise: raske lumekoorma all katus sätendab päikesekiirtes ja kollased seinadki, mis sügisel kulununa ja tuhmuna paistsid, näivad erksavärvilistena. Laut oma sissevajunud katusega mõjub kontrastina ja rikub veidi üldpilti, aga Tuule ei pööra temale pikalt tähelepanu: ei, milleks, niikuinii tõmmatakse see maha, naeratab tüdruk, meenutades kunagist jutuajamist metsavahiga.

Viimane mõte kutsub esile uue: kas ei peaks vanapagana juurde sisse keerama? Kunagi, tõsi, otsustas ta sellest hoiduda — huvitav, mida ta pelgas? Kas teda viisid nii kaugel majaabilise jutt kaupluses või Heino Liipa kummalised silmad? Vist nii üks kui teine... Aga näe, talveballil oli vanapagan ainuke, kes Raun Hints kamba vastu häält tõstis, teised vahtisid nagu lambakari pealt. Kas metsavahi hõige polnud isegi tõukejõuks, mis poisid ukse poole astuma pani? Aga tema, Tuule, ei ütelnud isegi aitäh... Ja metsavahtki ei otsinud peo ajal temaga kontakti; ei tea, miks ta seda tegema pidigi, oli ta ju ammu vihjanud, et Mariina ja Polla ootavad külalist! Ja tüdruk keerab otsustanult suusaotsad uuesti metsatee poole.

Ja äkki on tal tuju hea, mured, mida süda ja isegi vist kõik taskud täis on, kaovad kuhugi ning rõõm oma otsusest ja päikesepaistelisest talvepäevast haarab teda üleni.

Kuidas ta tookord sügisel kuskil siinsamas mõtleski? Et mitte keegi maailmas ei tea, kus ta praegu on... oli nii? Ja täna on jällegi nõnda. Vaevalt keegi nägi, kuidas ta metsa kadus, ja oodata ei osata teda kuskil. Keegi ei tea, et üks tüdruk, tutiga müts peas ja kirjud labakud käes, just siin suuskadel edasi rühib! Mitte keegi! Rõõmustab Tuule, aga muutub sedamaid mõtlikuks: kas tõesti pole maailmas ainukestki, kellele see võiks korda minna, kus ta praegu on? Äkki siiski on praegu kuskil keegi, kes tema peale mõtleb? Kes just, seda ei tihka Tuule täpselt mõeldagi, aga kui hea oleks teada, et maailmas on vähemasti üks inimene, kelle jaoks on see kas või tibatilluke probleem... Aga kurb, et seda teadmist pole kuskilt võtta — nõnda jääbki ainult lootus ja üksipäini lootusest on vähe. Aga asi see lootuski, kui lootusigi pole, siis vist ei maksaks ilmas üldse elada!

Puude vahelt hakkab metsavahi talu paistma. Ilm on tuuletü ja korstnast tõuseb suits sirgjoones üles taevasse.

Ta võtab värava taga suusad alt ja lööb need koos kepplidega lumehange püsti. Kui ta värava lahti teeb, jookseb talle Polla haukudes vastu.

«Polla, Polla, kas sa siis mind enam ära ei tunne?» heidab tüdruk koerale ette.

Polla haugatab veel korda paar, läheneb tüdrukule küljelt, pistab nina vastu püksisäärt ja hakkab saba liputama. Tuule paitab koera ja pärib, kas peremees on kodus. Küllap vist on, sest Polla jookseb Tuulest ette maja trepile ja jääb seal ootavalt tulija poole vahtima.

Tuule avab välisukse ja nad lähevad koos Pollaga eeskotta. Siin on kaks ust: üks kööki, teine tubadesse. Tuule koputab köögi uksele ja seest vastab naise hääl:

«Jaa-ah!»

Abiline on kodus. Tuule krimpsutab nina ja lükkab ukse valla. Pliidil podisevad potid, pannil säriseb liha, ümmarguse laua ääres istub kaupluses nähtud naine ja koorib kartuleid.

«Tere.»

«Tere...» venitatakse vastuseks, jäetakse töö katki ja vahitakse külalist uurivalt.

«Kas metsavaht on kodus?»

«Ei ole.»

«Ei tea, millal ta tuleb?»

«Ei ta mulle aruannet esita.»

Naine jätkab kartulite koorimist.

«Kas... kas ta läks keskusesse või metsa... või kuhugi kaugemale?»

Naine ei kääna tema poole enam peadki:

«On kus on, mis siis, mida vaja oli?»

Laua poolt tulev rõhutatud ebasõbralikkus ajab Tuule veidi segadusse.

«Juhtusin mööda minema... Suusatan siin... Ma olen kultuurimajast!»

«Tean, tean,» ütleb naine häälega, justkui tüütaks teda see teadmine juba pikemat aega.

Tuule ei oska rohkem midagi öelda, ta silitab korra Polla pead, pomiseb «Head tervist» ja tahab väljuda.

«Kuulge...» kostab laua juurest kolinat, naine tõuseb, ja tuleb, nuga käes, tema poole.

Tuule pöörduv ümber ja jääb naist vahtima. Juuksed korratud, näonahk kollakas, huuled lohakalt erkpunaseks värvitud, silmad ähmased. Tuule saab aru, et naine on purjus.

«Kuulge, kui te juba siin olete, valgustage mind ka, mis teil Heino Liipaga õige käib?»

Küsimus lööb tüdruku tummaks: niisugust küsimust poleks ta eladeski oodanud!

«Mis mõttes?» tõmbub tüdruk pinguli. Siin, paistab, on midagi tulemas...

«Eks te ise tea, mis mõttes!» Naise hää on räme, inetu. «Sügisest saati enam muud ei kuule, kui ainult teist ta räägib.»

«Minust? Ma ei saa aru. Miks?»

«Miks, miks!» Naine naerab lühidalt. «Ärge nüüd mind nii narriks ka pidage. Vanasti polnud ta kunagi õhtuti ära, nüüd aga, räägitakse, muudkui käib rahvamaja kandis... Kas ta laulab teil kooris või tantsite rahvatantsu, mulle pole ta rääkinud?»

Tuule kehitab hämmastunult õlgu.

«Ei käi... Pole käinud... Ta ei võta ringidest osa.»

«Ah ei võtagi osa? Millest ta siis võtab, kui see saladus pole? Ei, ei, ega maksa ütelda, kui ei taha või piinlik, aga lihtsalt oleks hea teada, et millestki kord aru saada.»

Tuule muutub kurjaks.

«Ma ei saa aru, mis asja te räägite. Ma pole metsavahti ei tea mis ajast näinud.»

«No? Kas teda siis teie pitsballil polnudki?»

«Oli küll, aga... Ma nägin teda eemalt —»

Tuule ei saa aru, miks ta end selle naise ees nii veidralt vabandama peab ja see ajab teda veel enam turri.

«Eemalt?» Naine naerab jälle ja sügab pead. «Ei, noh, kuidas siis, eks teiste silma all ollakse ikka eemal...»

«Mis jutud need on?!» kärgatab Tuule nõnda järsult, et naine ehmub vähe ja hakkab käsi laiutades vabandama:

«Mina räägin seda, mida küla ees... Sellepärast ma küsingi, palun väga, ei maksa pahaks panna.»

«Mis asja küla räägib, mis asja, ah?!» astub Tuule ägedalt paar sammu naise poole. «Kas te üldse aru annate, mis asja suust välja ajate? Te olete purjus!»

Naine kähistab naerda ja ütleb:

«Ja kui olengi... mis siis? Minu asi.»

Tuule teeb täispöörde ja tormab majast välja. Enne kui ta väravast välja jõuab, kääksatab selja taga uks ja ta kuuleb naise hõiget:

«Kuidas te vanamehe pea nii segi küll ajasite, ah?!»

Ja naer.

Tuule vaatab, kuidas suusad alla ja kepid kätte saab

ning kaob hoogsate tõugetega majast kaugemale. Alles teekäänaku taga, kust enam elamu ei paista, võtab ta tempo maha ja jääb varsti päris seisma.

Mida see kõik tähendas? Mis asja metsavaht temast kogu aeg räägib? Ja mida küla peal kuulutatakse? Tule taevast appi, kas kõigest muust jamast veel vähe on — nüüd tagatipuks hakkab külaklatš ka käima! No on lollakad, no on lollakad, pomiseb tüdruk mitu korda, aga see ei aita tuju tõsta; päike on kadunud pilve varju, metsaalune on muutunud hämaraks, ümberringi on kuidagi kõle ja Tuule otsustab metsast ruttu välja saada. Koju minna pole praegu mingisugust meeolu ja ta otsustab sööklast läbi astuda. Seal peaks nüüd rahvast olema, vaatame, kas tõesti kogu küla... Aga kelle käest sa seda küsima lähed? Selda käest? Loll nagu. Maidu käest? Seda ei taha. Linda? On seda uut plära pärast veel vaja... Tusase ja plahvatusohtlikuna jõuab ta söökla juurde, sätib suusad ja kepid ukse juurde seina najale, astub sisse ja esimene inimene, keda ta leti ääres, kandik käes, seismas näeb, on metsavaht Heino Liipa. Tuule tahaks ühe sammuga välja kaduda, aga surub hambad kokku, haarab kandiku ja läheb metsavahi selja taha seisma.

«Tere,» vaatab Heino Liipa sõbralikult naeratades üle öla tema poole. «Suusailm, jah? On tänavu alles lume-aasta!»

«Mhmh,» noogutab Tuule mõmisedes ja jääb tähelepanelikult seinal rippuvat menüüd uurima: talupojasupp, piimasupp, guljašš, pikkpoiss, maņnavaht...

Metsavahi kandikul on ainult pudel limonaadi ja klaas, ta maksab kassasse ära ja läheb akna alla ühte lauda istuma.

Tuule tellib talupojasupi, pikkpoisi ja magustoidu ning jääb ringi vahtima, kuhu sammud seada. Inimesi on ruumis vähe, enamik laudu on tühjad.

«Tulge siia!» viipab metsavaht talle.

Tuule kõhkleb hetke, aga sapine uudishimu lükkab teda tagant ja ta seabki end metsavahi vastu istuma.

«No kuidas see elu veereb?» pärib mees ja rüütab limonaadi. «Ma pole teid saanud toreda peo eest kiitagi.»

«Ah, mis...» venitab tüdruk ja asub supi kallale.

«Miks te külla pole tulnud? Polla ja Mariina ei jõua ära oodata.»

Tuule teeskleb nõnda isukat söömist, et kohe ei saa kuidagi vastata. Kui paus kipub liiga pikale venima, küsib ta:

«Kas Mariina jääbki teie juurde?»

«Peab jääma.»

«Miks?»

«Ta oli üsna väike, kui ma ta leidsin. Ta ei tunne metsa elu, omal jõul ei saa hakkama. Hukkub. Las olla parem mul seltsiks. Kui ilm on hea ja pehme, käime kolmekesi jalutamas — Polla kõige ees, siis Mariina, siis mina. Polla kaob vahel teab-kuhu ära, aga Mariina on mul nagu titt ema põlle küljes — sammugi ei jää maha.»

Tuule noogutab ja vaikib.

«Ah jaa,» ütleb metsavaht, «ma tahtsingi küsida, mis te oleksite teinud, kui Raun oma kambaga poleks ära läinud?»

Huvitav, kas nüüd norib tänu? mõtleb tüdruk, võtab prae ette — supp täna ei istunud, sellest jäi üle poole järele — ja kehitab ükskõikselt õlgu:

«Ma ei tea, pole mõtelnud.»

«Ma juba arvasin, et vist peab hakkama poistele õlale koputama.»

«Neid oli üsna mitu,» poeatab Tuule norivalt.

«Rauni vanuselt tõstsin ma pommi ja maadlesin.»

Tuule ei taha Heino Liipaga sel teemal rääkida, Tuule ei taha miskipärast üldse, et vanapagan Raun Hintsist räägib. Ta tõstab pilgu, paneb kahvli kolksti! taldrikule ja vaatab mehele jahedalt otsa:

«Küsisite, miks ma külla pole tulnud. Varem mul lihtsalt polnud aega. Aga täna ma käisin teie juures.»

«Täna?» üllatub metsavaht. «Millal?»

«Nüüdsama.»

«Ah sool! Asta oli kodus?»

«Kodus, kodus. Minu arvates oli ta täis.»

Metsavaht vaikib hetke.

«Ah juba?» küsib ta mornilt noogutades. «Ma tulin hommikul vara ära. Ah juba jõudis... Kas ta ütles, kus ma olen?»

«Ei.»

«Ja ootamist ka ei pakkunud?»

«Ei.»

«Ja ometi ma ütlesin, et olen kell üks kodus.» Metsavaht vaatab kella. «Ongi kolmveerand üks.»

Tuule ei vasta midagi.

«Mis ta teile ka rääkis?» uurib metsavaht.

«Mida ta pidi mulle rääkima!» kehitab tüdruk imestunult õlgu.

«Ma lihtsalt küsin...»

Tuule vaikib.

«Kui te ei taha rääkida, siis ta ikka midagi suust välja ajas.»

Tuule vaikib.

«Eks ole?»

Tuule vaikib ikka veel.

«Seda võis arvata,» ohkab Heino Liipa. «Teate, ärge pange teda tähele. Ma saan temast lahti. Aasta lõpuks saan ma temast lahti — viis päeva veel.»

Kuuldu lükkab Tuule keelele mitu küsimust, aga ta ei esita ühtki. Saagu lahti või ärgu saagu, tema vanapaganaga neid idiootlikke jutte küll arutama ei hakka, ega ta ogar ole. Ja mis ta üldse niisuguse imalalt lihtsameelse näoga üle laua jõllitab? Võib-olla see ongi jumala tõsi, mida ta juba rohkem kui üks kord mehest arvanud on... Tuule kiirustab magustoitu lõpetama, et rutem minema saada.

«Kas te Lagedal ka käisite?»

Mis see sinu asi on.

«Ei, mis ma sealt otsin.»

«Ma mõtlesin, et teile see koht meeldis... Praegu on seal isegi ilusam kui sügisel oli.»

Seda ma tean ilma sinutagi.

Tuule korjab oma toidunõud kokku, tõuseb, ütleb «head aega» ja viib need köögiukse kõrval olevale lauale. Aga sedasama teeb metsavahtki oma limonaadipudeli ja klaasiga ning nad astuvad koos välja. Mees seisab ja vahib, kuidas tüdruk suuski alla paneb, Tuule kohmitseb nimme kaua, aga Heino Liipa ei mõtlegi ees minema hakata. Paraku on neil mõnisada meetrit ühist teed, enne kui üks ühele ja teine teisele poole käänama peab.

Huvitav, kas tõesti ei saada aru, et tal pole tahtmist lobiseda? Ilmselt vist mitte, sest metsavaht püüab sõitja kõrval sammu pidada, Tuule mõtleb juba visata, et tal on kiire ja sõidab ees ära, aga äkki küsib metsavaht:

«Miks te ei taha ütelda, millega ta seal hakkama sai? Kas ta solvas teid?»

Ole lahke! Kui juba nõnda päritakse, siis on tõepoolest tema teema seal katuse all päevakorras olnud... Tähen-dab, mees teab, mis soppa koduabiline temast ja Tuulest kokku ajada võib! Tuule aeglustab sõitu ja püüab oma häälele ükskõiksust anda:

«Või veel.»

«Solvast, solvast, ma näen juba teie näost, et solvast.»
«Vabandage väga, ma ei usu, et minu näost midagi niisugust välja lugeda võib.»

«Võib, võib.»

«Kujuta ette.»

«Ärge tema plära kuulake... See inimene on mulle selge ja ta peab siit kaduma ja kaob.»

«Mis see minusse puutub,» viskab tüdruk ja leiab, et nüüd ongi õige lisada: «Ma pean ruttama, olgu pealegi, head aega.»

Paari tugeva tõukega on ta metsavahist juba oma kümne meetri kaugusel, kui äkki kuuleb hüüet:

«Tuule! Oodake vähe! Oodake!»

Tuule jääb tuseselt seisma, Tuule ootab, metsavaht jõuab talle järele ja astub lausa ette.

«Teate... Ärge tema jama tõsiselt võtke. Ta on alkohoolik ja loll, ta ei tea ka, mida suust välja ajab. Ja ma ütlesin, et viie päeva pärast on ta läinud. Muuseas, Polla ei salli teda ka ja Mariina kah mitte. Teid, mäletate, võtsid nad kohe omaks, aga teda ei.»

«Seda kõike olen ma juba kuulnud,» lausub Tuule külmalt.

«Hästi, rohkem me sellest ei räägi. Aga ütelge parem, mis te vana-aastaõhtul teete?»

«Mis siis?»

«Kas sõidate koju?»

«Ma ei tea.»

«Ma tahtsin seda ütelda, et kui peaksite Valiveresse jääma ja kuhugi minna pole ja üksi on igavavõitu, siis võiks ju korra Vanapagana juures ära käia.»

Tuule jahmub. Taevast, kust ta teab, et ta teda vana-paganaks kutsub?! Ta pole sellest kellelegi, isegi mitte Maidule rääkinud! Tüdruk ei jõua ennast veel koguda, kui mees jätkab:

«Igatahes olen ma kindel, et Mariina ja Polla ootavad. Mina muidugi ka. Vaatame telekat, põletame küünlaid, sööme verivorsti pohlamooosiga.»

Kas vanamees on hulluks läinud?! Missugusesse tobedasse olukorda võib inimene sattuda, mine või lolliks!

«Kas minu ettepanek üllatab teid väga? Või paistab kuidagi imelik? Ütelge mulle, palun, ausalt: üks ole, te hoiate minust viimasel ajal kuidagi kõrvale?»

Tuule on kõnevõimetu, ta ei oska midagi mõelda, justkui oleks pea pulki täis ja suu lukku keeratud.

Metsavaht ei jää vastust ootama, vaid pistab käe põue, võtab sealt suure musta rahatasku, sorib selles oma jämedate tömpide sõrmedega ja tõmbab ühe pildi välja. See on poole postkaardi suurune värvifoto. Ta ulatab selle tüdrukule ja ei lausu ühtki sõna.

Tuule võtab tõrksalt foto oma labakindas kätte ja vaatab. Pildil on umbes temavanune tütarlaps, kelles on midagi tuttavlikku. Tuule ajab imestunult silmad pärani: võõra neiu näoovaal, heledad juuksed, suured tumepruunid silmad, nina, veidi täidlased huuled — selles kõiges on midagi jahmatamapanevalt sarnast tema, Tuulega! Tuule tõstab pilgu metsavahile ja küsib imestunult, arusaamatuses:

«Ma võiksin vist peaaegu küsida, kust te mu pildi saite... Kes see on?»

«Minu tütar. Katrin.»

«Ja-ah?»

«Ta on juba kuus aastat surnud. Kevadel oleks ta kakskümmend viis saanud.»

Tuule noogutab, vaikib ja ootab.

«Te olete minu arvates natuke mu Katrini moodi. Või tema teie moodi, kuidas ütelda. Kui ma teid esimest korda seal surnuaia juures nägin, ma vaatasin, püha taevast, tütar tuleb! Isegi riides olite umbes nii, nagu tema käia armastas.»

Veidi aega vaatavad tütarlaps ja mees teineteisele vaikides otsa.

«Ah sellepärast te mind siis niimoodi vaatasitegi...»

«Sellepärast. Sellepärast vaatasingi. Ja küllap vist märkasite, et jäin hiljemgi mõnigi kord nagu teab mis vahtima. Aga see on ime... see on väga imelik ime.»

«Jaa...»

Metsavaht võtab tüdruku käest foto, pistab selle oma kotti tagasi, peidab koti põue ja lausub:

«Noh, olgu siis... Ma tahtsin teile seda juba ammu näidata... Head vana aasta lõppu ja... Ega me ju sel aastal vist enam ei trehva. Ma siis lähen.»

Mees noogutab ja hakkab tõtlikul sammul edasi minema.

Tuule jälgib üksisilmi metsavahi kaugenevat turjakat selga, mees käib külmus, pea õlgade vahel, ta kiirustab suisa, otsekui tahaks rutem tüdruku pilgu alt esimeste puude kaitsvasse varju kaduda.

Ja alles nüüd tuleb Tuulele meelde, et ta omalt poolt head vana aasta lõppu ei soovinudki ning tal on hirmus kahju.

Uusaastaöö

Et uus aasta on ligi, seda tõendavad pilk kalendrisse ja õnnitluskaardid isalt, Estalt ja Vellolt. Kolme hüüumärgiga lause Vello kaardil — «Nii palju Sinule mõeldes!!!» — kutsus Tuules kümnekonnaks minutiks nostalgia esile, aga ka mitte kauemaks. Jah, millestki on ju kahju, miski paneb hetkeks heldima või nukralt naeratama, aga kunagisi embusi, suudlusi ja koos veedetud erutavaid, maailma avastavaid ning avavaid tunde ta meenutada ei taha; andmised on antud ja nüüd on aeg neid unustada. Mis läinud, see läinud. Ja kas pole hea tunnetada, et oled vaba ja sidemetest valla ning midagi ei sega lahtise südamega ootamast seda, mis ühel päeval võib ja kindlasti peabki tema ellu astuma...

Vana aasta viimaseks päevaks on toanurka ilmunud kuusk (Maidu tõi) ja toidulaua leidub ka üht-teist paremat (tänu eeskätt isa ja Esta pakile), eks needki vihja päeva tähtsusele, aga Tuule enda arvates on kõige iseloomulikum ja kordumatugi see, et ta on — üksi. Kuni ema surmani oli aasta lõpupäeva õhtul ja ööl pere alati koos, paaril järgmisel aastal olid nad isaga kahekesi, aga kui Esta majja tuli, leidis Tuule alati põhjusi kodunt kadumiseks — kas kultuurimajja peole või kambaga mõne kursusekaaslase koju. Kui isa tütrele suusad ära tõi, uuris ta hoolega, kas aastavahetuseks koju tullakse, kuid Tuulel oli juba aegsasti vastus valmis mõeldud: ei saa, Viisul on ball, millest temagi ringid osa võtavad (muidugi oli see vale). Ja kui isa seda kuuldes mõttesse jäi, hakkas Tuule kartma, et äkki kipuvad nad Valiveresse tulema, aga õnneks ei ja tüdruk tegi järelduse — ju siis ollakse antud lahendusega igati päri. Olgu nemad kolmekesi seal ja tema üksi siin, nii on kõige parem. Ta ütles ära ka Maidule, kes areldi teda linna oma tädijuurde, kus ta ka ise elas, kutsus, samuti heitis ta peast Heino Liipa vihje, sest kus on garantii, et idioodist koduabiline teda jälle uksele vastu ei võta?! Paljugi, mis metsavaht ütles... Nii tegi ta end kõigist priiks ja oli terve päeva veendunud, et see pakub talle suurt rahuldust, aga kui süvenes õhtu ja kuu-

sel põlesid küünlad, kui raadio mängis ja laud oli ainult ühele kaetud, puged hinge valus mahajäetuse tunne. Nüüd pidi päevik olema see, kellele ta oma nukrat üksindust pihitis ning optimistlikke tulevikumõtteid vahule lüüa üritas. Aga sõnad ja laused, mis valgele kaustikulehele tekivad, ei paku lohutust. Need mõjuvad kuidagi võltsilt ning ta kriipsutab kõik paksult maha, et pärast enam lugeda poleks võimalik. Ta viskab päeviku sahtlisse, käib rahutult mööda tuba edasi-tagasi ning püüab kahetsust, et ta siiski kuhugi inimeste hulka ei läinud, maha pressida. Aga nüüd on juba hilja, kell on üle kümne, väljas kottpime, ainult siin-seal kaugemal paistavad üksikud valgustatud aknad.

Tuule viib raadio enda juurde voodisse, otsib jaamu ja pole rahul ei ühe, teise ega kolmandaga. Ta keerab raadio kinni, kuulab vaikust, üritab «Sõda ja rahu» lugeda, kuid sisemine rahutus ei lase pikemaks millelegi keskenduda. Imelik küll, mõtleb Tuule, miks kunagi siis, kui midagi juhtuda võiks, mitte midagi ei juhtu, ja alati siis, kui oodata ei tea, sajab tont-teab-mis kaela. Tuulele meenub kadunud vanaisa raamatute hulgas aastakäik «Laste Rõõmu», kus oli kurb jutt pealkirjaga «Vaeslapse jõuluöö». Seal räägiti tüdrukust, kellel polnud vanemaid ja kelle vanaemagi just enne jõule maha maetud sai ning kes jõuluõhtul tühja kõhuga üksi mööda linna ringi hulkus ja uhkeid vaateaknaid vahtis. Lõpuks viis küll keegi proua, kellel hiljuti oma tütar taevariiki oli läinud, tüdruku enda juurde ja too leidis uue kodu. Lõpp oli ilus ja hea, kuid Tuule seda ei uskunud, ta valutas siis ja valutab vaata et praegugi südant vaeslapse pärast, kes hilisel õhtutunnil mööda pooltühja linna ringi rändama pidi. Tuulel on tunne, et selle tüdrukuga oli nagu temagagi ja tal hakkab endast kahju.

Äkki võpatab tüdruk ehmunult: vastu akent käib vali mütsatus. Keegi viskas lumepalliga! Tuule hüppab püsti (Maidu, kes muu!), tahab akna juurde tõtata, taipab, et nii ei näe ta midagi, kustutab tule ja vahib aknast alla. Maja ees seisab mehekogu, kes vehib käega.

«Tuule! Tehke lahti! See olen mina — Raun!»

Raun Hints! Tüdruk tõmbub kohkunult aknast eemale. Mõtle veel, et midagi ei juhtu! Ei, Raun Hints täna siia ei tule — ei mingi hinna eest! Tuule vahib abiotsivalt ringi, puhub kuusel küünlad surnuks ja jääb keset pimedat tuba seisma. Tuule tunneb, kuidas ta süda valjusti peksleb.

«Tuule!»

Nüüd hakatakse vastu ust prömmima. Mõne aja pärast jäetakse järele ja uuesti lendavad paar lumepalli vastu aknaklaasi. Ja seejärel võetakse jälle uks ette.

Tuule hiilib tasa, nagu kardaks, et tema sammud välja kostuda võiksid, akna juurde ja piilub kardina vahelt välja. Ta näeb, et poiss on üksi ja mootorratast ega autot pole. Raun Hints vahib üles akna poole, lennutab uue lumepalli vastu ruutu, nii et tüdruk instinktiivselt tagasi pörkub, võtab taskust midagi — pudelit! — ja kummutab suutäie, topib pudeli tasku tagasi ja asub uuesti ukse kallale.

«Tuule!» karjutakse all. «Kui te lahti ei tee, tulen otse läbi aknal!»

Läbi akna? Ta ei pääse ju ärklikorrusele! Aga see hull võib ka all eeskoja akna sisse lüüa ja ongi toaukse taga — kaua ta siis suudab seda kloppimist ja karjumist välja kannatada?!

Maailm mingu mustaks, aga Tuule võtab midagi ette. Purjus Raun Hints — see veel puudub! Mis häda teda täna, pärast seda kõike, mis ballil juhtus, siia ajas?! Tuule oleks isegi nõus «Laste Rõõmu» ilusa prouaga, aga ei ilmaski selle kassi nimega autojuhiga, kellega kana veel lõpuni kitkumata, oh, ta oleks ka Maiduga nõus, ta oleks nõus ka —

Samas sähvatab tüdrukule päästev idee, mis teda lausa põnevile ajab. Üks-kaks-kolm ajab ta pimedas endale suusariided selga, pistab taskulambi tuulepluusi taskusse, astub tasa välja, lukustab ukse ja hiilib trepist alla eeskotta. Tagumine vastu ust käib hoolega edasi. Tüdruk võtab eeskoja nurgast oma suusad, läheb hiirvaikselt riidehoidu, avab hinge kinni pidades tagaakna, tõstab suusad välja, ronib ise järele ja lükkab aknapooled ettevaatlikult kinni. Ta paneb suusad alla, haarab kepid kätte ja kaob hoogsate tõugetega mustendava metsa poole.

Kui ta peaks praegu kohe maja taha tulema, siis ta näeb mind ja kõik on läbi, mõtleb Tuule. Õnneks seda ei juhtu ja varsti ongi ta metsatee hakul ning jääb hetkeks lõõtsutades seisma. Valgustamata kultuurimaja tume siluett taeva taustal on kaugemal selja taga ning Raun Hints hõiked on isegi siia kuulda. Märatsegu mis märatseb, lõhkugu või maja maha, aga mind ta sealt ei leia! Varsti võtab tüdruk taskulambi paremasse kätte, paneb põlema ja nõnda, nähes hüplevas valgusvihus jupikest teed ees, suusatab edasi. Nii enam päris jube polegi, leiab Tuule,

saab esimesest erutusest üle ja asi hakkab talle isegi nalja tegema. Päris heaks läheb tuju siis, kui läbi puude hakkab metsavahi maja akende valgus paistma. No oodaku Raun Hints — kui ta tõesti peaks sisse murdma, siis on Tuule homme jalamaid esimees Markuse ukse taga ja palub lahkesti miilitsad välja kutsuda! Viimane mõte hakkab tüdrukule hullupööra meeldima ja kui saaks, peaks ta isegi põialt, et see seal millegagi hakkama saaks.

Metsavahi õues võtab teda suur vaikus vastu. Kahes köögi- ja ühes toaaknas on valgus. Seest kostab muusika — ilmselt mängib kas raadio või televiisor. Tuule sätib suusad seina najale püsti, trambib trepil jalad lumest puhtaks ja klopib uksele. Seest vastab Polla vali haukumine. Tuule katsub ust: see on lukus. Peagi kõlavad eeskojas sammud ja Heino Liipa tuttav hääl küsib:

«Kes seal on?»

«Mina!» hõikab Tuule hingeldades. «Mina — Tuule!»

«Ohoh!» kõlab ukse tagant, võti plõksub lukuaugus ja juba seisabki ootamatu külaline peremehega vastamisi. Polla hüppab haugatades tüdruku poole, tunneb ta sedamaid ära ja hakkab saba liputades tema ümber tiirutama.

«Vaat kus üllatus!» on metsavahi nägu naeru täis. «Nii hilja ma enam küll ei osanud arvata!»

«Oh, veerand tundi tagasi ma ise ka mitte,» seletab tüdruk. «Head vana aasta lõpp!»

Maja soojus haarab tüdruku otsekui oma embusesse. Ta koorib seljast tuulepluusi, torkab tutiga mütsi varna ning kisub kindad käest. Varsti istuvad nad suures elutoas kaetud laua taga. Keset lauda suures savist vaasis on paar kuuseoksa ja mõned küünlad. Polla seab end tüdruku kõrvale ja vahib talle üksisilmi otsa, nagu kavatses tema suutäisi lugema hakata. Metsavahi tooli kõrval vaibal puhkab Mariina, kes külalist ainult korra kergelt uudistab, et siis uuesti silmad sulgeda ja pea vaibale välja sirutada.

«Kuidas te nii hilja peale jäite?» pärib metsavaht ja kuulutab, et tema pakkuma ei hakka, mis meeldib, seda võetagu. Laual on sült ja verivorstid, kausitais kuumi kartuleid, taldrik hapukurkidega, moosipurk ning pudel viina, millest pealt juba veidi võetud.

«Ah, juhtus nii, jäin koperdama, ja...»

Tuule ei kiirusta vahejuhtumist rääkima — küll jõuab. Ja võib-olla pole vajagi...

«Kas napsi läheb ka?»

«Ei, aitäh, ma viina ei taha.»

«Aga koduveini? Mul on head koduveini, punastest sõstardest.»

Koduveiniga on Tuule nõus ja peagi on tema ees kõrge jalaga klaas ja suur krobelisest klaasist punast vedelikku täis kann. Tuule mekib ettevaatlikult: koduveinidega on tal mõningaid kogemusi, ühelt koolivenna sünnipäevalt isegi kurvavõitu mälestusi... Vein on hästi maitsev ja magus.

«Ah julgesite läbi kottpimeda metsa pörutada... kange tüdruk!» imestab Heino Liipa.

«Mis te siis mõtlete,» on Tuule endaga rahul. Huvitav, kas see idioot ikka veel taob ukse kallal?

Kuigi ta kodus sõi, äratab võõras laud isu ja talle pole pakkuda vajagi. Ta jutustab metsavahile, et ei viitsinud linna sõita, et Maidu tõi talle ilusa kuuse ja ei salga, et kokkuvõttes on seal ärklitoas üksi siiski kurb konutada.

«Seda ma mõtlesingi,» noogutab Heino Liipa. «Meie, näete, oleme siin kolmekesi ja meil pole häda midagi.»

Tuulele meenub koduabiline.

«Ja see... läks ikka ära?»

«Asta? Ega ta oleks läinud, kui ma poleks talle üles ütelnud. Võttis eile oma seitse asja ja kadus.»

«Mis ta on — päris joodik kohe või?»

«Liiale läks jah... Või ma teda varem teadsin... Aja-lehe kuulutuse peale kirjutas, käis siin, vaatasin, et noor tragi naine, mul ikka kergem, kui loomade talitaja ja supikeetja omast käest võtta. Aga see oli suur lollus. Võõras inimene on ikka võõras inimene. Mõnega võib ehk kenasti hakkama saada, aga niisugusega küll mitte. Noh, tal muidugi igasugused jamad ka selja taga, abielu lõhki ja laps kohtuga käest võetud —»

«Ah soo?!»

«Alguses pidas hästi vastu, ei võtnud tilkagi ja ma juba mõtlesin, et nii jääbki. Aga siis ühel päeval läks lahti ja enam peatust polnud. Enne kui ma jälile sain, tegi mu koduveinist päris lagedaks — suure surmaga sain viimase kümneliitrilise päästa. Kaskis aga palgast maha arvata... Pärast kuulsin, et poest ostis ka igakord neid kõige odavamaid, kus ta neid siin hoidis, ma ei tea... Nojah, nüüd on siis asjad ühe poole peal ja nagu öeldakse, jumal tänatud ning loll saab ka kirikus peksa.»

«Nojah, kui ikka ei tunne inimest —»

«Siin läks veel omamoodi ooper lahti,» valab metsavaht

omale klaasi täis ja rüütab poole ära. «Kas teie pole küla pealt midagi kuulnud?»

«Ei.»

Metsavaht süütab suitsu.

«Asi läks nii narriks, et hakkas perenaiseks trügima.»

«Aa!»

Nüüd oli selge, miks Asta tookord tema vastu niisugune oli.

«Algul mõtlesin, et eputab niisama ja võtsin naljana... Aga siis kiskus naljast kaugele. Ah, mis me sellest —! Ohk on puhas, ma vaatan, et isegi Polla tunneb end paremini.»

Tuule otsustab usaldusele usaldusega vastata ja räägib Raun Hintsile loo ära. Räägib ka jänese allaajamisest, mööbli toomisest ja lumememmest. Metsavaht kuulab tüdrukut vaikides ja on nagu mõtetega kuskil kaugel.

«Jube kuju, eks?» lõpetab Tuule oma jutu. «Ma olen mitu korda kahetsenud, et mul rohkem jõudu pole. Mõni võib sul hinge nii täis ajada, et tahaks pilbasteks teha. Peaks vist hakkama karated õppima.» Aga sellega ei saa Tuule veel Raun Hintsile peast visata, ta peab küsima: «Aga miks ta on niisugune, ah, kas teie oskate öelda?»

«Miks?» Metsavaht laiutab käsi. «Ega see temagi elu ole meelakkumine olnud. Tema isa, Hints Jüri, oli hirmus toores mees. Kuldsete kätega puusepp, aga kõik, mis tal oli, kõrist alla läks. Ega seal peres vist polnudki päeva, kus lapsed poleks nahutada saanud. Raun oli vist kuskil kümnene, kui pidi terve kuu haigeveodis lamama. Vana oli poisi sedelgarihmaga peaaegu sandiks peksnud — pagan seda teab, mispärast. Miilitsi käis kodus ja koolis... Ega vana Juku ka parem ole.»

«Kes?»

«Vanaisa, see, keda te seal bussipeatuses nägite. Isa jõi enda surnuks, vanaisa ogaraks — mis sa teed...»

«Aga ema?»

«Emal olid pikad näpud, istus kinni, nüüd on ta surnud.»

Natuke aega oli toas vaikus.

«Mis tal on... ainult üks vend või?»

«Oh ei, kokku on neid tervelt neli last. Illa on Raunist paar aastat noorem, elab Tartus onu juures. Pilvi on kodus, kolmteist vist, tema peabki perenaise eest olema. Ükskord ma sattusin nende poole — nojah, mis sest rää-

kida, võite ette kujutada. Ütelda seapesa, oleks vist see solvamine. Jah, eks elusid ole igat sorti, mis sa teed.»

Tuule kuulab mehe juttu ja äkki on tal Raun Hintsist veidike kahju. Ega seda kassipoja saatmist vist pahasti mõeldudki... Ja tookord Viisult tulles oli ta jutuhoos päris tore, ainult see vaene jänku... Ja kui poleks esimesel peol seda lolli lõppu riidehoius, siis oleks nende tantsustki midagi mäletada. Aga kõik need kenad killud jäävadki ainult pisikesteks kildudeks, see poiss kogu aeg justkui otsib võimalust, et hea mulje pikemalt püsida ei saaks. Kas ta ongi niisugune või ainult teeb end sääraseks — meelega, nimme? Ja miks? Kasvatus? Iseloom? Tuule tahaks Raun Hintsist veel ja veel rääkida, aga hoiab end tagasi: metsavahil võib veider mulje jääda... Kui nüüd Heino Liipa kinnitab, et esimees Markus peab Raunist kui tublist autojuhist lugu ja teist nii kanget meest kombaini peal annab siinmail otsida, leiabki Tuule võimaluse jutule teine ots keerata ja ta pärib Markuse naise tervise järele.

«Räägitakse, et viimasel ajal olla natuke parem,» on metsavaht kuulnud.

«Aga Selda ütles, et vähis ja sureb ära.»

«Ühed ütlevad, et kasvaja pidi olema healoomuline, teised ajavad teist juttu, mine võta kinni.»

Täna on ilmselt pihtimuste õõ, sest nüüd ei saa Tuule teisiti, kui räägib ära oma hullu vahejuhtumi Markuse ja Seldaga. Sellest, kuidas ta nagu puuga pähe sai ja maa alla vajuda tahtis. Ja ka sellest, mida esimees talle talveballi ajal lava kõrval ütles. Ja ka vaidlusest kultuuri üle, valge värvi potist ning esimehe kingadest. Viimast kuuldus hakkab metsavaht suure häälega naerma.

«Mis te naerate,» mossitab tüdruk. «Mul on nii jube piinlik, ma ei tea kohe, mis teha... Kuidas, ma nüüd tagantjärele vabandama hakkan? Kui vastu tuleb, löö silmad maha või jookse metsa!»

«No-noh, küll Selda talle selgeks tegi, et panite teadmatuses üle...»

«Arvate?» otsib Tuule lohutust.

«Või ta muidu pillide juttu rääkima oleks tulnud.»

«Aga see on ju õudne,» kurdab tüdruk, «kui keerad kogemata midagi kokku ja teine teeb sulle vastutasuks head. See lööb täitsa jalad alt, ausõna. Mis sa oskad nüüd peale hakata? Tuleb, võtab sult relvad käest ja oledki narr valmis.»

Metsavaht muigab.

«Heateole võib ju omalt poolt samaga vastata.»

«Kuidas?!» hüüab Tuule. «Millega ma vastan? Kas ma oleksin pidanud talle näärivanaga paki saatma või?»

«Ja pakis uued kingad,» noogutab metsavaht surmtõsiselt.

«Issand, kas arvate tõesti nii?» muretseb tüdruk. «Aga ma ei tea ju, mis ta number on...»

Metsavaht kõmistab naeru, Tuule saab pilast aru ja naerab laginal kaasa.

«Kas Lagedale pole ka sattunud?» küsib Heino Liipa mõne aja pärast.

«Jah, samal päeval kui siin käisin,» vastab Tuule ja punastab: viimane kord sai ju öeldud, et ta pole seal käinud...

«Seda ma arvasin jah,» ütleb metsavaht, nagu ta nende eelmist juttu ei mäletaks. «Nägin väravas suusajälgi, mõtlesin, et kes see teine ikka.»

«Minu omad jah,» vuristab tüdruk ja loodab, et tema vale on unustatud. «Ma sisse ei pääsenud, väravat ei saanud lahti, aga seal on praegu nii ilus, et hakka või laulma. Ma vist laulsingi omal viisil, et «siit ei tahaks ära minnagi!» Jube armas koht.»

«Üksik koht.»

«See ongi tore.»

«Kaugel metsa sees.»

«Mis kaugel! Tühi asi!»

«Vana maja, palju kütta vaja.»

«Hah, ma kütan ju praegu ka.»

«Ah nõnda meeldib kohe?» jääb Heino Liipa tüdrukule otsa vahtima.

«Mis sa teed! Mõne asjaga on ju kohe nii, et hakkab meeldima ja mitte midagi pole teha.»

«Ja-jah,» noogutab metsavaht, jääb millegi üle mõtlema, aga, kohates tüdruku pilku, viib jutu mujale. Rohkem nad sel õhtul Lagedast ei räägi.

Enam ei lähe palju aega, kui seinakell kaksteist pauku lööb. Metsavaht valab klaasid täis, tõuseb pidulikult püsti ja sirutab enda oma Tuule poole.

«Head uut aastat!»

«Head uut aastat!»

Klaasid kõlksatavad kokku, põhi tehakse peale, nad istuvad, hammustavad suutäie. Tuule leiab, et tal pole nõnda toredat uue aasta vastuvõttu olnudki. Äkki tunneb ta tun-

givat vajadust midagi hästi head ütelda ja juba see tulebki:

«Teate, mida ma tahan ütelda? Andke mulle, palun andeks!»

«Mida, mida?» imestab mees.

«Noh, see viimane kord... et ma teid — vanapaganaks kutsusin!»

«Teie? Mind?» Metsavaht pahvatab lõbusalt naerma. «Ah teie ka?»

«Kuidas — ka?»

«Kes seda teile rääkis?»

«Mida?»

«Et ma vanapagan olen.»

«Keegi ei rääkinud... Ise mõtlesin välja, ausõna.»

«Kulla neiu, teie ei ole esimene.»

«Tõesti?!»

«Valiveres käib iidamast-aadamast legend, et Tuki metsas olla ennevanasti vanapagan elanud. Juba endist metsavahti hüüti vanaks paganaks ja kui ma siia tulín, nii paugupealt selle nime pärsin. Ei, noh, ma ju olengi vanapagana moodi, eks ole? Mõnikord mõtlen, et mine tea, võib-olla olengi pärsin ja pistan käe parukasse: kas nukitsad on peas või ei ole?»

«Ei ole ju?!» naerab Tuule.

«Veel ei ole. Äkki võivad veel kasvada.»

Kaks tundi vahitakse televiisorit ja siis juhatab Heino Liipa Tuule tillukesse tagatuppa, kus on roheline riidega kušett, väike beež kirjutuslaud, paar tooli ja raamaturiiul. Viimasel märkab Tuule kooliõpikuid ja vihikuid ning taipab, et see on tütre tuba. Aga ta ei tihka seda küsida. Metsavaht tõstab toolilt kušetile puhtad linad, padja ja teki. Selge, need olid juba varem tema jaoks valmis pandud. Tüdruku südamesse poeb soe tunne.

«Aga laud!» hüüatab Tuule. «Ma koristan ära ja ma võin nõud ka ära pesta.»

Tüdrukul on hirmus tahtmine midagi head teha, nagu oleks metsavahi ennistine jutt heateost tal kogu aeg hingel ja nüüd ainult otsib võimalust, kust pihta hakata.

«Ei, ei,» tõrjub metsavaht vastu, «uusaastaõöl peab laud jääma, nagu on, see on vana komme, siis pole uuel aastal nälga karta. Mine aga ilusasti magama ja —» Mees jätab lause pooleli ja pahandab enda peale: «Näed sa nüüd, andke andeks, ma hakkasin iseenesest «sina» ütlema...»

Tuule vaatab Heino Liipale särasilmil otsa ja ta teab, mida ta praegu vastama peab.

«Ütelgegi. Jah, ütelge. Ühe küla inimesed.»

«Ah soo?» Metsavaht mõõdab tüdrukut leebe pilguga.

«Nojah, kui ta juba kord tuli ja kuhugi ära ei lähe —»

«Kus tal ikka minna on!» naerab Tuule.

«Olgu siis... Head und ja head ööd.»

«Teie ka.»

«Noh? Vastutasuks võiks ka vanapaganaga sina peal olla.»

Tuule oleks valmis metsavahi põsele musi andma (jessas, kas ma olen jommis?), aga ta hoiab end vaos ja ütleb plikalikult kniksu tehes:

«Sulle kah — head ööd — ja aitäh!»

Varsti on Tuule teki all, ta kuuleb, kuidas mees köögis midagi kobistab, tuled kustutab ja oma tuppkaob. Polla longib tüdruku juurde, pistab koonu tekile ja vahib talle silmi pilutades otsa. Tuule silitab koera pead. Loom on sellega rahul ja seab end kušeti ette vaibale pikali, sirutab käpad kaugele välja ja suleb silmad. Tuule kustutab laualambi ja kuulab toapimeduses, kuidas seinakell ees-toas tiksub.

Teda valdab suur rahu. Kui tore, et ma siia tulín, mõtleb ta, ka minul oli nüüd täitsa korralik uusaastaõö — huvitav, keda selle eest tänama peaks. Raun Hintsist vist? Tuule ei taha Raun Hintsist peale pahasti mõelda, ta ei taha kellegi peale pahasti mõelda, tal poleks nagu iialgi ühtki halba mõtet peas olnud; äkki on nõnda hea mõelda isale, Estale ja väikesele Triinule, hea on mõelda Seldale, Maidule, Liiva Peetrile, Roobu Almale, Talli Alviinele, Lindale, esimehele... Ta tahaks veel paljudele hirmus hästi mõelda, kuid väsimus võtab võimust ja viib teda unenägude maailma; hommikul ärgates ei mäleta ta unenägudest muud, kui et need olid väga ilusad — kindlasti kõige ilusamad, mida ta oma elus näinud oli.

Kui Tuule järgmisel keskpäeval koju jõuab, jääb ta kultuurimaja ette üllatusest rabatult seisma: kahel pool treppi seisavad justkui sõdurid ravis, puutükid silmadeks, ninadeks ja suudeks, lumememmed — kummalgi pool ust viis, kokku kümme.

III

KULDNE RATSU

Imepäev

Kui Tuule hiljem ühele kevadpäevale, mida ta imepäevaks kutsuma hakkab, tagasi mõtleb, siis tundub talle, et endeid selleks võis juba hommikupoolsest unenäost leida, vähe sellest, juhtus veel mõndagi, mida pärast suurepäraselt selle päeva kõige tähtsama sündmusega siduda andis.

Unes nägi tüdruk, kuidas ta tormis ja sajus mööda poriseid külalaidi ringi hulkus ja oma kultuurimaja taga otsis. Tuule oli kohkunud ja meeleheitel. Äkki oli ta keset Tuki metsa ja märkas midagi puude vahel sätendamas. Ta hiilis ligemale ja nägi imearmast väikest lossi — ei, sel polnud ühist ei kultuurimaja ega muinasjutulise tornide, kõrgete väravate ja rippsillaga lossiga. See oli lihtne ja tilluke, peaaegu miniatuurne. Temas oli midagi tuttavlikku, Tuulel oli tunne, et ta on seal juba kunagi olnud. Kui tüdruk aga uksest sisse minna tahtis, osutus lossike äkki nõnda tibatillukeseks, et ta ei mahtunudki üle läve astuma — ja ärkas.

See oli nagu Lageda moodi, mõtles Tuule ärgates.

Samal hommikul saab Tuule isalt kirja, kes teab jutustada — oli ühelt Tuule koolivennalt kuulnud — et mitmetele kursusekaaslastele on rajoonides uued korterid antud ja pärib, kas Tuulegi, kes on juba üht-teist ära teinud, ei peaks kõvema häälega paremat eluaset nõutama hakkama?

Samal hommikul võtab Roobu Alma majas suurpuhastuse ette ja Tuule protestidest hoolimata peseb ära ka tema toa põranda ja aknad. Nende toimingute juures kirub ta esimeest, kes Tuulele aasta lõpul valminud kaheksa korteriga elumajja pinda ei leidnud. Tuule vastuväited, et ta on uus inimene ja korterid olid juba ammu varem jaotatud, ei muuda kategoorilise Alma meelt, tema arvates oleks Tuulel uuele korterile palju suurem õigus kui sellel, teisel või kolmandal...

Kui Tuule samal keskpäeval kauplusesse läheb, jääb ta

pikalt uudistama koolipoisse, kes mõisa pargipuudele linnumaju üles panevad; majakesed on uhiuued, igaüks omamoodi ja värskelt värvitud. Tüdruk muigab ja mõtleb, et niisuguses armsas pesakeses võiks linnuna isegi elada — küll siis lõõritaks laulu!

Aga nüüd see kõige tähtsam tulebki. Kell näitab täpselt kaks, kui kultuurimaja ette tuttav roheline «Niva» sõidab. Roolis istub Markus. Ta annab pikalt signaali, vahib üles ärklitoe poole, ronib masinast välja ja hõikab valjusti:

«Tuule! Seltsimees direktor! Kus te olete?»

Tuule istub tühjas saalis klaveri juures väikese laua taga, mille ta sinna garderoobist tassis ja kirjutab noote ümber: täna õhtul on Valivere kultuurimaja popansambli «Säde» (nimi oli poiste pandud, Tuule oleks midagi muud eelistanud) järjekordne proov. Jah, esimehe lubatud uued pillid on juba ammu käes ning läheneval kevadpeol astutakse esimest korda rahva ette. Ta kuuleb Markuse hõiget ja läheb lükkab aknapoole lahti: mis on?

«Pange riidesse ja tulge kohe peale.»

«Miks?»

«On vaja, ruttu-ruttul!» kamandab esimees.

«Kuhu me läheme?»

«Ärge pärige, tehke ruttul!»

Tuule teebki ruttu ja Markus käsib tal enda kõrvale autosse istuda.

«Kuhu te mind viite?» uudishimutseb tüdruk.

«Varsti näete.»

«Millal varsti?»

«Vähem sõnu, rohkem tegusid,» viskab esimees ja «Niva» kihutab tulnud teed mööda tagasi.

Kolmel viimasel kuul on Tuulel esimehega küll üksikuid kokkupuuteid olnud, need algasid juba seoses pillide hankimisega, kuid seda, mis hingel, pole ta senini klaarida saanud: alati oli teisi inimesi juures ning jutt sai ainult asja ümber käia. Ühest küljest oli tal kergem, et juhused lubasid toda ebamugavavõitu vabandamist edasi lükata, teisalt aga häiris see teda hirmsasti ja ta kandis oma piinlikku muret nagu kivi kaelas. Praegu autos esimehe kõrval istudes peab tüdruk palavikuliselt aru, kas ei peaks situatsiooni ära kasutama ja suu tühjaks rääkima, aga ta ei oska kuidagi peale hakata. Mida rohkem mõtleb, seda enam närvi läheb, ja kõige hullem on see, et tal on tunne, nagu esimees seda kogu aeg ootaski: kas sellepärast polegi Mar-

kus alati nii napolisõnaline ja ametlik, et tema, Tuule, endaga hakkama ei saa?!

Auto keerab tuttavale metsateele ja tüdruk heidab kõrvale mureliku pilgu:

«Kas metsavahiga on midagi —»

«Pole tal midagi häda.»

Tuule ei tihka rohkem pärida, vahib üksisilmi teed ja ootab.

Nad mööduvad suurest kuusest, Tuule sõbrast ja Markus lausub:

«Nüüd on sihuke lugu, et pange silmad kinni.»

«Miks?» imestab tüdruk.

«Ma ütlesin, et pange silmad kinni ja enne lahti ei tee, kui ma ütlen.»

«Miks?» jonnib tüdruk.

«Nii on vaja ja jutul lõpp,» ütleb Markus väga tõsiselt ja Tuule ei saa aru, kas tema arvel tehakse nalja või mis.

«Issand jumal,» protestib tüdruk, «silmad kinni ja mis veel?»

«Muud midagi. Silmad kinni, ma ütlesin. Ja vaadake, et te ei piilu. Jah? Kuulake üks kord elus vanema inimese sõna.»

Tuule tahaks torkele millegi omapoolsega vastata, aga aimab, et praegu pole ilmselt seda tark teha. Ta suleb silmad ja ei oska midagi arvata.

«On kinni?» heidab Markus kõrvalistujale pilgu.

«On, on,» toriseb tüdruk.

«Ja ei piilu?»

«Ei piilu,» ohkab Tuule. «Põrutage või vastu puud, ikka ei piilu.»

Tuule tunneb, kuidas masin keerab vasakule, sõidab veel veidi maad ja jääb seisma.

«Kaua ma pean pimesikku mängima?»

«Nüüd tehke lahti.»

Tuule lööb silmad pärani. Nad seisavad Lageda väravas. Tuule uudistab otsivalt ringi ja jääb elumaja vahtima. See on vana tuttav Lageda ja ei ole ka. Majake on korrastatud, seinad erkkollaseks värvitud, aknaraamid valged ja korstnast tõuseb suitsu. Eesõu on puhas ja kaevurake üle värvitud. Ainult sisse vajunud katusega kõrvalhoone on endine.

Tüdruk vahib esimehele otsa ja küsib peaaegu kadedalt:

«Kes siin elab?»

«Tulge välja,» kamandab Markus.

Nad väljuvad autost. Esimees viipab kutsuvalt sõrmega ja hakkab ees minema. Nad sisenevad majja. Köök on tühi, puhas ja soe, pliidi ees on telliskivi asemel uus must uks, korstnajaalg on valgeks krohvitud. Esimees viipab toa poole ja Tuule astub edasi. Tuba on samuti tühi, enam pole siin puuvoodit ega lauda, seinal pole suurte tiibadega inglipilti, vana tapeet on uue beežimustrilise vastu välja vahetatud ning põrandki üle värvitud.

«Kuidas on?» küsib Markus.

«Ei tunne ära,» kohmab tüdruk ja ei taipa ikkagi veel midagi.

Esimees teeb käega laia tähendusrikka žesti nagu võlur.

«Teie.»

«Mis?»

«Küsisite, kes siin elab? Veel mitte keegi. Siin hakkate elama teie, seltsimees kultuurimaja juhataja.»

Tuule vahib esimehele nagu ilmutisele otsa. Ja torkab sõrme küsivalt ning juhmilt vastu oma rinda. Markus noogutab.

«Eks ta teie lossist vähe kaugemale jää, aga tuleb osta jalgratas. Kolhoos seda ei kingi, ärge lootkegi, summasid pole ette nähtud.»

Jutt jalgrattast jookseb tüdruku kõrvust mööda, ta astub nagu puuga pähe saanu mõned ebakindlad sammud edasi ja tagasi, pea justkui käiks ringi ja kohe-kohe oleks vaja kuhugi toetuda, et mitte pikali kukkuda. Tüdruk neelatab ja läheb näost punaseks.

«Tõsiselt?» suudab ta vaevu sosistada.

«Olen ma teie arvates hirmus naljahammas?» küsib Markus näilise pahurusega.

Tüdruk vangutab sõnatult pead, kogub end, tõttab uuesti kööki, tiirutab seal ringi, jookseb tuppa tagasi ja jääb akna juurde heledasse päikesevalgusesse seisma. Ta pöördub pikkamisi esimehe poole.

«Mina... hakkam... siin... elama — jah?»

Esimees kehitab õlgu

«Kui istub. Aga kui ei taha, asukad leiame, tühjaks ei jää.»

«Kui istub!» lausa karjatab tüdruk. «Taevas! Ma — ma ei oska midagi ütelda, mitte midagi, ausõna, kohe mitte midagi...»

Markus võtab taskust sigaretipaki ja sirutab selle tüdruku poole.

«Pange ette, ehk rahustab.»

«Aitäh...» võtab Tuule sigareti ja saab ka Markuse tikust tuld. Veidi aega pahvivad nad vastamisi tõtt vahtides suitsu, ja siis, järsku pähe karanud mõtte ajal prahvatab tüdruk:

«Ütelge, palun... ütelge mulle — mis on teie jala number?!»

«Mis asi?» ajab esimees silmad suureks.

«Teate...» Tuulel on tunne, et ta hakkab kohe nutma.

«Teate... järgmisest palgast — ma ostan teile — uued kingad!»

Tühjas toas kajab Markuse vali naer. Tüdruk vahib meest jahmunult: on ju nõnda, et ta pole kordagi seda inimest südamest naemas näinud?!

«Minu kingadega on asi korras,» lausub Markus naeru vahele. «Aga ühele külaonule võiks küll patsi lüüa...» ja ta viipab välisukse poole: «Vanapagana idee.»

Tuule vahib, suu lahti, sinna.

Väljast kostab kobinat ning uks kööki lendab valla.

Sisse astub, virn lõhutud puid süles, metsavaht Heino Liipa.

Prints

Alates imepäevast on Tuulele justkui tiivad külge kasvanud ja vähemasti niisama suured kui koltunud värvi fotol, millest Lagedal enam jälgegi pole. Muidugi oma ärklitoota ja metsamaja vahet ta lendama ei hakka, sest asi laheneb märksa proosalisemalt: Maidu tõi oma linnakodu kuuri alt seal aastaid vedelenud tädi jalgratta, putitas väheke ja kuni uue ostmiseni oli ühenduse pidamine kahe punkti vahel kindlustatud. Millal Tuule nüüd vähegi mahtu sai, sõitis Lagedale, käis toa ja köögi vahet ja pidas pikka aega, kuhu midagi panna või riputada. Selda ja Alma pidid nüüd hea nõuga appi tulema, mida maja otsas asuva aiamaatükiga peale hakata. Labidatöö lubas Maidu enda peale võtta. Ega Tuule seda väikepõllupidamist väga tõsiselt võtnudki, aga juba paljas mõte, kuidas ta kuu-paari pärast esimest korda elus seemneid mulda pistab ja sügisel oma isiklikku salatit, tilli, porgandit, kurki ja redist korjab, valmistab lõbu. Ainus, mis muret teeb, on lagunev laut, sest see kipub Lageda armsuselt ja ilult vägisi tükki küljest ära võtma, kuid siin lohutab Heino Liipa lubadusega: kuskil suve jooksul tõmmatakse hoone taginal maha.

Jah, eks see metsavahi suur idee ja kange ettevõtmine olnudki — nüüdseks on Tuule kõik peensusteni välja uurinud. Paar korda pärast tüdruku esimesi vaimustuseavaldusi käis ta Lagedat seest ja väljast uurimas, pärast uusaastaööd hakkas oma riistakambri, sahvris ja kuuri all tuhnima ja nõnda tasapisi värvipurgid, vedeldajapudelid, pintsliid, naelad, haamid, tangid, saed, kirved ja taevastööb-mis-veel Lagedale kokku kogunema hakkasidki. Kui Liipa sellest Markusega juttu tegi (see oli veebruaril hakul), lubas too kohe märtsi algul paar meest appi saata ja nii nad seal kolmekesi paar nädalat mässasidki: kes parandas pliiti, ahju ja korstnat, kes kohendas katust ja värvis uksi, aknaid ja seinu, kes õiendas lagede, põrandate ja tapeetidega. Talvel oli sel ajal juba lõpp peal ja töö sai ilma igasuguste takistusteta käia. Kui tüdruk ehmunult oigama hakkas, kust ta need rahad võtab, et remonti kinni maksta, polnud pikalt hädaldada vajagi — selgus, et kõik sai kolhoosi taskust tasutud.

Ja nüüd ei kõlba ärklituba enam kuhugi ja asjade kokkupakkimine läheb kohe lahti. Markusega lepitakse kokku, et ülejäämise päeva pärastlõunal saadab see auto kolima, ekspressideks pakkusid end muidugi Maidu ja Heino Liipa. Terve järgmise päeva mässab Tuule koos Almaga vanas kodus, kus ta ei tahaks enam tundigi olla. Kõik, mis siin korteris on, võib ta kaasa võtta, välja arvatud väike kirjutuslaud, paar tooli ning uus raamatukiri, mis moodustavad kultuurimaja juhataja kabineti põhiinventari — kabineti see toake ju nüüd jääbki. Mis kabinetiks — küllap annab siin mõnda väikest proovigi läbi viia, kui saal või lava suurema ringi käes...

«Ah see ka?» imestab Alma, kui Tuule haarab laualt krobeline mahlapurgi ja kandekotti topib.

«Ilmtingimata!» ütleb Tuule. «See on minu elus esimene isiklik lillevaas, ta peab aukohal olema ja minuga surmani kaasa rändama.»

«Aga kas hirmu pole ka? Jumala üks metsa sees.»

Tuule pole selle peale tulnudki ja ta vahib koristajale arupidavalt otsa.

«Ma olin siin ka kogu aeg üksi.»

«Küla ikka ümberringi.»

«Jah, aga maja on suur ja tühi ja vaime täis.»

«Vaime?!» jahmatab Alma.

«Muidugi, mis te siis arvasite,» seletab tüdruk tõsiselt.

«Tulge kuulake, kuidas öösel trepikojas midagi naksab ja

saalis toolidega kolistatakse, lihtsalt õudne. Lagedal on kõik käe-jala juures ja oma silma all.»

«Lagedal võivad jälle omad vaimud olla,» kahtleb Alma.

«Küll ma nendega ära harjun, ma pole neile midagi paha teinud, mis nad minulegi?»

«Seda muidugi,» on ka koristaja tüdrukuga nõus. «Hea, et elekter ikka sees on, muidu oleks püsti hull,» lisab ta.

«Ja metsavahini ja tema telefonini on ainult seitse minutit rattasõitu, ma võtsin aega,» räägib Tuule. «Ja keskuseni kaksteist minutit.»

«Aga kevadel ja sügisel suure poriga ei tee rattaga midagi.»

«Ma ostan mootorratta, korviga,» ütleb Tuule, «nagu metsavahil, panen paksust ja vedelast läbi.»

Uudis Almat väga ei üllatagi.

«Siis muidugi,» kiidab ta takka. «Näe, agronoomi Kala laseb ka tsikliga ringi, mis tal häda on. Aga eks see riist maksa ju kenakesti raha.»

«Ahl!» lööb Tuule käega. «Ega raha ole ilmast kadunud!»

Sellega on ka Alma päri, kuigi talle polevat veel elu jooksul keegi vabatahtlikult lisa pakkuma tulnud. Ei, ega Tuulegi seda arva, aga ehk võidab ta loteriiga, mis?

Nõnda nad lobisevad ja pakivad, viimase õõ vanas kodu magab Tuule rahutult, on mitu korda üleval ja mõtleb oma Lageda peale ja juba järgmiseks keskpäevaks on kõik kolis koos ning jääb ainult aknast vahtida, millal masin tuleb.

«Juba tulevad!» hõikab Alma äkki.

«Juba?» tõttab Tuule vaatama. «Võimatu, jutt oli pärast nelja.»

«Siis on see keski muu.»

Veoauto peatub kultuurimaja trepi ees ja tüdruku silmad lähevad küsivalt suureks: masinast ronib välja Raun Hints, heidab pilgu üles, viipab vahtijatele ning tuleb tuppa.

«Noh, tere, kaugel siis siinmail ollakse?» laseb poiss pilgul üle kohvrite, kandekottide, tekkidesse mähitud kompsude ning kokkulükatud mööbliesemete käia.

«Kus sa's nii vara, jutt oli pärast lõunat,» imestab Alma.

«Pärast lõunat ei saa, pärast lõunat on muud tegemist,» seletab Raun rahulikult, ei tüki Tuulega pilkugi vahetama ja kolab mööda tuba ringi. «Ega siin pole muud kui peale lükkamise vaev.»

«Esimees ütles, et Varju Eldor pidi tulema,» märgib Tuule.

«Jäi haigeks ja kukkus kokku,» vastab Raun.

«Mis asja?!» ehmub Alma. Eldor on Alma õepoeg.

«Ära pabista, radikuliit, selle kätte ei sure, tegime vahelust.»

«Radikuliit?» vangutab Alma pead. «Kust ta selle võttis, ma pole eluaeg kuulnud —»

«Või oli see reuma, ei mina mäleta,» lausub poiss ja jääb esimest korda Tuulele otsa vaatama. «Millest me siis peale hakkame?»

Tuule vaikib mõtlikult. Midagi siin nagu ei klapi... Almal oli Eldoriga alles eile juttu ja kui tal midagi juhtuski, miks ta siis Raun Hintsiga saatis? Ega Eldor vähem kui teised teadnud, mis talveballil juhtus...

«Aga Maidu ja metsavaht tulevad alles kella neljaks,» mureseb Alma.

«Nii kaua mul küll aega vahtida pole,» ütleb Raun. «Ja ei tea, mis siin kümnekesi teha ka on?! Veame ära ja asi anta. Kui sa oled pärast siin, eks ütle, et masin tuli varem ja kogu lugu.»

Ja ega siin rohkem midagi targutada olegi: mööbli eest hoolitseb Raun, muu tassivad naised alla ja pole poolt tundigi möödas, kui kola on kastis koos ning ärklituba üsna tühi ja kõle.

Kui Alma tahab ka kaasa kippuda, laidab Raun mõtte maha — Tuulele tundub, et poisil käib see nagu ette mõeldult ja agaralt. «Ah, pane parem siin iga asi oma kohale ja ütle abimeestele, et koorem juba läks, me saame seal kahekesi hakkama küll.» Tuulet hakkab Raun Hintsiga ettevõtlikkus huvitama, ta jääb temaga nõusse ja lohutab Almat: «Tulge homme hommikul, ega ma siis kõike täna oma kohale jõua panna.» Alma nagu lööb heast meelest ära ja ta lepib mahajäämisega.

Tuule seisab oma toa uksele ja vaatab hüvasti jättes ringi. Homme-ülehomme peab Linda üles otsima ja nuputama hakkama, kust siia üht-teist saada — alates lauambist ja lõpetades aknakardinatega, et kabinet ikka kabineti näo võtaks. Heldimuseks pole tal aega, tüdruk juurdleb hoopis teise ja märksa tõsisema küsimuse kallal: miks ta nii kibekähku päri oli, et Alma kaasa ei sõida? Miks talle see variant meeldima hakkas? Miks ta ei teinud teist nägugi, kui Raun Hints Almat tagasi tõrjudes tema poole küsiva pilgu viskas? Ja kas ta oskas ikka muljet jätta, et ta ei jaga mõhkugi, mis selle plaani taga on? Aga kui ta Almat homseks kutsus, kas ei paistnud siis Raun Hints silmis

võidurõõmu? Tüdruk ei tea, mida oma käitumisest arvata. Mõnikord on vist tark üldse mitte arvamisega kiirustada, mõtleb ta, ronib kabiini juhi kõrvale, lehvitab Almale ja küsib, sõit läheb lahti, haarab jutuohjad enda kätte:

«Suur tänu lumememmede paraadi eest. Ma pean küll vastusega teatama, et viimane neist heitis kolm nädalat tagasi hinge. Lihtsalt kukkus ümber ja sulas ära.»

Paar nädalat pärast uusaastaööd kohtusid nad juhustlikult söökla ees ja Raun Hints ütles pead vangutades:

«No on ikka halastamatus küll — lasta niisugusel õnne teine inimene maja ees peaaegu ära külmuda.»

«Minu arvates pidi teie ehitustegevus teile küll sooja andma.»

«See oli pärast,» seletas Raun, «kui ma juba jäätuma hakkasin.»

«Aga mind ei olnud ju kodus.»

«Mis te räägite — toas põles ju tuli!»

«Alguses põles, aga siis ma kustutasin ära ja läksin minema.»

«Mis te ajate, ma olin ju kogu aeg maja ees!»

«Maja taga on aken, kui ei usu, minge vaadake, suuna jäljed peaksid veel tänagi näha olema, ma arvan.»

«Ah nii suur hirm tuli peale, et jooksite pimedusega metsa?!»

«Vabandust, mul kahjuks lihtsalt ei olnud vastuvõttu tundi. Aga lumememmede eest suur tänu, loodame, et keegi neid puruks ei sõida.»

Ütles ja läks.

Pärast seda nägid nad teineteist mõni kord ainult eemalt ja nüüd, täna, kolimise ajal, sai lumememmede teema uuesti üles võetud.

«Midagi pole siin maailmas igavene,» lausub Raun rooli taga. «Aga selle mõtte realiseerimine päästis mind kindlasti surmast.»

«Ei usu — teil oli ju külmarohi kaasas.»

«Kust te seda teate!»

«Eks ma aknast näinud, kui all kange kummutamine käis.»

Raun ohkab.

«Ja ikka ei võinud sisse lasta ja klaas kuumaks teed pakendada?»

«Ma olen harjunud oma külalisi ise kutsuma, eriti pühade ajal.»

«Ootamatust külalisest pidavat mõni kord rõõm veel suurem olema.»

«Mõni kord — jaa,» rõhutab Tuule tähendusrikkalt ja tunneb aasimisest lõbu. «Aga teie suurepärase loomingu ligutas mind väga ja veel rohkem rõõmustas mu väikesi rahvatantsijaid.»

«Loodetavasti suutsin tõestada, et saan lumememmede ehitamisega hakkama.»

«Jah, te olete väga andekas, te suudate palju korda saata. Näiteks peo ära rikkuda —»

«Seda ei anna te mulle surmani andeks, jah?» Kui Tuule kohe ei vasta, jätkab poiss: «Ma olin päris parajalt võtnud ja ega teised ka paremad olnud. Mul lihtsalt oli sisemine vajadus teiega natuke kana kitkuda.»

«Muidugi, muidugi, mehelikkus oli riivatud, au hädalohe? Akki Raun Hints ei saa seda, mida tema tahab! Issand, kuidas see võimalik on! See paneb lausa märatsema, eks?»

«No kas neid väikesi asju maksab just märatsemisteks nimetada...»

«Lihtsalt pisikesed pullid, jah?»

Raun kõhatab, kehitab õlgu ja ei vasta. Tuule kobretab heast tujust ja naudib oma üleolekut. Aga seda rõõmu ei anta talle kauaks, sest äkki küsib poiss:

«Ütelge, miks te ei tahtnud, et Alma kaasa tuleb?»

Tuule suu vajub jahmunult lahti. Tule taevas appi! Mis küsimus see on? Tema ei tahtnud! Tema! Tüdruk püüab end üks-kaks-kolm kokku võtta, ajab selja sirgeks ja napkab:

«Mis jutt see on! Miks ma ei pidanud tahtma?!»

«Olite ju kohe nõus, et ärgu tulgu.»

«Mis siis!»

«Mutt ju nii väga tahtis.»

«Tal oli ka seal tegemist.»

«Ütelge parem otse välja, et te olite minu ettepanekuga nõus.»

«Mis ettepanekuga? Ma tahaksin teada, mis ettepanekuga?»

«Et sõidame kahekesi.»

«Issand, mis sellest?! Kahekesi, kolmekesi —! Ma ei saa aru, mis asju teie aju jälle välja mõtleb.»

«Ma tahtsin teid ise Lagedale viia ja ma sain aru, et ka teil pole selle vastu midagi.»

«No teate... mind ei huvita mitte üks põrm, mida teie

tahtsite. Ja minul pole sellest ab-so-luut-selt sooja ega külma, kes rooli keerab ja koli tassib, teie või Eldor või ükskõik kes.»

«Ma pole selles päris kindel.»

«Ole lahke! Miks?»

«Vaevalt Eldor oleks teinud Almale ettepaneku maha jääda.»

«No ja siis?»

«Ja vaevalt te sellega oleksite kohe nõus olnud, kui Eldor oleks sihukese mõttega lagedale tulnud.»

«Kuulge, kas te olete napakas või?! Teate, jätke oma loll jama, mulle siisugused ping-pongi jutud ei meeldi. Otsige omasuguseid!»

Viimased sõnad kargasid keelele poolkogemata, järgmisel momendil ta natuke kahetseb seda, aga kuna kõrvalistuja hingepõhjani solvav läbinägelikkus on teda peaaegu rõõpast välja viinud ning tal on tükk tegemist, et end vaos hoida, siis ajab ta ülbelt nina püsti, on uhke ja demonstreerib suurt rahulolu selle üle, millega ta hakkama sai — ja tagajärjed on käega katsutavad. Raun Hints ei piiksata enam silpigi, vaid hakkab kiiresti ja rohmakalt kola välja laadima ja kõõki üsna hoolimatult kokku kuhjama.

Olgu vihane, mõtleb Tuule, mina olen ka ja ei räägi temaga enam ühtki sõna. Loopigu kompse kolinal põrandale, märatsegu vihas ja kättemaksuhimus, mingu kas või kõik õrnad asjad kildudeks, tema, Tuule, ei pilguta silmagi, tema on ametlik ja jahe; lahkudes pakub ta poisile viis rubla ja ütleb üleolevalt muiates aitäh pealekauba.

Aga loo lõpp siiski siisuguseks ei kujune. Kolimine kui protseduur kärbib üleskrutud ärritust, nii mõndagi mööblitükki peavad nad suud kinni ja hambad ristis koo tassima ja varsti on Tuulel tegemist, et peita näkku tükki valmuet; kas pole selles trotslikus tembutamises parasjagu koomikatki?! Sest, vabandage väga, kui ikka ausalt käsi südamele panna, üks olnud kahekesi Lagedale sõita ühine huvi! Ainult kes see rumal on, et seda tunnistab! Mida muidugi Raun Hints sellest kolimisest ootas ja lootis, seda on võimatu arvata. Aga mis on tema enda käitumise tagamaa? Küllap huvi ja uudishimu seda kassi nimega ja korduvalt tema teel põiganud selli tsutt-tsutt lähemalt tundma õppida.

Mööbel on kokku veetud, põrandal vedelevad kohvrid ja kompsud, kolijad seisavad veidi nõutult ja vaikides. Raun süütab suitsu ja pakub tüdrukulegi, too raputab pead

ja otsib köögis tegevust, aga kui sind siinsamas paari meetri kaugusel üksisilmi põrnitsetakse, siis kaob asjade lahtipakkimiseks või kohalepaigutamiseks igasugune isu.

Ja Tuule ütleb:

«Olge siis tänatud — ja palju ma võlgnen?»

«Aitab aitähistki.»

«Olgu suur aitäh siis.»

«Palun väga.»

Surmtõsine Raun Hints marsib ukseni, pöördub tagasi ja äkki on ta näol tuttav kaval-uuriv ilme:

«Ja millal siis soola-leivale võib tulla?»

Tuule kehitab ebamääraselt õlgu.

«Nojah, ega vist selleski lossis ootamatut külalist heal meelel vastu võeta.»

«Selles lossis võetakse heal meelel oodatud külalist vastu.»

«Ja kes see on? Prints kuldsel ratsul või?»

Tuule ajab pea viltu ja vaatab poisile imestunud näoga otsa. Kõige vähem oleks siisugust ütlemist tema suust oodanud... Prints kuldsel ratsul? Kust ta selle võttis?

«Miks prints?» teeb tüdruk grimassi. «Ja miks just kuldsel ratsul?»

Küsimus on esitatud nõnda, et jutu jätkamise vastu vist eriti ei oldagi ja Raun astub paar sammu toa poole tagasi.

«Noh...» laiutab poiss käsi ja tema silmades on jälle õrritavad tulukesed. «Kuidas siis kuningatütret juurde ikka teisiti.»

«Oo, ma ei teadnud, et te armastate muinasjutte lugeda.»

«Mida te siis minust nii väga teatel!» muigab Raun. «Te ei tea ju sedagi, et mul tallis nosibki kuldne ratsu heina.»

«Ärge rääkige? Kui põnev!» Tuule satub mänguhoogu. «Tähendab, minu ees seisab siis praegu ehtne nõutud prints?»

«Kuidas siis,» noogutab poiss. «Ajad on teised, enam ei nõiuta printse kärnkonnadeks, vaid sohvriteks.»

«No? Selles olen ma lõplikult veendunud alles siis, kui ma seda sohvit oma kuldsel ratsul Lageda väravas näen!»

«Ja siis läheb värav lahti?»

«Kunagi ei või ette teada, mida kuri kuningatütar teeb,» muigab Tuule.

«Kui kuningatütar jätab oma kurjuse, saab sohvril paugupealt pesuehtne prints, küll näete.»

«Ah soo? Aga kui tahetaksegi kuri olla?»

«Siis printsi ei tule.»

«Oo, ärge olge nii kindel, ei tule üks, tuleb teine.»
«Nojah, mingisugune võib ju kohale kobida, aga ei ilmaki kuldse ratsul.»

«Millega siis?»

«Võib-olla mootorrattaga, mille järelkärus kolisevad filmikettad. Head nägemist!»

Raun Hints kummardab, käsi südamel, ja lahkub.

Tüdruk ahmib õhku, otsib lõikavat vastust, aga enam pole kedagi, kellele seda järele lennutada: Raun Hints kaob kiirel kõnnakul autosse, juba lööb mootor mürisema ning masin vurab väravast välja.

Rauni ootamatu vihje Maidule ei lase Tuulel tükil ajal lahtipakkimist alustada. Mõtles ta selle ise välja või on siin taga küla klatš, mis pole veel tema kõrvu ulatunud? Kes on talle Maidu? Lahe semu, abivalmis sõbramees, laulupartner... ja kõik! Kas tõesti võib Maidu suhtumises temasse midagi sellist olla, mida ta ise pole märganud? Tuule on näinud ainult sõbralikkust ja heatahtlikkust ega suuda meenutada ühtki momenti, kus naerusuise kinomehaaniku käitumine annaks alust teisiti mõtlemiseks. Või ehk siiski —?

Kui Heino Liipa paari tunni pärast Lagedale jõuab, käib siin kodukorrastamine täie hooga. Metsavahi käest kuuleb Tuule uudiseid, mis imelikul kombel teda eriti ei üllatagi ja üpris rahulikuks jätavad. Esiteks selgub, et Eldoril pole mingisugust reumat ega radikuliiti ja Raun Hints kauples ennast ise tema asemele — taevast teab, kust ta selle kolimisepäeva kellaaja välja nuhkis! — ja teiseks, kui Maidu kell neli kultuurimajja appi jõudis ning Alma ja sinna veidi varem jõudnud metsavahi käest kuulis, et Raun Hints ajas asjad juba kolm tundi tagasi korda, istus poiss sõnagi lausumata mootorrattale ja kadus nagu tuul.

Midagi niisugust võis ette arvata ja takka näha, konstateerib Tuule õhtul oma uues kodus magama heites ja turtsub heas tujus naerda.

Õösel näeb Tuule unes, kuidas Raun Hints kuldse ratsu seljas otse tema voodi ette kappab. Ta ärkab, vahib tükk aega pimedusse ja käandub siis uuesti, näol leebe muie, mõnuga magama.

Idee

Maidu ei näita Lagedale ega kultuurimajja oma nägu järgmisel ega ülejärgmiselgi päeval; neljapäev on Valiveres kinopäev ja Tuule on surmkindel, et kui mitte enne, siis pärast seanssi astub poiss tema juurest tingimata läbi. Aga seda ei juhtu. Maidu mootorrattas jõuab Lageda värava taha alles nädala pärast ja nüüd on Tuulel seljataga tervelt seitse purupikka päeva, mille jooksul on kümneid kordi enda ja Maidu, enda ja Rauni, Rauni ja Maidu ning isegi enda ja kuldse ratsu salapäraseid suhteid vaetud. Muidugi oleks ülearune väita, et too edasi-tagasi ning üles-alla pendeldav mõttetegevus kuhugi kõrgele või kaugele välja oleks viinud: kust küsimärgiga alustati, sinna paraku pärast suurt keerulist kaart pidi uue küsimärgiga ka tagasi jõuti.

Tuule näeb aknast, kuidas poiss oma külakorvis soprab, ja mõtleb: ei tea mis kingitus sealt nüüd tuleb? Viimase nädala jooksul on soolaleivalised teda kinkidega päris ära hellitanud. Kuid ei — poiss tuleb sisse, käed tühjad.

«Kuhu sa kadusid, olid haige või?» küsib Tuule süütult.

«Tädi oli haige ja tööd oli palju,» vastab Maidu ja tüdrukul on asi veel selgem kui oli: nagu võiski arvata, tuleb põhjusi mujalt otsida, sest see poiss ei oska ju valetada — tarvitseb talle ainult otsa vaadata ja vanasõna vale lühikestest jalgadest peegeldub silmapilk nii ekslevast pilgust kui ka roosaks värvuvaist põskedest vastu.

Seitsme päeva jooksul on uues kodus kõik paika saadud ja Tuule jälgib uhkustundega, kuidas Maidu ükshaaval kõike tuttavat ja tundmatut takseerib. Laitma poiss midagi ei hakka, kuid kiitusekski on kidakeelne, paistab, nagu oleks tal kahju ja kade meel uue kodu omanikule mõnda head sõna poetada. Juba sisse astudes vahtis ta niisuguse näoga ringi, justkui peaks siit tingimata kedagi eest leidma; Tuulel on pikemata selge, keda selle katuse all tabada taheti.

Kas Raun Hintsil oli tõesti õigus? piidleb tüdruk Maidut silmanurgast. Aga mis sellest piidlemisest kasu: Maidut võib ju lihtsaks ja avameelseks pidada, kuid ega seepärast kõik mõtted talle näkku kirjutatud pole! Ja Tuule ei tee nimme kolimisest juttu ning hakkab justkui ekskursiooni-juht igale esemele tähelepanu juhtides lobisema:

«Sa ei tea, mul on siin terve nädal nagu sissesõiduhoov! Nagu proovist aega jäi, poest läbi, nagu koju jõudsin, kohvi käima. Näe, selle uue poti ja panni tõi Linda, elektri-

kohvikannu — eks ole vahva? — kinkis Selda, vahi, see peegel, nagi, kühvel ja hari on lugupeetud naisansambli poolt. Muud uut siin köögis pole, vanad kardinad panin siia, käivad küll. Heino Liipa värvis köögikapi ja taburetid üle — justkui uued, eks? Ah jaa — selle väikese köögilaua andis ka metsavaht, ta ütles, et tal terve maja kola täis. Võtsin vastu, ega ma peps ole. Vakstu siia peale ostsin ise, paremat mustrit polnud, käib kah. Liiva Peeter käis — millal see oligi, üleeile? —, ta tuli koos Alliga, Allil oli pill kaasas, me jõime ära kaks pudelit šampust ja mõirgasime pooleööni laulda. Kahju, et sind ei olnud! Peeter tõi selle tuhatoosi, eks ole kena, mis? Alli tõi selle kattevaiba, vahi, see, mis korvtooli peal on. Ja siis — kolm päeva tagasi marssis külakapell terves koosseisus sisse, Selda tuli ka uuesti, ma ei teadnud enam kedagi oodata, mõtlesin just teki alla pugeda, kui korraga akna taga hirmus kääksutamine lahti läks — hoia ja keela! See vaip voodi peal on nende käest, eks ole põnev, justkui tiigrinahk? Ainult üks asi on imelik: mitte keegi ei toonud lillevaasi. Ja nüüd mul ongi ikka seesama mahlapurk, naeru ajab peale, aga las olla, ta on mulle isegi armas, justkui väike Valivere sümbol... Kõik, kes lilli tõid, panid kisama, et issand, tal pole ühtki vaasi, miks me ometi ei ostnud! Aga kust nad pidid ostma, Beatal pole riulis ühtki vaasi moodi asja! Aga saime hakkama — kõik purgid ja piimapudelid läksid mängu, kodu on nagu lillekauplus... Aga need kardinad siia ostsin ise, kohe teisel päeval ostsin, nad olid odavad, aga häda pole midagi, eks? Ma ei hakanud alt sisse võtma, las olla pikemad, niikuinii jäävad laua taha varju. Selle kardinapuu sain ka metsavahi käest, kunagi ostan endale ilusama, ei, ega ma loll ole, et ise ostan, isa juba kirjutas ja küsis, mida mul vaja on, ma pole veel viitsinud vastata, küll ma talle nimekirja kokku panen, eks katsugu armastatud tütrele toomata jätta —!»

«Kes sul kardinapuud üles aitas panna?» küsib Maidu nagu muuseas ja läheb ise äkki näost punaseks. Tuulel on kõik selge, ta peidab muige ja küsib teeseldud ükskõiksusega:

«Mis sa arvad, kes?»

«Kust mina tean...» pomiseb poiss ja tal on piinlik.

Tuule tahaks ütelda, et ära pabista, poiss, Hints Raun see polnud, aga ei hakka õrna teemat puudutama ja lausub endale vastu rinda koputades:

«Ma ise ilutegija.»

Maidu kohmab, et ta tuleb kohe tagasi, ja kaob välja.

Tuule vahib poisile aknast järele ja mõtleb, otsaesine kipras: kas need kaks peavad end tõesti rivaalideks? Üks oma kuldse ratsuga ja teine oma järelkäruga? Ilmselt on nad, jah, teineteisele ette jäänud, aga toimunud on see nõnda tähelepandamatult, et küllap nad ise ega Tuulegi oska päeva öelda, millal see alguse sai. Nali naljaks, aga nii see nüüd on — millest muidu nood Rauni torked, miks muidu Maidu pikk eemalolek ja praegune halvasti varjatud mossitamine?

Maidu tuleb tagasi ja ulatab tüdrukule paberisse pakitud eseme.

«Palun.»

«Oo!» lööb Tuule oma näo särama, hakkab krabinal nõõri lahti harutama, heidab poisile silma pilgutades uudishimuliku pilgu, ja näe — jää hakkab sulama, poisil silmadesse ilmub soe helk ning suunurgad hakkavad muheluse poole kiskuma.

Paberist tuleb välja raamitud akvarell kõverate tuultest räsitud mändidega.

«Kui ilus!» kiidab tüdruk ja manab näole nii palju rõõmsat tänulikkust, kui vähegi suudab.

«Kas meeldib?»

«Muidugi! Kuhu ma ta panen, ütle?»

Ega siin pikalt mõtelda olegi, sinnasamasse seinu, kus kunagi suurte tiibadega inglil postkaart oli, sobib pilt suurepäraselt. Tuule otsib köögilaua sahtlist naelu ja haamri ja peagi on värske kingitus omal kohal.

Nüüd pakub Tuule kohvi ja küpsiseid ning varsti tihkab Maidu nagu muuseas pärida, kuidas Raun Hints kolima sattus. Tuule naerab heledalt, lööb üleolevalt käega ja seletab küpsist krõmpsutades:

«Ah, küsi lolli, jumal teab, mis talle pähe tuli! Ta ju lausa luiskas, et Eldor on haige, aga seda ma sain alles pärast teada. Ma mõtlesin, et esimees andis talle ehk käsu kätte või... või hakkasid seltsimehel oma peomäruli pärast hingepiinad ja tahtis asja heaks teha, mine võta kinni.» Tüdruk tabab Maidu uuriva pilgu ja jätkab soravalt: «Ausalt, ega ma seda päriselt usu, temast on üldse võimatu aru saada: kust tuul, sealt meel. Mul oli nii kahju, et tema tuli, meil oleks sinu ja metsavahiga palju huvitavam olnud, tead, temaga on mul üldse kuidagi ebamugav ja imelik, ei, ega ta siin suurt midagi ei rääkinud, aga mina lihtsalt ei jaga, mis inimene ta on.»

Eks ole selles jutus osalt tõtiki, nii et tüdruk ennast lootusetu luiskajana ei tunnegi. Tõenäoliselt rahuldab tema etteaste Maidutki, sest varsti tuleb poiss välja ideega, millele kas lihtsameelse endastmõistetavuse või hoopis kavallusega Tuule heakskiitu oodatakse. Alles pärast Maidu lahkumist taipab tüdruk, et see visati talle ette söödana ja katsekiviks. Küllap poiss valutas südant ja tahtis teda oma rahustamiseks proovile panna. Või mine tea — äkki Tuule siiski eksib, äkki on see tühipaljas fantaasia, mõttetu kahtlustus, ehk on Maidu palju otsekohesem ja sirgjoonelisem kui tema mõtelda tahab?

Asi algab sellega, et hakatakse uue peo eeskava arutama. Kultuuri osakonnast nõuti rajooni agitbrigaadide ülevaatuses osavõttu ja ehkki Tuule sellele käte ja jalgadega vastu sõdis, läksid Maidu, Peeter ja isegi Selda hasarti. Tuulel oli vabandusi kuhjaga: ta on siin veel vähe olnud, ei tunne inimesi ja kohalikke olusid, pole autoreidki, kes sketše või kupleesid kirjutaksid. Kuid Tuule protestidest hoolimata hakkas asi susisema. Peeter tiris kohale kohaliku naljahamba Lepiku Voldemari, kes omal ajal seinalehtegi pilkelugusid ning vemmälvärsses seipitses, Selda pakkus kahe käega fakte, mille kallal saaks naljaga pooleks hammast teritada, Maidu kauples Viisult külalisena appi näiteringlase, kes Kärna Arni eeskujul oli valmis Valivere Värdis hakkama... Issand tule appi, hädaldas Tuule, nüüd tahate mind terve kolhoosiga raksu ajada, kuid varsti nakatus asjast temagi. Viisu metoodiku kaasabil otsiti vanu kupleesid ja sketše, mida päris kerge vaevaga kohalikkudele oludele kohandada andis, ja ei läinudki kaua aega, kui üle poole kavast koos oli.

Ja nüüd siin kohvilauas tuleb Maidu äkki välja ideega, mis lööb algul tüdruku päris pahviks:

«Hintsid Rauni peaks ka sisse pistma.»

«Ee... mismoodi?»

Maidu vahib tüdrukule üksisilmi otsa, ilmselt püüab ta selle ilmest enda jaoks midagi väga olulist leida.

«Noh, niisugune number, et... et saaks need tema praalimised ja tembud ometi välja naerdud. Küla esimene poiss! Keksib niisama ja kõik. Kõik need enda tähtsaks tegemised töös ja spordis, kõik need laamendamised ja laaberdamised... Sellest annab ju teha, kas pole?»

Tuule uurib tähelepanelikult kohvipaksu tassi põhjas, nagu tahaks ennustama hakata. Ja küsib justkui muuseas:

«Nojah... kas sa ise tulid selle peale?»

Maidul on vastus kiiresti valmis:

«Esimees arvas ka.»

«Esimees? Kuidas tema? Millal?»

«Ah, tuli jutuks,» seletab Maidu kuidagi hooletult. «Ma nägin teda, ta päris seda talveballi lugu ja... Kirus, et pidi just enne seda ära minema. No ega siis poleks Raun oma kambaga julgenud kah! Ütles veel, et miks talle kohe ei räägitud, ta ei teadnudki, muidu oleks käskkirjast läbi lasknud...»

«Miks sa siis ei rääkinud!» viskab Tuule, aga teeb seda nii maheda hääle ja süütu näoga, et poiss ei oska torget tabada ja laiutab lihtsameelselt käsi:

«Mistarvis mina... Sina ise oleksid pidanud asja kohe üles võtma ja suure kella külge panema.»

Tuule kehitab õlgu:

«Ah, läksid ju minema.»

«Aga teinekord tulevad jälle, küll sa näed. Markus oli nüüd Selda käest kuulnud, et sa tahad oma kavva kolhoosi värke sisse panna —»

«Seda mõtet hakkasid kõigepealt partorgid ja komsorgid ajama, sina kah. Ise ei saa nad korda majja, nüüd hakaku mina lava peal malakaga vehkima!»

Maidu vaatab paturale tüdrukule arusaamatuses otsa.

«Aga sa olid ju nõus...»

«Olin, olin, mis ma pidin teiega tegema! Räägi edasi. Kui Markus kuulis, et see ja teine saavad vastu kaela, siis käskis Raunile kah anda, nii või?»

Maidu kohmetub veidi.

«Ei, mitte just täpselt... Lihtsalt rääkisime sellest jauramisest ja agitbrigaadist ja kelle või mille üle seal satiiri teha —»

«Mis sa keerutad, ütle, et sa ise soovitasid, jah?»

«Mina —»

«Ja esimees kiitis kohe palavalt heaks? Ja sellepärast täna siia tulidki, nädal otsa ei saanud. Kui esimeest poleks kohanud, ega siis poleks sind praegugi veel siin, mis?»

Kõik see tuleb Tuule suust ühe hingetõmbega, etteheide on terav, Maidu põsed löövad õrnalt punetama, aga ta küsib trotslikult vastu:

«Kas... sa ei taha?»

Tuule väldib Maidu pilku, süütab sigareti, mõtleb, et praegu ei tohi ta ühtki vale käiku teha, ning küsib tehtud mõistmatusega:

«Mida? Mida ma ei taha?»

«Et temast ... sihuke väike naljapala kokku panna. Jalgpall kaenlas ja —»

«Milles jalgpall süüdi on?»

«Mis süüdi, aga ... Ta on seda oma sporti tähtsaks teinud küll, igasugu tingimusi välja pressinud ja ... Ja võiks nüksata, kuidas tüdrukutega ringi jahmerdab —»

«Kui lasevad jahmerdada!»

Maidu ägestub veidi:

«Ja siis trambib mööda lava ringi ja karjub: «Kas mina ei või seal tantsida, kus ma tahan!» Ja sellest ka, et Viisu vahet kolhoosi masinaga laseb ja ... Markus ütles küll, et pange aga, viimasel ajal kipuvad distsipliin nooremate meeste seas logisema. Markus ütles.»

Huvitav — miks pead sa nii tihedalt esimehe selja taha pugema? tahaks Tuule näksata, aga ei, ta võtab end kokku, isegi naeratab ja tema ilme ei reeda midagi, kui ta teeseldud murega mõttesse jääb:

«Aga kas te seda ka välja mõtlesite, kes teda tegema hakkab? Lähme jälle Viisult santima või?»

«Ei, miks, mina teen.»

Nüüd ei saa Tuule jahmatust varjata. Ta ei tea, kas vihastuda või naerma hakata.

«Sina?!»

«Mina,» noogutab Maidu isegi väheke uhkelt. «No ega ma siis päriselt teda ... lihtsalt ühte küla kakerdajat, kes kellegagi arvestada ei taha ja ... Ma üldistan, noh, saad aru.»

«Kas selle peale tuli ka Markus?» küsib Tuule ja suudab imesõbralikult naeratada.

«Ei, ei, ma ise arvasin, kesse ikka ... Ma rääkisin Lepiku Vollile ka, ta lubas kuplee valmis teha ... noh, mõne tuntud viisi peale. Ansambel laulab ja mina mängin laia lehte.»

Tuule vahib aknast välja, pahvib sigaretti ja võitleb iseendaga.

«Sulle see asi vist ei meeldi või?»

Maidu hää on kime, Tuule pöördub ja silmitseb poisi virilalt valvsat nägu ja ta ei reeda end millegagi, kui ütleb täis sügavat rahu:

«Laske käia.»

Aken

Täna läheb Tuule külla.

Ega ta nii väga minna tahakski, aga juba nädalapäevad tagasi pidas esimees teda söökla juures kinni ja palus oma naist külastada — sel olevat Tuulele midagi üle anda, mis kultuurimaja asjadesse puutub.

Ausalt öeldes tüdrukut see külaskäik eriti ei vaimusta. Ja kas vastumeelsuseks vähe põhjust on? Lehmalüpsilugu on esimehega tänase päevani näost näkku klaarimata. Ja mine nüüd inimese juurde, kes kõigi teada on varsti lahkuja ja kes ise seda ei aima —?! Üldse on viimasel ajal niisugune hull lugu, et nagu Tuule küla vahel mõnda lehma näeb, nii tulevad kohe esimees ja tema surija naine meelde, ja nagu ta selle naise peale mõtlema hakkab, meenub kohe ema ja Tuulel on raske.

Ja siis see tobe probleem — mida kaasa võtta? Lillekimp või šokolaadikarp? Aga mis lilli praegusel aastaajal Valiveres saada on! Võib-olla haige ei söögi magusat? Tuule on igatpidi hädas. Ta isegi pelgab seda ettevõtmist, ta ei suuda ette kujutada, kuidas seal olla või mida rääkida, kuid kui Markus kutset veel kaks korda meelde tuletab, ta läheb; kaasa ei võta ta midagi.

Ta ei ole Markuse kodus, mis asub küla kaugemas sopis, veel kordagi käinud. Avarate akende, veranda ja rõduga helepruuni karva punase eterniitkatusega elumaja, suured kõrvalhooned, korralikult laotud puuriidad räästa all, koo-guga kaev, aed täis kevadiselt rohetavaid viljapuid ja marjapõõsaid.

Tuule koputusele ei vasta keegi. Ta ootab, koputab uuesti, avab ukse, leiab end suurest eeskojast, koputab ühele toauksele ja kui jälle vastust ei tule, astub sisse. Esimene asi, mida ta märkab, on lai kušett vastasseinas, kus lamab keegi naine, kes ilmselt just momendil ärkab. Kušeti kõrval on madal laud toidunõude, kruusi ja igasugu arstimitega.

«Tere.»

«Kas ongi Tuule?» küsitakse elevil häälega. «Astuge edasi, palun, palun, oi kui tore, et te ikka tulite, näete, ma jäin magama, ma muud ei teegi, kui magan, ma juba kartsin, et kust te selleks ikka aega leiate, näete, istuge siia toolile, ei, ei, selle pehme peale, istuge, istuge.»

Tuule vajub ettevaatlikult tugitooli pehmusesse ja lausub püüdlilikult naeratades:

«Teie abikaasa ütles juba ammu, et tahate minuga rääkida...»

«Ja-jah, väga tahan, ma olen selle peale nii palju mõtelnud ja Hugole rääkinud...»

Hugo? Markuse eesnimi on siis Hugo? Issand, kui imeplik — ta on Valiveres juba üle poole aasta, aga kunagi pole selle peale mõtelnud, mis esimehe nimi võiks olla!

Tuule silmitseb haiget. Ta mäletab oma ema kõhnkahvatut nägu, aukus põski ja tuhmi silmavaadet, ning kuigi ema veel ümbritsevale reageeris ja vaevaliselt lühikesi lauseidki öeldud sai, mõjus ta ometi võõrastava ja kaugena ning ta nagu ei kuulunudki enam teiste elavate hulka. Maimu Markuse, ilmselt kogukavõitu naise ergas soe pilk, elav jutt ja õrnalt õhetavad põsed jätsid hoopis vastupidise mulje, ja kui inimene ei lamaks voodis ja laual rohupudeleid poleks, siis peaks vist küll mõtlema, et siin on vist eksitusega tegemist...

«Ma tahtsin teid juba ammu näha,» räägib naine madala meloodilise rinnahäälega, «aga minust pole ju kuhugi tulijat. Te vist teate, et ma ajasin seda Valivere kultuurielu kakskümmend aastat. Kui vana teie olete? Nii noorelt pole vist põhjust häbeneda, eriti kui veel vanamutt küsib,» muhatab Maimu Markus naerda.

«Üheksateist!»

«Üheksateist!» kordab naine. «Ja mis mina siis olin? Kakskümmend üks. See oli viiekümne esimesel aastal. Kaks aastakümnet müttasime seal kus teie praegu, muidugi mul polnud nii hull kui teil, ma polnud üksinda, mul oli Astra, hiljem Taimi, toredad tüdrukud, hakkajad. Astra on nüüd surnud ja Taimi läks koos perega Tallinna. Aga siis ütlesid mu jalad üles, Hugo ostis küll kepi, aga kui vaevaline see koperdamine oli! Mis kultuuritööd sa enam teed, kui liikuda ei saa! Ja siis hakkaski see Valivere värk käest ära minema... Üks juhataja tuli, teine läks, enamik olid nagu teiegi — kes Viljandi, kes Tallinna tüdrukud. Kellel tiivad vähegi kandsid, need kadusid parematele jahimaadele ja kellel ei kandnud, need poetasid end mehele ja lasid end siit kaugemale ära kanda... Ja ka kunstilised juhid ja metoodikud. Ei, ega ma neid väga süüdistagi, maja on meil vilets, justkui vana hirmutis seitsme tuule käes, ja sel ajal, kui mina selle töö maha jätsin, hakkas juba rahva huvi igasuguse isetegevuse vastu kõvasti langema. Ja siis sai Viisu uus palee valmis, selle vahet hakkasid teatrid ja estraaditähed voorima, ikka suurem koht ja

rohkem rahvast, rohkem ka tegijaid-tahtjaid, oma kõva osa on muidugi nende eestvedajatel... Allpere Jutat ei jõua ära kiita ja imestada, ega teda asjata teeneliseks tehtud. Viisu koorid käisid Tallinnas laulupidudel, ansamblid ja rahvatantsijad kogusid ja koguvad siamaani ülevaatustel kohti ja aurahasid ja muudkui rändavad kontserte andes ringi... Jah, mis sa teed! Kahju oli mul ära minna ja hale oli vaadata, kuidas meie Valivere värk kokku kuivas... Hiljem mõtlesin mitmel korral, et lähen ja hakkakan tema vahet uuesti lonkama, otsin mõne hea abilise, aga siis tuli mu venna perele suur õnnetus, maja põles maha ja mõlemad naisega said hukka, väikesed lapsed pidin enda juurde võtma, uuesti emaks hakkama — enda omad olid siis juba kümme ja viisteist...»

Tuule heidab otsiva pilgu ringi.

«Vaatate, et kus nad on? Oh, kõik on mööda ilma laiali, poiss on Tallinnas, tütar elab Tartus, ma olen juba kolmekordne vanaema. Venna omad on mõlemad Tihemetsal, kui kõik korraga koju saavad, siis on siin niisugune müdin ja madin, et katus kerkib... Oh, ma vist tüütan teid oma jutugal!»

«Ei, ei,» vastab Tuule viisakalt, aga ega ta enam ei teagi, kas tahabki siit kähku jalga lasta või kuulab neid jutte päris hea meelega. Sest on juhtunud midagi imelikku: pelgus ja ebamugavus, mis kõndisid nagu kaks ähvardavat vahimeest tüdruku kõrval, on kuhugi kadunud, tüdruk seab end tugitooli mugavamini istuma ja on rahulik.

«Vaadake, ma olen nii palju ükski ja nagu keegi uksest sisse pudeneb, nii läheb mu suuvärk nagu nupule vajutatult käima. Usute või ei, aga mõnikord räägin ma endaga valjusti pikad jutud maha... Kui keegi akna või ukse taga kuuleks, arvaks, et Markuse Maimu on napakaks läinud. Aga hea on nõnda — ise küsid, ise vastad, ja ei saa ütelda, et jutust puudu tuleks! Pealegi pole karta, et kellelegi tüütavaks muutud...»

Tuule avab suu, et sobiva vastuväitega lagedale tulla, kuid naine jõuab temast ette:

«Ei, ei, ärge hakake nüüd rääkima, et küll vanaeide jutt on huvitav, lasku aga edasi, teil õhtuni aega.»

«Mul on täna tõesti aega,» poeatab Tuule ja naeratab.

«Tõsi, jah? Aga siis võib ju tassi kohvi pakkuda. Näete, kohv on seal termosel valmis, Hugo hommikul teie jaoks tegi, suhkur ja koor on ka seal, teenige ennast ise ja tooge tass siia laua serva peale.»

Tuule valab endale sinisetäpiliselt tassi kohvi ja küsib: «Aga kuidas teie abikaasa teadis, et ma just täna tulen?» «Kus ta siis teadis, muidugi ei teadnud, aga see termos ootab teid siin juba nädal aega. Ärge kartke, kohv on värske, tänane ja koor ka hommikul külmkapist välja tõstetud.»

Tuulel on veidi piinlik. Päevast päeva on teda siin oodatud, ja tema... Ja tüdruk valetab, pilk kohvitassil:

«Mul oli see kogu aeg meeles, aga ikka tuli midagi vahele.»

«Muidugi, muidugi,» noogutab Maimu Markus, «alati tuleb midagi vahele, ma vaatan oma Hugot, viimasel ajal ei saa teda enam üldse uskuda: lubab sel ja sel ajal tulla, aga kord peab üks, kord teine asi kinni, lihtsalt oota ja looda, et üks ta ükskord ikka jõua. Mina olen vist ainuke erand, eriti nüüd, pärast operatsiooni, olen ma nii vägev oma aja peremees, et kõik võiksid kadedusest lõhki minna. Aga ainuke häda on, et mul pole selle ajaga midagi peale hakata... Ma olen nõrk ja ei jõua midagi teha... Isegi lugemine on väsitav. Ja kuidas ma olen kogu elu lugeda armastanud! Kuidas kohv maitseb? Pange rohkem koort, Hugo teeb alati hirmus kange kohvi, tema on siin majas kohvimeister, see amet oli tema privileeg juba siis, kui muu vaaritamine veel puhtalt minu peal oli.»

Tuule rüütab maitsvat kohvi ja mõtleb, et ta peaks midagi rääkima või küsima, aga ei oska.

«Kuidas teil läheb ka?» pärib naine õnneks ise. «Ma olen kuulnud, et hästi, tõsi-tõsi. Valivere informatsioon töötab edukalt. Aga ega teil siin vist küll eriti meeldida saa, linnatüdruk ja mis meil siin on, midagi pole ju, niisugune kõrvaline koht. Kui mu vanemad siia elama tulid, ma olin vaevast viisteist, me tulime metsade ja mäekuplite keskelt, ma vaatasin, et vana jumal on selle paiga justkui labidaga valmis lõõnud — tühi, lage ja paljas, puid ja põõsaid otsi justkui tikutulega taga, kui Tiku metsa seeni ja marju ja Onnu järve ja Püha oja poleks — need jäävad küll kaugemale, aga siiski on olemas — kui neid kolme poleks, siis võiks päris nutma hakata.»

«Mul on praegu väga ilus kodu,» ütleb Tuule.

«Lageda, jah, tean, tean. Aastat viisteist ja rohkem tagasi sai seal küll käidud, mu vanatädi elas Lagedal, mulle meeldis seal hirmsasti, üks ta tuletas natuke-natuke lapsepõlvepaika meelde... Aga ütelge mulle, kui see saladus pole:

kas mõnikord pole tulnud pähe mõte siit jalga lasta... mis? Ma saaksin sellest aru.»

«Algupoole mõni kord küll,» tunnistab Tuule. «Ma ei osanud nagu kuskilt otsast peale hakata, eriti hirmus oli siis, kui tuli välja, et jään päris üksi. Ausõna, päris jube tunne oli.»

Naine noogutab mõistvalt:

«Aga mis ma luiskan, ka praegu käivad vahetevahel igasugu mõtted,» usaldab tüdruk. «Ega ma ikka väga usu, et see asi siin hurraaga ülesmäge läheb. Nojah, kapell teeb simmanit, lapsed tantsivad ja neli naist laulavad, aga see kõik on nii — kah kuidagi... Kui mõelda, mis mõnel pool on! Ma Viisust ei räägigi, elevanti ja sääske... (Tuule muigab endamisi) pole mõtet võrrelda. Tegelikult võiks siin raskuspunkt olla mitte niivõrd tilla-tallal, kui hoopis igasugu pereringidel, noorteklubidel, filmiklubidel ja taevas teab veel mis. Mõnel pool käib niisugune möll, et aurab. Aga kes see teeb? Ja kas rahvas tuleb kokku?»

«Küll vast ajapikku tuleksid, kui õigele nupule vajutada.»

Jälle see nupp! Võib-olla on Markus oma naiselegi sellest nupust rääkinud, mida Viisu naised üles otsida käkisid? Nüüd siis hakka iga üksiku valiverelase nuppu taga otsima...

«No ega te ju lausa jumalaüksi pole — Selda, Linda, Peeter, kinomehaanik, raamatukogu-Alli...»

«Nojah... Aga nii on ikka kole raske ja vahel mõtlen... vabandage väga, aga isegi natuke tobe.»

«Saan aru,» on naine tüdrukuga päri. «No kui tuleval aastal, ei, juba sel sügisel saate koosseisu täis, siis peaks ikka vanker veerema hakkama, üks? Ja põgeneda jõuab alati, ainult endale tuleb täpselt selgeks teha, kas põgenetakse teiste või iseenda eest. Viimasest pole abi, see oleks endale ikkagi vaesusetunnistuse väljakirjutamine. Kas neid ringirändajaid vähe on, aga õnnelikke pole ma nende hulgas küll ühtki näinud... ehkki mõnele niisugune õielet lendumine enda arvates meeldibki.»

«Jah.» Midagi muud Tuule ütelda ei oska.

«Kas pole hirmus, kui palju ma laterdan?» õhkab Maimu Markus. «Aga nüüd ma tahaksin teile midagi näidata, muidu arvate, et meelitasingi teid siia mu lora kuulama.» Naine võtab padja kõrvalt paki mingisuguseid kirevakaanelisi õhukesti raamatuid ja ühe kaustiku ning ulatab Tuulele.

Tuule vaatab raamatuid. Kolm kõhna köidet «Naljaette-

kandeid», Paul Pinna «Nalja pöörises», «Ilulugemised», «Kupleede kogu» ja veel mõned taolised. Tuule otsib eest ja tagant ilmumisaastat, aga leiab seda ainult ühelt — 1931... Ta vaatab Maimu Markusele küsivalt otsa.

«Need andis mulle meie vana kultuuritegelane ja Valivere kooli juhataja, Oskar Hansen oli ta nimi. Enne sõda oli ta mõnda aega ise rahvamaja juhataja ja eestiaegsed need kõik ongi, tehtud asjaarmastajatele ette kandmiseks... Siis ju öeldi, asjaarmastajad, pärast tulid isetegevuslased, praegu on taidlejad, vaatame, mis varsti veel välja mõeldakse. Tema jutu järgi on kuskil kolmekümnenendatel aastatel neist terve hulk Valivere lavalaudadel maha mängitud ja lauldud. Nii-öelda meie kandi mineviku repertuaar. Minul pole nendega midagi peale hakata, aga seal ühteist siiski on — mõnda naljalugu sain minagi omal ajal kasutada. Mõtlesin, et äkki leiate teiegi siit midagi mõne õhtu jaoks, kas või paroodiaks, et kuidas ja mille üle vanasti nalja tehti... Jätke need päriselt endale.»

«Aitäh.»

«Ja see kaustik, vaat see on omamoodi uunikum või kuidas ütelda.»

Tuule avab päevinäinud kõvade pruunide kaantega kaustiku ja loeb esimeselt leheküljelt suurte trükitähtedega punase tindiga kirjutatud pealkirja: «Valivere rahvamaja kroonika. Alustatud aastal 1921.»

«Ohoo,» imestab tüdruk. Ilusas vanamoelises kaldkirjas on siin aastate ja kuupäevade kaupa üles loetud kõik peonäitemängu- ja tähtpäevade õhtud koos ettekannete pealkirjade, osavõtjate nimede, publiku arvu ning lühikese iseloomustamisega, kuidas pidu korda läks. Hiljem käekiri paaril korral muutub. Tuule vaatab viimast täiskirjutatud lehekülge ja leiab sealt daatumi: 19. märts 1971.

«Näete, viiskümmend aastat Valivere kultuurilugu, kas pole põnev? Seda alustas Oskar Hanseni isa, edasi tegi Oskar Hansen ise, saksaajal jätkasid paar teist, sest Oskar istus siis kinni, pärast sõda kuni surmani kirjutas ta aga vapralt edasi ja alates viiekümne esimesest aastast oli see amet minu kaelas. Omal ajal pakkusin ma seda nii ühele kui teisele, kes meie rahvamajast läbi lendasid, vahepeal oli ta päris kadunud ja alles viis aastat tagasi leiti rahvamaja pööningult ühest kastist vanade raamatute ja ajalehtede vahelt üles. Vaadake kui hull — mitte ükski ei võtnud vaevaks jätkata! Muidugi, kus neil selleks aega ja viitsimist, igasugu tööplaanid ja aruandeid tuli niikuini

vehkida... Aga nüüd ongi nii, et viisteist aastat nagu polekski midagi olnud ega tehtud... Laisad tüdrukud olid need rändlinnud. Mõtlesin juba Tartusse muuseumi saata, aga haigus segas ära, ikka lükkasin edasi ja nüüd, arvan, ongi kõige õigem, kui ta teie kätte jääb... Kui tahate jätkata, tehke seda, ainult seal on tühje lehti vähe, tuleks uus kaustik võtta. Aga kõige tähtsam on, et ta on nüüd ühe kindla inimese käes, kes ka midagi ära teeb. Ja uskuge, seda on päris tore lehitseda, saate aru, et ega te päris tühja koha peal ei istugi.»

«Suur tänu,» ütleb Tuule ja lubab: «Ma jätkan igal juhul, ausõna.»

Maimu Markus naeratab ja näib hästi rahul olevat.

«Oskar Hansen oli tore mees,» räägib ta. «Ma käisin tema all siin koolis ja tema oli esimene, kes mind deklameerima ärgitas... Ise ta tarvitas sõna «ilulugemine». Alguses koolipidudel, siis rahvamajas. Väga südamlik ja energiline inimene, niisuguseid annab otsida, ma jäin õige pea pärast siiatulemist orvuks ja ta oli mulle lausa isa eest.»

«Ta on nüüd surnud?»

«Ammu juba. Kui te peaksite seda kunagi uurima hakama, siis leiate selle kohta minu tehtud sissekande... Muuseas, see oligi mu esimene kirjatöö sellesse kaustikusse. Ta lasti maha, tapeti.»

«Ja-ah?»

«Metsavennad... Mul on see päev nii selgesti meeles... Rahvamajas oli maipühade aktus ja kontsert, asja hing oli muidugi Hansen, tema oli niisugune progressiivsete vaa-detega mees, teda peeti juba enne sõda pool-punaseks, esimesel nõukogude aastal hakkas ta konstitutsiooni õpetama ja sellepärast okupatsiooni ajal traataia taha pandigi. Ja eks ta märgitud pärast sõda metsavendade poolt ära, ma mäletan, ta sai mitmeid ähvarduskirju ja... Aga tema ei teinud neist väljagi! Ja vaat sellel maipeol... Mina pidin seal lugema luuletust Stalinist. Siis see nii käis, kus sa ilma selleta! Eeskava oli juba alanud, ma närveerisin lava taga nagu alati, korraga tuli keegi ja ütles, et metsavennad on saalis. Need olid ju suuremalt jaolt omakandi mehed, oli ju teada, kust perest ja kelle sugulased, teadsime ka, kus taludes nad söömas ja joomas käisid, aga kätte polnud neid saadud ja ega neid eriti karta ka osatud, osa rahvast tundis neile isegi kaasa ja aitas ja abistas... Hansen oli just nädal varem ukse vahelt uue sõimukirja leidnud.

Nojah, ja nüüd see kena uudis, et viis-kuus tükki seisavad taga saali nurgas ja vahivad aga pealt. Meie täitevkomitee esimeest, külavolinikku ja miilitsat saalis polnud, üks oli linnas ja ma ei tea, kus teised... Hansen tuli mu juurde ja ütles, et ärgu ma mingu oma salmi lugema, teine kord, las laulab kvartett ja olla rahvatants, käib küll. Aga ise oli enne puldist suure pika kõne maha pidanud! Ma olin siis nii kangust ja julgust täis, mõtlesin, et kui tema võis, siis võin ka mina ja peangi — ja läksingi lavale. Kujutage ette — «Laul Stalinist!» Kui ma pealkirja olin maha ütelnud, siis ootasin — ega ma ei salga, jalad natuke vöbisesid küll —, et kas kohe hakkavad paugud käima... Oli ju küll kuuldud ja teada aktivistide tapmistest, majade põletamistest ja kaupluste rüüstamistest, aga meie kandis otseselt veel midagi nii hullu juhtunud polnud. Saal pole vist kunagi nii hiirvaikne olnud kui siis. Eks kõik teadsid, kes selja taga ukse juures seisavad.»

«Noh, ja siis?» on Tuule põnevil.

«Ei midagi, kandsin oma kõmiseva luuletuse ette, mõni üksik plaks käis saalis kah — keegi ei julgenud aplodeerida, näete, missugune aeg oli.»

«Ja midagi ei juhtunud?»

«Peo ajal ei juhtunud. Kui eeskava otsa sai, olid metsavennad kadunud. Hansen käskis paaril poisil mind koju saata, ta ei tahtnud, et ma lõpuni peole jään, mina sõidsin küll vastu, ma tahtsin hirmsasti tantsima jääda, aga vanamees kärutas mu minema. Järgmisel hommikul leiti ta läbilastud peaga rahvamaja trepilt. Ta oli viimane äratulija ja siis, kui ta ust lukku keeras, teda passitigi... ja tehtigi ära.»

«Kas nad kätte ka saadi?»

«Mõned saadi pärast kätte, mõned said tulevahetuses surma, kuidas keegi. Ma pole elus nii palju nutnud kui siis. Kogu meie kant oli matusel... Ja mina lugesin haua luuletuse, nutsin ja lugesin, lugesin ja nutsin... Ja kahe nädala pärast sai minust Valivere rahvamaja juhataja.»

Toas on tükk aega vaikne.

Akki valgub kahest suurest aknast ere päikesevalgus sisse, vallutab Tuule, haigevoodi, põrandad, seinad ja kõik nurgad. Aknad on laiad, ilmselt on nad ümber tehtud ja uued, sest maja ise ei paista kaugeltki nii uus välja.

«Oii!» hüüatab haige. «Olge palun nii kena ja tõmmake kardin ette, ei, aitab ainult sellest, siit paistab otse näkku. Päikesepaistelistel päevadel on mul ikka kardinad ees,

silmad ei kannata eredat valgust, mis sa teed, aga täna oli ju pilves ja ma ütlesin Hugole, et las jäävad lahti, ikkagi valgem... Jah, aitäh, nii on parem. Las teisest paistab sisse, meeolu läheb kohe paremaks, kui tuba päikest täis. Ma ei kannata hämaraid tubasid ja pimedaid nurki.»

«Mina ka mitte,» ütleb Tuule.

«Tõesti või?» rõõmustab naine.

«Mulle kohe meeldivad need toad, kus aknad on vastu päikest. Mul endal pole varem kunagi nii näkanud... Nüüd on.»

«Lagedal? Ah jaa, muidugi — see ainuke toaaken ju...»

«See on nii tore, hommikul ärkad ja juba ta ongi su voodis.»

«Kas teate seda salmi?» küsib Maimu ja deklameerib koomilise paatosega:

«Mis see paistab aknast sisse,

paistab minu magamisse?

Päike paistab aknast sisse,

paistab minu magamisse.»

Mõlemad naeravad.

«See päikese ja akna jutt tuletab mulle ühte asja meelde,» lausub Maimu. «Aken vastu päikest — see oli Oskar Hanseni... noh, kuidas ütelda — lemmikmotiiv. Igale aastal, kui ta õpilased meie väikesesse saali kokku ajas ja kõne pidas, armastas ta ikka ja alati päikesest rääkida. Vahepeal teda juba hüütigi: «Näe, vana päike tuleb.»»

«Mida ta rääkis päikesest?» küsib Tuule. Tal on siin hea olla.

«See oli tark filosoofiline jutt,» naeratab Maimu. «Eks noortel jooksid need õpetussõnad ikka rohkem kõrvust mööda, aga pika aja peale jõudsimme ikka tuumani kah. Inimene, kõneles Oskar Hansen, ja kui ta seda juttu alustas, siis, vaatasime, ta kasvas seal puldi taga just nagu tükk jagu pikemaks —, inimene peab olema nagu aken vastu päikest, võtma ise avasüli vastu kogu maailma headust, hellust ja soojust ning peegeldama ja andma seda edasi kõigele ümbritsevale. Näete, nagu ta nüüd sealt läbi klaasi sisse voolab ja kõik asjad ja nurgad üles leiab... Ta ajas seda oma päikesejuttu mitte ainult koolis. Seda oskas ta ka oma tähtpäevakõnedesse sisse kerida, igale poole, kuhu aga andis. Rahvas naeris: «Noh, vaatame, milal ta täna oma akna ja päikeseni jõuab.» Mõnikord ta alustas sellega, vahel pistis kõne keskele, vahel ootasime ja ootasime — ei tule ega tule, aga kus siis: lõpuks tuli

ikkagi. Saal lõi siis alati rõõmsalt kihama — näe, võttis aega mis võttis, aga ära ütles! Sel päeval, kui me teda matsime, oli ka imeilus päikesepaisteline päev. Mõnikord olen ma mõelnud, et vana Hansen oli ise meie Valivere rahvale oma päike, ja oma elu- ja raamatutarkusest ning inimlikust helgusest oskas ta peaaegu igaühele meist kui mitte koormataie, siis killu või paar edasi anda... Teist temasugust meil enam Valiveres pole, meil pole ju enam kooligi, lapsed käivad Viisu pilvelõhkujas. Aga teatepulga võtsin ma temalt vastu, ainult tänase päevani polnud kellelegi edasi anda. Akki saab teist meie uus Oskar Hansen, ah?»

Tuule raputab naerdes pead.

«Mina! Oh ei! Ma olen nende jaoks plikatirts.»

«Täna plika, homme neiu, ülehomme naine. Pealegi on teil selleks ju kõik eeldused!»

«Kuidas nii?»

«Teil on olemas aken vastu päikest.»

Tuule naerab.

«Sellest üksi on vist vähe!»

«Igatahes kroonika oskasin ma teie kätte sokutada, nüüd võin oma käed puhtaks pühkida ja kõik teie kraesse ajada.»

Tuule ei tahaks lahkuda, tal on mõnus, aga kui ta kogemata märkab, kuidas Maimu silmalaud korraks kinni vajuvad, meenub talle, et tegemist on ju haigega, kes võib väsida. Varsti tüdruk tõusebki ja tahab lahkuma hakata.

«Aitäh, et tulite... Ja kui teil kunagi veel vaba aega on ja minusugune mutt teile väga närvidele ei käi, palun leidke aga uks üles. Minu teada pole teil televiisorit, vahel tahate ehk õhtuti midagi vaadata...»

«Õhtuti on enamasti proovid.»

«Enamasti küll, aga alati ka mitte.»

«Seda muidugi, aitäh, ma tulen kindlasti.»

«Kas ma jäin natuke aega tagasi momendiks tukkuma? Ei jäänud? Jäin, jäin, ärge valetage, ma näen teie näost, te ei oska valetada.»

«Oskan küll,» naerab tüdruk.

«Vist vähevõitu,» ütleb Maimu. «Ja ega päikesetüdrukul kõlbagi valetada. Oskar Hansen, kui ta oleks teid näinud, oleks teid kindlasti päikesetüdrukuks kutsunud.»

«Kas sellepärast, et mul on siisugune nägu nagu ketas?» vahib Tuule nurgas olevasse tualettpeeglisse.

«No-noh, küllap ka miski muu pärast.»

«Ei tea! Suur tänu ja... ma tulen teid vaatama.»

«Tulge, tulge, aga eks enne küsige Hugo käest, kuidas mu tervis on, mõni kord olen nii nõrk ja ilma jõuta, et ei saa sõnagi suust. Täna on mul hirmus hea päev, isegi imestan.»

«Küll te varsti terveks saate.»

«Seda ütleb mulle Hugo ka,» naeratab Maimu.

«No vaatl!»

«Ainult... ainult ta teab, et ma ei saa. Ja-jah, ärge tehke siisugust nägu, ma tean, et ta teeb sedasama mis minagi, ainult arvab, et mina ei tea... Teeme siin nii-öelda kodust peitusemängu, aga võib-olla nõnda on mõlemale paremgi, eks ole?»

Tuule on veidi aega sõnatu.

«Head aega,» ütleb ta tasa.

«Tuule!» hüüab naine, kui tüdruk tahab üle läve astuda. «Teeme nii, et... ärge seda mu viimast juttu talle rääkige, ärge rääkige mitte kellelegi, olgu see meie kahe saladus, eks ole, kolleegidel võivad ju omad saladused olla?»

«Jah,» kogeleb Tuule, püüab naeratada, ütleb: «Ma ei räägi» ja lahkub.

Tuule seisatab veel õuelgi ja vaatab kardinaga varjatud akna poole.

Tuule läheb ja mõtleb elust ja surmast, Maimust, Hugo Markusest ja Oskar Hansenist, aknast ja päikesest ja äkki on tal tunne, otsekui oleks ta täna esmakordselt elu tõsisemasse poolde astunud, otsekui alles täna hakkas ta osalema elus, mis ongi päris elu ise ja enam kaugeltki mitte mingisugune eelmäng...

Lõplik lõpp

Tarkade mõtete mõtlemiseks oli Tuulel aega ainult Maimu Markuse külastamise päeva teisel poolel ja vastu ööd, uued päevad panevad tüdruku taas rakkesse; aga alati õhtuti väsinuna jalgrattal kodu poole vändates rändab pilk kaugel vaevu nähtavale punasele katusele ja hommikuti akna eest kardinaid lahti lüües ja päikest tuppa lastes peab ta tema jaoks nõnda tähendusrikkale kohtumisele ikkagi mõtlema, kas või natukenegi, aga ikkagi.

Ma pean sinna õige varsti minema, kinnitab tüdruk ja kannab ühel päeval kogu oma senise tegevuse Valivere koltunud kaantega kroonikaraamatusse. Need kaks pidu

ja ringide senine töö mahtusid siia parasjagu, edasise jaoks tuleb Beata käest uus kaustik osta.

Huvitav, kauaks ma siia jään? jääb Tuule kord pärast järjekordset proovi mõttesse. Aga mõtelda pole siin midagi, sest seda ei tea keegi maailmas ja milleks vaevata pead asjadega, millele ükski inimene vastust anda ei suuda?! Ja proovid jätkuvad, rahvas käib väga korralikult koos ning uus pidu ei ole mägede taga. Ja see viib tüdruku nii hasarti kui ka närvi.

Uhel popansambli proovil, kus Valivere flegmaatilised poisid uute pillidega peale muusika ka muud ning imelikku tegema kipuvad, läheb Tuule endast välja.

«Issand jumal, missugune kassikontsert! Kes valetas? Aivar? Ivo? Võta üks ja viska teist! Kas te niisukese plärinaga tahate Viisu «Eksi» lüüa — Euroopa võidukäigule me vist esialgu veel ei mõtle?! Mis kogemata? Kokku tuleb võtta! Ega see karglemine ja keha väänamine teist artiste ei tee, ainult tolaks võib teha! Musitseerida on vaja, tule taevas appi, musitseerida! Kahe nädala pärast peate üles astuma, aga kokkumäng on niisugune, et jookse või saalist välja! Ma ei tea, kas meie esimehel muusikalist kuulmist on, aga kardan, et ka talle on lihtsalt selle nägemisest, mis te pillidega teete, neetult vähel!»

Poisid — neid on neli — teevad kurvad näod pähe ja hakkavad lunima.

«Anna andeks, seltsimees direktor! Ära ütle nii valusasti, seltsimees direktor! Palun ära pabista, seltsimees direktor!»

Tuule keerutab end klaveripingil ja toriseb:

«Ma ei pabista. Aga nii ometi edasi ei või! Kas on nii raske end kokku võtta?! Ma ei ütle valusasti, ma ainult juhin teie tähelepanu... lausa emalikult!»

Nüüd on saal naeru täis.

«Emake, ael!»

«Ema! Ja mina mõtlesin kosja tulla!»

«Emake, kas sa ei tahaks mind lapsendada, ma vajan nii väga hellust!?»

Tuule teeb kurja näo pähe ja karjub käsi plaksutades:

«Vait teie seal! Ja-jah, vaimukad olete ja — muidugi enda arvates! Kui pillid ka nii hästi käes oleks!»

«Tuleme toime!»

«Nagu nalja.»

«Kõik saab korda.»

«Usu, emakene, kallis.»

Tegelikult Tuulele need neli poissi meeldivad. Nad on umbes temaealised, üks noorem, kaks aasta-poolteist vanemad: autojuht, kombainer, elektrik ja Viisu keskkooli abiturient. Tuulel polnud vaja nende leidmisega vaeva näha, Alli ja Peetri ettevõtmisel ilmusid nad ise lagedale ja olid kõigeks valmis, sest just nemad neljakesi ei mahtunud enam Viisu ansambli kõrvale ja kuhu kaugele sa oma õnne ikka otsima lähed! Poistel on annet, nad polegi nii suured voostrid nagu Tuule kuulutab, veidi uimased ehk on, aga küllap saab ajapikku sellestki hädast üle.

Poisid pole veel jõudnud uut lugu üles võtta, kui kultuurimaja ette sõidab auto.

«Kes see on?»

«Pole aimu.»

Tuule vaatab akna poole, kuid tulija on juba eeskotta jõudnud ja tema sammud lähevad treppi mööda üles. Tuule kergitab kulme, uurib autot tähelepanelikumalt ja temas tärkab kahtlus.

Ja nõnda see on: trepil kohtab ta Vellot.

«Tere.»

«Tere.»

«Sa ei elagi enam siin?»

«Kust sa tead?»

«Vaatasin üle ukse.»

Alt saalist kostab muusika.

«Sul käib proov?»

«Käib.»

«On kiire?»

«Parasjagu.»

«Aga külalise momendiks ikka vastu võtad?»

Tuule kehitab õlgu ja lausub:

«Oota, ma lähen ütlen neile.»

Miks ta jälle tuli? küsib tüdruk ja vaist ütleb talle, et sellest midagi head loota on vist mõttetu.

Mõne minuti pärast istuvad nad üleval, mis nüüd on juhataja kabinet. Ärklituba, kus on ainult kirjutuslaud, mõned toolid, kapp ja paar riiulit, mõjub avaramana kui enne, uus laualampe ja teised kardinad, nagu too talvel toodud mööbelgi on Tuulele võõravõitu ja nii mõnelgi korral on ta siin imestusega ringi vaadanud: kas ma tõesti olen nende seinte vahel nii pikki kuid elanud?!

«Kas sa said uue korteri? Uues majas või?»

«Maja.»

«Mis maja?»

«Maja anti mulle.»
 «Talu või?»
 «Nojah.»
 «Kaugel siit?»
 «Kuidas võtta.»
 «Sinna sa muidugi külla ei kutsu?»
 «Ma ei saa täna enne õhtut koju.»
 «Selge...»
 Tüdruk süütab sigareti — kas ma olen veidi närvis? mõtleb — ja silmitseb Vello uut hästiistuvat helehalli ülikonda.
 «Ma tulin sedapuhku tühja käega,» muigab Vello. «Magusat sa ei lubanud tuua ja ivassi heeringat ei toonud ma meelega.»
 «Elan üle. Kas sa oled... juhuslikul läbisõidul?»
 «Mitte just päris... Asja oli nagu ka.»
 «Mis asja?»
 «Ära siis kohe nii parinal... Lase külaonul väheke hinge tõmmata.»
 «Tõmba, tõmba.»
 «Kuidas sul läheb?» pärib Vello. Tuulele paistab, et poiss tahab hirmus sõbralik ja kannatlik olla. «Hästi, jah?»
 «Kuidas teisiti! Sinul loomulikult ka?»
 «Pole viga,» on Vello tagasihoidlik. ««Paunvere» tööme välja, nüüd otsin uut tükki, sügisel hakkame peale.»
 «Ahah.»
 «Tead, Tuule, ma tulin vaatama, kas sa oled täna paremas tujus.»
 «Mina? Täna? Miks just täna?»
 «Ei, ega asi pole tänases päevas, aga nii üldse...»
 «Ei saa aru.»
 «Kui inimesel on kõik hästi, siis ta peaks ju heas tujus olema.»
 «Ma ei tea... Niisugust head tuju, mida sina ootad, pole mul vist küll kuskilt võtta.»
 «Miks?»
 Tuule silmitseb poissi, talle meenub Vello ema, juba peab ta oma emale mõtlema, juba surmalegi ja äkki on ta Maimu Markuse juures. Ja pikemalt mõtlemata tunneb ta vajadust rääkida:
 «Meil on siin üks hea inimene suremas. Üks väga tore inimene. Ma käisin tal külas. Tema mees teab, et naise päevad on loetud, aga arvab, et naine ei tea seda. Aga naine teab ise ka. Ja nii nad loevad päevi, ootavad ja varjavad teineteise ees tõde. Mõtle, missugune olukord...

Naine ei taha, et mees teaks, et ta ka ise teab. Tal on vähk. Ta lihtsalt ei taha. Mees käitub temaga kodus kui tavalise haigega, lüpsab lehma ja lohutab, et varsti tõused üles ja lüpsad ise... Ja naine vastab: «Jah, varsti lüpsan ise, saad vaevast lahti.» Aga teab, et ta ei tõuse sealt voodist enam kunagi. Aga ta arvab, et nii elades on mehel kergem. Muidu oleks neil mõlemal veel raskem... Ja nüüd ongi — valetada on kergem kui tõtt rääkida, vale aitab rohkem kui tõde. Ma ei oska ette kujutada, mida ma ise niisuguses olukorras teeksin. Kuidagi ei suuda. Vist läheksin lolliks.»

Toas on vaikne. Tuule märkab, et poiss on kuidagi endasse kapseldunud, pöörnitseb maha ja vist ei kuulegi tüdruku juttu. Ja Tuule võtab teise tooni, et raskeid mõtteid kaugemale peletada:

«Hea küll, räägime midagi muud, kuidas sul Kariniga läheb?»

Vello vahib Tuulele veidi hämmastunult otsa.

«Mis mul peaks temaga minema?»

«Ah, ta kirjutas, et sõidutad teda ringi.»

«Paar korda ainult, muuseas, kui aega oli —»

«— ja ema lubas?»

Issand, miks lööb minus kohe jälle õelus välja, mõtleb Tuule.

«Tuule... Asjad on nii, et... Mu ema on surnud. Nädal tagasi olid matused.»

Tuule jääb Vellole otsa vahtima ja nüüd saab ta aru. Juba trepil tundus talle, et Velloga on midagi teisiti. Mul polegi nii halb tähelepanuvõime, mõtleb tüdruk ja hämmastub, et kuuldu ei raba ega ehmata teda. Kas mu üksikõiksus on kurjast või on mul lihtsalt kalk süda? Või tõesti sellest vähesest, millega Vello ema hakkama sai, aitas, et Tuule silmis juba elu ajal maha kantud olla? Tuules pole kaastunde kübetki, ta kustutab sigaretiotsa rahuliku liigutusega tuhatoosi ja sõnab neutraalse viisakusega:

«Avaldan kaastunnet.»

Huvitav, kas pärast minu surma ka mõni nii jube külmalt neid sõnu lausub? käib tüdrukul peast läbi, aga selle mõtte tapab kohe uus ja hullem: nüüd Tuule teab, miks Vello siin on. Tüdruk tunneb, kuidas ta keha kisub krampi, ta muutub valvsaks ja läheb üleni kuumaks.

«Tuule... Ma elan nüüd üksi.»

Tuule ei lausu midagi. Tuule ootab.

«Mäletad, Tuule, ma kirjutasin sulle ja rääkisin eelmine kord ka, et ma usun ikka veel, et kord tuleb päev... kus meie vahel on kõik jälle endine. Mäletad?»

«No mäletan,» sõnab Tuule. Ta oleks tahtnud ütelda «ei mäleta», aga sedamaid tuli Põrgupõhja Jürka kuulus «eit mäletas, aga suri ära» meelde, kohe meenus otsa Piret, kes on kogu Tammsaare läbi lugenud («Mõtleks kui huvitav, te tantsisite tüdrukuga, kes on kogu Tammsaare läbi lugenud»), Tuule imestab, miks talle praegu niisugused mõtetused pähe kargavad — tuleb see erutusest või ajab lihtsalt trots sellise jama pähe?!

«Tuule, ma armastan sind. Tõsiselt. Tule tagasi, abiellume, hakkame koos elama.»

Tuule vaatab aknast välja, näeb eemal kaugel sõitvat veoautot...

«Tuule, kas sa kuuled, mida ma räägin?»

«Kuulen küll.»

Tüdruk noogutab ja vaatab Vellost mööda. Ta ei taha poisi pilku kohata, see segaks teda sellele mõtlemast, millele ta praegu mõtlema peab. Jah, veider, selle poisiga siin on nad suudelnud ja kolm korda vahekorras olnud, koos imestanud, miks nad teineteist varem polnud märganud ja koos tundnud, et kellegi teisega nõnda, nagu nemad, oleks võimatu olla... Jah, sellesamaga siin, kes tegi ettepaneku, mis jätab teda absoluutselt külmaks, justkui vaataks pealt stseeni mõnest kehvast filmist... Ja kui ta ongi vähe erutatud ja pingul, siis ainult murest, kuidas see kõik rutem mööda läheks ja ta saaks üksi jääda.

«Miks sa midagi ei ütle?»

Tuule ohkab.

«Sa poleks pidanud tulema seda ütlema.»

«Miks? Ma tahtsin tulla. Ja tahtsin ütelda.»

«Kas sa ei leia, et kõik on juba ammu möödas?»

«Ei leia. Ja sa ei usu ise ka, mida räägid.»

«Miks sa seda arvad!»

«Ma tunnen sind.»

«Oo, ära ole nii kindel.»

«Tunnen, Tuule.»

«Ja arvad kohe tõsiselt, et meie saaksime koos elama hakata? Et paneme aga leivad ühte kappi ja muudkui elame? Meie?»

«Mis selles imelikku on? Pärast seda kõike —»

«Vaata, vaata nimelt — pärast seda kõike.»

«Ma mõtlen, mis meie vahel head oli ja on, minu arvates on see kõige tähtsam.»

Issand, kuidas niisugune mangumine võib tüütu olla!

«Me oleme selleks liiga erinevad tüübid, et veel midagi lappima hakata.»

«Erinevad tüübid? Mis mõttes?»

«Igas, igas.»

«Oled sa selles surmkindel?»

«Ammu juba selge.»

«Räägi mulle ka, et sinust õieti aru saaksin.»

Vello häälede tekib metalne solvunud kõla.

«Sel pole mõtet.»

«On, ja isegi väga. Räägi.»

Tuule kehitab õlgu.

«No... ma püüan, kui sa nii väga tahad.»

«Tahan.»

Tüdruk peab väikese pausi.

«Juba omal ajal mõtlesin ma sellele kõigele väga palju. Ja pärast siiasõitu veel, pärast su kirja veel ja veel, pärast su eelmist käiku veel, veel ja veel.»

«Tuule, mõtle hoopis sellele, et enam ei sega meid keegi.»

«Oh, Vello, tead, asi pole ainult... su emas. Sa oled... sa oled oma väljakujunenud kodu väljakujunenud kasvandik. Luba ma räägin... Sul on omad harjumused, traditsioonid, mida sulle kakskümmend aastat sissesüstitud on. Ilma nendeta sa elada ei saa. Kui ma sinna tuleksin, siis sa tahaksid, et sissejuurdunud rütm käiks edasi. Oota, las ma lõpetan... Eks ole, sa oled näiteks harjunud sööma just nendel aegadel, millal ema sulle toitu ette kandis? Aga mina süüan siis, kui isu peale tuleb. Ja suppi keedan ainult siis, kui tuju on. Muidugi pole asi söögis... Aga nii saab iga asjaga olema. Meie pill läheb lõhki, usu, Vello. Ära pane pahaks, aga su ema seisab su kõrval veel kaua-kaua kui ülemjuhataja ja pühak...»

«Mu ema on surnud.»

«Ma nägin ju, kuidas su ema su mõõdupuu oli. Kas nüüd üleöö enam ei ole? Sa võrdled tahtmatult oma naise iga liigutust ja tegu tema omaga. Ja lähed rahulolematuks, sest naine... naine pole teine ema. Sa poleks suuteline mind mõistma. Tulevadki etteheited, tülid...»

«Kust sa seda kõike ette tead?!»

«Ma ütlesin, et ma olen sellele väga palju mõtelnud.»

«Kogu aeg?»

«Omal ajal. Siis kui otsustasin üksi ära tulla. Nüüd enam ammugi mitte.»

«Sa... sa tead väga hästi, kui... kui kriitiliselt ma temasse suhtusin.»

«Suhtusid küll, aga tagaselja, kuid edaspidi elad ikkagi tema poolt kokkupandud süsteemis.»

Vello tõuseb järsult püsti, tema põsed õhetavad ja ta lausub etteheitvalt, kibestunult:

«Ütle parem, et sa ei armasta mind.»

«Mis on armastus?» küsib Tuule vastu ja mõtleb, et tema isegi ei oskaks praegu sellele küsimusele vastata.

«Kunagi sa teadsid, mis see on,» lausub poiss.

«Ei usu... Võib-olla ainult arvasin, et tean... Mõtlesin välja ja kujutasin ette... Ei tea... Mitte midagi ei tea.»

«Kui sa nõnda räägid, siis enam muidugi ei ole.»

Nüüd vaatab tüdruk Vellole otse silma.

«Vist küll. Päriskindlasti. Jah.»

«Sul on keegi teine?»

Tuule raputab aeglaselt pead.

«Esiteks pole ja teiseks ei ole sellel tähtsust.»

«On küll.»

«Enam ei ole.»

Toas on vaikne.

«Sa tahad, et ma ära lähen?»

Tuule noogutab ja ütleb tasa:

«Jah.»

«Sa oled üks hirmus suur egoist.»

«Võib-olla.»

«Ma olen sinus pettunud.»

«Siis on hästi.»

«Sa maksad mulle lihtsalt kätte.»

«Miks?!»

«Et ma sinuga kohe kaasa ei jooksnud.»

«Ah, ära räägi rumalusi.»

«Ma... ma olen siin viimast korda, Tuule.»

«Heldeke, kas see on ähvardus?!»

«Ei, ma ainult ütlen. Enam ma sulle ei kirjuta, enam ma ei tule... paluma ja ennast alandama. Ma tahtsin ainult head.»

«Ja mina tahan ka head... meile mõlemale — naljakas on see elu ikka küll, kas pole?»

«Ma lootsin, et ema surm toob lahenduse.»

«Kui pole armastust, siis saab ainult üks lahendus olla.»

«Selge... Tähendab — lõplik lõpp?»

Tuule ei vasta, Tuule vaatab aknast välja: maantee on tühi.

«Head aega.»

«Head aega.»

Uks kolksatab, sammud trepil kaugenevad, väljas lööb mootor undama ja varsti on kõik vaikne. Ka all saalis on vaikus, huvitav, miks nad ei harjuta, mõtleb Tuule, peaks alla minema. Aga praegu ta veel seda ei suuda, ta konutab kirjutuslaua taga toolil ja mõtleb kaua-kaua elust, armastusest ja surmast, sest imelik küll, kuid need vist ongi need kolm kõige tähtsamat siin ilmas, mille kohta igaüks varem või hiljem oma seisukoha võtma peab.

Kevadpidu

Kevadpeo hommikul ärkab Tuule kergelt valutava südamega. Tegelikult saadab südamevalu teda juba tükk aega, kui õieti mõelda, siis küllap tollest päevast peale, kui Maidu tuli välja ideega Raun Hintsiga kohta laval Valivere rahva ees pila ajada. Andnud näilise ükskõiksusega ja moka otsast nõusoleku, jäi Tuule äraootavale seisukohale ega tükkinud kordagi Maidu käest, kui see vemmälväsimeistri Lepiku Volliga kas saali nurgas või kuskil lava taga naeru turtsudes õiendas, täpsemalt aru pärima. Tuule otsustas mitte ühtki küsimust esitada, tegi teistega proove ja käis ringi näoga, nagu oleks Maidu ettevõtmine viimase eralõbu. Imelikul kombel see Tuule eemalehoiak poissi ei häirinudki, ta nohistas Volli ja ansambliga omaette ja alles viimasel proovil enne pidu, kus kõik numbrid õiges järjekorras läbi võeti, pakkus Maidu oma numbri pidulikult välja. Ainuke, kes pärast seda vait oli, oli Tuule, kõik teised lõkerdasid naerda, löid käsi kokku, patsutasid Maidule kui päevakangelasele õlale ning tundsid juba ette mõnu, kuidas see number publiku peal minna võib. Sel hetkel tundis Tuule, kuidas ta kõike vihkab ja tal oli kange tahtmine dilemma püsti ajada: kas Maidu number välja või tema pühib oma käed peost puhtaks. Aga ta taipas kohe, et see oleks tobedus ja ta muutuks kogu Valivere naerualuseks. Ja nõnda tal ei jäänudki muud üle kui virilalt naeratada, veidi kahtlevalt õlgu kehitada ja omaette südant valutada.

Valivere kolmas peoõhtu paistis tulema nagu pidu ikka,

kuigi Tuule polnud eeskavaga kaugelki rahul. Eks jälle külakapell paari uue looga, eks jälle naisansambel mõne vana ja mõne värske palaga, muidugi tantsulapsed, loomulikult Allilt paar akordionipala. Duetist Maiduga Tuule sedapuhku keeldus, väitis, et tal on häälepaelad haiged, tegelikult oli talle lihtsalt vastukarva kõõrutada Maiduga kõrvu kontserdil, kus too oma tolatsemisega hiilata kavat- ses. Aga kava keskus andiski nõndanimetatud agitbrigaadi etteastele vaieldamatu õigustuse ja kõik peale Tuule leid- sid, et Valivere Värdis lori koos naisansambli vallatu kuplee ning Maidu ja ansamblinaiste mürtsaka lõpunumbriga saavadki kontserdi naelaks.

Ja nüüd seisab Tuule koos oma südamevaluga lava taga ja tal on tunne, et täna juhtub midagi hirmsat. Siia maani on kõik läinud nagu kord ja kohus, põhikava on seljataga ja ees on ainult veel agitbrigaadi esinemine. Ilmselt kuul- dus viimasest on saali rahvast täis toonudki. Tuule näeb teiste hulgas esimeest, Lindat, metsavahti... Usna taga vahekäigu ääres istub Raun Hints — üks, omaette, ilma sõpradeta. Tüdruk mõtleb murega, et kas kõlakas on juba temanigi jõudnud, et ta end nõnda ukse lähedusse sättis. Tuule mõtleb, et ta annaks palju, kui praegu näiteks väk kuhugi sisse lööks ja kontserdi saaks pooleli jätta. Praegu pole tal meeles ei Maimu Markuse head soovid ega Oskar Hanseni ilusad sõnad, ta ei mõtle praegu vähimagi lugu- pidamisega kultuurimaja koltunud kaantega kroonikakaus- tikule, vaid mõtiskleb tusatujus, miks antud laiuskraadil, kus Valivere, kunagi maavärisemisi ei esine...

«Valivere agitbrigaadi palav tervitus kõigile ees- ja tagarindlastele!» pasundab juba lavalt Maidu ja Tuulele käib tema hääl täna närvidele: see on vastikult lärmakas, bravuuritsev ja toores. «Meie enneolematu suurprog- ramm — «Uut ja vana Valiverest»! Algab kohe ja lõpeb enne kui arvata oskate!»

Tuule kuulab põlastusega, kuidas saal Maidu loba hea- tahtliku mühinaga vastu võtab. Kummaline, mõtleb tüd- ruk, mis on Maiduga juhtunud — see praaliv esinemine pole üldse selle tagasihoidliku ja lihtsameelselt naeratava poisi moodi... Inimene on rikas ja temas peitub palju, mõtleb Tuule süngelt.

Kõigepealt tuleb lavale Viisu näiteringi liige, kes veidi Kärna Ärnit matkides vuntse silub, soni kohendab ja oma jutu maha räägib.

Saalist kostab naeru. Tuule ohkab (issand, kui magel)

ja läheb garderoobi. Seal sätivad naised rätikuid pähe, kõik on kuidagi elevil, Maidu topib pähe parukat, mis (kui rumal!) tuletab natuke Raun Hintsiga soengut meelde. Maidu naeratab Tuulele hakkajalikult ja pilgutab silma, poiss on suurepäraselt tujus. Tuule ei kingi talle pilkugi, süütab sigareti ja mõtleb, et ta oleks võinud täna Lagedal voodi- haiget mängida — see oleks vist elu üks targemaid tegusid olnud.

Vali aplaus saadab õnnest särava Valivere Värdis lava- taha, ansamblipoisid tõttavad oma kohtadele ning ulja marsi saatel marsivad neli naist, käes transparent «Vali- vere vaprad eided», lavale.

«Mis sul on?» küsib Maidu Tuule käest.

«Mis mul peab olema?!»

«Oled kuidagi isemoodi...»

«Ei leia,» tüdruk viskab koni tuhatooi ja läheb lava kõrvale.

Maidu ilmub Tuule kõrvale, lokkis parukas peas ja jalg- pall nõõriga kaelas ning küsib veidralt norivalt, mitte- maidulikult:

«Noh, kas tuletab meelde, vaata ometi.»

«Tasa,» ei kingi Tuule poisile pilkugi.

Paarikümne salmiga kuplee leiab hea vastuvõtu. Ja nüüd algab see, mille pärast oli Tuule nõus nii välgu kui maa- värisemisega.

Orkester imiteerib automüra ja Maidu «sõidab» justkui roolides lavale, muusika jääb vait, Maidu seisatab, teeb, nagu tõmbaks käsipiduri peale, vahib kella ja karjub:

«Poisid, aeg on vutitrenni minna! Mis? Põllule? Mina? Mi-na?!»

Saalis käib kerge kahin läbi.

Maidu jätkab lärmakalt:

«Kui mina pean täna põllule minema, siis homme ma rajoonidevahelises ei mängi! Valige! Ah põllule! No siis...» Maidu virutab palli jalahoobiga saali, naised kil- juvad, naerdakse. «Kes oskab paremini mängida, minu eest!» Jälle algab muusika. Maidu muutub taas autoks, põristab mööda lava ringi ja kukub räuskama: «Mis kurat see siis on? Laste liivakast? Ei mul ole aega ringi sõita, preemiad taga ja fotograafi juurde vaja uut portreed tegema minna — pörutan otsel!» Ja trummipõrina saatel pörutabki Maidu «otse», nii et orkestripoisid peavad tema teelt kõrvale hüppama. Nüüd läheb ansambel rokile üle. «Mis, ah siin käib pidu?» kisab Maidu. «Ilma minuta?»

No sihukest asja ei ole! Eest ära!» Ja nüüd hakkab Maidu karglema, pillub käsi ja jalgu, väänleb, viskub selili ja kargab uuesti püsti. Akki jääb muusika vait. Maidu vahib jahmunult ringi ja pröökab: «Mis on lahti? Kas mina ei või seal tantsu lüüa, kus ma tahan? No pagan, kui oma kandis nõökima tükitakse, lähen — teada kuhu!» Muusika saatel hõljuvad lavale neli naist, tanud peas ja mähkmeis «maimukesed» süles, nad kogunevad ümber võidutsevas poosis seisva Maidu ja laulavad hällitavalt:

«Äiu-äiu, kussu-kussul
Tudu, minu maimuke.
Kus on meie armas issu?
Issu läinud Viisule.»

Vali naer ja kilked matavad saali. Tuuli vahib inimeste nägusid. Ei, kaugeltki kõik ei naera, ta märkab, et Markuski on tõsine ning vahetab pead vangutades Lindaga paar sõna. Samas näeb Tuule, kuidas saali lõpus keegi tõuseb ja uksest välja läheb. Tüdrukul läheb otsmik niiskeks: see oli Raun Hints.

Samal ajal laulab Maidu lapsi hällitavate naiste ringis:

«Kolhoosi masin — minu masin.
Aeg on kasin, aeg on kasin.
Pärast põldu erasõidud,
uued võidud, uued võidud!»

Maidu ees ja naised kannul, marsivad kõik laval kolm ringi, kummardavad ja orkestri lõpuakordide saatel tõmbab Liiva Peeter eesriide ette.

Maidu vahib ringi ja ei näe Tuulet kuskil. Kui tants algab, läheb Maidu üles ärklikorrusele, koputab ja astub sisse. Tal on kandekott käes. Laua taga käsipõsakil istub Tuule.

«Näe, arvasingi, et sa oled siin.»

Poiss sikutab kandekotist välja tordikarbi ja kaks pude-
lit «Pepsit».

«Palun, seltsimees direktor!»

«Mis puhul?» kostab jahe küsimus.

«Kevadpeo puhul! Anna nuga.»

«Miks sa seda just siin sööma pead?»

«Kas sa siis ei taha?»

«Ma ei hooli magusast,» ütleb tüdruk ja talle meenub Vello koogikarp. Imelik, et just siis, kui su meel on mõru, tikutakse sulle magusat sisse toppima!

«Mis ajast!»

«Ma pole sündimisest saadik magusast hoolinud. Parem oleks võinud karbi heeringat tuua.»

Jälle imelik — mõned asjad, tahad või ei, kipuvad elus korduma!

«No mis sa nüüd,» noomib Maidu omaselt, «olen sind küll kooke söömas näinud... Anna nuga, ma lõikan lahti. Kutsume teised ka üles, pakume kõigile.»

Tuule otsib sahtlist noa ja viskab kolksatades lauale. Maidu võtab karbilt kaane ja ütleb:

«Vaata ometi, kui uhke, kreemitort, keele viib alla.»

Alt kostab tantsumuusika. Maidu lõikab tordi tükkideks.

«Palun.»

«Ma ütlesin — ei taha.»

Maidu istub tüdruku vastu toolile ja küsib:

«Ütle... Kas sa tõesti oled selle pärast... nii väga häiritud?»

«Mille pärast?!»

Tuule tahaks haarata tordi ja selle vastu poisi enesekindlat nägu virutada. Samal hetkel aga lendab uks lahti ja künnisel seisab Raun Hints. Tuule vaatab Raunile otsa ja ta peas ei liigu midagi. Märkab vaid, et Maidu kohkub vähe, kui Raun ukse selja taga jalaga kinni lööb ning, käed taskus, otse Maidu ette astub. Tulija mõõdab istujat pika pilguga ja küsib:

«Ütle mulle... mis õigusega sa Taimi üle irvitad?»

Maidu tahab püsti tõusta, aga Raun seisab talle nii lähedal, et ta ei saa seda teha.

«Mis... mis Taimi... siia puutub?» otsib Maidu ebalev pilk Tuulelt abi.

Nüüd juhtub midagi, nüüd peab midagi juhtuma, mõtleb tüdruk ja tal pole selle vastu absoluutselt mitte midagi.

«Puutub küll,» toetub Raun vastu lauda ja seisab Maidule nõnda ligi, et nende põlved on peaaegu vastamisi. «Puutub küll. Ja-jaa, jutt oli minust, sain aru, väga andekalt mängitud, suurepäraselt, võid oma filmikettad nurka visata ja teatrisse leiba teenima minna.» Raun vaatab Tuule poole ja ütleb iga sõna rõhutades: «Aga — Taimi — jooksis — praegu — nuttes — koju!»

Tuule tõuseb püsti ja surub küüned tugevasti peopessa.

Ka Maidu tahab tõusta, kuid tänu Raunile see tal ei õnnestu. Maidu püüab julge olla ja kohmab:

«No tead... küla don Juan —»

Järsku haarab Raun Hints Maidu rinnust kinni ja tõmbab poisi ühe ropsuga püsti.

«Mis see, kurat, sinu asi on, et meil on laps? Kas sa ei tea, et Taimi ei tahtnud mulle tulla? Ei tea? Kogu küla teab. Ei tea, ah, ütle?!»

«Kus mina tean,» kähistab ehmunud Maidu.

«Valetad, raisk!»

Ja Raun lööb. Otse näkku. Maidu kukub vastu tooli ja lendab koos sellega põrandale pikali. Tema ninast ja huulest hakkab verd voolama.

Nüüd enam ei saa Tuule vait jääda:

«Mis teil arus on! Hulluks olete läinud või? Kasige siit välja! Ma kutsun abi!»

Tuule ei tunne oma häält, see on võõras hääl, ta vahib vihaselt lööjale otsa ja hingeldab.

Raun Hints astub üle ikka veel maas lebava ja taskurätti otsiva Maidu jalgade ning läheb Tuulele tähelepanu pööramata ukse poole.

«Ma kutsun abi!» karjub tüdruk ja teab, et ta seda ilmaski ei tee.

Raun mõõdab tüdrukut külma pilguga ja muigab:

«Küll sa annad talle ise... oma esmaabi!»

Raun väljub. Alt kostab muusikat ja rahva suminat. Arklitoas on hiirvaikne, äkki on siin kuidagi tühi, kõle, isegi õudne.

Maidu ajab end pikkamisi püsti, tema nägu ja käed on verised, ta hoiab taskurätti nina ees ja vajub toolile istuma. Kumbki ei ütle tükil ajal ühtki sõna: vist on liiga palju mõtelda.

Lõpuks pomiseb poiss:

«Siga...»

Tuule pöörab pilgu ükselt lauale, vahib lahtilõigatud torti ja joogipudeleid, käänab näo akna poole, näeb, kuidas grupp inimesi mööda teed kultuurimajast kaugenevad ja tunneb imestamata, et tal ei ole sellest toolil konutavast verise näoga poisist põrmugi kahju. Kahju on tal hoopis kellestki teisest — ainult ta ei oska endalegi seletada, miks.

Ettepanek

Järgmisel päeval jõuab Tuule koju varem, juba kohe pärast lõunat, sest eilsetel pidulistel on täna harjutustest vaba päev. Tuule läheb, jalgratas käe kõrval, ja tema pea on täis keerulisi mõtteid.

Kuidas jääb pärast eilset Rauni ja Maiduga? Ei saa ju teha nägu, et midagi pole olnud või et see, mis juhtus, on ainult vabandamist ja unustamist väärt! Aga kui palju süüdistada üht või teha etteheiteid teisele? Ja kas temal, Tuulel, on üldse tark moraali lugema hakata või oma selget suhet demonstreerida? Kas ta sellega end äkki liialt ei reeda ja ei mängi häid kaarte käest? Üks, mida mõtled, teine, mida välja pakud! Annad ühele suure õiguse, kasutatakse see kindlasti kohe ära, lammutad teise tükkideks, keeratakse sulle selg. Kogu selles supis ja kultuurimaja huvidele mõeldes oleks oskuslik loovimine ja korralik kompromiss kõige tervitatavam, aga paraku on see ainult tühipaljas teoreetiline tarkus: ta teab isegi, et niisuguseks pendeldamiseks nende kahe vahel ei jätku tal kuigi kauaks närvi ega isu — varem või hiljem tuleb temalgi otsustada. Ja ehkki tüdruk lootis, et pikkamisi ja rahulikult lonkides jõuab ta oma mõtetega kuhugi välja, siis Lageda väravas on lohutamatu selge, et ta on ainult koju jõudnud ning on sama tark kui enne.

Tuule ei jõua veel toas õieti ringi pöörata, kui väljast kostab mootorratta põrin ja tüdruk aknale tormab. Maidu! Esimesel hetkel on ta ehmunud: teda on praegu siia kõige vähem vaja! Aga kohe on ka uus mõte platsis: mine tea, ehk annab see silmitsi seismine siiski mingit abi?

«Tere ja... tänuks tohterdamise eest!»

Maidu, kelle nägu kaunistab huule kõrval väike plaastririba, ulatab Tuulele lillekimbu.

«Oo,» häälitseb tüdruk ja nuusutab alpikanne. «Kust sa nad said? Ilusad.» Ta valab mahlapurki, oma ainukesse isiklikku lillevaasi, vett ja asetab õied sisse.

«Lillepoest.»

«Sa käisid linnas?»

«Jah. Torti ei julgenud enam tuua. Ja heeringat ei toonud meelega.»

«Miks?»

«Ei tahtnud.»

«Miks!»

«Kas ütlen?»

«Ütle, ütle, mida sa kardad.»
 «Ega ma kardagi, aga äkki paned jälle pahaks.»
 «Ei pane, ausõna.»
 «See heeringa jutt pole sinu moodi, see pole sinu välja-
 mõeldis, sa oled selle kuskilt võtnud, sellepärast.»
 «Ah soo?» imestab tüdruk. «Ma ise küll ei tea.»
 Kas Maidu mõtleb, et selle taga on Raun? Ilmselt...
 Oh, kui ta ainult teaks —!
 «Kas sa süüa tahad?» küsib Tuule.
 «Ei taha, ma linnas sõin.»
 Nad istuvad ja vaikivad ja tüdrukule on selge, et eilsed
 ning üldse viimase aja sündmused on toonud nende vahele
 midagi niisugust, millest vist kerge vaevaga enam üle ei
 saa... kui üldse saab.
 «Ah jaa,» lausub Tuule, «ma tahan homme linna minna,
 hommikul esimese bussiga, eks ole, jalgratta võib ju peatu-
 sesse posti taha jätta, ega keegi ära ei võta?»
 «Pole nagu varem kuulda olnud,» ütleb Maidu. «Nii nad
 siit ikka käivad... Mis sa linnas teed?»
 «Tahaks raamatukauplusesse minna ja raamatu-
 kokku...»
 «Ahah.»
 Nad vaikivad jälle.
 «Tuule,» lausub Maidu.
 «Jah?»
 «Kas sa oled täna kellelegi rääkinud, et ta... mind lõi?»
 «Ei! Milleks!»
 «Mina ka ei ole. No vaevalt ta seda ise ka kuhugi kuulu-
 tama läheb. Mis sa tahtsid ütelda?» jääb poiss äkki tüdru-
 kut uurima.
 «Ei midagi,» luiskab Tuule. Tegelikult tahtis ta küsida,
 miks seda nii hirmsasti varjama peab. Aga ju siis on Maidul
 auküsimus mängus...
 «Tahad, ma teen kohvi?»
 «Kui sa viitsid.»
 Tuule kaob kööki askeldama, toas valitseb tükk aega vai-
 kus, lõpuks küsib sealt Maidu, justkui tüdruku eemalolek
 oleks talle julgust juurde andnud:
 «Ütle, Tuule... Ütle mulle tõtt... Eks ole, sulle see
 minu etendus... ei meeldinud, eks? Ütle tõtt.»
 Kui tõtt, siis tõtt. Ega muidu asju klaarimaks saa. Tuule
 astub, kohvipurk käes, lävele. Hüva — saab öeldud, mida
 mõeldakse, tulgu siis, mis tuleb.
 «Tead, mis ma ütlen. Sa tead seda ise ka, ära üldse

hakka vastu vaidlema. Sa tahtsid teda halvustada... kõigi
 ees... ja miskipärast ka minu ees. Ma tean isegi, kui halb
 ta on. Asjata pingutasid üle.»

Tuule läheb pliidi juurde tagasi. Näis, mis siis nüüd
 järgneb...

«Aga miks sa siis sellega nõus olid? Sina vastutad ju
 kava eest. Miks sa nõus olid?»

«Ma ei tea isegi,» kostab köögist. Tuule teab, et ta vale-
 tab. Aga tõtt rääkida ei saa, ei taha, ei tohi.

Maidu ilmub köögi uksele ja nõjatub, käed taskus, vastu
 piita.

«Aga ütle, oli seal midagi valet? Ütle? Oli valet? Vaata,
 kuidas rahvas vastu võttis! Selda ütles pärast, et järgmine
 kord peaks kõik loodrid ja joomamehed niimoodi ette võtma,
 ehk hakkab häbi.»

Tuule, selg poisi poole, kehitab õlgu: võib-olla...

«Kas sa arvad,» uurib Maidu visalt edasi, «kas sa arvad,
 nagu temagi, et Taimile tehti liiga? Oh, kogu küla naeris,
 kui Taimi teda taga ajas!»

Tuule vaikib.

«Kas sa arvad, et ta mind Taimi pärast lõi? Ära mõtle!
 See oli ettekääne. Tahtis sinu ees aumeest ja rüütlit män-
 gida! Ta tegi seal su kabinetis rohkem teatrit kui... kui
 mina lava peal.»

«Miks minu ees?» heidab Tuule nagu muuseas, viies
 kohvitassid ja suhkrutoosi lauale.

«Just sinu ees,» kinnitab Maidu. «Ta on just niisugune,
 mina tunnen teda, sina teda ei tunne veel.»

«Ei tunne.»

«No vaat.»

«Tule istu, ma valan sulle,» ütleb tüdruk.

Nad joovad vaikides kohvi. Maidu nägu on kinnine,
 murelik, vist pole ta vestluse senise käiguga põrmugi rahul.
 Lõpuks ütleb poiss niisuguse häälega, mis teeb tüdruku
 sedamaid tähelepanelikuks:

«Tuule.»

Hääles on otsustavat tõsidust ja isegi pidulikkust.

«Mis on?»

«Tuule, ma tahan sulle midagi väga tähtsat rääkida.»

Tuule keerutab lusikat tassis, joob, paneb tassi lauale ja
 püüab valmis olla kõigeks.

«Räägi.»

«Luba, et sa ei sega vahele ja kuulad mind lõpuni ära.»

«Mhmh.»

«Me oleme varsti üheksa kuud tuttavad... Mäletad, kui ma su uksele kinokuulutust lõin ja sa tulid alla vaatama? Sellest ajast peale sa oled — sa tähendad mulle väga palju. Selle aja jooksul pole läinud päeva ega tundi, kus ma poleks sinu peale mõtelnud. Need ei ole sõnad, Tuule, see on tõsi. Ja ma ei taha enam oodata, ma tahan, et kõik oleks selge.»

«No-oh?»

«Tuule, tule mulle naiseks, ma armastan sind.»

Tüdruk ootas kõike, aga mitte seda. Ta suu vajub lahti, ta heidab poisile kiire pilgu ja jääb üksisilmi kohvitassi põr-nitsema. Issand küll! Nüüd on vaja aega, nüüd oleks palju-palju aega vaja —!

«Miks sa midagi ei ütle, Tuule?»

Tuule hammustab huulde, kõhkleb ja ütleb tasa:

«Miks sa pidid seda rääkima...»

«Pidin,» kinnitab Maidu.

Tüdruku pilk on endiselt laua küljes kinni. Ta ütleb:

«Kõik oleks võinud jääda nii nagu oli... nagu oli kogu aeg. Sedasi oleks meile mõlemale... parem.»

«Ei oleks,» raputab Maidu energiliselt pead.

«Oleks küll.»

«Ei, Tuule, ei oleks,» vaidleb poiss vastu. «Ma ju armastan sind.»

Tuule tõstab pilgu, vaatab Maidule otse silma ja raputab aeglaselt pead:

«Pole vaja. Maidu, pole vaja.»

«On, Tuule, ma tahan, et sa seda teaksid ja —»

Tüdruk tõuseb ja läheb veidi närvi.

«Jätame selle jutu, Maidu... Jätame, kui saad, unustame ära... Las kõik jääb nii, nagu oli... See oleks parem, palju parem, usu.»

Maidu pole nõus.

«Kas meil oleks kahekesi halb elada?»

«Jääme sõpradeks, Maidu.»

Maidu läheb näost punaseks ja muutub samuti närvili-seks.

«Ah nii,» ütleb ta solvunult. «Nojah, muidugi... Saan aru...»

«Millest?»

Maidu hüppab püsti ja hüüab erutusest kaheda häälega:

«Sa — sa armastad teda!»

«Keda?»

«Rauni!»

«Mõtleks!»

«Ja! Ma tean, et sa armastad teda! Ära tule mulle valetama! Armastad! Miks sa ei vasta? Mis sa valetad? Ma sain sellest juba ammu aru! Sa oled... ogar ta järele — justkui Taimi!»

Seda on Tuule jaoks palju, ta ajab end sirgu ja ütleb rahulikult, aga jäigalt:

«Palun — mine — ära.»

«Sa... sa ajad mu minema?!»

«Kui sa niimoodi räägid...»

«Mis niimoodi? Mis niimoodi? Ma räägin tõtt! Kas pole või? Tõtt! Sa ei julge seda vist endalegi tunnistada!»

«Keda või mida peaksin ma kartma?» vihastub Tuule. «Ma pole kohustatud sulle aruandeid esitama! Jäta mind rahule!»

«Läksid vihaseks, jah? Örn koht, jah? No leidsid ikka küll... kakerdaja ja laaberdaja! Seda poleks ma sinust uskunud! Ta on su pea segamini ajanud!»

«Oma pea eest hoolitsen ma ise!» karjub tüdruk. «Jäta mind rahule!»

«Ah nii ütled sa mulle! Pärast kõike —»

«Mida kõike? Mida kõike? Mis lootusi ma sulle andnud olen? Ära mõtle välja!»

«Ma ei osanud arvata, et sa niisugune oled!»

«Olen, nagu olen! Kui sul muud rääkida pole, siis pole meil enam midagi rääkida!»

«Ah soo? Selge! Jookse siis... tema kaenlasse!»

Maidu vihane hää katkeb, tema kurgust kostab häälit-sus, nagu tahaks ta nutma puhkeda, ta tõukab tooli kolinal ümber ja tormab uksest välja.

Tuule kuuleb, kuidas mootorratas käima läheb ja mürin kaugeneb.

Ta seisab liikumatult, rusikas käed rinnale nagu kaitseks surutud.

Tuule pilk langeb Maidu lilledele mahlapurgis ja tüdruk mõtleb, et ta pole kunagi eriti alpikanne armastanud — miks ta küll enne ütles, et need ilusad on?

Katastroof

«Tulen toime,» kordas Tuule endale terve õhtu ja need on tema esimesed sõnad ka täna hommikul, kui ta pärast äratuskella plärinat vihmasadu märkab ja sellest hoolimata otsustab linnas ära käia.

Sest koju on praegu võimatu jääda. Peab midagi tegema, tuleb kuhugi minna — rahutus lihtsalt ei luba paigal püsida.

Pikemata on selge, et eilne juhtum Maiduga pole tema edasise elu seisukohalt vähem tähtis kui lugu Velloga. Lõpp oli siis, lõpp oli eile, armastusest räägiti siis, räägiti ka eile, — ainuke vahe on selles, et kunagi tunti Vello vastu midagi suurt ja sügavat (kas see päriselt nii põhjatumalt suur ja sügav oligi, selles on Tuule juba tükk aega tagasi kahtlema hakanud), aga Maiduga pole ju midagi: ainult sõprus, ainult seltsimehelikkus.

Jah, niisiis on tema elust juba kaks inimest jäädavalt lahkunud, mõtleb tüdruk dramaatiliselt ja tunneb end selle avastuse mõjul veidi tähtsana. Muidugi jäädavalt, sest Vellole ei mõtle ta enam üldse ja kui mõtlebki, siis ainult imestusega, et kunagi nende vahel üldse midagi olla sai; on päris kindel, et nende teed enam kunagi ei ristunud või kui peakski, siis peale viisaka tere pole neil teineteisele midagi kosta. Aga Maidu? Kas Maidu teda enam üldse näeb ja teretust poetabki? Ilmselt on poiss seda tüüpi, kes on tähelepanelik, hell ja vastutulelik teatava piirini — aga siis nõuab ka tasu. Ja kui seda ei saa, lõhub enda tagant kõik sillad ja kõnnib sügavalt solvununa oma teed. Jäävad ära ühised ettevõtmised ja harjutused, kõik-kõik, mis neid koos hoidis, on purunenud — poiss tuleb Valivere pulbitsevast kultuurielust lihtsalt raginal maha kanda! Tuule ei usu, et Maidu võiks andestada või leppida, oh ei, solvang, et temale kedagi teist (ja veel kedagi) eelistati, on nõnda vägev, et peaks küll ainult imet ootama, kui ta ... üle oma varju hüpata suudaks.

Tuule märkab imestusega, et ta mõtleb Maidule üksnes iseenda kasulikkuse seisukohalt, nagu polekski teine ilusate sõnadega armastusest ja teineteise hoidmisest rääkinud. Mis teha — Maidu armastus jätab tüdruku häbemata külmaks. Ta pole isegi iseteadvalt meelitatud, et talle elus juba teine abieluettepanek tehti. Maidu armastus on niisugune hull armastus, mis ainult segab ja kõik plaanid sassi ajab:

kust nüüd leida uut elektrikut, lavameistrit, laulupartnerit ja estraadinäitlejat ühes isikus — kust?!

«Tulen toime,» pomiseb tüdruk end riidesse toppides. «Tulen toime,» ajab ta poolvägisi võileiba suust sisse, isu pole. «Tulen toime,» mõõdab ta trepil tusaseid vihmapiis-tavaid pilvi, seab end jalgrattale ja hakkab sõitma.

Seda teed, kuhu ta nüüd oma metsateelt kõrvale keerama peab, on ta väga harva kasutanud — see käändub enne metsa lõppu ja keskuse algust paremale ning jõuab maanteeni välja poole kilomeetri kaugusel Valivere bussipeatusest, sellest, kus esimest korda siia sõites maha tulnud sai.

«Tulen toime,» ohkab Tuule.

Maantee lõikab metsa pooleks. Üsna maantee ligi jõudes märkab tüdruk, et teisel pool maanteed, samasugust metsateed pidi läheneb samuti jalgrattur. Talli Alviine! tunneb Tuule vanamuti ära. Seesama Talli Alviine, kes töökoja taga elab, kes noorena linna jooksis, keda vend koju tagasi tõi ja kes Tuule—Maidu duetist pisarateni liigutatuna kingituseks kirjud labakud kodus.

Kust ta võiks küll nõnda vara tulla? mõtleb tüdruk. Küllap tahab ka linna sõita ja kas just seda rada pidi sealt ääremaa töökoja tagant kõige otsem bussipeatuseni polegi —?

Tuule ohkab: kindlasti kobib mutt tema kõrvale patrama — just nüüd, kus ta oleks tahtnud oma mõtetega üksi olla. «Tulen toime,» lausub tüdruk mõrult. Jõudnud metsa servani — siit on asfaltteeni ainult paarkümmend sammu — astub Tuule rattalt maha ja hakkab jalgsi edasi sammuma, et Talli Alviinet nagu üks noor viisakas inimene kunagi teretada ja hullust ilmast juttu teha.

Samas kostab tüdruku kõrvu auto mürin. Tuule vaatab paremale ja näeb lähenevat veoautot. Nüüd pöörab tüdruk pilgu äsja metsast väljunud ja otse maanteele vāntavale Alviinele ja temani ei jõua veel mõtegi, mida see võiks tähendada, kui juhtubki midagi kohutavamast kohutavamast: Alviine, kes tõenäoliselt masina müra ei kuulnud, märkab äkki otse tema poole tormavat autot, ta ehmub, kukub koos rattaga, auto pidurdab, juht püüab kõrvale keerata, aga hilja — masin sõidab kukkujale ja tema rattale otsa, lohistab neid tükk maad enda ees, jalgratas lendab kõrvale ja naine kaob auto rataste alla. Masin vānderdab pidurdades edasi, jättes lamava inimese maha ning jääb veidi eemale seisma.

Tuule on paigale tardunud, ta ei jõua karjatadagi, tal on

tunne, et näeb midagi võimatut — seda ei saa olla, see ei võinud juhtuda! — ta vahib ahastades auto poole, viskab oma jalgratta maha ja tormab maanteel lamaja juurde. Naine lamab poolkägargas liikumatult, Tuule vajub tema kõrvale kükki, katsub teda käega, märkab, et verd polegi ega oska midagi peale hakata.

«Kuulge,» haliseb tüdruk hirmunult, «kuulge, kas te kuulete mind?!»

Talli Alviine ei anna elumärki.

Samas näeb tüdruk enda kõrvale ilmunud mehe säärikutes jalgu. Ta vaatab üles: tema kõrval seisab Raun Hints.

«Surnud?» küsib poiss ärevuses ja kummardub lamaja kohale.

«Ma ei tea,» kogeleb Tuule abitult.

Raun keerab naise selili, selle nägu on verd täis, Raun laskub põlvili, kuulab naise südant, lükkab käega silma-laud üles, tunnistab liikumatut kogu tükk aega sõnatult ja ajab end siis pikkamisi püsti.

«Läinud,» ütleb Raun kõlatult.

«Oh jumal!» karjatab Tuule. «Aga äkki siiski elab —?!»

«Ei ela,» raputab Raun pead.

«Ei ela?» kordab tüdruk arusaamatuses. Kuidas siis nii — ei ela?

«Ei.»

«Issand! Kindel või?»

«Kindel, kindel.»

Tuule püüab end üles ajada, tema jalad on nõrgad ja keha väriseb, vaevu-vaevu saab ta püsti. Nad vahivad vaikides hukkunud ja ei pane tähele, et sadu läheb üha tugevamaks.

«Ma ei — ma ei ajanud teda alla,» ütleb Raun. «Ma sõitsin täitsa normaalse kiirusega. Äkki — otse ees! Ma ei saanud enam midagi teha. Oh kurat-kurat küll!»

«Jah... Ma nägin,» pomiseb Tuule nõrgalt.

«Nägid, jah? Eks ole? Ta ei vaadanud ei paremale ega pahemale, pörutas otse ette.»

«Jah, ma nägin...» Tuule vakatab ehmunult vait ja ütleb alles mõne aja pärast: «Ta nägi mind ja tahtis vist otse üle tee minu juurde sõita...»

«Kas sa tunned ka teda?»

«Jah.» Tuule ei märka, et Raun teda sinatas. «Ma tean... Ta kinkis mulle näärideks ilusad labakindad. Issand jumal, ja alles oli ta elus.»

Raun vahib maanteele ette ja taha ning heidab pilgu kellale.

«Mis nüüd saab?» küsib Tuule. «Kas — kas peab kuhugi helistama minema? Kuhu? Ma võin minna... Rattaga lähen. Ma ju nägin. Kus siin kõige ligem telefon on?» Närvilis tüdruk vahib Rauni poole, kes lamajat üksisilmi pööratseb. «Miks sa ometi midagi ei ütle!» Ta ei pane tähele, et temagi ütleb «sina».

«Ära mine,» lausub poiss pärast väikest mõtlemist.

«Miks?!»

Raun ohkab.

«Mul on — viinalõhnad küljes.»

Tuule vahib poisile abitult otsa.

«Aga... aga mis siis saab?!»

«Kui inspektor tuleb ja saadab mu ekspertiisi —»

«Aga ma ju nägin!»

«Sinu tunnistus keeratakse nulliks.»

Tuuleni teise sõnade mõte ei jõua.

«Aga ma ju nägin...»

«Nägid!» Raun uurib auto pidurdusjälgi, mida järjest hoogustuv vihm ära pesema hakkab.

«Mis me peame siis tegema, ütle ometi!» ahastab tüdruk, Raun haarab Tuule käsivarrest tugevasti kinni.

«Sõidame ära.»

«Ei, ei...»

«Sõidame ära,» kordab poiss otsustanult.

«Kas... kas me jätame ta siia... niimoodi?!»

«Peame jätma.»

«Ei, ei...»

«Lähme sinu juurde.»

«Miks!»

«Me peame siit kiiresti kaduma.»

«Ei, ei, nii ei või...»

«Jäta oma halin! Siin ei tee enam midagi. Mine võta oma ratas ja pane Lagedale tagasi. Ma tulen kohe kannul.»

Tuule seisab, justkui oleksid jalad tina täis, ega suuda sammugi teha.

«Mine jubal!» käratab Raun. «Sinu juures räägime!»

Raun tõukab tüdrukut, kes peaaegu komistab, jääb seisma, vaatab tagasi, kohtab poisi käskivat pilku ja hakkab jalgratta poole komberdama.

«Rutem, rutem!» hüüab Raun talle järele, heidab lebajale pilgu ja tõttab oma masina juurde.

Tuule jõuab jalgrattani ja tõstab selle püsti. Ta vaatab

auto poole. Raun ronib kabiini, mootor läheb käima, ta tagurdab masina üsna Tuule lähedale tee teise serva ja viipab tüdrukule, et see ees ära sõidaks. Tuule ei suuda rattale ronida, ta võtab selle käekõrvale ja hakkab metsa poole minema. Ta heidab pilgu tagasi: auto jõuab talle järele ja venib mootori tasa turtsudes mööda kitsukest metsateed otse tema kannul.

Raun pistab pea välja ja hõikab:

«Sõida, ära veni!»

Tüdrukul on tegemist, et sadulasse saada, ta tunneb, et tahaks hoopis ratta käest visata, maha istuda ja uluda, kuid ta kardab midagi, ta ei tea isegi, mida — võib-olla Rauni tigatedat närvilist häält, võib-olla suurt hirmutavalt mõjuvat masinat selja taga; lõpuks saab ta rattale ja hakkab sõitma.

Lagedale jõudes ei saa Tuule köögist kaugemale, ta vajub toolile lõdvalt istuma ja pühib käega üle märja näo. Raun heidab oma nahkjopi seljast, kuivatab nagis rippuvasse rätti käsi ja süütab suitsu.

«Tahad ka?»

Tuule noogutab tummalt, märkab, et käed on märjad, otsib taskuräti, kuivatab käsi, võtab pakutud pakist sigareti ja Raun annab talle tuld. Nad kisuvad vaikides suitsu ja kuulavad väljas ladisevat vihma.

«Mis nüüd saab?» küsib Tuule lõpuks tasa,

«Teda... Teda ei saa... enam keegi aidata. Aga mina oleksin vahele jäänud. Rängasti vahele jäänud.»

Tuule vaatab paluvalt poisi poole.

«Aga lähme räägime siiski, ma nägin ju täpselt —»

Raun kummardub tüdruku näo ette ja hingab talle näkku.

«Tunned? Ja ma tulin õnnetuspaigalt ära.»

«Aga mis siis teha!» on Tuule nõutu ja ärevil.

Raun kehitab õlgu.

«Vaikida.»

Poiss läheb veeämbri juurde ja joob kopsikust vett.

«Anna mulle ka,» palub tüdruk.

Raun toob kopsiku Tuule kätte. See joob, paneb kopsiku lauale ja tõuseb otsustanult.

«Ei, Raun.»

«Mis «ei»?»

«Me peame minema... see tuleb ära rääkida.»

«Tahad, et ma kinni lähen? Tahad, jah? Hakkad pakke järele saatma või?» Rauni häälel on hirmutavalt tige.

Tuule vaikib nõutult.

«Ja... ja kui hakatakse midagi nuhkima... vaevalt küll, kus nad teavad! — ma olin terve öö sinu juures, koos autoga, ja pole veel praegugi ära läinud.» Ta vaatab kella. «Kell on pool seitse läbi. Ma pole veel ära läinud.»

Tuule vahib poisile mõistmatult otsa, nagu ei taipaks ikka veel, mida temalt tahetakse.

«Kust sa... tulid?» küsib tüdruk.

«Oli üks sünnipäev... Koosal. Aga see unusta ära.»

Tuule vaikib.

«Said aru, mida ma sulle rääkisin?!»

Tuule raputab pead.

«Raun, nii ei või... Sa ei tohi nõnda... Sa ei tohi seda... minult nõuda, Raun, seda on liiga palju.»

«Kurat, ma ei taha ometi ühe lollaka vanaeide pärast istuma minnal» karjub poiss, märkab tüdruku ehmunud ilmet ja hirmunud silmi ning püüab rahulikumalt jätkata: «Ma ei ületanud kiirust... Kui ma poleks hommikul klaasitäit võtnud, oleks ta ikkagi all olnud. Ta on ju poolkurt, ta ei kuulnud üldse, et ma tulin. Aga kellelegi seda enam selgeks ei tee, mõistad?!»

Tuule ei tea, kas ta mõistab või ei, ta toetub vastu lauda, sigaretilt pudeneb tuhka maha, tüdruk vahib tühja pilguga põrandalaudu.

Raun astub tema juurde ja võtab ta käsivartest kõvasti kinni.

«Ai, mul on valu.»

Haare lõdveneb.

«Sa ei räägi, ega, Tuule? Sa pole midagi näinud, eks? Enam midagi muuta ei saa. Ta oli ise süüdi. Saatuse... Aga minu saatuse — minu saatuse on sinu käes, Tuule, saad aru?»

Abituna toetub tüdruk vastu poissi ja see embab teda. Tuule peas on kõik segi.

Ta saab aru, et ei mõista, aga peab mõistma, ta tunneb poisi käte survet oma kehal ja mõtleb ahastusega, miks peab ta Rauni käte vahel olema praegu, kus ta midagi ei mõista ja ometi mõistma peab.

Legend

Järgmised päevad elab Tuule justkui unes. Ta käib proovidel, teeb, mida vaja, aga kõik käib kuidagi mehaaniliselt ning isetegevuslastel pole raske märgata, et nende juhiga on midagi lahti. Tuule vabandab oma hajukil olekut hirmsa peavaluga ja neelab hoolitsevate taidlejate silmade all tablette. Muidugi ei ole tablettidest abi, pea on laokil ja tüdruk märkab, et juba tükib ta üht-teist unustamagi, — isegi õhtuti pärast voodisse heitmist käib ta südame rahustuseks välisust katsumas: keeras ikka lukku või ei?

Talli Alviine surm levib kulutulena üle küla. Kõige värskeemat informatsiooni saab Tuule koristaja Alma käest, aga muidugi arutatakse asja ringideski küll enne ja pärast proovi ning Tuulel on tükk tegemist, et neutraalset osavõtlikkust mängida, õigel ajal noogutada või pead vangutada. Maanteed käivad mõõtnas ja külas pärimas mehed miilitsast ja autoinspeksioonist, aga neil tuleb sama targalt minna, kui tulid: salapärase otsaajajani ei vii ükski jälg ning keegi ei tea midagi.

«No on ikka ilmas inimesi,» ohib Alma. «Ajab teise alla ja ei jäta pidamagi, et vaadata, kas õnnetu vajab abi või ei. Nojah, eks tal ole oma nahk kallis, aga ega sihuke ikka õige inimene ole, niisuke on hullemast hullem, niisukesega ei tahaks mitte ühe katuse all ollagi.»

Mis jääb Tuulel muud üle kui «jah-jah» ütelda ning teist tegemist teha. Tüdruku ajab närvi veel see, et Raun ei näita mitmel päeval oma nägu. Ja just nüüd oleks Tuulel teda kõige rohkem vaja! Mida ta Rauni käest täpselt tahaks või kuhu nad oma jutuga välja peaksid jõudma, seda tüdruk ei tea, aga ta tunneb, et tal läheb iga päevaga seda koormat üksi vedada üha raskemaks. Kui harjutuse ajal libiseb Tuule pilk klaveri tagant esimesele pingireale, tuleb talle kohe pisaraid pühkiv Alviine meelde. Kodus peidab ta labakindad esikukapi sahtlisse, et need kohe uksest sisse astudes vastu ei hüüaks, aga sellest pole abi, sest nüüd majja tulles ja kappi nähes meenub sedamaid, et kindad on sahtlis. Ta näeb Alviinet isegi unes, unenäod on segased, öösi ärkab ta mitu korda hirmunult ja kuulatab pingsalt, otsekui peaks arvama, et keegi on kas ukse või akna taga.

Ühel hommikul kultuurimajja tulles on Almal korvis noor hall kass. Ta seletab Tuulele, et see on Alviine jagu, tema, Alma, viib kassi enda juurde, sest kassil pole enam pere-naist ja hulkuma vaest looma tema, Alma, süda ei luba

jätta. «See hirmus autojuht tappis inimese ära, olgu siis tema kassigi eest hoolt kantud, kes elab, see peab elama,» räägib Alma tüdrukule ega aima, et ta sellega tüdrukus ühe vana haava, mis vahepeal unustusehõlma vajunud, uuesti veritsema kisub.

Tuule oli kuskil üheksane, kui nende kõrvaltänaval kolme kassi pidav vanatädi talle näärideks kassi kinkis. See oli samuti hall ja umbes aastane ning kink tuli tänu sellele, et kord teeserval tädi kassidega mängides poetas Tuule, et temagi tahaks ühte toredat kiisut endale. Paar päeva enne aastavahetust kutsus tädi tüdruku enda poole, päris, kas Tuule tahtmine on tõsine. Tüdruk läks rõõmust lausa segaseks ja võttis kingituse kahel käel vastu. Kodus ei saanud ta isa-ema käest kiita, neile kassipidamine ei meeldinud ja nad käskisid selle kohe tagasi viia. Tuule pistis nutma ja seletas, et ta ei julge seda teha, sest ise ta ju tahtis ja heast südamest anti. Peale pikka õiendamist andsid vanemad järele, nõudes, et Tuule siis ka oma seltsilise eest hoolitseks ning teda korralikult väljas käima õpetaks. Kuid nüüd alles päris pahandused peale hakkasid, sest rumal kiisu kippus oma tegu kord kuhugi nurka, kord kapi alla, kord otse vaibale tegema; kõigele lisaks jõudis ta laualt mõnegi asja maha ajada ning ära lõhkuda. Tuule katsetest kassile aru pähe panna ja teda klosetipõrandale pandud liivakastikeses käima harjutada ei tulnud paraku midagi välja, korter haises ja maja oli pahandusi kuhjaga täis. Ema käis kassi tagasi pakkumas, kuid seal keelduti solvunult ning ema sai isegi hurjutada. Siis otsustasid vanemad kassi kellelegi ära anda. Tuule proteste loomulikult kuulda ei võetud, ja kui tahtjat ei leitud, hakkasid vanemad kassi magamapanemise üle aru pidama. Tuule ulus ja märatses, aga abi polnud sellest raasugi ning ühel päeval oli selge, et järgmisel viib isa kassi sinna... kuhugi Videviku tänavale, kus, nagu räägiti, pannakse loomi igavesele unele. Tuule nuttis lohutamatu ja lasi õhtul salaja kassi uksest välja tänavale. Kui see välja tuli, sai ta vanemate käest kõvasti võtta, sest looma keset talve hulkuma saata olevat veel hullem kui magamapanek, see olla looma piinamine ja Tuule on päris süd ametu tüdruk, et kassi lihtsalt välja ajas. Nüüd läksid tüdruku hingepeinad veel suuremaks, ta kujutas ette, kuidas õnnetu kass lumehanges külmetab ja näljast nõrkeb, ta käis mitu korda kõrvaltänavas uurimas, ega kiisu pole sinna tagasi tulnud, aga ei — mis kadunud, see kadunud. «Issand, sa oled kassitapja,»

sosistas vapustatult mängukaaslane ja kooliõde Piia ning Tuulet haaras õudus. Kassitapja! Kas Piia või mõne teise kaudu nende tänavalt levis jutt Tuulest ja kassist laiemalt ning oma pool aastat õrritasid mõned klassivennad Tuulet, kutsudes teda «Kassitapjaks». Tüdruk elas seda kõike väga valusasti üle ja vandus endale, et ta ei võta enam eladeski ühtki looma ega tee surmani ühelegi loomale liiga. Vanne vandeks, aga süütunne jäi, ja alati, kui ta kasse nägi, käis südamest nagu torge läbi ja Tuulel oli väga paha olla. Läks hulk aastaid, kui kassid talle enam nii valusasti ei mõjunud ja lõpuks ununes see lugu hoopis; alles Valiveres tuli talle see lugu uuesti meelde. See oli siis, kui Raun Hints talle kassipoega kinkida tahtis.

Aga nüüd kerkis jällegi kõik uuesti üles, mõte hakkas kassitapja ja inimesetapja vahet käima, kassi nimega poiss ja tema enda kassilugu seondusid niivõrd, et õöl vastu Alviine matuseid nägi Tuule õudsat unenägu, kuidas Rauni näoga kass teda taga ajas, kuidas äkki kassist suur auto sai, kuidas see talle peale kihutas ja ta raskete rataste alla sattus; ta tahtis karjuda, aga ei suutnud, sest tal lihtsalt polnud häält.

Hommikul, olles ikka veel unenäo mõju all, ei suuda Tuule kuidagi otsustada, kas minna matusele või mitte. Kui Alma seda temalt eile küsis, vastas ta põiklevalt, jättes valikuvabaduse, aga nüüd ta ei tea, mis oleks õigem või parem. Jälle peab ta elu ja surmaga tegelema, jälle võtab ta kord ühe, kord teise otsuse vastu ja ikkagi kuhugi kaugemale ei jõua. Ma ei suuda seal haura ääres seista, ma hakkan uluma ja kõik saavad aru, et minuga on midagi imelikku, võib-olla hakkavad koguni aimamagi, et ta teab rohkem kui teised. Aga, kui siiski minna? Ehk just seal saab lõplikult selgeks, mida ta tahab või mida ta peab tegema? Aga just siis, kui Tuule on otsustanud minna ja enda riidesse saanud, sõidab Raun Hints oma mootorrattal värava taha.

«Tere,» astub Raun uksest sisse. «Kas tahtsid... sinna minna?»

Tuule noogutab.

«Kus sa kõik need päevad olid? Ma ootasin —»

«Oli tegemist,» pomiseb noormees. «Tead, ma arvan, et ära mine. Misjooks? Sa peaaegu ei tunnegi teda, seal matuselisi niikuinii küll!»

Tuule vaikib ja närib huult.

«Ma ei tea isegi, mis teha,» ütleb ta.

«Mis sa ennast asjata piinad.»

«Asjata!» hüüatab tüdruk kibestunult.

Raun astub Tuule juurde ja paneb käed tüdruku käsi-vartele.

«Tuule, kas ma olen sinu meelest kurjategija? Sa tead ju ise ka, et ei ole.»

«Ma ei tea enam midagi,» vabastab tüdruk enda ja pöördub eemale.

«Lähme kuhugi, räägime, peame nõu,» teeb Raun ettepaneku.

«Kuhu?»

«Oled nõus? Usu, ma võtan su südamevalu ära.»

«Kuhu me lähme?»

«Ma viin sind... Lähme siit lihtsalt kaugemale.»

«Kuhu, kuhu?» läheb tüdruk kärsituks. Äkki olekski õige kuhugi kaduda? Äkki oskabki Raun temalt südamevalu ära võtta? Või on see tühi enesepete? Ükskõik — viidagu, tehtagu, mindagu, peaasi kui kas või natukeseks ajaks sellest esikukapist ja tema ülemisest sahtlist eemale saaks...

«Mäletad, kui ma sind Viisu peolt koju viisin? Lubasin tutvustada Valivere vaatamisväärsusi — Kalevipoja söngi ja Püha oja...»

«Kas praegu on selleks sobiv aeg?» kõhkleb tüdruk.

«Seda ei ütle meile ükski inimene maailmas. Lihtsalt — lähme. Mul on su jaoks teine kiiver ka kaasas.»

Nad sõidavad tuttavat metsateed pidi maanteeeni, Tuule mõtleb ehmunult, miks nad just sealt, millele mõeldagi ei tahaks, peavad mööda minema, aga ta ei ütle sõnagi, surub huuled kramplikult kokku ning asfaldile jõudes väldib vaatamast kohta, mis kogu aeg niigi silmade ees püsib. Raun keerab paremale, jah, sinnapoole, kust ta tookord masinaga tuli, seal kuskil asub too Koosa, seal oli sünnipäev ja sealt ta tuli; ilmselt asuvad kuskil seal ka nood vaatamisväärsused, nagu Raun ütles, mõtleb tüdruk ja tal on äkki tunne, nagu põgeneksid nad kuhugi millegi eest, mis neid armetult jälitab.

Varsti keeravad nad peateelt kõrvale, mööduvad üksikutest taludest ning mõne aja pärast märkab tüdruk, et võrreldes Valiverega maastik teiseneb, tulevad kõrgendikud ja langused, ümberringi on metsad ja ei lähegi enam väga kaua, kui nad jõuavad ühe väikese kasesaluga mäekupli jalamile, otse vinta-vänta lookleva oja juurde.

«Kohal, hüppa maha,» lausub Raun.

Tuule astub maha ja vaatab ringi. Päike jõuab kesktae-

vasse, taevast on pilvitu, ainult mõned üksikud õhkõrnad valged pilveviirud seisavad liikumatult kaugemal. Kevadine loodus on täis värskust, õhk on leebe, lausa paitav. Ümberringi valitseb suur vaikus, on ainult oja tasane vulin; Tuule vahib, kuidas vesi lakkamatult edasi ruttab, riivates üksikuid kive või neist üle libisedes. Ta läheb natuke maad piki oja serva edasi ja jääb üksiku paju juurde seisma. Kui saaks nõnda, et ei peaks midagi mõtlema, midagi rääkima, midagi otsustama, midagi tegema — kui ometi saaks!

«Püha oja,» ütleb Raun, jõudes tema juurde ja süütab suitsu. «Tahad ka?»

«Ei. Siin on ilus.»

«On küll, sellepärast ma su siia tõingi.»

«Aga kus see Kalevipoja säng on?»

«Natiike maad veel edasi. Seal pole midagi vaadata, niisama üks nõgu ja kõik. Neid Kalevipoja sänge on ju kogu Eestimaa täis, seltsimees nagu suurt muud ei teinudki kui pikutas kord siin ja põõnas kord seal...»

Tuulel pole meeoleolu muiatagi. Aga ta ei taha ka sellest rääkima hakata, mis südant vaevab, ta tunneb, et mida kaugemale seda jutuaajamist lükata annab, seda parem... See tuleb niikuinii, mõtleb tüdruk murega, ja juba ette häirib teda seegi, et ta teab, kuidas too, kes siin ta kõrval suitsu tõmmates seisab, talle jälle kõike selgeks tegema hakkab ning teda ümber veenda püüab... Ja kuidas ta peaaegu nõustub ja samas mõistab, et see pole lahendus ja kui kõik peaks nõnda jääma, siis lahendust ei tule ega tulegi. Aga kas ükski asi saab või tohib ilma lahenduseta jääda?!

«Sa rääkisid midagi legendist... selle ojaga,» raputab Tuule mõtteid peast. «Mis legend see on. Räägi.»

«Ah soo,» ütleb Raun, läheb oja äärde, toksib jalaga paar kivi vette, heidab sinna ka ühe oksakese ja jälgib, kuidas see voolus kiiresti käänaku taha kandub.

«See on umbes niisugune... liigutav lugu. Vanasti olnud siin suur lai jõgi, siis olnud tal ka teine nimi, mitte Püha. Ja kuskilt kaugemast kihelkonnast tulnud poiss kohanud jõe ääres ühte siit tütarlast. Tüdruk pesnud jõe ääres pesu, ta oli vaeslaps ja rikaste juures teenijaks. Ja neil läks lahti... noh — armastus. Ja kui noormees pidi ära minema, ütles ta, et tüdruk oodaku teda, ta tuleb tagasi ja kosib ta endale naiseks. Ja ütles veel, et sinu armastus on mulle

püha ja kuivagu see jõgi kokku, kui ma peaksin sind unustama!»

«Lõpp on teada,» lausub Tuule nukralt.

«Tõsi? Noh, lõpp on nii, et ootas tüdruk ja ootas, istus aga, kui mahti sai, jõe kaldal ja äkki ühel päeval näeb — kae imet! jõgi hakkab kokku kuivama. Vesi vajub kallastelt ikka allapoole ja allapoole, taevast läheb üleni mustaks ja tuul valjuks. Ja tüdruk sai aru, et kallim on teda petnud ja unustanud. Ja hüppas meeleheitel vette.»

«Seda ma arvasin,» ütleb Tuule ja muutub veel kurvemaks.

«Kui ta surnukeha leiti, polnud jõe enam ollagi, ainult oja; ja kõik imestasid, kuidas nii madalas vees ennast ära uputada sai. Ja sellest ajast peale kutsutaksegi seda Pühaks ojaks...»

«Sest tüdruku armastus oli püha,» ütleb Tuule ja hakkab nutma.

Kohkunud Raun tõttab tüdruku juurde.

«Mis sul on? Miks sa nutad? Tuule! Kas see lugu tegi tõesti südame nii haledaks?»

Tuule vaatab märgade silmadega poisile otsa ja ütleb:

«Ma ei taha siin olla.»

«Miks!»

«Ma ei taha. Vii mind koju. Lagedale. Kohe. Kohe-kohe.»

Ja ta jookseb mootorratta juurde. Hämmeldunud Raun järgneb talle.

«Aga miks nii ruttu? Mis juhtus? Me võiksime veel edasi minna —»

«Ma ei taha, ma ei taha,» jonnib tüdruk pahuralt, ta ei taipa isegi, mis temaga lahti on, et ta siin enam ei suuda olla: äkki hakkas talle too põgenemine nõnda vastu, et ainus, mis ehk aitab, oleks see, kui ruttu koju tagasi pääseks.

Raun ohkab, see ohe ärritab Tuulet ja ta nähvab:

«Kui sa ei taha, sõida edasi, ma võin jala ka minna.»

«Lolliks oled läinud võil!»

«Ise oled.»

Ja juba ta lähebki, Raun peab talle järele jooksema ning tal on tükk tegemist, enne kui Tuule nõustub mootorrattale istuma.

Lagedale jõudes vajub Tuule köögi akna alla istuma ja vahib tühja pilguga sõnagi lausumata välja. Raun kõhkleb vähe, astub tema selja taha ja paneb käed tüdruku õlgadele.

«Jäta,» tõuseb Tuule ja astub tõrjuvalt mõne sammu eemale.

«Ei,» ütleb Raun, läheb ta juurde ja surub tüdruku enda vastu.

Tuule tõmbab end järsult vabaks, hoiab avatud pihkudega käsi nagu tõrjudes poisi poole ja ahastab:

«Milleks me pidime küll kokku saama! Mis olukorda sa oled mind pannud!»

«Pidime.»

Raun võtab tüdruku ettevaatlikult, peaaegu hellalt embusse ja suudleb teda pikalt. Tuule teeb nõrga liigutuse, nagu tahaks ennast vabastada, nad vaatavad tükk aega sõnatult teineteisele otsa, Tuule tunneb, kuidas kogu ta keha lõtvub. Nagu tuge otsides toetub ta vastu poissi ja laseb end uuesti suudelda. Mis ma teen, mis ma ometi teen, käib tüdruku peas, just seda ei tohiks praegu olla, ei tohiks, ei tohiks —!

Aga Raun mõtleb ilmselt teisiti, Raun mõtleb otse vastupidi, sest tema käsi eksib tüdruku rinnale, Tuule püüab poisi kätt ära lükata, aga selle käsi pigistab rinda veel tugevmini, Tuule avab suu, justkui oleks tal õhust puudus ja Raun hakkab teda tugevasti embuses hoides toa poole juhtima.

«Tule... Tule...» sosistab poiss erutatult.

Mõned sammud teeb Tuule kaasa, aga siis tuleb ta mõistusele ja ta kisub end lahti.

«Sa oled hull!»

«Ei, Tuule.»

«Mine ära.»

«Tuule —»

«Mine ära!» karjatab tüdruk.

«Ma ei saa sinust aru,» imestab poiss.

«Sa ei saa paljustki aru.»

Raun kehitab õlgu ja tõmbub veidi krampi.

«Võib-olla... Võib-olla.»

Nad vaatavad vaikides teineteisele otsa. Kuidas oleks praegu vaja rääkida, aga ei saa, see on võimatu, sellest ei tule midagi välja, mõtleb tüdruk ja kordab käskivalt, nagu oleneks sellest kõik:

«Mine — kohe — ära.»

Raun vahib Tuulele pingsalt otsa, tahab midagi ütelda, aga vaikib ja lõtvub. Poisi nägu vabaneb erutatud pingest ja äkki näeb Tuule enda ees otsekui teist Rauni — lihtsat, siirast, näol andestustotsiv ilme, ja tüdruk tunneb, et tema

süda tahab lausa tükkideks minna. Vaevu võtab ta end kokku, ta puudutab õrnalt, aga tõrjuvalt Rauni käsivart ja ütleb sosinal häälega, milles on palve:

«Ole hea... mine nüüd.»

Raun noogutab ja astub ukse poole. Käsi lingil, vaatab ta tagasi.

«Ma tulen homme. Sa oled päeval tööl?»

Tuule ei vasta.

Raun väljub.

Tuule kuuleb, kuidas mootorratas käima lüüakse ja see pärast valje tuure tasase podinaga kaugeneb. Tüdruk tahaks tormata trepile ja sõitjat tagasi hüüda, aga ta ei tee seda, ta läheb tuppa, viskub selili voodile, pistab käed pea alla ja jääb üksisilmi lakke vahtima.

Täna, matusepäeval, jäid proovid ära, Tuule on terve päeva üksi kodus ja alles õhtu eel saab talle selgeks, mida ta tegema peab. Jah, nüüd ta teab ja see on lahendus. Kui ta enne magamaminekut ust lukku keerab, teab ta ka, et täna ei pea ust teist korda katsuma tulema: ta mäletab, et ta tegi seda.

Järgmisel hommikul sõidab Tuule linna ja hetkegi kõhklemata koputab uksele, millel on silt:

«Kultuuriosakonna juhataja.»

Üksindus

Nüüd on siis palju ära tehtud — on mõeldud, kaalutud, otsustatud, räägitud, vaieldud ja valetatud ning täna võtab Tuule ette teekonna, millest ta poleks nädalapäevad tagasi osanud undki näha.

Sätlinud oma jalgratta mõisahoonde seina najale, laseb tüdruk pilgul ringi käia, justkui tahaks kontrollida, kas siin on võrreldes päevaga, mil teda esmakordselt siia sõidutati, midagi muutunud. Aga mida teist siin olla saab: endiselt viib lai trepp kahe samba vahelt üles, endine on hekiga piiratud pinkidega nurgake ja autahvelgi, mille poole Tuule vaadatagi ei taha, on kindlalt omal kohal.

Ja loomulikult on esimees Markuse kabinetki samasugune kui tol päeval, kui ta siia võitlusvalmilt sisse rühkis: kõrge lagi, mürakas kirjutuslaud, teine pikk laud toolidega ja hele sektsioonkapp, isegi esimees ise on samasugune kui siis, seletades tusasel ilmel midagi telefoni.

Midagi ei ole muutunud, mõtleb tüdruk kurvalt, ainult vist mina.

«Lõpetasime,» räägib Markus telefoni ja viipab Tuule istuma, «jah, eile lõpetasime. Kümme päeva varem kui läinud kevadel. Noh-noh, muidugi võib õnne soovida.»

Ilmselt teisel pool seda tehaksegi, kuid Markuse näos ei liigu ükski muskel, nagu poleks tal edukatest kevadtöödest ja õnnitlustest sooja ega külma.

Tuule jääb püsti seisma ja kui Markus toru hargile paneb, ütleb:

«Tere.»

«Tere,» põrnitseb esimees. «Istuge, istuge ometi.»

«Ma ei taha.»

Markus heidab tüdrukule morni pilgu, sorib paberites ja mühatab:

«Ma kuulen.»

«Ma... ma tulin ütlema, et ma pean... kahe nädala pärast ära minema.»

Markus ei vasta tükk aega midagi, tuhnib oma sahtlites, poriseb midagi, jätab siis sopramise järele ja vaatab tüdrukule otsa.

«Isa on raskesti haige ja vajab põetajat, kuulsin.»

«Kust te teate?» jahmub Tuule.

«Helistasid sealt... kultuuriosakonnast.»

Kuuldu annab Tuulele väikest kergendust: taevale tänu, tal pole vaja päris otsast peale hakata.

«Jah,» ütleb ta.

Markus mõõdab tüdrukut pika pilguga.

«See pole muidugi õige jutt, eks?»

«On küll!»

«Ärge tulge mulle puhuma,» lööb esimees käega. «Mis teil juhtus?»

Vaikus.

«No istuge ometi, ega papi oma olematusesse haigusesse veel kohe surema hakka.»

Tuule vajub tugitooli ja tunneb end seal äkki väga vaikseks, palju-palju väiksemana kui tollel hilissuvisel hommikul siinsamas.

«Miks siis ikkagi äraminek?»

Tuule maigutab suud ja otsib sõnu, ehkki ta on juba kümme korda kõik sobivad laused pähe õigesse ritta peksnud.

«Mehele... ma ei lähe. Last... ei saa. See on nii isiklik asi, nii väga isiklik asi, et ma ei saa seda rääkida.»

Markus ohkab ja küsib:

«Kas maailmas on nii isiklike asju, mis ühessegi teisesse inimesse ei puutu?»

«Isiklik asi on nagu isiklik asi ikka, see võib veel ühe teise seotud olla, aga mitte kunagi kolmandaga.» Ka selle lause oli Tuule juba päev tagasi välja nuputanud.

«Ah mina olen siis see kolmas?»

Markus tõuseb laua tagant püsti ja kõnnib rahutult piki tuba edasi-tagasi.

«Muidu tean ma kõik, mis siin Valiveres sünnib. Millal see või teine lehm poegib, millal Juku esimest aastat kooli läheb, kes kellega ripsu lööb ja kus peres praaganõu kunagi tühjaks ei saa. Aga nüüd ei tea ma midagi. Nüüd olen ma lihtsalt loll. Aga kes meist tahab loll olla?»

«Kõike pole vajagi teada ja... Ma lihtsalt pean ära minema, palun ärge küsige rohkem, mul omalgi on raske.»

«Raske, raske...» pomiseb Markus ja istub uuesti laua taha. «Ja mina plaanisin juba tulevaks aastaks kultuurimaja remonti ja ümberehitust. Mõtlesin, et istume kuu aja pärast maha ja hakkame nuputama ja projekti tellima.»

«Midagi pole teha,» tahab Tuule ebamugava jutuajamise kiiremini lõpetada ja tõuseb püsti. «Ja veel... teate, ma tahtsin andestust paluda.»

«Mille eest? Mäletate, mis ma siin laua taga ütlesin? Tõestage meie rahvale, et olete millekski suuteline. Tõestasite — annan au ja võtan mütsi maha. Midagi on liikuma hakanud, vähe küll, aga ikka. Viimase viieteistkümne aasta jooksul on mul siin olnud — mitu direktorit, ah?»

«Mina olen üheksas,» ütleb Tuule ja lisab ruttu: «Ma ei tahtnud mitte seda andeks paluda. Ma tahtsin seda, mis ma ükskord trepil ütlesin... lehmälüpsmise kohta.»

Markus vahib tüdrukut veidi imestunult, tema silmad suurenevad ja kulmud kerkivad, ta ei ütle aga midagi, käänab pilgu enda ees lebavatele paberitele ning kukub neid mõttetult sõrmitsema.

Tuule ütleb:

«Ja ega mul midagi muud olegi... Ma lõpetan oma asjad ära ja annan Lindale üle, võtmed ja kõik... Seltsimees Arulaga on kõik räägitud ja...» Tuule vaatab esimehele otsa ja tal on tükk tõsist tegemist, et mitte nutma hakata. «Uskuge, ma ei oleks siit kunagi niisama tühja põhjuse pärast minema jooksnud —»

«Ja-jah,» tusatseb Markus. «Seda võite oma rahvatantsu-

mudilastele rääkida. Kõik tulevad, nõuavad, kiljuvad ja kaovad.»

Seda ütlemist Tuule mäletab: nii öeldi ka tookord... Ring on täis.

Tüdruk kehitab veidi abitult õlgu ja küsib:

«Palun ütelge, kuidas... abikaasa tervis on?»

«On kah kuidagi... nagu ikka. Aitäh küsimast. Enne kui bussi peale marssima hakkate, tulge veel korraks siit läbi.»

«Jah. Head aega.»

«Head aega.»

Tuule läheb läbi kontoriruumi ja tal on kurgus klomp. Ta ei näe, kuidas kolm naist pilke vahetades talle järele vahivad, ta ei pane neidki tähele, kes talle trepil vastu tulevad; keegi müksab teda kogemata ja ütleb midagi, kuid tüdrukuni see ei jõua.

Saanud paarkümmend sammu astuda, tuleb talle vastu keegi kahupäine noormees, kes tirib enda järel kummiratas- tega käru. Alles siis, kui Tuule on temast möödunud, taipab ta, et kärus olid filmikarbid. Tüdruk käandub ruttu ümber ja hõikab:

«Heil!»

Noormees vaatab tagasi ja jääb seisma.

«Kas... kus Maidu on?» küsib Tuule.

«Maidu? Kes?»

«Kinomehaanik, Mait Rahe.»

«Ah Mait... Mait läks linna tööle, kinosse «Võit».»

Selge... Väga selge, noogutab Tuule, noormees ootab, kas temalt veel midagi küsitakse ja läheb siis edasi. Küllap paneb ta uue afiši üles, mõtleb tüdruk, ei tea, mis film see võiks olla? Tuule uskus mõnikord filmide pealkirjadesse nagu ennetesse, seda eriti nooremana; kui tuju oli halb ja ühe või teise keeruka probleemi kallal kanget peamurdmist, jooksis ta kinokuulutusi lugema — ja nii mõnigi «Lootuste tee» või «Aeg armastada» tundus ütlemata tähendusrikka ja aitavana... Praegu ta tagasi ei jookse ja nõnda ta ei saagi teada, et neljapäeval linastuva filmi nimi on «Kõik on läbi»; päris hea, et ta seda teada ei saa, kindlasti oleks see teda valusasti riivanud.

Järgmisel päeval, kui Tuule ärklikabinetis pabereid kor- rastab ja sahtleid tühjendab, tuleb Raun. Poiss teab juba kõik ja küsib ilma pikema jututa:

«Mis sulle pähe löi, miks sa tahad ära põgeneda?»

Tuule ei ütle kohe midagi, kuigi ta on sellele lugematuid kordi mõelnud, kuidas ja mida Rauni küsimusele vastata.

«Tuule, räägi ometi, ära mängi tumma!»

«See — see on minu oma asi.»

Raun tuleb laua juurde ja toetub kätega lauale.

«Miks? Milleks? Sinust ei saa ükski normaalne inimene aru!»

Tuule suunurk tõmbleb ja ta vastab tasa:

«Ma ei saa enam ise ka endast aru.»

«Mis on siis lahti? Kas mina olen milleski süüdi?!»

Sellele küsimusele Tuule vastata ei taha ja ta kordab:

«Ma ei saa enam ise ka endast aru.»

«Juba ütlesid seda!»

«Ja sellepärast peangi minema, kõik.»

«Selles asjas ei saa ju enam midagi muuta, kas sa tõesti ei mõista, asja tuleb võtta täie selge aruga —»

«Võtangi. Võtangi selge aruga. Ja lähen.»

«Lõplikult?»

«Lõplikult.»

«Ja... ja me ei kohtu enam kunagi?»

Tuule raputab pead.

«Sa oled lihtsalt hull!»

«Kui hull, siis hull, peaasi, et sina hull ei ole.»

«Ei kavatsegi! Kas sa tõesti arvad, et su minemajooks- mine midagi muudab? Me peame kogu sellest prahmakast ise oma jõududega üle saama —»

«Jah, just nimelt. Oma jõududega. Seda ma tahangi.»

«Selleks ei pea Valiverest jalga laskma!»

«Sina muidugi mitte, sina saad nii, mina ei.»

«Mis pagana hingepeinades sa vaevled?! Ühe vanamuti õnnetuse pärast —»

«Jätal!» karjatab tüdruk ja hüppab püsti. Raun tõmbab tahtmatult käed laualt ja astub sammu tagasi. Tüdruku silmad läigivad palavikuliselt ja ta ütleb: «Sina ei tee mulle midagi selgeks ja mina ei tee ka sulle. Ärme raiskame sõnu.» Tuule ei suuda kauem Raunile otsa vaadata ja ta käänab poisile selja.

«Tuule...» Rauni käed puudutavad tüdruku keha.

Tuule hüppab nagu ussist nõelatuna eemale.

«Jätal! Mine palun ära, jätal mind rahule, mine ruttu, ruttu!»

Raun ei lähe. Nad seisavad liikumatult ja taas on väga vaikne.

Lõpuks küsib poiss nõrdinult:

«Ja sul ei ole mulle rohkem enam mitte midagi ütelda?»
Tuule väristab pead, ootab, et kindlasti öeldakse nüüd midagi halba, nõnda halba, et kergem oleks üksi jääda, kuid seda ei tule, enam ei tule midagi, Tuule selja jäga kostavad sammud ning ust paugutades kaovad need kõmades mööda puutreppi alla. Ja Tuulel on hirmus kahju, et Raun enam midagi ei ütelnud, sest tülis ja karjudes oleks hulga kergem lahku minna... oleks ju?

Pärast Rauni lahkumist läheb aega, enne kui ta uuesti oma sahtlite kallale asuda suudab. Ta tõstab enda ette vana kõvas kõites kaustiku, avab ja vahib kaua esimese lehekülje sissekannet: «Valivere rahvamaja kroonika. Alustatud aastal 1921.» See tuleks Maimu Markusele tagasi villa, kuid on selge, et ta sellega toime ei tule. Istuda seal haigevoodi kõrval ja vaadata temaga tõtt — ei, ta ei suuda seda. Ta otsustab kroonika siiasamasse suurde sahtlisse jätta ja räägib sellest enne lahkumist esimehele. Ta vaatab oma käega tehtud viimaseid sissekandeid. Jah, tema pole see, kes Oskar Hanseni ja Maimu Markuse tööd edasi viika, tema tähelend on läbi, ka tema on see, kes tuli, nõudis, kiljus ja kadus, nagu esimees ütles.

Kui Tuule järgmisel pärastlõunal alla saali külakapelli proovi läheb, pole seal peale Selda kedagi. Tüdruk vaatab imestunult kella.

«Teisi polegi veel?» küsib ta ja aimab sedamaid, milles on asi.

Nõnda ongi.

«Ega tulegi,» kostab partorg.

Tuule vaikib lõodult.

«Kümne päeva pärast keerad ju ukse päriselt lukku, eks? Rahvas arvas, et mis nad enam ikka kokku tulevad, kõik jääb niikuinii katki.»

Tuule noogutab mõistvalt.

Selda paneb oma suured käed tüdruku õlgadele ja vaatab talle otse silma.

«Tuule...»

«Mul ei ole midagi ütelda, palun, ära küsi, palun väga, ära küsi.»

«Sa oled suur mõistatus,» ohkab Selda. «Kas kuidagi aidata ei saa?»

«Ei.»

«Ma ei oska kohe midagi kosta. See tuli nagu välg selgest taevast. Kui ometi põhjust taipaks! Kas sul juhtus siin kellegagi —?»

Selda näeb Tuule paluvtörksat pilku ja ohkab uuesti.

«Ise tead.» Naine patsutab tüdrukule õlale, läheb ukse juurde, vaatab tagasi ja ütleb: «Noh... Igatahes... Kapell tänab tehtud töö eest... ja soovib palju õnne töös... ja isiklikus elus!»

Selda muigab virilalt ja lahkub.

Valiverelased oleksid nagu omavahel kokku leppinud, sest järgmisel päeval ei tule rahvatantsuharjutusele samuti ühtki last. Päev hiljem kauplusesse minnes näeb Tuule oma lapsi karjalauda juures kula mängimas ja hõikab:

«Tiiu! Ilme! Enrik!»

Lapsed katkestavad mängu ja vahivad tema poole.

«Miks te eile proovi ei tulnud?»

Vahetatakse pilke ja vaikitakse.

«Miks?» küsib Tuule, kuigi ta teab põhjust juba ette ja talle on päris ükskõik, mida vastatakse. Või siiski ei ole?

Väike linalakk Tiiu jookseb Tuule juurde ja seletab asjalikult:

«Ema ütles, et enam ei saa, sa lähed meilt ära. Kas sa tõesti lähed päriselt ära?»

«Ma pean, midagi ei ole teha,» ütleb tüdruk. «Olge siis ilusasti ja...» Lapse sinisilmad uurivad juhendajat tõsiselt ja Tuule teeb, et minema saab; ta tunneb ennast väga räbalasti.

Aga ka kolmandal päeval ei jäeta teda rahule. Kui ta kultuurimajja jõuab, kostavad saalist kitarri helid ja ta astub saali. Tema ansamblipoisid istuvad — kes lava serval, kes toolidel. Aivar kisub suitsu, Ivo pinistab tasa kitarri... Tuulet märgates mäng katkeb.

«Jõudu,» ütleb tüdruk tasa, «mis te siin teete?»

Poisid vahetavad pilke. Aivar kohmab:

«Mõtleme, mida oma eluga peale hakata.»

«Pole ju kedagi, kelle alla pugeda,» lisab Ivo. «Viisul on oma punt, Koosal ka.»

«Tuleb vist pillid kappi panna.»

«Mis sa enda lõbuks ikka pinistad.»

«No-noh,» püüab Tuule vapper olla, «ärge nii saamatud ka olge, küll te midagi välja mõtlete.»

Keegi ei vasta talle sõnagi.

«Ma pean minema,» väldib Tuule poiste pilke, püüab naeratada, viipab ja tahab saalist väljuda.

Äkki hõikab talle keegi peenikese häälega järele:

«Emake, miks sa meid maha jätsid?!»

Kes hüüdis? Autojuht Aivar? Kombainer Ivo? Elektrik Enn? Abiturient Vallo?

Hüüdele järgneb kõmav tige naer. Kitarrilt kõlab vali lõpetav akord.

Tuule pageb üles ärklituppa ja surub käed näole.

Lõppakord. Lõpp, lõpp, lõpp!

Mitu korda käib Tuulet koristaja Alma piinamas ega saa kuidagi kaugemale mälestustest, kuidas nad siin kahekesi kraamima hakkasid ja kui kenaks lõpuks kõik sai; Tuule kuulab ja noogutab, lõpuks ei pea enam vastu ja käratab peaaegu tigidalt:

«No aitab jubal! Mis te sest — kogu aeg ikka ühte ja sama! Ma ei taha! Jätke mind rahule, olge head!»

Kohkunud Alma kaob toast. Aga kas trepikojas ei kostnud nuttu? Tuule närib huult, tal on Almast kahju, aga ta teeb südame kõvaks ja õigustab ennast: kellel minust kahju on? Kes mind saab aidata? Ise pean toime tulema, ise, ainult ise!

Kõigele lisaks valutab ta südant ka metsavahi pärast. Kuidagi ei tahaks talle külla minna. Ei taha juba selle pärast, et nad on mitu korda Raunist rääkinud ja Heino Liipal pole vist raske aimata, kes selle lahkumise taga seisab. Aga tõtt rääkida ei saa ja poolik tõde on veelgi mõttetum! Kuid ühel õhtupoolikul ilmub metsavaht ise Lagedale ja nüüd peab Tuule end kõvasti kokku võtma.

«Ja mina mõtlesin veel,» räägib Heino Liipa, «et tõmbame suvel mõne hea mehe abiga su lauda maha, saame ära, siis on küttepuid mitmeks aastaks omast käest võtta.»

Tuule püüab mitte ulguma hakata ja pärib, kuidas Polla ja Mariina elavad.

«Eks neil igav hakka,» arwab metsavaht. «Nüüd oli ikka kedagi oodata, Polla istub alatihti värava kõrval ja vahib tee poole, ei mina tea, mida või keda ta sealt ootab.»

Tuulele teeb lausa füüsilist piina, et metsavaht midagi ei päri ja lõpuks ta ei suudagi karjatomata jätta:

«Miks sa... midagi ei küsi? Miks sa midagi ei küsi?»

Kui mõttetu oli see hüüe! Niikuinii pole küsijale ühtki vastust kuskilt võtta...

Heino Liipa silmitseb rahutut tüdrukut ja lausub:

«Kui inimesel on midagi rääkida, siis räägib ta ise, pärimised ainult piinavad.»

Tuule naeratab.

«Sõimatagi võiks vähemalt...»

Metsavaht naeratab, aga see pole tema lai ja soe muhe-
lus, see naeratus on nukker ja temas on hüvastijätt.

«Küllap tead isegi, et ka see ei aita.»

Ja pärast metsavahi lahkumist on Tuulele lõplikult selge, et teda tõesti ei aita miski — ei Selda ohe, ei väikese Tiidu lõsine pilk, ei Alma nutt ega metsavahi kurb naeratus... Ei miski.

Ja varsti on seegi kõik ainult mälestus. Parem veel, kui niisugused mälestused hoopiski kaoks — milleks valu ja piin?

Aga mida siit Valiverest üldse kaasa võtta, mida ainult kaunina mäletada võiks?

Võib-olla legend Pühast ojust ja muinasjutt kuldsest ratsust?

Nii vähe?

Aga kas seda nõnda vähe ongi, kas seda pole temasugusele isegi küllalt — ons tal üldse õigust midagi rohkemat tahta —?

Purunenud klaas

Nüüd kirjutab Tuule koju isale kirja ja palub endale ning oma asjadele laupäeval järele tulla. Lahkumise tegelikust põhjusest pole paberil muidugi midagi, sest nüüd, kus Tuule on töö ja tõde Tuule maha jätnud, ei jäägi tal teist võimalust kui luisata midagi kohalikest vastuoludest ja tingimuste puudumisest, milledest lubab suusõnal pikemalt rääkida. Kuna tal on nüüd vaba aega küllaga, siis jõuab ta koduste jaoks mitu versiooni välja nuputada ning tal on isegi parasjagu tegemist, millise kui kõige usutavamana kasuks lõplik otsus langetada.

Kui isalt tuleb telegramm, et ta jõuab laupäeval umbes kella kümneks, algab reedel pakkimine.

Kõigepealt sätitakse üks tühi kohver voodile ning suur kandekott keset tuba. Aga peagi läheb käiku ka teine kohver.

Tegelikult ei edene pakkimine kuigi hästi. Korduvalt käib tüdruk toa, köögi ja esiku vahet edasi-tagasi, võtab mingi asja, viib teise ruumi, jätab lauale ja läheb midagi muud otsima.

Teises kohvis leiavad oma paiga plüüskaru ja ema pilt. Tükk aega on köögis jändamist. Ta pakib taldrikuid,

tassee ja muud, peab pikalt aru, kas homme hommikul on tal veel kruusi vaja või ei.

Raamatud võib küll ära panna, neid tal ju enam vaja pole. Kotti rändavad «Sõja ja rahu» kõik neli köidet ja Tuule mõtleb, kas ta enne surma üldse jõuabki sellest jagu saada...

Äkki jääb tüdruku pilk peatuma oma esimesel lillevaasil — krobelisest klaasist mahlapurgil, milles veel juba närtsimas Maidu alpikannid, mis poisi kuuldes ilusaks kildetud said. Miks ma pidin talle valetama? mõtleb Tuule purki kõõki viies, miks ma üldse viimasel ajal nii palju valetan; ta viskab lilled solgiämbrisse ja valab ka purgi-vee sinna, ma ei ole ju selles ise süüdi, mind on nii kaugelt viidud, kinnitab ta endale toas purki kandekoti nurka peites, aga kas ma nüüd enam ei saagi teisiti ja hakkabki üks luiskamine teise otsa käima? valutab ta südant, kükitades kandekoti kõrval ja piilub kotist vahtivat purki, justkui võiks see talle midagi väga olulist pajatada.

Ja vist pajatabki, tüdruk võtab purgi uuesti kätte ja jääb seda vahtima ning läbi klaasi justkui võlumunast paistavad talle vastu hetkepildid möödunust — bussisõit Valiveresse, vahejuhtum bussipeatuses, vanapagan surnuaias, Linda, esimene kodu, vastuvõtt esimehe juures, Maidu, pidu Vil-sul... Tuulel on äkki tunne, nagu kuuleks ta helisidki. Algul on need päris nõrgad, siis aga lähevad üha valjemaks ja valjemaks. Kas see pole mitte külakapelli «Vanaisa polka»? Ja kas nüüd ei hakka sellest üle kostma naisansambli «Oh kui kaunis on hommik»? Aga mis mütsud need on? Ja kilked? Aa, see on ju väikeste rahvatantsijate «Lõkketants»! Sedamaid liitub kõige eelnevaga akordionisoolo ja sellest hakkab võimukalt vali rokk üle kõlama... Kuid see aplaus? Kust see tuleb? Mille peale? Ja miks järsku kõik kõrvu jõudev muutub segapudruks — kipub oma kakofoonilisuses lausa kurdistama? Tuule kõrist tuleb valuline karje. Kohe on kõik kadunud — ümberringi on vaikus, on ainult pakitud kohvrid ja kükakil tüdruk, klaasipurk käes.

Tuule ajab end püsti, jätab purgi lauale ning hakkab toa akna eest kardinaid maha võtma. Kuidas Maimu Markus küsis? Kas tal pole mõni kord tulnud pähe mõtet siit-jalga lasta? Mida tema vastas? Algupoole mõnel korral küll. Algupoole, algupoole... Tuule käed väsivad ja ta laseb nad hetkeks rippu. Aga mida Maimu Markus põgenemisest rääkis? Põgeneda jõuab alati, ainult et endale tuleb täpselt

selgeks teha, kas põgenetakse teise või iseenda eest... Oli vist nõnda? Vist küll... Aga tema, mida teeb nüüd tema? Kelle eest tema pageb?

Samas ronib päike pilve tagant välja ja pimestab tüdruku silmi. See ka veel! Ta rapsab kardina lahti, kargab toolilt maha, topib kardina sügavale koti põhja. Aken on lage ja tuppa voolab hele soe päikesevalgus.

Kuradile see päike, mõtleb ta, istub kaksiratsi keset tuba olevale toolile, süütab sigareti, puhub suitsu lae poole ja raputab tuhka põrandale — pole siin enam midagi hoida ega hoolitseda vaja!

Jah, oleks temaga tol viimasel kohtumisel seal ärklitoas teisiti käitunud! Mõni hea sõna poetatud, midagi südamlitku või sooja öeldud... Kas see oleks midagi muutnud? Kas ei jätnud tema äramineku mõte üsna ükskõikseks, kas sellest koguni rahuldust ei tuntud? Tunnistaja kaob ja plats on puhas... Kas oli nõnda? Või tahab ta ise praegu ainult mõelda, et see nii oli? Aga mis tal üle jääb? Kuidas saab ta siin edasi olla, inimestele otsa vaadata ja ühest nagu katkust eemale hoida?

Ta jääb vahtima Maidu kingitud jändrike mändidega pilti. Kas ta peab selle kaasa vedama, et too kodus kogu aeg Valiveret näkku karjuks?

«Ints! Intsu!»

Hele lapsehää! hõikab kuskil väljas.

«Ints, Intsu!»

See on päris lähedal, kas mitte õues?

Tuule läheb välja. Värava juures käib ringi ja otsib midagi tema väike linalakk rahvatantsija Tiiu.

«Tiiu! Mida sa otsid?»

Tiiu vahib täis sügavat muret Tuule poole ja seletab poolnutuselt:

«Intsut, kiisut.»

«Sinu oma või?»

«Minu jah.»

«Miks ta siin peaks olema?»

Tiiu tuleb Tuule juurde ja on suur õnnetus ise.

«Me tulime Aivari ja Heliga käima... ma võtsin Intsu korviga kaasa, et viin metsa jalutama... siis istusime maha ja jäime sipelgaid vaatama... ja Intsu on korvist kadunud!»

«Mis sa ütled,» vangutab Tuule osavõtlikult pead. «Aga kus te viimati olite?»

«Siinsamas tee ääres, sinu värav paistis, me tahtsime Heliga külla tulla, aga Aivar ütles, et ei maksa.»

«Miks ta nii ütles?» küsib Tuule puudutatult.

«Ma ei tea,» lööb Tiiu hooletult käega ja hakkab ringi vahtima. «Intsu, Intsul!»

Ints! See nimi ka veel... Veab ikka juhus lugusid kokku!

«Mina küll pole näinud,» lausub Tuule. «Eks vaadake hoolega ringi, kuhu ta siis ikka kadus, ehk lesib kuskil mätta peal ja võtab päikest.»

«Kui ma Intsut ei leia, siis... siis...» Tiiu jääb vait ja hakkab nuuksuma.

«No-noh, ära nuta, küll sa leiad,» lohutab Tuule, aga äkki tunneb ta vajadust pärida: «Aga mis siis on, kui ei leia?»

Tiiu vaatab oma märgade silmadega Tuulele traagiliselt otsa.

«Siis... ma ei saa sellest kunagi üle, mitte kunagi,» Tiiu on natuke aega vait ja lisab siis nõnda vanainimeselikult, et Tuule jääb plikale jahmunult otsa vahtima: «Ma kannan seda endaga surmani kaasas.»

Tuule ei jõua midagi vastata, tüdruk kaob värava taha ja tema hüüded segunevad teiste laste hõigetega.

Ma ei saa sellest kunagi üle... Ma ei saa sellest kunagi üle! Tuule on hämmastuses: tervelt kahe nädala jooksul pole ta kordagi nõnda mõtelda osanud! See on ju tõsi! Ta ei saa sellest ju kunagi üle — jooksku kui tulistvalu eest ära, pagegu kas või päris maailma otsa, lootku narrilt, et mis selja taga, see unustusehõlmas ja mälestusena kauge või koguni kadunud... Vastupidi: mida enam ta eemal on, seda rohkem kõik temaga jääb — Valivere elu, Valivere surm ja Valivere armastus. Alles oli selgemast selgem, et just surma ja armastuse pärast tuleb minna — et edasi elada suuta... Ma ei saa sellest kunagi üle! Ma ju ei saa sellest mitte kunagi üle! Kuidas sai ta loota, et lahendamatus on lahendus?!

Ja nüüd see tuleb. Sama järsku ja lõpuni mõtlemata kui tuli otsus linnast pageda, sama äkki ja ootamatult sünnib uus. Siinsamas. Praegu. Kohe.

Tuule tormab nagu milleski tõugatuna esikusse, haarab jopi selga, jookseb välja, võtab seinä najalt jalgratta, tõstab värava taha, hüppab sadulasse ja kihutab küla poole.

Kunagi hiljem ei suuda ta meenutada, mida ta sõidu ajal mõtles.

Ta jõuab metsast välja, juba paistabki keskusehoone,

nüüd on ta asfaltteel, mis otse mõisa treppi viib; ta hüppab rattalt maha, lükkab selle vastu seinä ja äkki — äkki kuulleb selja tagant meeste valju naeru.

Heki juures pingil istub grupp mehi, Tuule jääb nagu naelutatult seisma: teiste hulgas on Raun. Nad pole teda märganud, nende naer ei käinud tema kohta, aga kui nüüd Raun tüdrukut märkab ja tema poole vahtima jääb, katkeb naer, kõik vaikivad ning vahivad uudishimulikult trepi ees veidi kummalises poosis, justkui poole sammu peal võluväel tardunud tüdrukut.

Tuule ja Raun vaatavad teineteist ja ehkki neid lahutab oma nelikümmend meetrit, ütlevad nende ilmed üksteisele rohkem kui kunagi varem.

Tuule tunneb, et ta ei saa kohe trepist üles joosta, ei, ta ei page.

Raun tuleb tüdruku juurde.

«Mis nüüd?» küsib poiss, vaatab Tuulele silmadesse ja äkki on talle kõik selge.

Nad seisavad eesrindlaste stendi kõrval otse Raun Hints'i foto juures.

«Lähed räägid ära?» küsib Raun.

Tuule noogutab sõnatult.

«Ei lähe,» ütleb poiss.

Tuule teeb paar sammu trepi poole, kuid Raun haarab käsivarrest ja tõmbab teda tagasi.

«Lase lahti.»

«Ei lase.»

«Lased küll.»

«Ei lase.»

«Ma karjun.»

«Ära tee end naeruväärseks. Lähme siit heaga eemale.»

«Ei.»

«Lähme.»

«Ma ei tule.»

«Tuled küll.»

Raun hoiab Tuule käsivarrest nõnda tugevasti kinni, et tüdrukul on valus, poiss püüab teda jõuga kõrvale vedama hakata, kuid nüüd teeb Tuule midagi niisugust, mille peale ta veel sekund tagasi ei tulnud: ta tõstab oma vaba käe ja virutab rusikaga klaasi Rauni foto ees puruks.

Poiss laseb Tuule käe ehmunult valla, mehed pingil vahivad nende poole ja Tuule käest purskub verd.

Nad vahivad sõnatult teineteisele otsa.

Tuule otsib terve käega taskuräti ja mässib selle oskamatult ümber haava.

«Eest ära,» ütleb tüdruk.

Raun seisab jahmunult ja vahib tüdrukut näoga, nagu märkaks ta teda esimest korda elus.

«Eest ära,» kordab Tuule.

Raun kõhkleb, vaatab maha — ja astub kõrvale.

Tuule läheb temast mööda ja hakkab mööda treppi üles astuma. Ta ei tunne üldse valu, ta mõtleb hoopis, et kui ta kunagi ammu-ammu esimest korda sellel trepil seisis, oli tal vist tunne, et kunagi tähendab see trepp talle midagi väga tähtsat... Aga trepp pole kunagi nii pikk olnud kui praegu.

Tuule jõuab ülemise astmeni ja sirutab vasaku käe lingi poole.

Akki kostab selja tagant hääli:

«Tuule!»

Tuule ei tea miks, aga ta jääb seisma, vasak käsi lingil, parem, verine, surutud koos punaseks värvunud rätiga vastu rinda; ta seisab ja ootab, taipamata isegi, mida.

Mõne sammuga on Raun üleval ta kõrval.

«Tuule...» hingeldab poiss ja tahab tüdruku kätt lingi küljest lahti tõmmata. Tuule ei lase: tema sõrmed on tugevasti lingi külge klammerdunud. «Tuule... Ma — ma lähen ise.»

Tuule vaatab Raunile otsa ja tema käsi laseb pikkamisi lingi lahti.

«Ma lähen ise,» kordab poiss, otsib Tuule pilku, tõmbab ukse lahti ja kaob majja.

Tuule seisab, keha pingul ja haarab vasaku käega paremast kinni. Ta ei tunne ikka veel valu. Ja ta ei märka sedagi, et rätt on üleni punaseks tõmbunud. Ega sedagi, et mehed on pingilt tõusnud ja ligemale tulnud. Ja ta ei mõtle midagi.

Tuule keerab uksele selja ja hakkab aeglaselt trepist alla tulema.

Ja alles nüüd lõtvub keha ning terav valu jõuab tema teadvusse.

Aga ta ei näe vahtivaid mehi, ta ei vaata oma kätt, tema pilk pöördub maha ja ta märkab, kuidas pürunenud klaasi tükkidelt päikesekiired vastu sädelevad.